

**MANNER-SUOMEN MAASEUDUN
KEHITTÄMISOHJELMAN 2007–2013
VUODEN 2015 VUOSIKERTOMUS -
ohjelmakauden 2007–2013
loppuraportti**

**Maa- ja metsätalousministeriö
1.6.2016**

Hyväksytty seurantakomitean kokouksessa 23.5.2016

MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAN 2007–2013 VUODEN 2015 VUOSIKERTOMUS - Ohjelmakauden 2007–2013 loppuraportti

Sisällysluettelo

1 Toimintaympäristö	3
2 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma.....	4
2.1 Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantaminen	4
2.2 Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen	5
2.3 Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen	5
2.4 Toimintalinja 4: Leader	6
2.5 Ohjelman muutokset.....	6
3 Ohjelman toimeenpano.....	8
3.1 Kansalliset säädökset, määräykset, päätökset ja ohjeet	8
3.2 Toimeenpanon aikataulut ja hakumateriaali	9
3.3 Tarkastus- ja valvontamenettelyt.....	11
3.4 Tietojärjestelmät	14
3.5 Sitoumukset ja maksut.....	16
3.6 Koulutus ja viestintä	35
3.7 Maaseutuverkosto.....	40
4 Ohjelman seuranta, arviointi, käynnissä olevat tutkimukset ja hankkeet sekä rahastojen yhteensovitus	44
4.1 Seuranta sekä käynnissä olevat tutkimukset ja hankkeet.....	44
4.2 Arviointi.....	47
4.3 Maaseuturahaston ja muiden rahoitusvälineiden välinen johdonmukaisuus, yhteensovitus ja täydentävyys	50
5 Ohjelman tavoitteiden toteutuminen	53
5.1 Hallintoviranomaisen ja seurantakomitean toimet ohjelman laadun ja tehokkuuden varmistamiseksi	53
5.2 Yleistä hanke- ja yritystoiminnasta sekä toimintaryhmätyöstä	54
5.3 Ohjelman tavoitteet ja toteutuminen toimenpiteittäin	59

Liitteet

Liite 1 Kansalliset säädökset sekä määräykset, päätökset ja ohjeet

Liite 2 Hakumateriaali

Liite 3 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 maksut

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Talous

Ohjelmakaudelle 2007–2013 oli ominaista hankala talouskehitys. Suomen talouskehitys oli vuoden 2007 jälkeä heikkoa. Kokonaistuotanto sekä työllisyys ovat edelleen vuoden 2008 tason alapuolella. Kansainvälisellä kriisillä on ollut vaikutuksensa Suomeen, mutta Suomella on myös merkittäviä omia rakennehaasteita, jotka ovat syventäneet talousongelmia. Meneillään oleva vähittäinen elpyminen jatkunee heiveröisenä myös tulevina vuosina.

Euroopan taluskriisi vähensi Suomen vientituotteiden kysyntää ja tietoliikennesektorin ja paperiteollisuuden ongelmat heikensivät kehitystä edelleen. Kriisin alkuvaiheessa, vuosina 2008–2009, tuottavuus heikkeni voimakkaasti Suomessa. Koska palkankorotusvauhti ei sopeutunut tuottavuuden äkilliseen supistumiseen, kustannustilanne pahentui voimakkaasti suhteessa niihin maihin, joiden kanssa Suomi kilpailee maailmanmarkkinoilla. Vuoden 2007 jälkeen Suomen kilpailukyky on heikentynyt noin 20 % suhteessa Saksaan, Ruotsiin ja euroalueeseen. Palkat ovat jatkaneet nousuaan myös sen jälkeen, kun tuottavuuden kasvu pysähtyi. Samalla Suomen talous on menettänyt suhteellisen korkean tuottavuuden yritystoimintaa, jolla on ollut hyvä kyky myös lisätä tuottavuuttaan. (Strategia Suomelle, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2015)

Kilpailukykyyn palauttaminen tulee vaatimaan merkittäviä ponnisteluja. Suomella on kuitenkin vahva lähtökohta. Monet tutkimukset osoittavat, että Suomen yleinen yritysilmasto on parempi ja innovaatiokyky on vahvempi kuin monissa vertailumaissa. Yritysten perustamisen matalat esteet, tehokas julkishallinto, erittäin hyvin toimiva koulutusjärjestelmä, suuret panostukset tutkimukseen ja kehitykseen, vahvasti juurtunut positiivinen asenne teknologian kehitykseen, yhteiskunnan pitkälle mennyt digitalisointi ja hyvin toimiva infrastruktuuri ovat Suomen vahvuuksia. (Strategia Suomelle, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2015)

Suomen haasteisiin kuuluu myös julkisen talouden tukala tilanne. Lisäksi Suomen julkista taloutta koettelee väestön ikääntyminen, alhainen työvoimaan osallistumisen aste joissakin ikäryhmissä ja työikäisen väestön määrän supistuminen tulevina vuosina. (Strategia Suomelle, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2015)

Bruttokansantuotteen kehitys oli ohjelmakaudella 2007–2013 vaihtelevaa. Ohjelmakauden alussa Suomen bruttokansantuote kasvoi muita jäsenmaita nopeammin (4,4 %). Vuonna 2009 koettiin taas yksi historian suurimmista bruttokansantuotteen vuositasoon pudotuksista (7,8 %). Vuonna 2015 Suomen kansantalous kasvoi kolmen taantumavuoden jälkeen. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan bruttokansantuotteen vo-lyyymi kasvoi 0,5 % vuonna 2015. Merkittäväntä kasvu oli informaatio- ja viestintätoimialoilla sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnassa. (Tilastokeskus)

Ohjelmakauden 2007–2013 aikana suuria alueellisia vaikutuksia oli paperi- ja metsäteollisuuden leikkausten sekä elektroniikka-, metalli- ja puutuoteteollisuuden saneerauksilla. Kaivosteollisuus ja matkailu olivat monilla alueilla keskeisiä kasvualoja, vaikka kaivosteollisuuden ongelmat ja ruflan kurssin lasku ja venäläisten matkailijoiden vähentyminen aiheuttivat haasteita. Biotalous investointihankkeita saatiin vireille eri puolille maata. Biotalous kohdistuu monilla alueilla suuria odotuksia. Kotitalouksien heikentynyt ostovoima on varjostanut talousnäkyviä kaikilla alueilla. Meriteollisuudessa nähtiin toisaalla positiivisia merkkejä mutta toisaalla tilanne oli vakava.

Maatalouden tuottajahintojen lasku heikensi osaltaan kehitysnäkymiä. Markkinahintojen vaihtelut, epävarmuus maatalouspoliittisista ratkaisuista sekä raskaaksi koettu tukibyrokraatia kuormittivat viljelijöitä. Odotukset viljelijätukien hallinnon aiheuttaman työn vähentämiseksi lisääntyivät ja tukien maksatuksiin ennalta ilmoitetussa aikataulussa kohdistui yhä enemmän odotuksia.

Väestö ja työvoima

Suomen virallinen väkiluku vuoden 2007 lopussa oli 5 300 484. Vuoden 2015 lopussa se oli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 5 486 616. Ohjelmakaudella 2007–2013 väkiluku kasvoi lähes 186 000 henkeä (3,5 %). Väkiluvun kehityksessä on alueellisia eroja. Harvaan asutulla maaseudulla väkiluku laski ohjelma-

kaudella yli 8 % ja ydinmaaseudulla lähes 2 %. Kaupunkien läheisellä maaseudulla väkiluku sen sijaan kasvoi lähes 5 %. Kaupungeissa väkiluku kasvoi ohjelmakauden aikana lähes 5,5 %. Väkiluvun kasvusta Uudenmaan maakunnan ja erityisesti pääkaupunkiseudun osuus oli suurin. Suurin syy väestönlisäykseen ohjelmakaudella oli muuttovoitto ulkomailta. Väestölisäys supistui ohjelmakauden lopussa, mikä johtui ulkomailta saadun muuttovoiton pienentymisestä. Suomeen saapui vuoden 2015 aikana 32 500 turvapaikanhakijaa, mutta luvut eivät näy vuoden 2015 väkiluvussa. Vasta myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet lasketaan mukaan maan väkilukuun. (Tilastokeskus)

Väestöllinen huoltosuhde, eli alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrä 100 työikäistä kohden, oli ohjelmakauden alussa 50 ja vuoden 2014 lopussa 57,1. Viimeksi väestöllinen huoltosuhde on ollut tätä korkeampi vuonna 1961. Huoltosuhde heikentyi ohjelmakauden aikana 14 %. Harvaan asutulla maaseudulla huoltosuhde heikentyi ohjelmakauden aikana 18 % ja se oli ohjelmakauden lopussa 73. Ydinmaaseudulla huoltosuhde heikkeni 17 % ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 15 %. Kaupungeissa huoltosuhde heikentyi ohjelmakauden aikana 13 %. Väestöllinen huoltosuhde oli vuoden 2014 lopussa korkein Etelä-Savon maakunnassa (67,1) ja Keski-Pohjanmaan maakunnassa (65,4) ja oli matalin Uudenmaan maakunnassa (49,2). (Tilastokeskus)

Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelun mukaan työllisten määrä laski lähes 3 % ohjelmakauden aikana. Työllisyysaste ohjelmakauden alussa oli 59,3 % ja ohjelmakauden lopussa 56,2 %. Työttömien määrä kasvoi ohjelmakauden aikana 50 %. Työttömyysaste ohjelmakauden alussa oli 8,5 % ja ohjelmakauden lopussa 12,5 %. Miesten osuus työttömistä oli suurempi. Harvaan asutulla maaseudulla ero miesten ja naisten työttömyysasteissa oli ohjelmakauden lopussa erittäin suuri, lähes 7 %-yksikköä. Maaseutualueilla työttömyysaste laski ohjelmakauden aikana vähemmän kuin kaupungeissa, mikä harvaan asutun ja ydinmaaseudun osalta johtuu osaltaan alueiden muuttotappiosta. Työttömyyden kasvu on hidastumassa, mutta työttömyyden helpottumiseen kuluu vielä aikaa. Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoitaan kasvavan ja korkeasti koulutettujen työttömyyden kasvu on huolestuttavaa.

Maankäyttö

Manner-Suomen maapinta-ala on n. 30 milj. hehtaaria, josta metsätalousmaata on 87 %. Käytössä olevaa maatalousmaata oli 2,3 milj. hehtaaria, mikä vastaa 7,9 % koko maa-alasta. Muu maa-ala on rakennettua ympäristöä, teitä, viljelemätöntä maatalousmaata ja muuta maan erityiskäyttöä. Ohjelmakauden 2007–2013 aikana maankäytössä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia.

2 MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA

2.1 Toimintalinja 1: Maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet maa- ja metsätalouden kilpailukyyn parantamiseksi:

1. Kehittää maatalouden päätuotantosuintien tuottavuutta ja kilpailukykyä ja ehkäistä viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä perheviljelmien rakennekehitystä tukemalla. Edistää maatalouden muotojen ja toiminnan monipuolistumista.
2. Parantaa maatalous- ja luonnontuotteita jalostavien pk-yritysten kilpailukykyä (liha ja lihatuotteet, maito ja meijerituotteet, vihannekset, marjat, luonnonmarjat ja sienet). Kehittää puuenergian ja muiden uusiutuvien bioenergiamuotojen tuotantoa ja käyttöä. Vaikuttaa pienimuotoisen puunjalostuksen jalostusarvon kasvuun. Lisätä innovaatioihin perustuvien uusien tuotteiden, tuotantomenetelmien ja tekniikoiden kehittämistä ja käyttöönottoa.
3. Kehittää maatalousyrittäjien liiketoiminnallista osaamista ja ympäristötietoisuutta sekä tietoisuutta tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja terveydestä. Parantaa metsänomistajien tietoja ja taitoja metsien hoidossa ja käytössä sekä metsäluonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä.

Toimintalinjalla 1 oli käytössä (suluissa toimenpiteen koodi):

- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111) (alatoimenpiteet 111.1, 111.2, 111.3);
- nuorten viljelijöiden aloitustuki (112);
- varhaiseläke (113), vain ohjelmakauden 1995–1999 sitoumusten mukaiset menot;
- maatilojen nykyaikaistaminen (121);
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123); sekä
- yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja teknikkoiden kehittämiseksi (124).

2.2 Toimintalinja 2: Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseksi:

1. Ylläpitää arvokas avoin, viljelty maatalousmaisema kuten myös luonnonniityt ja -laitumet riippumatta siitä, tuotetaanko niillä elintarvikkeita ja niiden raaka-aineita, uusiutuvaa bioenergiaa tai hoidetaanko niitä viljelemättöminä.
2. Vähentää maataloudesta maaperään, pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa ympäristökuormitusta ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä. Edistää maa- ja metsätalousmaalla tuotettavalla uusiutuvalla bioenergialla kasvihuonekaasujen vähentämistä sekä maaperän orgaanisen aineen ja hiilinieluväikutuksen säilymistä.
3. Säilyttää maa- ja metsätalousympäristöjen luonnon monimuotoisuutta. Erityisesti korostuu maatalous- ja metsäalueiden Natura 2000 -verkoston säilyttäminen.

Toimintalinjalla 2 oli käytössä (suluissa toimenpiteen koodi):

- luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla (211);
- korvaukset muilla haitta-alueilla (212);
- maatalouden ympäristötuet (214);
- eläinten hyvinvointia edistävät tuet (215);
- ei-tuotannolliset investoinnit (216); sekä
- maatalousmaan ensimmäinen metsitys (221), vain ohjelmakauden 1995–1999 sitoumusten mukaiset menot.

2.3 Toimintalinja 3: Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamiseksi ja maaseutualueiden asukkaiden elämänlaadun parantamiseksi:

1. Hidastaa harvaan asutun ja ydinmaaseudun väkiluvun vähenemistä sekä vaikuttaa työllisyyden paranemiseen samassa suhteessa koko maassa.
2. Tukea maaseudun yritysten ja työpaikkojen määrän lisääntymistä ja elinkeinojen monipuolistumista. Vahvistaa naisten ja nuorten osuutta elinkeinotoiminnassa. Edistää uusien innovaatioiden ja tuotekehityksen hyödyntämistä työtilaisuuksien luomiseksi maaseudulle. Lisätä maaseudun osaamista yrittäjyyden sekä tietotekniikan ja muun teknologian alueilla.
3. Lisätä maaseudun vetovoimaisuutta asuin- ja vapaa-ajan ympäristönä. Vaikuttaa kylien ja muiden vastaavien asuinalueiden säilymiseen vireinä ja toimivina.

Toimintalinjalla 3 oli käytössä (suluissa toimenpiteen koodi):

- taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (311);

- tuki yritysten perustamiseen ja kehittämiseen (312);
- matkailuelinkeinojen edistäminen (313);
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321);
- kylien kunnostus ja kehittäminen (322);
- maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (323); sekä
- koulutus ja tiedotus (331).

2.4 Toimintalinja 4: Leader

Ohjelmassa on asetettu strategian mukaisesti seuraavat ensisijaiset tavoitteet Leader-toimintatavalle:

1. Toteuttaa alhaalta ylös -periaatteen mukaisesti paikallisista tarpeista lähtevää maaseudun strategista ja systemaattista kehittämistä, joka tuottaa kullekin maaseutualueelle täsmäratkaisuja työ- ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseksi. Leader-toimintatapa on koko maassa käytössä. Leader-toimintatapa käynnistetään ohjelman kaikilla toimintalinjoilla.
2. Koota ja aktivoida uusia ihmisiä ja toimijaryhmiä maaseudun kehittämistyöhön sekä tiedottaa kehittämismahdollisuuksista. Vahvistaa maaseudun paikallisyhteisöjä ja parantaa asukkaiden elinoloja, elämänlaatua ja elinympäristöä.
3. Kehittää kansalaisyhteiskunnan ja julkisen hallinnon yhteistyötä ja luoda uusia toimintatapoja. Parantaa maaseudun asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
4. Verkostoida ja luoda erilaisten toimijoiden välistä yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Verkostojen kautta leviää uusia innovatiivisia ratkaisuja ja osaamista, jotka kasvattavat maaseudun toimijoiden kilpailukykyä.

Toimintalinjalla 4 oli käytössä (suluissa toimenpiteen koodi):

- paikallisten strategioiden täytäntöönpano toimintalinjoilla 1, 2 ja 3 (411, 412 ja 413);
- alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (421); sekä
- paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen (431).

2.5 Ohjelman muutokset

1. ohjelmamuutos (1/2007)

Maaseudun kehittämiskomitean ohjelmaesityksen käsittelyn jälkeen toimenpiteestä 123 jouduttiin poistamaan joitakin Suomen esittämiä toimia kuten maatalous- ja metsätaloustuotteiden jalostukseen ja markkinointiin liittyvät kehittämistoimet. Toimenpiteeseen 111 tehtiin kolme alatoimenpidettä, joista kaksi integroitiin yhteen toimenpiteen 121 tai toimenpiteen 123 kanssa.

2. ohjelmamuutos (2/2007)

Komissiossa ohjelmaesitystä käsiteltäessä ympäristötuesta jouduttiin poistamaan joitakin Suomen esittämiä toimenpiteitä mm. lannankäytön tehostamistoimenpide sekä muuttamaan useiden alatoimenpiteiden ehtoja. Ohjelmamuutoksessa maatalouden ympäristötukiin lisättiin kolme uutta erityistukimuotoa (ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen, lietalannan sijoittaminen peltoon ja turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely). Uudet alatoimenpiteet olivat haettavissa vuonna 2008.

3. ohjelmamuutos (2008)

Muutos koski toimenpiteitä 121 ja 214. Toimenpiteen 121 hyväksyttävien kustannusten enimmäisraja muutettiin ja täsmennettiin enimmäistukitason korottamista, jos investoinnin toteuttaa kaksi tai useampi maatalousyrittäjä yhdessä. Maatalouden ympäristötukiin esitettiin lisättäväksi uusi erityistukimuoto maaperän fysikaal-

listen ja biologisten ominaisuuksien parantamisesta. Lisäksi velvoitekesantojärjestelmän poistumisen takia esitettiin kasvipeitteisten kesantojen korvaamista uusilla luonnonhoitopelloilla maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteissä.

4. ohjelmamuutos (1/2009)

Ohjelmaa muutettiin vastaamaan päivitettyä Suomen maaseudun kehittämisstrategiaa ja siitä johtuvia rahoituskellisia muutoksia (ns. pikkumodulaatio).

5. ohjelmamuutosesitys (2/2009)

Ohjelmaa muutettiin vastaamaan päivitettyä Suomen maaseudun kehittämisstrategiaa. Muutokset koskivat yhteisen maatalouspolitiikan terveystarkastusta ja EU:n elvytyssuunnitelmaa ja näiden kautta saatuja lisävaroja. Lisäksi muutoksia tehtiin toimenpiteisiin 111, 112, 121, 123, 124, 214, 215, 216, 311, 312, 321 ja tekniseen apuun sekä rahoitussuunnitelmaan. Muutokset koskivat ohjelman rahoituksen lisäksi myös kansallista lisärahoitusta.

6. ohjelmamuutos (1/2010)

Muutosesitys koski valtiotukisääntöjen soveltamista yrityksen investointituen myöntämisessä toimenpiteissä 123, 311 ja 312 sekä toimenpiteen 214 sisältöä.

7. ohjelmamuutos (2/2010)

Muutos koski toimenpiteitä 214 ja 215 sekä kaikkien toimintalinjojen ja teknisen avun rahoitusta. Ympäristötuen (toimenpide 214) perinnebiotooppien hoidon erityiset siirrettiin rahoitettavaksi uusiin haasteisiin suunnatuilla lisävaroilla strategiamuutoksen mukaisesti. Toimintalinjalta 3 toimintalinjalle 4 ja tekniseen apuun siirrettiin 0,5 % ohjelmassa käytettävissä olevasta maaseuturahaston rahoituksesta. Lisäksi ohjelmasiikirjaa täydennettiin mm. alueellisten organisaatiomuutosten vuoksi.

Maatalouden ympäristötuen (toimenpide 214) vuonna 2012 päättyviä sitoumuksia jatkettiin kahdella vuodella ja vuonna 2013 päättyviä sitoumuksia yhdellä vuodella ohjelmakauden 2007–2013 loppuun.

Eläinten hyvinvointituen useita ehtoja muutettiin toimenpiteen lähtötasona olevan uudistuneen lainsäädännön vuoksi ja saatujen kokemusten perusteella. Tukitasoja korjattiin uusien laskelmien mukaiseksi.

8. ohjelmamuutos (1/2011)

Muutos koski toimenpiteitä 214 (maatalouden ympäristötuet) ja 215 (eläinten hyvinvointia edistävät tuet). Toimenpiteen 214 muutos koski tiettyjen lisätoimenpiteiden vaihtoa tai niistä luopumista sitoumuskautta pidennettäessä.

9. ohjelmamuutos (2/2011)

Muutos koski toimenpidettä 121 (maatilojen nykyaikaistaminen). Muutoksessa vuodesta 2012 alkaen sika- ja siipikarjatalouden investointitoimet muutettiin rahoitettavaksi EU-osarahoitteisena Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta toimenpiteen 121 kautta.

10. ohjelmamuutos (2012)

Muutos koski ohjelman rahoitussuunnitelman tarkistamista kaikilla toimintalinjoilla toimenpiteiden rahoituksen toteutumaa ja tulevia tarpeita vastaavasti. Ohjelman rahoitussuunnitelman tarkistus sisälsi myös kansallisen maaseudun kehittämisstrategian mukaisia muutoksia maaseuturahaston lisävarojen kohdentamisessa uusiin haasteisiin. Uusien haasteiden osalta maatalouden ympäristötuen (toimenpide 214) luonnonmukaisen tuotannon erityiset siirrettiin rahoitettavaksi vuonna 2013 maaseuturahaston lisävaroilla. Maa- ja metsäta-

louden arvon lisäämisessä (toimenpide 123) siirrettiin uusia haasteita tukevat tuet (maitoala ja uusiutuva energia) rahoitettavaksi maaseuturahaston lisävaroilla. Myös kansallista lisärahoitusta tarkistettiin. Lisäksi Leader-toimintatapaa koskevan toimintarahaston (toimenpide 431) ja teknisen avun käyttömahdollisuuksia laajennettiin. Ohjelma-asiakirjaan tehtiin myös teknisiä tarkistuksia eläinten hyvinvointituen (toimenpide 215) uudistettujen ehtojen ensimmäisen haun yhteydessä havaittujen seikkojen ja indikaattoreiden osalta.

11. ohjelmamuutos (1/2013)

Muutos koski toimenpiteitä 214 (maatalouden ympäristötuet) ja 215 (eläinten hyvinvointia edistävät tuet) sekä ohjelman rahoitussuunnitelmaa varojen täysimääräisen käytön edistämiseksi.

Erityistukisopimuksen tehneelle viljelijälle ja eläinten hyvinvointitukeen vuonna 2008 sitoutuneelle viljelijälle annettiin mahdollisuus jatkaa sitoumusta yhdellä vuodella.

12. ohjelmamuutos (2/2013)

Nuorten viljelijöiden aloitustuessa (toimenpide 112) ja maatilojen nykyaikaistamisessa (toimenpide 121) osarahoitteisen tuen ohella myönnettävää kansallista lisärahoitusta koskevaa päätöksentekoa jatkettiin enintään 31.12.2014 saakka. Ohjelmakauden 2007–2013 teknisen avun käyttöä laajennettiin uuden ohjelmakauden paikallisten kehittämisstrategioiden laatimisesta aiheutuviin valmistelukustannuksiin. Luonnonhaittakorvauksia (toimenpiteet 211 ja 212), ympäristötukia (toimenpide 214) ja eläinten hyvinvointitukia (toimenpide 215) koskevan sitoumuksen tai sopimuksen tehneelle viljelijälle annettiin mahdollisuus jatkaa sitoumustaan tai sopimustaan yhdellä vuodella vuonna 2014.

13. ohjelmamuutos (2014)

Muutos koski ohjelman rahoitussuunnitelmaa, jota muutettiin toteutuneiden maksujen ja sitoumusten mukaisesti. Muutos koski toimintalinjojen 1, 2, 3 ja 4 välisiä sekä niiden sisällä toimenpiteiden välisiä rahoitussuhteita.

14. Ohjelmamuutos (2015)

Vuoden 2015 ohjelmamuutos koski rahoitussuunnitelman muutosta. Muutoksen tarkoitus oli ohjelman varojen mahdollisimman täysimääräinen käyttö ja koko ohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen edistäminen. Muutosesitys koski toimintalinjojen 1, 3 ja 4 välisiä sekä niiden sisällä toimenpiteiden välisiä rahoitussuhteita. Muutosesitys ei koskenut toimintalinjaa 2, jonka kehys on riittävä mahdollisten viimeisten maksujen toteuttamista varten. Muutosesitys ei myöskään koskenut ns. lisävaroja uusiin haasteisiin.

Muutosesitys hyväksyttiin seurantakomiteassa kirjallisella menettelyllä 15.6.2015 ja komissio hyväksyi sen 15.9.2015.

3 OHJELMAN TOIMEENPANO VUONNA 2015

3.1 Kansalliset säädökset sekä määräykset, päätökset ja ohjeet

Maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista säättävän lain (532/2006) soveltamisalaan kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön toimialalla laadittavat ja toteutettavat ohjelmat, joiden tavoitteena on muun muassa maaseudun elinkeinotoiminnan kehittäminen, maatilatalouden kilpailukyvyyn parantaminen sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen ja asuin ympäristön parantaminen maaseudulla. Ohjelmien toteuttamisesta ja siihen osallistuvista tahoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007).

Maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annetun lain (1443/2006) soveltamisalaan kuuluvat maaseudun yritystoiminnan edellytysten ja kilpailukyvyyn kehittämiseen, elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen

sekä maaseudun asukkaiden elämänlaadun parantamiseen myönnettävät tuet. Laissa säädetään yritystuista ja hanketuista, niiden myöntämisen yleisistä ja erityisistä edellytyksistä, tuen ehdoista, tuen myöntävistä viranomaisista sekä näiden tehtävistä ja toimivallasta. Asetuksella maaseudun yritystoiminnan tukemisesta (632/2007) säädetään tarkemmin maaseudun kehittämisohjelman mukaisista yritystuista. Asetuksella maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (829/2007) säädetään tarkemmin kehittämissankkeisiin, koulutushankkeisiin, yleishyödyllisiin investointeihin ja koordinoituihin hankkeisiin myönnettävästä tuesta sekä toimintaryhmien toimintarahasta. Maaseudun kehittämisohjelman teknisestä avusta säädetään valtioneuvoston asetuksella 442/2009.

Lailla maatalouden rakennetuista (1476/2007) säädetään maatalouden rakenteen parantamiseksi myönnettävistä maatalouden investointituista ja nuoren viljelijän aloitustuesta. Lain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (299/2008) säädetään tarkemmin nuoren viljelijän aloitustuesta ja investointituen myöntämisen yleisistä edellytyksistä. Ohjelman mukaisista ja kansallisista maatalouden investointituista on säädetty tarkemmin vuosittaisilla ns. kohdentamisasetuksilla. Maatalouden rakentamisinvestointien yksikkökustannuksista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella rakentamisinvestointien hyväksyttävistä yksikkökustannuksista. Lisäksi tuettavaa rakentamista koskevista teknisistä määräyksistä ja suosituksista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla 763/2009, 243/2010, 8/2012, 533/2012, 474/2014, 475/2014, 1154/2014, 588/2015.

Luonnonhaittakorvausten, maatalouden ympäristötukien sekä eräiden muiden ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvien tukien kansalliseksi toimeenpanemiseksi annetussa laissa (1440/2006, muut. 269/2008, 1502/2009, 364/2010, 19/2011, 661/2011, 194/2013, 37/2014, 541/2014) on säädetty tuista, joiden tavoitteena on korvata pohjoisista epäsuotuisista luonnonolosuhteista maataloudelle aiheutuvia haittoja, kehittää ja edistää maaseudun uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja parantaa ympäristön tilaa sekä edistää tuotantoeläinten hyvinvointia. Tuista ja niiden toimeenpanosta säädetään tarkemmin lain nojalla annetuissa asetuksissa: valtioneuvoston asetukset 213/2007, 366/2007, 506/2007, 591/2007, 636/2007, 660/2007, 110/2008, 130/2008, 185/2008, 418/2008 ja 823/2008 sekä maa- ja metsätalousministeriön asetukset 503/2007, 504/2007 ja 133/2008. Luonnonhaittakorvausten ja ympäristötukien hakemisesta säädetään vuosittain annettavalla valtioneuvoston asetuksella (287/2014).

Ohjelmaan liittyvä lainsäädäntö ja siihen vuonna 2015 tehdyt muutokset sekä Maaseutuviraston vuonna ohjelmakaudella 2007–2013 antamat määräykset, päätökset ja ohjeet on esitetty liitteessä 1.

3.2 Toimeenpanon aikataulut ja hakumateriaali

Maaseutuviraston määräykset

Maaseutuviraston määräykset (liite 1) olivat saatavilla Finlexistä (www.finlex.fi) kohdasta viranomaisten määräyskokoelmat, muut valtion viranomaiset: Maaseutuvirasto. Määräykset löytyivät myös maaseutuhallinnon Aitta-ekstranetistä (<https://aitta.mavi.fi>). Lisäksi määräykset olivat saatavilla Maaseutuviraston kirjaamosta.

Lomakkeet ja ohjeet

Toimenpiteiden ajantasaiset hakulomakkeet ja ohjeet olivat saatavilla Maaseutuviraston internetsivuilta kohdasta oppaat ja lomakkeet. Lomakkeet löytyivät myös Suomi.fi-sivustolta kohdasta lomakkeet. Suomi.fi on julkishallinnon verkkopalveluiden yhteinen sivusto. Lisäksi paperilomakkeita sai kuntien yhteistoiminta-alueilta ja ELY-keskuksista.

Ohjelmakauden 2007–2013 sulkeminen

Maaseutuviraston tehtävänä oli seurata, ohjata ja varmistaa, että ohjelmakausi 2007–2013 suljetaan asianmukaisesti. Sulkemiseen valmistauduttiin ja sulkemistoimia toteutettiin vuosittain. Vuonna 2012 asetettiin kaksi sulkemisen työryhmää, joiden tehtävänä oli varmistaa, että ohjelmakauden toimet tulevat saatetuiksi loppuun ajallaan säädösten mukaisesti. Toinen työryhmä koostui Maaseutuviraston asiantuntijoista ja toisessa oli

mukana edustajat myös maa- ja metsätalousministeriöstä sekä Tietopalvelukeskuksesta (v. 2015 alkaen Maanmittauslaitos). Työryhmät kokoontuivat säännöllisesti ja työ jatkuu vielä vuonna 2016 tarpeen mukaan. Varojen sidontatilannetta, toimien toteutumista ja tukimaksujen maksamista sekä muita toimia seurattiin säännöllisesti. Sulkemiseen liittyvistä asioista ohjeistettiin ja koulutettiin säännöllisesti.

Sulkemisesta annettiin 11.12.2013 hallinnolle työohje, jossa kerrottiin ohjelmakauden määräajoista, toimien toteuttamisesta ja käsittelemisestä järjestelmissä. Ohjetta päivitettiin tarpeen mukaan. Aikataulujen noudattamisen sekä ohjelmakauden päättymisen merkitystä korostettiin sidosryhmille ja tuensaajille. Toimien toteuttamiselle ja tukimaksujen maksamiselle oli olemassa täsmälliset aikarajat ja annetuissa aikatauluissa pysyttiin.

Ohjelmakauden sulkemisseminaari järjestettiin 28.10.2014 Lahdessa ohjelman neuvottelupäivien yhteydessä. Sulkemisseminaariin osallistui sekä ELY-keskusten että Leader-ryhmien edustajia. Seminaarissa kerrattiin koko ohjelmakauden kulkua, tarkasteltiin alustavasti ohjelman toteumaennustetta ja ohjeistettiin loppuvuoden ja -kauden määräajoista ja toimista. Ohjelmakausi käynnistyi joidenkin toimenpiteiden osalta hitaasti. Vuonna 2009 maksut oli käynnissä ohjelman kaikista toimenpiteistä.

Suuri osa toimista päättyi joulukuussa 2014. Ohjelman kokonaisvaltaisen toteutumisen mahdollistamiseksi joitain sulkemisen määräaikoja tarkistettiin ja joidenkin toimien toteutusaikoja jatkettiin niin, että ohjelmakauden sulkeminen ei vaarantuisi. Helmikuun 2015 loppuun mennessä oli päättynyt suurin osa jatkoajankin saaneista hankkeista. Pidemmän toteutusajan saaneet erityistapaukset koskevat tiettyjä tiedonvälitys- tai laajakaistahankkeita ja hankkeita on tarkasteltu tapauskohtaisesti. Tämä merkitsee, että suuri osa loppumaksuista haettiin maksettaviksi kevään ja kesän 2015 aikana jolloin lopullinen toteuma alkoi hahmottua. Runsaasta tukimaksujen määrästä huolimatta hakemusten käsittely ei ruuhkautunut ja maksuja maksettiin tasaisesti. Loppuvuoden määräajat mukaan lukien toteutusajat ja maksuhakemusten jättämisen määräajat laadittiin siten, että maksut ehditään toteuttaa ohjelmakauden rajoitusten mukaisesti ja tässä onnistuttiin. Toteutusaikojen porrastamisen, maksuhakemusten nopean toimittamisen ja hyvän varautumisen ansiosta pahoilta ruuhkilta hakemusten käsittelyssä vältyttiin. Tilanteeseen varauduttiin ohjeistamalla ja tiedottamalla sidosryhmiä, sekä kiinnittämällä ohjelmakauden sulkemisen vaikutuksiin huomiota ELY-keskusten tulohajauksessa myös resurssien näkökulmasta.

Käsiteltyjen maksuhakemusten ja maksettujen tukisummien perusteella varauduttiin loppukauden mahdolliseen maksuruuhkaan laatimalla tilanteen hahmottamiseksi suuntaa antavia ennusteita maksuhakemusten määristä ja maksujen odotettavissa olevasta toteumasta ELY-keskuksissa. Ohjelmakauden kuluessa seuranta ja raportointia kehitettiin ja niiden tuloksia hyödynnettiin muun muassa koulutuksissa hyvin tuloksin. Esimerkiksi ennakkomaksujen kuittamisen edistyminen ja hankkeiden päättämisen eteneminen parantuivat. Seuranta tuki myös ELY-keskusten työtä.

Vuonna 2013 nousi esiin kysymys julkisoikeudellisten yhteisöjen arvonlisäveron tukikelpoisuudesta ja Mavi päätti tukimaksujen pysäyttämisestä arvonlisäveron osuuden osalta. Loppuvuodesta 2015 komissiolta saatiin asiaan Suomen kantaa tukeva ratkaisu, jonka mukaan arvonlisävero on tukikelpoista. Maksamatta olleet arvonlisäveroa koskevat tukimaksut aiheuttivat haasteita aikataulun suhteen tukikelpoisuusajan päättymisen lähestyessä. ELY-keskukset suoriutuivat maksuista tiukasta aikataulusta huolimatta erinomaisesti.

Maatalouden rakennetuet

Nuoren viljelijän aloitustuessa (toimenpide 112) oli ohjelmakaudella 2007–2013 jatkuva tukihaku. Tukipäätökset tehtiin maa- ja metsätalousministeriön asettamissa määräajoissa, joten käsittelyajat pysyivät kohtuullisina. Tuet maksettiin aina kyseisen vuoden maaliskuun ja lokakuun lopussa.

Maatalouden investointituen (toimenpide 121) haku järjestettiin hakukierroksittain, yleensä hakukierroksia oli vuosittain neljä. Tukipäätökset tehtiin maa- ja metsätalousministeriön asettamissa määräajoissa, joka oli hakukierroksesta riippuen noin 2–3 kk hakuajan päättymisestä. Sekä aloitus- että investointitukien myöntäminen päättyi vuoden 2013 lopussa, vuosina 2014–2015 keskityttiin maksamisen toimeenpanossa ohjelmakauden 2007–2013 laadukkaaseen loppuunsaattamiseen.

Hanketuet, yritystuet sekä Leader-toimintatapa

Hanke- ja yritystukien myöntäminen päättyi pääsääntöisesti vuoden 2013 lopussa. Erityistapauksissa yritystukien ja uusien haasteiden hankkeisiin pystyi tekemään päätöksiä 30.6.2014 asti. Vuosien 2014 ja 2015 aikana keskityttiin siihen, että varat saatiin sidotuksi ja maksetuksi määräajassa ja lähes täysimääräisesti.

Ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen

Keväällä 2014 ja 2015 haetut toimintalinjan 2 tuet ei-tuotannollisia investointeja lukuun ottamatta maksettiin ohjelmakauden 2014–2020 kehyksestä.

Vuodesta 2009 lähtien on ollut mahdollista hakea tukia sähköisesti. Sähköinen haku kasvatti vuosittain suositaan ja vuonna 2013 sähköisen tukihauun osuus kaikista tiloista oli noin 57 % (vuonna 2015 sähköisten hakemusten osuus oli jo 86 prosenttia kaikista hakemuksista).

3.3 Tarkastus- ja valvontamenettelyt

Hallinnolliset tarkastukset

Hallinnollisten tarkastusten tekemistä on ohjannut valvonta-asetus (EY) N:o 65/2011 ja vuoden 2015 alusta (EU) N:o 809/2014. Asetuksen mukaan hallinnolliset tarkastukset on tehtävä kaikille tuki- ja maksamishakemuksille ja niiden on koskettava kaikkia seikkoja, joita on mahdollista ja tarkoituksenmukaista tarkastaa hallinnollisin keinoin. Asetuksen mukaan toteutettu tarkastustoiminta, tarkastustulokset ja poikkeavuuksien vuoksi toteutetut toimenpiteet kirjataan.

Ohjelmakaudella 2007–2013 hallinnolliset tarkastukset tehtiin kaikille tuki- ja maksuhakemuksille. Ohjelmaan sisältyvien toimintalinjojen 1, 3 ja 4 sekä toimintalinjan 2 ei-tuotannollisiin investointeihin liittyvien kehittämistoimien tukihakemusten hallinnollisten tarkastusten yhteydessä tarkastettiin erityisesti tukihakemuksen kohteena olevan toimen tukikelpoisuus, hakijan tukikelpoisuus, toimen EU- ja kansallisten säädösten mukaisuus, arvioitu kustannusten kohtuullisuus sekä hakijan luotettavuus.

Maksuhakemusten hallinnollisissa tarkastuksissa tarkastettiin erityisesti tuotteiden ja palveluiden toimitus, ilmoitettujen menojen tosiasiallisuus, julkiset hankinnat sekä se ettei toimenpiteeseen/hankeeseen ole saatu kaksinkertaista rahoitusta. Lisäksi tarkistettiin toteutuksen päätöksenmukaisuus.

Investointeja koskeviin hallinnollisiin tarkastuksiin kuuluu vähintään yksi tarkastuskäynti toimen toteuttamispaikalla. Tilanteissa, joissa riski on ollut alhainen, tarkastuskäynti voitiin jättää säädöksen mukaan tekemättä. Päätös tarkastuskäynnin tekemättä jättämisestä kirjattiin toimen asiakirjoihin perusteluineen.

Maksatushakemuksiin liittyviin hallinnollisiin tarkastuksiin liittyi lisäksi kustannusten toteutumiseen liittyvien maksu- ja kirjanpitoasiakirjojen tarkastaminen sekä sen varmistaminen, että eri lähteistä saatujen tukien kokonaismäärä ei ylitä tuen sallittuja kokonaismääriä.

Maaseutuvirasto ohjeisti hallinnollisten tarkastusten tekemisen sekä valmisti ja vahvisti niihin liittyvät tarkistuslistat, tarkastuskertomusmallit sekä antanut määräykset ja kouluttanut TE-keskuksia, myöhemmin ELY-keskuksia, jotka tekivät nämä hallinnolliset tarkastukset.

Hanke- ja yritystukien otantatarkastukset

Toimenpiteille tehtiin valvonta-asetuksen (EY) N:o 65/2011 mukaiset otantatarkastukset. Tarkastukset tehtiin ennen kunkin tuetun toimen loppumaksua. Osa tarkastuskohteista valittiin satunnaisotannalla ja osa riskianalyysin perusteella. Riskianalyysi toteutettiin logistisen regressioanalyysin perusteella. Analyysin perusteena olivat aikaisempien tarkastusten havainnot. Näitä tarkastuksia tehtiin ohjelmakaudella 1 791 maksuhakemukseen. Tarkastettu julkinen tuki oli 61,2 milj. euroa.

Valvonta-asetuksen 25 artiklan mukaisissa yritys- ja hanketukien otantatarkastuksissa ei havaittu systemaattisia puutteita. Havaitut puutteet liittyivät tukikelpoisiin kustannuksiin ja tuensaajan kirjanpitoon. Havainnot koskivat palkkoja ja palkan sivukustannuksia, kuten lisäeläkemaksuja, matkakustannuksia, tuensaajan tavanomaisen toiminnan ja hanketoiminnan eriyttämistä kirjanpidossa ja työtuntien kirjaamisessa. Tuensaajan kirjanpitoon liittyvät havainnot koskivat yleensä kustannusten jäljitettävyyttä. Muutamissa tapauksissa puutteita havaittiin myös käytettyjen koneiden kustannusten kohtuullisuuden selvittämisessä, rakennuksen valmiusasteen todentamisessa ja rahoitusosuuksien kertymisessä. ELY-keskukset huomioivat tarkastusten havainnot tehdessään maksupäätöksiä ja tarvittaessa jatkotoimenpiteitä. Näiden tarkastusten havaintojen perusteella tehtiin yhteensä 17 takaisinperintäpäätöstä ja lisäksi kahden tuen maksaminen keskeytettiin.

Vuoden 2015 aikana tarkastettujen hankkeiden havainnoista osan käsittely ELY-keskuksissa on vielä kesken.

Otantatarkastusten tulosten perusteella voidaan todeta, että ELY-keskusten hallinnolliset tarkastukset ovat olleet tehokkaita.

Investointien viiden vuoden pysyvyyden seuranta

ELY-keskusten tuli seurata tuettujen investointien viiden vuoden pysyvyyttä. Maaseutuvirasto antoi 30.1.2014 tarkemman ohjeen ELY-keskuksille menettelyistä rakennetuilla tuetun toimen pysyvyyden seurannasta. Hanke- ja yritystukien osalta menettelyistä ohjeistettiin tarkemmin 23.9.2013 annetulla ohjeella. Hanke- ja yritystukien osalta Maaseutuvirastossa koottiin säännöllisesti listaus seurantaan vaativista investoinneista. Tämän listauksen avulla ELY-keskus saattoi varmistua siitä, että seuranta oli riittävän kattavaa.

Maaseutuvirasto rakensi Hanke2007- sekä Rahtu-järjestelmään seuranta-välilehden, johon ELY-keskukset dokumentoivat seurannan tulokset. Maaseutuvirasto velvoitti ohjeessaan ELY-keskuksia seuraamaan tuettujen investointien pysyvyyttä. Lisäksi Maaseutuvirasto laati seurantaan varten tuensaajalle toimitettavan selvityspyyntölomakkeen, jota ELY-keskus saattoi käyttää apunaan investointien pysyvyyden seurannassa. Maaseutuvirasto ohjeisti ELY-keskuksia videokoulutuksissa suorittamaan tuettujen investointien seurantaan.

Viimeisin tietopyyntö investointien pysyvyyden seurannan tuloksista lähetettiin ELY-keskuksille 5.3.2015 (dnro 505/89/2015). Tällä pyynnöllä varmistettiin, että investoinnit, joille tehtiin myöntöpäätös aikavälillä 1.1.–31.12.2009, olivat olleet siinä käytössä, johon tuki oli myönnetty. Investointien pysyvyyden seurantaan tullaan jatkamaan niin kauan, kunnes ohjelmakaudella 2007–2013 tuettujen investointien pysyvyysohje on täyttynyt.

Investointien viiden vuoden pysyvyyden seurannan perusteella ELY-keskuksissa tehtiin 31.12.2015 mennessä ohjelmakauden 2007–2013 hanke-, yritys- ja rakennetuissa yhteensä 117 kpl takaisinperintäpäätöksiä ja 48 kpl päätöksiä, joissa ELY-keskus totesi, että aihetta enempään toimenpiteisiin ei ollut tai ELY-keskus oli tehnyt perimättä jättämispäätöksen.

Valvonta-asetuksen (EY) N:o 65/2011 mukaisissa 1 %:n jälkitarkastuksissa tehdyt havainnot johtuivat pääasiassa siitä, että tuettu investointi ei ollut enää tuen ehtojen mukaisessa käytössä. Näiden otantatarkastusten havaintojen perusteella ELY-keskus on tehnyt kaksi takaisinperintäpäätöstä. Vuoden 2015 aikana tarkastettujen hankkeiden havainnoista osan käsittely ELY-keskuksissa on vielä kesken.

Maatalouden rakennetukien otantatarkastukset

Maatalouden investointitukien ja nuoren viljelijän aloitustuen tarkastukset toteutettiin ELY-keskusten toimesta. EU:n osarahoitteisten rakennetukien tarkastusten lukumäärä vaihteli alkukauden 119 kappaleesta loppukauden 36 kappaleeseen vuodessa ja tarkastuksia suoritettiin jokaisen ELY-keskuksen alueella. EU:n osarahoittamia tarkastuskohteita oli ohjelmakauden aikana vuosittain noin 10 tapausta ELY-keskuksittain. Tarkastusmäärät täyttyivät komission valvonta-asetuksen mukaisesti sekä vuositasolla että koko ohjelmakauden aikana.

Tarkastuskohteista 95 % todettiin olevan kunnossa. Tarkastuksissa tehdyistä havainnoista suurin osa oli vähäisiä, esim. tallennusvirheitä ja puutteita hallinnollisten tarkastusten asiakirjamerkinnöissä. Yksittäisistä havainnoista merkittävimmät toimenpiteisiin johtaneista syistä koskivat mm. kilpailutuksen jättöaikaa, kustannusten tukikelpoisuutta, tuen myöntämisen edellytyksiä tai tukiehtojen noudattamista. ELY-keskus varmistti puutteiden korjaamisen tuensaajan kanssa tai otti havainnot huomioon tehdessään maksupäätöstä. Yhdessä tarkastetussa nuoren viljelijän aloitustuessa tehtiin takaisinperintäpäätös ja vielä maksamatta ollut tuki lakkautettiin, syynä oli tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvät laiminlyönnit. Lisäksi kahden nuoren viljelijän aloitustuen tarkastuksen havaintojen käsittely on vielä kesken.

Eläinten hyvinvointitukien valvonnat

Eläinten hyvinvointitukien valvonnoissa todetut yleisimmät puutteet vuosina 2008–2013 koskivat pääasiassa puuttuvia tai puutteellisia asiakirjoja sekä riittämätöntä kuivutusta. Eläinmäärään liittyvät eläinrekisterin virheet ja naudoilla myös puutteet korvamerkeissä lisääntyivät selvästi vuodesta 2008 vuoteen 2013. Naudoilla rekisterivirheet olivat yleisin hylkäyksen syy. Valvontamenettelyjen kehittymisestä johtuen eläinten hyvinvointitukien virhetasot kasvoivat ohjelmakauden edetessä.

Luonnonhaittakorvauksen ja ympäristötukien valvonnat

Luonnonhaittakorvausten ja ympäristötukien otantavalvonnoissa oli vuosittain tiloja keskimäärin hieman yli 3 000. Tarkastettavien tilojen määrä väheni ohjelmakauden kuluessa tilamäärän vähentyessä. Otantavalvon-tojen lisäksi ympäristötukien tukiehtoihin tehtiin ristiintarkastuksia ja epäselvät tapaukset selvitettiin tarvittaessa tilakäynnein.

Ympäristötukien valvonnoissa todettiin vuosina 2007–2014 eniten puutteita viljavuustutkimuksissa. Vuodesta 2009 vuoteen 2013 seuraamusten määrät viljavuustutkimuksissa kasvoivat ja vuonna 2013 melkein joka kolmannella tarkastetuista tiloista todettiin puutteita viljavuustutkimuksissa. Viljavuustutkimuksista tiedotettiin ja koulutettiin viljelijöitä eri tavoin ja vuonna 2014 viljavuustutkimusten seuraamusmäärät kääntyivät laskuun. Vesistöjen ja valtaojien varsilla olevissa suojakaistoissa oli toiseksi eniten puutteita, noin 10 %:lla tiloista.

Kaikki ehdot ja pinta-alavirheet huomioiden ympäristötukien virhetasot kasvoivat keskimäärin hieman ohjelmakauden aikana. Myös luonnonhaittakorvausten virhetasoissa oli nousua johtuen lähinnä valvonnassa todetuista pinta-alavirheistä.

Ympäristötukien valvontaan ei tullut merkittäviä muutoksia ohjelmakauden aikana. Merkittävimpiä muutoksia olivat perustasojen lisääminen valvottaviin ehtoihin ja ympäristötukien maksuaikataulun muuttaminen niin, että tuen toinen erä maksettiin vasta, kun kaikki lannoitus- ja kasvipeitteisyysvalvonnat oli saatu tehtyä.

EU-toimielinten tarkastukset

Ohjelmakaudella 2007–2013 komission maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto teki useita tarkastuksia kohdistuen toimintalinjan 2 tukiin. Tarkastusten kohteena olivat ympäristötuet, luonnonhaittakorvaukset ja eläinten hyvinvointituet. Komissio ei havainnut puutteita luonnonhaittakorvausten toimeenpanossa. Ympäristötukien osalta komissiolla oli joitakin tukiehtoja tai valvontaa koskevia havaintoja, jotka johtivat rahoitusoikaisuihin. Kyse oli rajattavissa olevasta maaseuturahastoa koskevasta riskistä ja rahoitusoikaisu olivat euromääräisesti melko pieniä. Komissiolla oli havaintoja myös eläinten hyvinvointitukien hallinnollisten tarkastusten toimeenpanosta. Eläinten hyvinvointituissa rahoitusoikaisu oli 5 %. Rahoitusoikaisuihin johtaneet toimeenpanon puutteet korjattiin.

Komissio teki toimintalinjaa 2 koskevan tarkastuksen 25.–29.5.2015. Tarkastuksen kohteena olivat vuodet 2013–2015. Tarkastus oli raporttia laadittaessa vielä kesken.

Komissio teki 23.–27.9.2013 tarkastuksen maaseuturahaston toimintalinjaan 4. Tarkastuksen johtopäätökset valmistuivat talvella 2016. Komission lopullinen havainto koski heikkouksia kustannusten kohtuullisuuden arvioinnissa Tästä aiheutui rahoitusoikaisu yhden ELY-keskuksen alueella.

Euroopan tilintarkastustuomioistuin teki useana vuonna maaseuturahaston maksuja koskevan DAS-tarkastuksen Suomessa. Tarkastettavia maksuja oli niin ympäristötuista, luonnonhaittakorvauksista kuin eläinten hyvinvointituista. Havainnot olivat yksittäisiä maksuja koskevia. Ympäristötuissa ja luonnonhaittakorvauksissa havainnot koskivat pääasiassa maksun perusteena ollutta pinta-alaa. Ympäristötuessa ja eläinten hyvinvointituissa yksittäisiä puutteita todettiin tukiehtojen noudattamisessa. Lisäksi vuonna 2011 oli tilintarkastustuomioistuimen järjestelmätarkastus.

3.4 Tietojärjestelmät

Maaseutuviraston ydintoiminta on sidoksissa toimiviin tietojärjestelmiin. Ydintoimintoja tukevilla tietojärjestelmillä hallinnoidaan maksettavien tukien pohjatietoja. Tukimaksut maksetaan edunsaajille maksatusjärjestelmän välityksellä. Viraston omaan toimintaan liittyy lisäksi useita tietojärjestelmiä. Tietojärjestelmien kehittäminen, jatkuva kehittäminen ja ylläpito tapahtuvat yhteistyössä Tiken (vuoden 2015 alusta Maanmittauslaitos) kanssa.

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä (IACS), rakennetukien tietojärjestelmä (Rahtu) sekä Hanke2007-tietojärjestelmä on kuvattu yksityiskohtaisesti ohjelman vuoden 2007 vuosikertomuksessa.

Integroitu hallinto- ja valvontajärjestelmä (IACS)

IACS-tietojärjestelmällä käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta.

Järjestelmää kehitettiin vuosittain mm. säädösmuutoksista aiheutuneista muutoksista johtuen. Vuonna 2008 mittavin uudistus koski eläinten hyvinvointia edistävien tukien toimeenpanoa. Lisäksi samana vuonna toimeenpantiin uudet ympäristötukien erityistuet (ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen, lietalannan sijoittaminen peltoon ja turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely). Vuonna 2009 merkittävin asia tietojärjestelmien osalta oli sähköinen tukihaku. Toinen merkittävä haaste oli ympäristötukien ja luonnonhaittakorvausten ennakkomaksujen maksaminen. Vuoden 2009 lopulla aloitettiin esiselvitystyö uuden Tukisovelluksen rakentamiseksi. Vuonna 2013 otettiin käyttöön ensimmäiset osiot uudesta WEB-pohjaisesta tukisovelluksesta. Vanhaan järjestelmään toteutettiin ainoastaan välttämättömät muutokset.

Vuonna 2014 uudessa Tukisovelluksessa vietiin ensimmäisen kerran läpi lähes koko tukiprosessi yhden tukimuodon osalta. Pilottitukena toimi kansallinen kasvihuonetuotannon tuki, jolla testattiin ja kehitettiin järjestelmän toimivuutta. Uuteen Tukisovellukseen tallentui sähköisen hakemuksen tiedot, sinne tallennettiin paperihakemukset, käsiteltiin hakemukset, tallennettiin valvontatiedot ja maksettiin tuki. Myös peruslohko-muutoksia pystyi käsittelemään ensimmäisen kerran uudessa Tukisovelluksessa. Tämä kaikki tähtäsi siihen, että vuonna 2015 uusi Tukisovellus on käytettävissä kaikilla pinta-alaperusteisilla tuilla mukaan lukien uudet ohjelmaperusteiset korvaukset. Vuonna 2015 uudella tukisovelluksella käsiteltiin kaikki pinta-alaperusteiset tuet. Vanhaan tukisovellukseen toteutettiin vuonna 2015 tarvittavat säädösmuutokset. Sovelluksella käsiteltiin eläinperusteiset tuet.

Sähköinen tukihaku

Sähköinen viljelijätukihaku oli ensimmäisen kerran käytössä vuonna 2009. Tukia haki sähköisesti tuolloin noin 10 % kaikista maatiloista. Sähköinen tukihaku kasvatti nopeasti suosiotaan. Vuonna 2013 haettiin ohjelmakauden 2007–2013 kehyksestä maksettavia viljelijätukia viimeisen kerran. Silloin sähköisen tukihaun osuus kaikista tiloista oli noin 57 %. Vuonna 2015 osuus oli jo 86 %.

Wiljelijöille ja neuvojille viestittiin sovelluksen käytöstä Mavin ja Vipu-palvelun internetsivuilla sekä Facebookissa. Lisäksi tuenhakijoille postitettiin sähköisen tukihaun esite. Myös opetusvideoita tehtiin Vipu-palvelun käytöstä. Kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisille tarjottiin vuosittain valmiita pohjia sähköisestä tukihausta wiljelijöille viestimiseen.

TR-diaari

Leader-ryhmien diaari on sovellus, johon on kirjattu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 Leader-ryhmien kautta jätetyt yritystuki- ja hankehakemukset saapuneiksi (vireille tulleiksi). Sovelluksen käyttöliittymä on suunniteltu ajaa alas loppukevällä 2016. Lisäksi TR-Diaarin raportit on tarkoitus siirtää ELY-keskusdiaarisovellukseen.

ELY-diaari

ELY-diaaria käytettiin ELY-keskuksissa (lähinnä kirjaamoissa) ohjelmakauden 2007–2013 ajan. Diaarijärjestelmään tallennettiin ELY-keskusten asiakirjaliikennettä. Järjestelmää on käyttänyt rajapinnan kautta Rahtu, Hanke2000-tietojärjestelmä, Tukisovellus, Tukioikeusrekisteri, Kiintiösovellus, Hanke2007-tietojärjestelmä, Kalatalous 2007–2013 ja Kaveri. Yleistä järjestelmistä on käytetty Asiakasrekisteriä, allekirjoittajarekisteriä, maatilarekisteriä, yleistä koodistoa, raportointia, AuthGate:a. ELY-diaaria on suunniteltu käytettävän myös ohjelmakauden 2014–2020 aikana rajapinnan kautta Rahdun elinkaaren ajan.

Rakennetukien tietojärjestelmä (Rahtu) ja Hanke 2000 sekä Hanke2007-tietojärjestelmät

Hanke2000-järjestelmän kautta hallinnoitiin takaisinperintöjä ohjelmakauteen 2000–2006 liittyen. Hanke2000-järjestelmää käytettiin ELY-keskuksissa ja Maaseutuvirastossa hanke- ja hakijatietojen tallentamiseen sekä hankkeiden tuki- ja maksupäätösten valmisteluun. Järjestelmää käytettiin lisäksi Maaseutuvirastossa valvontatietojen tallennukseen, myöntövaltuuksien hallinnointiin ja menoilmoitusten valmisteluun. Hanke2000-sovellus puretaan syksyllä 2016. Hanke2000:n käyttöliittymän kautta saatavissa olevat raportit ovat käytettävissä purkamisen jälkeen muun Mavin tietojärjestelmän käyttöliittymän kautta.

Hanke2007-tietojärjestelmä oli käytössä lähinnä ELY-keskuksissa ja Maaseutuvirastossa hakemus- ja hakijatietojen tallentamiseen, hankkeiden tuki- ja maksupäätösten valmisteluun ja maksuaineistojen muodostamiseen ohjelmakauden 2007–2013 ja siirtymäkauden aikana. Hanke2007-tietojärjestelmän kautta maksettiin viimeiset ohjelmakauden 2007–2013 maksut vuosien 2015 ja 2016 vaihteessa. Tämän jälkeen järjestelmän kautta hallinnoidaan pääasiassa takaisinperintöjä. Järjestelmää käytettiin Maaseutuvirastossa myös valvontatietojen tallentamisessa, maksujen hyväksymismenettelyissä, myöntövaltuuksien hallinnoinnissa ja menoilmoitusten valmistelussa. Järjestelmää käytettiin lisäksi maa- ja metsätalousministeriössä hanke- ja yritystuki- en kustannus-, rahoitus- ja tuloseurannassa. Hanke2007-tietojärjestelmä korvataan Hyrrä-tietojärjestelmällä ohjelmakaudella 2014–2020.

Rahtu-tietojärjestelmällä (Rahoitustukien käsittelyjärjestelmä) hallinnoitiin ohjelmakaudella 2007–2013 maataloille maksettavia EU:n osaksi rahoittamia ja kokonaan kansallisesti rahoitettavia investointitukia sekä nuorten wiljelijöiden aloitustukia. Tietojärjestelmällä hallinnoidaan vielä Maaseutuohjelman 2014–2020 eituotannollisia investointeja ja mm. porotalouden tukia. Rakennetukien osalta Hyrrä-tietojärjestelmä korvaa Rahtu-tietojärjestelmän ohjelmakaudella 2014–2020.

ELY-keskusten käsittelijät tallensivat tukihakemusten tiedot sovellukseen ja tekivät hakemuksen pohjalta tukipäätöksen. Sovellukseen tallennettiin myös asiakkaan maksuhakemukset ja -päätökset. Järjestelmään tallennettiin myös tukien valvontatiedot. Järjestelmästä ajettiin tilastoraportteja tehdyistä päätöksistä ja vireillä olevista hakemuksista.

Käytöntukea yllä mainittujen tietojärjestelmien käyttäjille tarjosi Maaseutuviraston Käytöntuki.

Ohjelmakaudelle 2014–2020 aloitettiin uuden em. järjestelmät korvaavan Hyrrä-järjestelmän toteutus. Toteutuksessa huomioidaan päättyvän kauden kokemukset ja kehittämistarpeet sekä panostetaan erityisesti koko prosessin sähköistämiseen sisältäen myös hakijan sähköisen asioinnin. Myös raportointia kehitetään vastaamaan paremmin ohjelman toteutumisen seurantaan.

Sampo / SampoDW

Uusi maksatusjärjestelmä Sampo otettiin tuotantoon usean vuoden kehittämistyön jälkeen kesäkuun alussa 2011. Sekä tukimaksujen käsittelyssä, saatavien seurannassa ja raportoinnissa käytettävää Sampo-järjestelmää että maksatustietojen tietovarastoa (SampoDW) kehitettiin suunnitelmallisesti.

3.5. Sitoumukset ja maksut

Suomen maaseudun kehittämisohjelmien rahoitustilanne koko EU:n näkökulmasta

Maaseuturahaston menokertymä oli EU:n tasolla tarkastellen Suomessa koko ohjelmakauden ajan keskimääräistä nopeampaa. Maaseuturahaston menokertymää kuvaavien tilastojen mukaan komissio oli maksanut ennakkona ja välimaksuina Suomelle jo vuoden 2014 alussa enimmäismäärän eli 95 % ohjelmakauden 2007–2013 koko rahoituskehiksestä. Ohjelmakauden alussa komission maksamat ennakot tulivat kuitatuiksi vuoden 2014 viimeisen neljänneksen aikana, jonka jälkeen syntyneet menot kasvattivat koko ajan ohjelman päättämisen jälkeen komission maksettavaksi tulevaa loppumaksua.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa maaseuturahaston menokertymä 31.12.2015 saakka oli 2 102 777 820,27 euroa, jonka mukaisesti komission suoritettavaksi jää loppumaksuna 72 701 842,43 euroa. Loppumaksusta tuloutuu valtion talousarvioon 47 886 589,79 euroa ja Maatilatalouden kehittämisrahastoon 24 815 252,64 euroa. Lisäksi komissio suorittaa aiemmin välimaksussa vähennetyn komission täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2016/417 mukaisen määrän 927 827,58 euroa takaisinmaksuna valtion talousarvioon.

Vuoden 2014 vuosiraportissa loppumaksun suuruudeksi arvioitiin vähintään 93 milj. euroa, joten yli 20 milj. euroa ennakoidusta maaseuturahaston rahoitusosuudesta jäi toteutumatta maksuina viimeisen toimeenpanovuoden aikana.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitus ja sen lopullinen toteuma

Ohjelmassa oli käytettävissä komission 15.9.2015 hyväksymän lopullisen rahoitussuunnitelman mukaan julkista rahoitusta noin 6 779 milj. euroa, josta maaseuturahaston rahoitus oli noin 2 137 milj. euroa. Näihin varoihin sisältyi myös uusiin haasteisiin käytettävissä ollut noin 131 milj. euron julkinen rahoitus, josta maaseuturahaston rahoitus oli noin 67 milj. euroa. Ohjelman kokonaiskustannukset arvioitiin noin 8 270 milj. euroksi.

Ohjelman viimeiset sitoumukset tehtiin 30.6.2014 mennessä. Ohjelman rahoituskehys sidottiin eri rahoituskokonaisuudet huomioon ottaen lähes kokonaan ja siitä oli maksettu vuoden 2014 loppuun mennessä 95,4 %. Ohjelman rahoituskehiksestä oli 31.12.2014 toteutumatta maksuina tuensaajille enintään vajaa 99 milj. euroa, josta pääosa (noin 78 milj. euroa) oli peräisin koko ohjelmakauden ajan maksamisessa hitaasti edistyneistä yritys- ja hanketuista. Ohjelman rahoituskehiksestä arvioitiin jääneen käyttämättä tai peruuntuneen 31.12.2014 mennessä noin 12 milj. euroa. Näihin määriin sisältyi myös uusiin haasteisiin käytettävissä olleista maaseuturahaston lisävaroista vähintään 1,4 milj. euroa, joista ei voinut syntyä menoja ja joita ei voinut myöskään käyttää muuhun tarkoitukseen. Toisaalta maatilainvestoinneissa oli tuolloin sidottu varoja ao. rahoituskehystä enemmän ja näiden sitoumusten toteutuminen maksuina ohjelman päättämiseksi asetettujen kansallisten määräaikaisten puitteissa arvioitiin ratkaisevan koko ohjelman lopullisen toteuman. Vuosi sitten ohjelman rahoituskehiksen arvioitiin toteutuvan maksuina joka tapauksessa vähintään 99 %:sti.

Ohjelman rahoitussuunnitelma pyrittiin saamaan vuoden 2015 aikana vastaamaan lopullista toteumaa. Näin muutettiin toimintalinjojen 1, 3 ja 4 välisiä sekä niiden sisällä toimenpiteiden välisiä rahoitussuhteita. Muutos ei koskenut toimintalinjaa 2, jonka kehys arvioitiin riittäväksi mahdollisten viimeisten maksujen toteut-

tamista varten. Muutos ei myöskään koskenut neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 69 artiklan 5a kohdan mukaisia maaseuturahaston lisävaroja uusiin haasteisiin. Rahoitussuunnitelman muutoksella yksityisen rahoituksen samoin kuin ohjelman kokonaiskustannusten arvioitiin kasvavan noin 15 milj. eurolla. Yksityisen rahoituksen kasvu johtui toimenpiteiden rahoitusta koskevista muutoksista toteutumatietoja vastaavasti.

Ohjelman rahoituskehitys toteutui maksuina 98,4 %:sti (+ 3 % vuoden 2015 aikana). Lopputulosta voidaan pitää hyvänä, vaikka odotukset olivatkin toteuttaa suuremmat. Ohjelman maksut kasvoivat vuoden 2015 aikana noin 70 milj. eurolla, josta yritys- ja hanketukien osuus oli lähes 53 milj. euroa. Viimeisen toimeenpanovuoden aikana sitoumuksista jäi käyttämättä tai peruuntui tehtyihin arvioihin verrattuna huomattavasti enemmän eli yli 37 milj. euroa, mikä heikensi ohjelman lopputulosta rahoituksellisesti. Maatilainvestointien suhteen oli jo etukäteen ennakoitavissa, että osa sitoumuksista jäisi maksettavaksi kokonaan kansallisesti ohjelman päättämiseksi asetettujen kansallisten määräaikojen täytyessä. Sitoumuksista jäi tältä osin toteutumatta viimeisen toimeenpanovuoden aikana maksuina noin 10 milj. euroa. Sen sijaan etukäteen ei pystytty ennakoimaan sitä, että erityisesti yrityksiä koskevissa investoinneissa (tp 123, 311 ja 312) sekä laajakaistahankkeissa (tp 321) jäisi käyttämättä tai peruuntuisi viimeisen toimeenpanovuoden aikana lähes 20 milj. euroa sitoumuksista. Yli 2/3 näistä sitoumuksista jäi käyttämättä tai peruuntui viimeisten toimeenpanokausien aikana sen mukaisesti kuin yritys- ja hanketukia saatettiin teknisesti päätökseen Hanke 2007-tietojärjestelmässä.

Maaseuturahaston lisävarojen suhteen oli jo etukäteen ennakoitavissa, että osa jäisi toteutumatta maksuina. Maaseuturahaston lisävarat saatiin käytettäväksi v. 2010 kesken ohjelmakauden ja niiden kohdentamisesta päätettiin poliittisin perustein, mutta niiden hallinnointi yritys- ja hanketukina osoittautui EU:n vaatimuksista johtuen käytännössä kankeaksi ja näin ollen niitä koskevat sitoumukset ja maksut toimintalinjoilla 1, 3 ja 4 etenivät hitaasti. Myös toimeenpanoa koskevat rajoitteet alkoivat tulla vastaan kansallisten määräaikojen täytyessä sitoumusten ja maksujen suhteen. Käytettävissä olleista maaseuturahaston lisävaroista 87,8 % toteutui lopulta maksuina, joista 1/4 maksettiin vasta vuoden 2015 aikana. Ottaen huomioon maaseuturahaston lisävaroihin liittyneet hallinnolliset vaikeudet lopputulosta voidaan pitää vähintään kohtuullisena. Pääosa vuoden 2015 aikana peruuntuneista sitoumuksista maaseuturahaston lisävarojen osalta oli peräisin laajakaistahankkeista.

Ohjelman kokonaiskustannukset kasvoivat noin 8,5 mrd. euroksi. Ohjelman kokonaiskustannuksista oli noin 25 % EU:n rahoitusosuutta, noin 54 % kansallista rahoitusosuutta, josta noin 95 % oli peräisin valtion talousarviosta ja noin 3 % Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera) ja loput noin 2 % oli muuta kansallista rahoitusta (pääosin kuntien rahoitusta), sekä noin 21 % yksityistä rahoitusta. Vaikka ohjelma alitoteutui julkisen rahoituksen osalta, niin yksityinen rahoitus toteutui ennakoitua suurempana, minkä vuoksi myös ohjelman kokonaiskustannukset olivat lopullista rahoitussuunnitelmaa suuremmat. Tämä johtui yksinomaan siitä, että nuorten viljelijöiden aloitustuessa (tp 112) ja maatilainvestoinneissa (tp 121) yksityisen rahoituksen määrä kasvoi yli 340 milj. euroa lopullista rahoitussuunnitelmaa suuremmaksi. Muilta osin yksityinen rahoitus toteutui ennakkoidulla tavalla.

Kuluvaa ohjelmakautta ja sen päättämistä varten edellisen ohjelmakauden kokemukset olisi hyvä ottaa huomioon. Käytettävissä olevien varojen mahdollisimman täysimääräinen hyödyntäminen vaatii vielä enemmän ennakkointia, varojen ja niiden hallinnoinnin suunnittelua ja yksinkertaistamista sekä vielä enemmän yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja tarvittaessa myös riskin ottamista esim. ohjelman rahoitussuunnitelman muuttamisessa ja varojen budjetoinnissa riittävän varhaisessa vaiheessa.

Ohjelman toteutumista kuvataan jäljempänä maaseuturahaston rahoituksen suhteen 31.12.2015 tilanteen mukaisen lopullisen toteuman perusteella (ottaen huomioon takaisinperinnät ja muut oikaisut), jollei erikseen muuta mainita, mutta johtopäätökset ovat sellaisenaan sovellettavissa myös ohjelman julkiseen rahoitukseen.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteuma (ottaen huomioon takaisinperinnät ja muut oikaisut) 31.12.2015 lopullisen rahoitussuunnitelman mukaan käytettävissä olleen rahoituksen suhteen esitetään taulukossa 2.

Taulukko 2: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toteuma (ottaen huomioon takaisinperinnät ja muut oikaisut) 31.12.2015.

Toimintalinjat ja niihin luettavat toimenpiteet	Rahoitussuunnitelma 2007-2013		Toteuma (ottaen huomioon takaisinperinnät ja muut oikaisut) 31.12.2015						
	EU-kehys	Julkinen rahoitus						Yksityinen rahoitus ¹⁾	Kokonaiskustannukset
		Yhteensä	josta valtion rahoitus ¹⁾	josta Makenan ²⁾ rahoitus	josta muu kans. julkinen rahoitus ¹⁾	josta EU:n rahoitus			
			euroa	euroa	euroa	euroa	euroa		
Toimintalinja 1 yhteensä:	248 292 550	519 926 093	123 615 514	158 333 071	4 247 170	233 730 337	94,1 %	1 124 613 311	1 644 539 404
- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111)	33 732 000	73 498 571	38 327 791	0	2 139 365	33 031 415	97,9 %	8 005 304	81 503 875
- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111) , lisävarat	1 755 000	3 576 443	1 952 058	0	14 986	1 609 399	91,7 %	92 978	3 669 421
- ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111), yhteensä	35 487 000	77 075 014	40 279 849	0	2 154 350	34 640 815	97,6 %	8 098 282	85 173 296
- nuorten viljelijöiden aloitustuki (112)	42 300 000	91 211 445	0	50 173 916	0	41 037 529	97,0 %	471 236 361	562 447 806
- varhaiseläke (113: kauden 1995-99 sitoumukset)	25 290 000	56 493 675	31 232 525	0	0	25 261 150	99,9 %	0	56 493 675
- maatilojen nykyaikaistaminen (121)	97 893 550	196 652 936	0	108 159 155	0	88 493 781	90,4 %	478 379 757	675 032 693
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123)	18 450 000	38 714 946	21 195 138	0	122 880	17 396 928	94,3 %	141 749 222	180 464 168
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123), lisävarat	2 475 000	3 646 424	2 005 533	0	0	1 640 891	66,3 %	22 148 382	25 794 806
- maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (123), yhteensä	20 925 000	42 361 370	23 200 671	0	122 880	19 037 819	91,0 %	163 897 603	206 258 973
- maa- ja metsätalous- sekä elintarvikealan innovatiivinen yhteistyö (124)	20 727 000	44 427 989	22 701 389	0	1 734 005	19 992 595	96,5 %	2 393 310	46 821 298
- maa- ja metsätalous- sekä elintarvikealan innovatiivinen yhteistyö (124), lisävarat	5 670 000	11 703 663	6 201 080	0	235 935	5 266 649	92,9 %	607 998	12 311 661
- maa- ja metsätalous- sekä elintarvikealan innovatiivinen yhteistyö (124), yhteensä	26 397 000	56 131 652	28 902 469	0	1 969 940	25 259 243	95,7 %	3 001 308	59 132 960
Toimintalinja 2 yhteensä:	1 549 309 171	5 485 179 489	3 936 875 014	0	0	1 548 304 475	99,9 %	0	5 485 179 489
- luonnonhaittakorvaukset vuoristoalueilla (211)	460 320 000	1 643 550 245	1 183 379 975	0	0	460 170 271	100,0 %	0	1 643 550 245
- korvaukset muilla haitta-alueilla (212)	364 224 000	1 300 519 909	936 424 432	0	0	364 095 477	100,0 %	0	1 300 519 909
- maatalouden ympäristötuet (214)	647 718 331	2 310 649 028	1 663 218 058	0	0	647 430 970	100,0 %	0	2 310 649 028
- maatalouden ympäristötuet (214): lisävarat	31 527 640	69 665 782	38 316 061	0	0	31 349 722	99,4 %	0	69 665 782
- maatalouden ympäristötuet (214) yhteensä	679 245 971	2 380 314 810	1 701 534 118	0	0	678 780 692	99,9 %	0	2 380 314 810
- eläinten hyvinvointia edistävät tuet (215)	41 950 800	149 704 926	107 780 637	0	0	41 924 289	99,9 %	0	149 704 926
- ei-tuotannolliset investoinnit (216)	1 184 400	3 392 112	2 442 321	0	0	949 791	80,2 %	0	3 392 112
- maatalousmaan ensimmäinen metsitys (221: kauden 1995-99 sitoumukset)	2 384 000	7 697 485	5 313 530	0	0	2 383 955	100,0 %	0	7 697 485
Toimintalinja 3 yhteensä:	207 947 362	414 356 255	186 458 470	0	35 829 177	192 068 608	92,4 %	521 221 763	935 578 018
- taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (311)	14 949 000	32 991 792	18 238 494	0	79 688	14 673 610	98,2 %	70 743 461	103 735 253
- mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (312)	85 230 000	174 291 136	93 823 410	0	2 038 224	78 429 501	92,0 %	397 572 454	571 863 590
- matkailuelinkeinojen edistäminen (313)	12 789 000	28 213 642	12 163 005	0	3 385 625	12 665 013	99,0 %	1 715 549	29 929 191
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321)	36 785 000	78 494 871	27 886 151	0	15 413 054	35 195 666	95,7 %	26 709 303	105 204 173
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321): laajakaistat	24 570 362	27 034 838	0	0	8 921 497	18 113 342	73,7 %	13 927 038	40 961 876
- elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321) yhteensä	61 355 362	105 529 709	27 886 151	0	24 334 550	53 309 008	86,9 %	40 636 341	146 166 050
- kylien kunnostus ja kehittäminen (322)	11 376 000	24 919 171	9 763 281	0	3 949 274	11 206 616	98,5 %	8 039 107	32 958 278
- maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (323)	8 073 000	17 675 431	8 389 143	0	1 332 345	7 953 944	98,5 %	1 157 689	18 833 120
- toimintalinjan 3 toimijoiden koulutus ja tiedotus (331)	14 175 000	30 735 374	16 194 986	0	709 471	13 830 917	97,6 %	1 357 162	32 092 536
Toimintalinja 4 (Leader) yhteensä:	108 918 000	236 719 462	82 617 969	0	47 699 203	106 402 290	97,7 %	124 047 536	360 766 998
- Leader-toimenpiteet linjalla 1 (411 -> toimenpiteet 111, 123 ja 124)	1 314 000	2 784 951	996 769	0	540 081	1 248 101	95,0 %	3 216 454	6 001 404
- Leader-toimenpiteet linjalla 2 (412 -> toimenpiteet 214 ja 216)	1 080 000	2 392 385	1 315 811	0	0	1 076 574	99,7 %	0	2 392 385
- Leader-toimenpiteet linjalla 3 (413 -> kaikki toimintalinjan 3 toimenpiteet)	73 511 000	159 217 732	54 886 689	0	32 799 596	71 531 447	97,3 %	116 537 882	275 755 614
- Leader-toimenpiteet linjalla 3, (413 -> 311, 312, 321 ja 331), lisävarat	1 000 000	1 917 798	832 827	0	221 963	863 008	86,3 %	2 126 270	4 044 069
- Leader-toimenpiteet linjalla 3 (413), yhteensä	74 511 000	161 135 530	55 719 516	0	33 021 559	72 394 455	97,2 %	118 664 152	279 799 683
- alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (421)	10 458 000	22 625 691	7 865 747	0	4 578 383	10 181 561	97,4 %	2 166 930	24 792 621
- toimintarahat (431: 19,8 % toimintalinjan 4 EU-kehyksestä)	21 555 000	47 780 905	16 720 127	0	9 559 180	21 501 598	99,8 %	0	47 780 905
Tekninen apu	22 455 000	49 493 518	27 221 408	0	0	22 272 110	99,2 %	0	49 493 518
Koko ohjelma yhteensä	2 136 922 083	6 705 674 816	4 356 788 375	158 333 071	87 775 549	2 102 777 821	98,4 %	1 769 882 610	8 475 557 426
josta maaseuturahaston lisävarat uusiin haasteisiin	66 998 002	117 544 950	49 307 559	0	9 394 380	58 843 010	87,8 %	38 902 666	156 447 616

¹⁾ Julkisen rahoituksen eri rahoituslähteitä samoin kuin yksityistä rahoitusta koskevat määrät on laskettu rekisteritietojen perusteella suhteessa toteutuneeseen julkiseen rahoitukseen.

²⁾ Maatilatotalouden kehittämissuunnitelma

Taulukko 3: Julkista rahoitusta koskeva toteutuma 31.12.2015.

Toimenpide/Toimintalinja	Vuotuiset maksut – vuosi 2015	Kumulatiiviset maksut vuodesta 2007, €	Julkisen rahoituksen alustava jakautuminen toimenpiteittäin, €
Toimenpide 111	9 721 856	77 075 014	78 860 000
— joista siirtymäkauden menoja*		282 481	
Toimenpide 112	5 628 750	91 211 445	94 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 113	-	56 493 675	56 200 000
— joista siirtymäkauden menoja*	-	56 493 675	
Toimenpide 121	12 021 562	196 652 936	217 541 222
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 123	5 320 240	42 361 370	46 500 000
— joista siirtymäkauden menoja*		196 019	
Toimenpide 124	7 371 217	56 131 652	58 660 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 1 yhteensä	40 063 625	519 926 093	551 761 222
— joista siirtymäkauden menoja*	-	56 972 175	
Toimenpide 211	- 181 648	1 643 550 245	1 644 000 000
— joista siirtymäkauden menoja*		29 385 193	
Toimenpide 212	- 203 535	1 300 519 909	1 300 800 000
— joista siirtymäkauden menoja*		22 742 696	
Toimenpide 214	- 572 719	2 380 314 810	2 383 341 176
— joista siirtymäkauden menoja*	-	99 942 506	
Toimenpide 215	- 114 007	149 704 926	149 824 286
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 216	422 823	3 392 112	4 230 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 221	-	7 697 485	8 514 286
— joista siirtymäkauden menoja*	-	7 697 485	
Toimintalinja 2 yhteensä	- 649 085	5 485 179 489	5 490 709 748
— joista siirtymäkauden menoja*	-	159 767 880	
Toimenpide 311	2 202 632	32 991 792	33 220 000
— joista siirtymäkauden menoja*		1 196 137	
Toimenpide 312	14 889 344	174 291 136	189 400 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 313	4 680 441	28 213 642	28 420 000
— joista siirtymäkauden menoja*		235 980	
Toimenpide 321	30 632 659	105 529 709	118 416 627
— joista siirtymäkauden menoja*		672 736	
Toimenpide 322	1 956 689	24 919 171	25 280 000
— joista siirtymäkauden menoja*		51 516	
Toimenpide 323	2 922 997	17 675 431	17 940 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 331	4 156 351	30 735 374	31 500 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 3 yhteensä	61 441 113	414 356 255	444 176 627
— joista siirtymäkauden menoja*		2 156 369	
Toimenpide 411	247 429	2 784 951	2 920 000
— joista siirtymäkauden menoja*		34 177	
Toimenpide 412	203 022	2 392 385	2 400 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 413	16 077 910	161 135 530	165 580 000
— joista siirtymäkauden menoja*		827 385	
Toimenpide 421	3 167 865	22 625 691	23 240 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimenpide 431	4 940 016	47 780 905	47 900 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Toimintalinja 4 yhteensä	24 636 242	236 719 462	242 040 000
— joista siirtymäkauden menoja*		861 562	
Tekninen apu	9 777 084	49 493 518	49 900 000
— joista siirtymäkauden menoja*			
Ohjelma yhteensä	135 268 979	6 705 674 816	6 778 587 596
— joista siirtymäkauden menoja*	-	219 757 986	

* Asetuksen (EY) N:o 1320/2006 mukaisia siirtymäkauden menoja. Sisältää sekä 16.10.2006-31.12.2006 että vuosina 2007-2011 ohjelmakauden 2000-2006 sitoumuksista aiheutuneet menot.

Taulukko 4: Julkista rahoitusta koskeva toteutuma 31.12.2015 koskien maaseuturahaston lisävarojen käyttöä uusiin haasteisiin.

Toimenpide	Toimi	Vuotuiset maksut – vuosi 2015	Kumulatiiviset maksut vuodesta 2010, €	Julkisen rahoituksen alustava jakautuminen toimenpiteittäin, €
111	- Ilmastonmuutokseen liittyvä koulutus	99 812	841 865	
	- Uusiutuvaa energiaa koskeva tiedottaminen ja tiedonlevitys	753 231	1 698 985	
	-Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	66 381	121 500	
	- Biologinen monimuotoisuus	249 692	914 094	
123	- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	110 021	444 528	
	- Parannukset maitotuotteiden jalostuksessa ja kaupan pitämisessä	1 162 698	3 201 896	
124	- Energiatehokkuuden parantaminen	342 615	977 378	
	- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	812 603	3 743 339	
	- Innovatiiviset toimet ilmastonmuutosta koskevien lievennys- ja sopeutumistoimien käsittelemiseksi	38 991	233 947	
	-Innovatiiviset toimet uusiutuvien energianlähteiden kehittämisen tukemiseksi	37 765	70 590	
	- Innovatiiviset toimet vesienhoidon tehostamiseksi	397 025	1 714 835	
	-Innovatiiviset toimet biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen tukemiseksi	311 265	853 489	
	- Maitoalan innovaatiot	950 341	4 110 084	
Toimintalinja 1 yhteensä		5 332 441	18 926 531	22 000 000
214	- Maanhoitokäytännöt: Suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito	- 7 397	15 894 350	
	- Luonnonmukainen tuotanto: vastaava erityistuki	- 65 067	30 192 136	
	- Biotoppien hoito: Perinnebiotoppien hoito	- 25 507	22 962 411	
	- Maanhoitokäytännöt: Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	- 70	616 885	
Toimintalinja 2 yhteensä		- 98 040	69 665 782	70 061 422
321	- Uuden laajakaistainfrastruktuurin luominen	17 717 629	27 034 838	
Toimintalinja 3 yhteensä		17 717 629	27 034 838	36 672 182
413 (311, 312, 321 ja 331)	- Maatalouden/metsätalouden tuottaman biomassan jalostaminen uusiutuvaksi energiaksi	98 463	495 949	
	- Biomassaa ja muita uusiutuvia energialähteitä (aurinko- ja tuulivoima, maalämpö) käyttävät uusiutuviin energialähteisiin perustuvat laitokset/infrastruktuuri	377 421	1 303 439	
	-Vesienhoitoon liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	39 445	49 237	
	-Biologiseen monimuotoisuuteen liittyvä tiedotus ja tiedonlevitys	33 597	69 173	
Toimintalinja 4 yhteensä		548 926	1 917 798	2 222 222
Lisävarat yhteensä		23 500 956	117 544 949	130 955 826

Julkisen rahoituksen osalta taulukossa 3 esitetään vuonna 2015 toteutuneet maksut, kumulatiiviset maksut ohjelmakauden alusta alkaen sekä ohjelman lopullisen rahoitussuunnitelman mukainen koko ohjelmakauden 2007–2013 rahoituksen jakautuminen toimenpiteittäin ja taulukossa 4 vastaavat tiedot koskien maaseuturahaston lisävarojen käyttöä uusiin haasteisiin.

Taulukoiden 2, 3 ja 4 maksutiedot vastaavat oletusta ohjelman lopullisiksi maksutiedoiksi. Analyysi ja ohjelman indikaattorit perustuvat näihin tietoihin. Lisäksi liitteessä 3 esitetään komission maksamat maksut vuoden 2015 loppuun mennessä. Komissio maksaa loppumaksun, kun viimeinen vuosikertomus on toimitettu ja viimeisen täytäntöönpanovuoden tilinpäätös on tarkastettu ja hyväksytty. Viimeinen vuosiraportti ja tilinpäätös on toimitettava komissiolle 30.6.2016 mennessä. Loppumaksu suoritetaan kuuden kuukauden kuluessa edellä mainittujen asiakirjojen vastaanottamisesta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta koskevien strategisten tavoitteiden lopullinen toteuma

Toimintalinja 1

Toimintalinja 1 toteutui 94,1 %:sti rahoituskehukseensä verrattuna. Toteumaa voidaan pitää hyvänä ottaen huomioon sen, että maatilainvestointeihin siirrettiin viimeisellä ohjelman rahoitussuunnitelman muutoksella muilta toimintalinjoilta varoja sitoumuksia vastaavasti, joista osan myös ennakoitiin todennäköisesti jäävän toteutettavaksi kokonaan kansallisesti maksettavalla rahoituksella ohjelman päättymiselle asetettujen kansallisten määräaikojen täytyessä. Menokertymä kasvoi vuoden 2015 aikana noin 18 milj. eurolla (+ 8 % yksikköä vuoden 2014 loppuun verrattuna). Toimintalinjalla 1 maksettiin koko ohjelmakauden aikana noin 234 milj. euroa, mikä on noin 11,1 % ohjelman kaikista maksuista.

Myös toimintalinjojen välistä ja toimintalinjan 1 sisäistä tasapainoa koskevat strategiset tavoitteet toteutuivat. Toimintalinjan 1 toteuma oli noin 11,2 % toimintalinjojen välistä tasapainoa kuvaavista maksuista (strategian mukaan vähintään 11 %). Maatalouden rakennekehityksen (tp 112, 113 ja 121) sekä tutkimuksen hyödyntämisen ja innovaatioiden edistämisen (tp 124 sekä tp 411 tältä osin mukaan lukien) painotus koko toimintalinjaan 1 verrattuna toteutui myös strategian mukaisesti (noin 68 % ja noin 9 % toimintalinjan 1 maksuista; strategian mukaan vähintään 60 % ja 5 %).

Toimintalinja 2

Toimintalinjaa 2 koskevat maksut oli pääosin suoritettu vuoden 2014 loppuun mennessä. Toimintalinjalla 2 maksettiin koko ohjelmakauden aikana noin 1 548 mrd. euroa, mikä on noin 73,6 % ohjelman kaikista maksuista. Toimintalinja 2 toteutui 99,9 %:sti kehykseensä verrattuna.

Myös toimintalinjojen välistä ja toimintalinjan 2 sisäistä tasapainoa koskevat strategiset tavoitteet toteutuivat. Toimintalinjan 2 toteuma oli noin 75 % toimintalinjojen välistä tasapainoa kuvaavista maksuista (strategian mukaan enintään 76 %). Luonnonhaittakorvauksien (tp 211 ja 212) ja maatalouden ympäristötukien (tp 214) painotus koko toimintalinjaan 2 verrattuna toteutui myös strategian mukaisesti (noin 54 % ja noin 43 % toimintalinjan 2 maksuista; strategian mukaan vähintään 50 % ja 40 %).

Toimintalinja 3

Ohjelman toimintalinjoista rahoituksellisesti heikoimmin toteutui toimintalinja 3, jonka maksut kattoivat 92,4 % sen kehyksestä. Siitä huolimatta menokertymä kasvoi vuoden 2015 aikana kaikista toimintalinjoista eniten noin 32 milj. eurolla (+ 20 %-yksikköä vuoden 2014 loppuun verrattuna), josta lähes 12 milj. euroa oli peräisin laajakaistahankkeista. Samanaikaisesti kuitenkin kaikista toimintalinjoista eniten toimintalinjalla 3 jäi viimeisen vuoden aikana toteutumatta sitoumuksia maksuina noin 18 milj. euron edestä, josta yritysinvestointien osuus oli noin 9 milj. euroa ja laajakaistahankkeiden osuus oli noin 6 milj. euroa. Toimintalinjalla 3

maksettiin koko ohjelmakauden aikana noin 192 milj. euroa, mikä on noin 9,1 % ohjelman kaikista maksuista.

Toimintalinjojen välistä ja toimintalinjan 3 sisäistä tasapainoa koskevat strategiset tavoitteet toteutuivat vain osittain. Toimintalinjan 3 toteuma oli noin 12,1 % toimintalinjojen välistä tasapainoa kuvaavista maksuista (strategian mukaan vähintään 11 %). Sen sijaan työllisyysmahdollisuuksien luomisen (tp 311, 312 ja 313 sekä tp 413 tältä osin mukaan lukien) sekä maaseudulla asumisen ja elämänlaadun edistämisen (tp 321, 322 ja 323 sekä tp 413 tältä osin mukaan lukien) painotus koko toimintalinjaan 3 verrattuna ei toteutunut strategian mukaisesti (noin 51 % ja noin 43 % toimintalinjan 3 maksuista; strategian mukaan vähintään 60 % ja 25 %). Työllisyyden edistämistä koskevan rahoitusosuuden arvioitiin kasvavan ohjelmakauden loppua kohti lyhytkestoisen yritysrahoituksen lisääntyessä, mutta sen sijaan ensin yritysrahoituksen kysyntä hiipui ja vastaavasti infrahankkeiden kysyntä kasvoi ja lopulta viimeisen vuoden aikana molempien osalta sidottua rahoitusta jäi käyttämättä tai peruuntui noin 16 %-yksikön verran.

Toimintalinja 4

Ohjelman toimintalinjoista rahoituksellisesti toiseksi parhaiten toteutui Leader-toimintatavan kautta toimintalinja 4, jonka maksut kattoivat 97,7 % sen kehyksestä. Menokertymä kasvoi vuoden 2015 aikana noin 11 milj. eurolla (+ 12 %-yksikköä vuoden 2014 loppuun verrattuna). Toimintalinjalla 4 maksettiin koko ohjelmakauden aikana noin 106 milj. euroa, mikä on noin 5,1 % ohjelman kaikista maksuista.

Myös toimintalinjojen välistä ja toimintalinjan 4 sisäistä tasapainoa koskevat strategiset tavoitteet toteutuivat pääosin. Toimintalinjan 4 toteuma oli noin 5,2 % toimintalinjojen välistä tasapainoa kuvaavista maksuista (strategian mukaan vähintään 5 %). Paikallisten kehittämisstrategioiden (tp 411, 412 ja 413) osuus toimintalinjan 4 maksuista oli noin 70 % (strategian mukaan enintään 80 %). Aktivointiin ja tietojen hankkimiseen eli toimintarahaan (tp 431) ohjelmassa käytettävissä olevat varat toteutuivat 99,8 %:sti maksuina ja kun muissa toimintalinjan 4 toimenpiteissä maksut toteutuivat rahoituskehystä ja sen mukaisesti tehtyjä sitoumuksia pienempinä, tämä johti siihen, että toimintarahan osuus toimintalinjan 4 maksuista oli noin 20,4 % eli lievästi strategian mukaista vaatimusta suurempi (strategian mukaan enintään 20 %).

EU:n uudet haasteet

Maaseuturahaston lisärahoitus EU:n uusiin haasteisiin edistyi ohjelmakauden aikana Manner-Suomessa hitaasti, vaikkakin näiden varojen käyttöä pyrittiin aktivoimaan koulutuksella ja neuvonnalla. Yritys- ja hanketukien osalta aktiivisuus vaihteli alueellisesti hyvin paljon, vaikka kaikkien ELY-keskusten toimesta rahoitettiin uusiin haasteisiin liittyviä yritys- ja hanketukia. Myös 44 Leader-ryhmää osallistui toimintalinjalla 4 uusien haasteiden edistämiseen rahoittamalla pääosin uusiutuviin energialähteisiin kohdistuvia pieniä yritys- ja hanketukia. Maaseuturahaston lisävaroista rahoitetut suuret hankkeet olivat pääosin laajakaistahankkeita.

Taulukko 1: Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16 a artiklan mukaiset ensisijaiset tavoitteet ja toteutuma 31.12.2015.

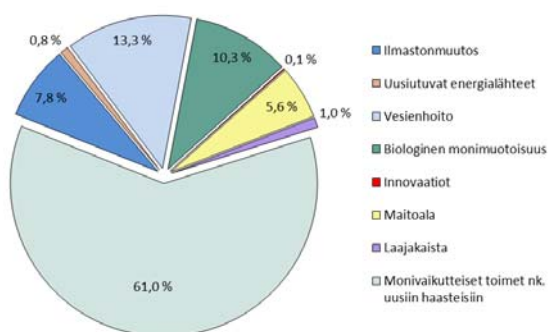
Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 16 a artiklan mukaiset ensisijaiset tavoitteet (nk. EU:n uudet haasteet)	Suomen maaseudun kehittämisstrategiassa osoitettu maaseuturahaston rahoitusosuus		Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa maksettu maaseuturahaston rahoitusosuus (31.12.2015)	
	euroa	% rahoitus-kehyksestä	euroa	% yhteensä maksetusta
a) ilmastonmuutos	1 320 000	2	863 326	1
b) uusiutuvat energialähteet	3 710 000	5	3 414 140	6
c) vesienhoito	8 240 098	12	7 371 793	13
d) biologinen monimuotoisuus	24 545 540	36	24 497 230	42
e) maitoalan rakenneuudistuksen liitännäistoimenpiteet	3 700 000	5	3 290 391	6
f) a, b, c ja d kohtiin liittyvät innovatiiviset toimintatavat	1 500 000	2	1 292 787	2
g) laajakaistainfrastruktuuri	24 570 362	36	18 113 342	31
Yhteensä	67 586 000	100	58 843 010	100

Eri tavoitteiden välinen painotus vastasi Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa pääosin Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmia (taulukko 1). Suurin ero syntyi biologisen monimuotoisuuden ja laajakaistainfrastruktuurin suhteen, sillä maaseuturahaston lisävaroja maksettiin suhteellisesti strategiaa enemmän biologista monimuotoisuutta varten ja vastaavasti strategiaa vähemmän laajakaistainfrastruktuuria varten. Tämä johtui toisaalta laajakaistahankkeita koskevien maaseuturahaston lisävarojen (tp 321) alitoteutumisesta ja toisaalta tavoitteesta käyttää maaseuturahaston lisävarat mahdollisimman täysimääräisesti ohjaamalla niitä käytettäväksi toimintalinjan 2 ympäristötuen (tp 214) kautta.

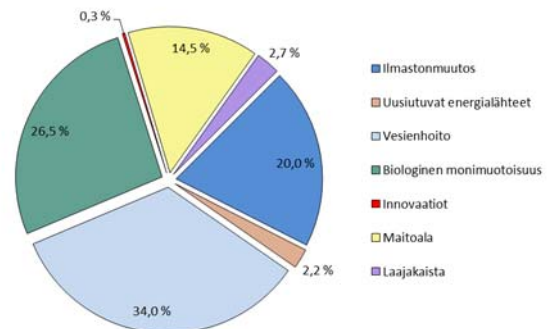
Maaseuturahaston lisävaroja käyttöön otettaessa arvioitiin, että julkisesta rahoituksesta käytettiin lähes 40 % jo ennen vuotta 2010 uusien haasteiden mukaisten tavoitteiden tukemiseen pääpainon ollessa vesienhoidon ja biologisen monimuotoisuuden edistämiseksi. Tästä syystä kirjattiin myös strategiaan, että uusiin haasteisiin osoitettavien lisävarojen ohella huomattava osa toimintalinjojen 1 ja 2 tavoitteiden mukaisiin toimenpiteisiin osoitettavista muista varoista tukee uusia haasteita, mutta myös toimintalinjojen 3 ja 4 toimenpiteet sisältävät uusia haasteita tukevia toimia.

Toteutumatietojen perusteella ohjelman julkisesta rahoituksesta voidaan todeta noin 2,6 mrd. euroa kohden-tuneen maksuina nk. uusien haasteiden edistämiseen, mikä tarkoittaa noin 39 % ohjelman julkisesta rahoituksesta. Näistä varoista 2/3 ohjautui nk. uusiin haasteisiin lähinnä maatalouden ympäristötukeen sisältyvien monivaikutteisten toimien kautta ja 1/3 oli eroteltavissa myös nk. uusien haasteiden suhteen (kuva 1). Uusien haasteiden suhteen eroteltavissa olevat maksut käsittivät julkisena rahoituksena noin 1 mrd. euroa, josta vain noin 118 milj. euroa sisältää 1.1.2010 alkaen käytettävissä olleen maaseuturahaston lisärahoituksen. Näin ollen voidaan todeta, että vaikka maaseuturahaston lisärahoituksella on ollut selvästi merkittävä vaikutus maaseudun laajakaistahankkeiden toteutumiseen, niin ohjelman vaikutus kokonaisuutena nk. uusiin haasteisiin on paljon laaja-alaisempi kuin mitä voidaan todeta pelkästään maaseuturahaston lisärahoituksen käyttöä arvioimalla.

Kuva 1: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 julkisen rahoituksen jakauma nk. uusien haasteiden kesken.

Kuva 2: Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2007–2013 toimikohtaisesti kohdennettavissa olevan julkisen rahoituksen jakauma nk. uusiin haasteisiin kesken.

Tarkasteltaessa nk. uusiin haasteisiin kohdennettavissa olevien toimien vaikutusta julkisena rahoituksena voidaan todeta (kuva 2), että varoista 1/3 on ohjautunut ensisijaisesti vesienhoidon edistämiseen. Muita merkittäviä rahoituskohteita ovat olleet biologisen monimuotoisuuden edistäminen (27 %) sekä ilmastonmuutokseen mukautuminen ja sen rajoittaminen (20 %). Myös pääosa maatalouden ympäristötuen niistä monivaikutteisista toimista, jotka eivät ole eroteltavissa nk. uusien haasteiden suhteen, kohdentuu näiden tavoitteiden edistämiseen. Maitoalan rakenneuudistuksen edistämiseen on ohjautunut pääosin investointien kautta 15 % varoista. Vaikka laajakaistahankkeiden sekä uusiutuvia energialähteitä ja innovaatioita koskevien yritys- ja hanketukien julkisen rahoituksen osuus nk. uusista haasteista on jäänyt prosentuaalisesti vähäiseksi (0,3-3 %), noin 52 milj. euron panostusta ei voida pitää vaikutuksiltaan vähäisenä ottaen lisäksi huomioon sen, että ne olisivat voineet jäädä ilman julkista rahoitusta kokonaan toteutumatta.

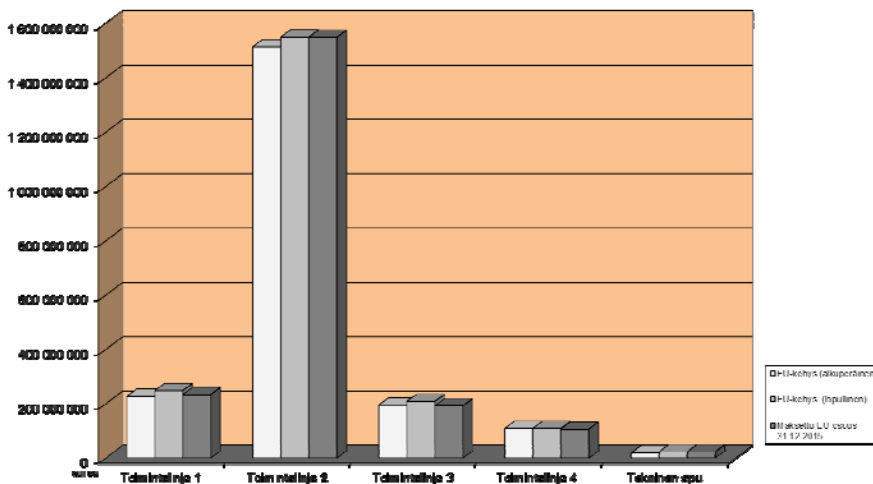
Tekninen apu

Tekniseen apuun ohjelmassa käytettävissä olevat varat toteutuivat 99,2 %:sti maksuina.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoitusta koskevat muutokset ohjelmakauden 2007–2013 aikana

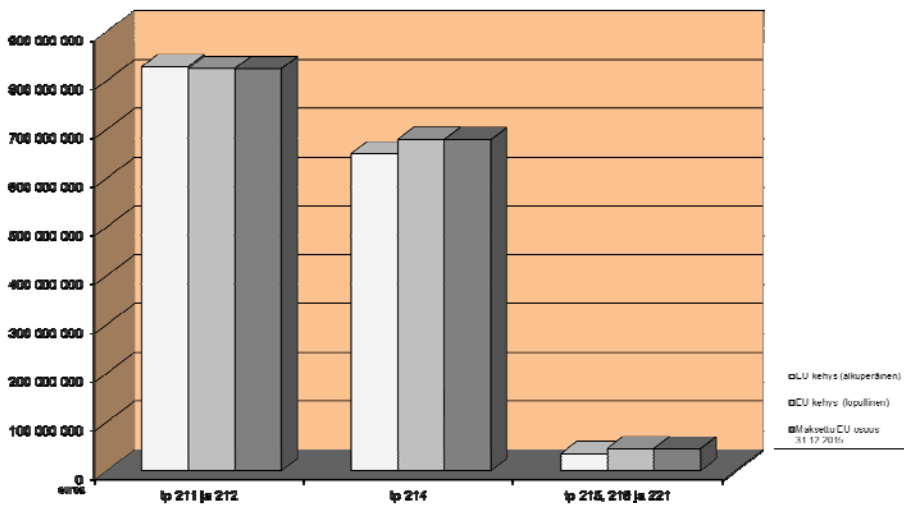
Ohjelman rahoitussuunnitelmaa on muutettu ohjelmakauden aikana seitsemän kertaa. Lopullinen rahoitussuunnitelma hyväksyttiin 15.9.2015 ohjelman päättämistä varten. Kaksi rahoitussuunnitelman muutosta on johtunut EU-tasolla tapahtuneesta maaseuturahaston rahoitusosuuden lisäyksestä, mutta kaikissa muissa muutoksissa on pyritty saattamaan rahoitussuunnitelma kulloinkin arvioitua rahoitustarvetta vastaavaksi. Maaseuturahaston rahoitusosuuden lisäyksestä johtuen kaikilla toimintalinjoilla käytettävissä olleen rahoituksen määrä on lisääntynyt alkuperäiseen rahoitussuunnitelmaan verrattuna, mutta tästä huolimatta ohjelmakauden aikana toimintalinjojen väliset rahoitussuhteet eli ohjelman strateginen painotus on muuttunut vain vähän (kuva 3). Suhteellisesti eniten on kasvanut teknisen avun rahoitus.

Kuva 3: Koko ohjelma: alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015 toimintalinjoittain.

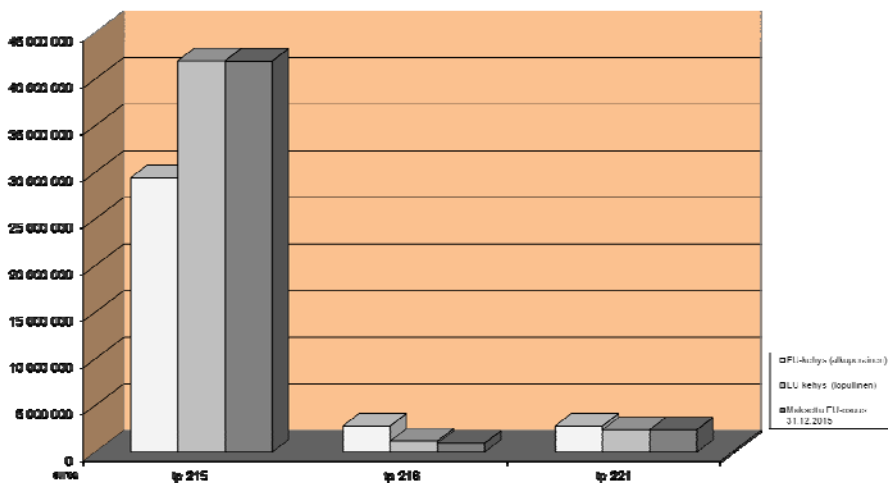

Toimenpiteittäin tarkasteltuna suurimmat määrälliset tai prosentuaaliset muutokset ohjelman rahoituksessa tapahtuivat ohjelmakauden aikana muilla kuin toimintalinjalla 2, jossa rahoituksellisesti suurimmat toimenpiteet säilyivät lähes ohjelmakauden alun tasossa (kuva 4). Ympäristötukia (tp 214) koskeva EU-kehys kasvoi maaseuturahaston lisävarojen ansiosta (+ 29 milj. euroa). Eläinten hyvinvointia edistävät tuet (tp 215) kasvoivat merkittävästi maaseuturahaston rahoitusosuuden kasvaessa 1,4-kertaiseksi alkuperäiseen rahoituskehukseen verrattuna (+ 12 milj. euroa) ja päinvastoin ei-tuotannollisissa investoinneissa (tp 216) maksuina toteutui vain 1/3 alustavasta maaseuturahaston rahoitusosuudesta (- 2 milj. euroa) (kuva 5). Ympäristötukien (tp 214) ja eläinten hyvinvointia edistävien tukien vuosittaisia hakuja jouduttiin kuitenkin määrärahasyistä rajoittamaan ohjelmakauden aikana.

Kuva 4: Toimintalinja 2: alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Kuva 5: Toimintalinja 2 (osa): alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 toimenpiteiden sekä teknisen avun tilanne koko ohjelmakauden osalta on seuraava analysoituna maaseuturahaston rahoitusosuuden suhteen, jollei muuta mainita:

Toimenpiteet 111 ja 124

Toimintalinjalla 1 ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (tp 111) sekä maa- ja metsätalous- ja elintarvikealan innovatiivinen yhteistyö (tp 124) arvioitiin ohjelmakautta suunniteltaessa rahoitustarpeeltaan yritys- ja hanketukien keskiuuriksi toimenpiteiksi, mutta kysyntä ylitti reilusti nämä arviot. Maaseuturahaston rahoitusosuus kasvoi molemmissa toimenpiteessä yli kaksinkertaiseksi alkuperäiseen rahoituskehykseen verrattuna (tp 111 + 18 milj. euroa ja tp 124 + 12 milj. euroa) (kuva 6). Lopulliseen rahoitussuunnitelmaan verrattuna molemmissa jäi toteutumatta maksuina vain 0,8-1,1 milj. euroa. Molempien toimenpiteiden rahoitukseen sisältyi myös ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehykseen lisättyä, nk. uusiin haasteisiin kohdennettua maaseuturahaston lisärahoitusta, joista maksuina toteutui noin 6,9 milj. euroa.

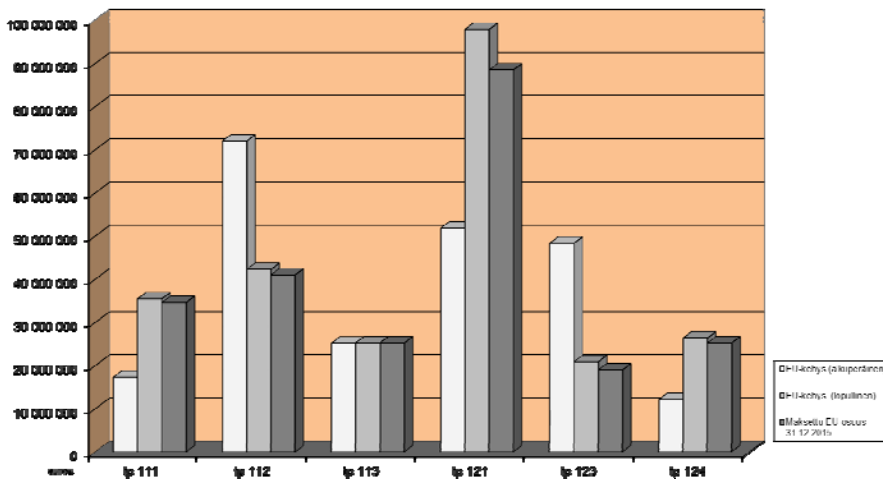
Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 78 milj. euroa ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevia toimia varten sekä noin 57 milj. euroa maa- ja metsätalous- ja elintarvikealan innovatiivista yhteistyötä varten (ml. vastaava rahoitus toimenpiteiden 411 ja 421 kautta).

Toimenpide 123

Toimintalinjalla 1 maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämiseen (tp 123) kohdistui suuria odotuksia edellisten ohjelmakausien kokemusten perusteella ja rahoituskehystä varattiin riittävästi näiden arvioiden mukaisesti. Arvio toimenpiteeseen 123 tarvittavasta rahoituksesta osoittautui toimenpiteen 311 tavoin ohjelmakauden aikana liian suureksi. Näin toimenpiteessä 123 maaseuturahaston rahoitusosuutta vähennettiin ohjelmakauden aikana yli puolella alkuperäiseen rahoituskehykseen verrattuna (48 milj. euroa -> 21 milj. euroa, josta toteutui maksuina 19 milj. euroa) (kuva 6). Rahoitukseen sisältyi myös ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehykseen lisättyä, nk. uusiin haasteisiin kohdennettua maaseuturahaston lisärahoitusta, joista maksuina toteutui noin 1,6 milj. euroa.

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 43 milj. euroa maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämistä varten (ml. vastaava rahoitus toimenpiteen 411 kautta).

Kuva 6: Toimintalinja 1: alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Toimenpiteet 112 ja 121

Ohjelman toimenpiteistä määrällisesti eniten rahoitusta lisättiin kunkin toimenpiteen alkuperäiseen rahoituskehykseen verrattuna maatilainvestoinneissa (tp 121), mikä merkitsi maaseuturahaston rahoitusosuuden kasvua ohjelmakauden aikana 1,9-kertaiseksi alkuperäiseen rahoituskehykseen verrattuna (+ 46 milj. euroa) (kuva 6). Rahoitukseen sisältyi myös ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehykseen nk. modulaa-tiovaroina lisättyä maaseuturahaston rahoitusosuutta (+ 7 milj. euroa).

Kun kysyntää nuorten viljelijöiden aloitustuesta (tp 112) ei ollut siinä määrin kuin alun perin ennakoitiin, haluttiin myös kansallisesti varmistaa Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) mahdollisimman täysimääräinen osallistuminen ohjelmatyöhön ottamalla vastaavasti käyttöön maatilainvestoinneissa (tp 112) uusia rahoituskohteita osarahoitteisesti. Näin vähennettiin ohjelman rahoitussuunnitelmassa toimenpiteeseen 112 käytettävissä olevia varoja ja lisättiin vastaavasti toimenpiteeseen 121 käytettävissä olevia varoja. Molemmissa toimenpiteissä sidottiin varoja vuoden 2013 loppuun mennessä ao. rahoituskehystä enemmän, mikä edisti myös ohjelman varojen mahdollisimman täysimääräistä käyttöä, koska toimintalinjojen 1, 3 ja 4 yritys- ja hanketuissa peruuntuvia varoja ei enää voitu budjettiteknisesti ottaa uudelleen käytettäväksi. Maatilainvestointien suhteen oli kuitenkin jo etukäteen ennakoitavissa, että osa sitoumuksista jäi maksettavaksi kokonaan kansallisesti ohjelman päättämiseksi asetettujen kansallisten määräaikojen täytyessä. Sitoumuksista jäi tältä osin toteutumatta viimeisen toimeenpanovuoden aikana maksuina noin 10 milj. euroa.

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 91 milj. euroa nuorten viljelijöiden aloitustukea varten ja noin 197 milj. euroa maatilainvestointeja varten.

Toimenpiteet 311 ja 312

Toimintalinjalla 3 taloudellisen toiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle (tp 311) sekä mikroyritysten perustamiseen ja kehittämiseen (tp 312) tarkoitettulle tuelle arvioitiin ohjelmakautta suunniteltaessa olevan paljon kysyntää. Arvio tarvittavista varoista taloudellisen toiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle osoittautui ohjelmakauden aikana liian suureksi osan ao. rahoituksesta ohjautuessa mikroyritysten perustamisen ja kehittämisen kautta. Näin toimenpiteen 311 rahoituskehystä vähennettiin radikaalisti ohjelmakauden aikana ja alkuperäisestä rahoituskehystä toteutuikin vain 19 % maksuina. Sen sijaan mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen kasvoi ohjelmakauden aikana 1,2-kertaiseksi alkuperäiseen rahoituskehukseen verrattuna samalla kun toimenpide kasvoi yritys- ja hanketukien suurimmaksi rahoituskohteeksi (kuvat 7 ja 9). Molemmille toimenpiteille oli kuitenkin tyypillistä, ettei etukäteen pystytty ennakoimaan sitä, että näissä toimenpiteissä jäi käyttämättä tai peruuntui viimeisen toimeenpanovuoden aikana jopa 9 % tehdyistä sitoumuksista (yli 9 milj. euroa) (kuva 5).

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 35 milj. euroa taloudellisen toiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle sekä noin 207 milj. euroa mikroyritysten perustamiseen ja kehittämiseen (ml. vastaava rahoitus toimenpiteiden 413 ja 421 kautta).

Toimenpide 321

Toimintalinjalla 3 elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluihin tehtiin määrältään lähes maatilainvestointeja (tp 121, ks. edellä) vastaava lisäys, mikä merkitsi maaseuturahaston rahoitusosuuden kasvua ohjelmakauden aikana 3,6-kertaiseksi toimenpiteen 321 alkuperäiseen rahoituskehukseen verrattuna (+ 44 milj. euroa) (kuva 7). Tämä sisälsi myös ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehukseen EU:n elvytys-suunnitelman varoista lisättyä maaseuturahaston rahoitusosuutta laajakaistahankkeisiin (+ 24 milj. euroa).

Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluja varten sidotut määrät kasvoivat vuosi vuodelta edettäessä ohjelmakauden loppua kohti samalla kun toimenpide kasvoi yritys- ja hanketukien toiseksi suurimmaksi rahoituskohteeksi (kuvat 7 ja 9). Ohjelmakauden viimeisten vuosien määrällisesti suuret sitoumukset vaikuttivat myös siihen, että maksaminen edistyi tässä toimenpiteessä heikosti vuoden 2014 loppuun mennessä ja lopulta viimeisen toimeenpanovuoden aikana lähes 13 % sitoumuksista jäi toteutumatta maksuina (noin 8 milj. euroa). Ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehukseen lisätystä, laajakaistahankkeisiin kohdennetusta maaseuturahaston lisärahoituksesta toteutui maksuina noin 18 milj. euroa.

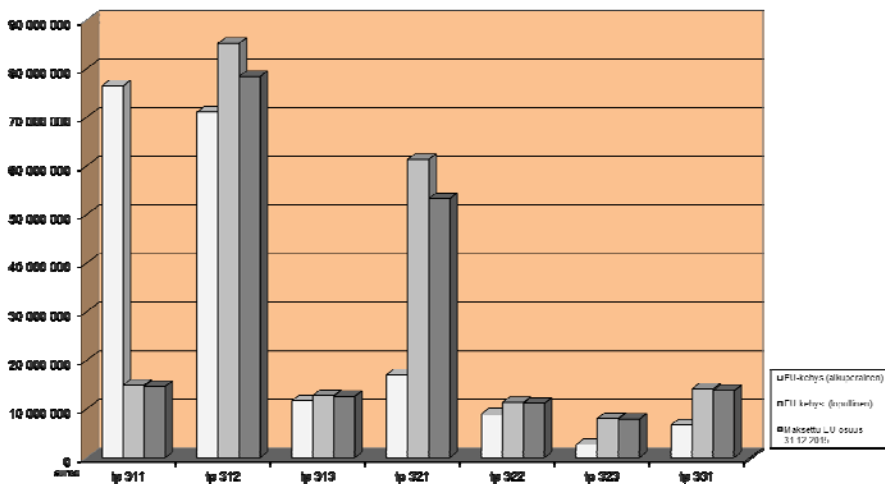
Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 159 milj. euroa elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluja varten (ml. vastaava rahoitus toimenpiteiden 413 ja 421 kautta).

Toimenpiteet 313, 322, 323 ja 331

Toimintalinjalla 3 maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (tp 323) sekä koulutus- ja tiedotustoimet (tp 331) arvioitiin ohjelmakautta suunniteltaessa rahoitustarpeiltaan yritys- ja hanketukien pieniksi toimenpiteiksi, mutta kysyntä ylitti reilusti nämä arviot. Maaseuturahaston rahoitusosuus kasvoi toimenpiteessä 323 kolminkertaiseksi ja toimenpiteessä 331 kaksinkertaiseksi alkuperäiseen rahoituskehukseen verrattuna (+ 5-7 milj. euroa). Sen sijaan matkailuelinkeinojen edistämiseen (tp 313) sekä kylien kunnostukseen ja kehittämiseen (tp 322) liittyvän rahoituksen tarve pystyttiin arvioimaan aika tarkkaan, sillä vain lievä kasvu alkuperäiseen rahoituskehukseen verrattuna oli tarpeen (+ 1-2 milj. euroa) (kuva 7).

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 37 milj. euroa matkailuelinkeinojen edistämistä varten, noin 84 milj. euroa kylien kunnostusta ja kehittämistä varten, noin 39 milj. euroa maaseutuperinnön säilyttämistä ja edistämistä varten sekä noin 36 milj. euroa koulutus- ja tiedotustoimia varten (ml. vastaava rahoitus toimenpiteiden 413 ja 421 kautta).

Kuva 7: Toimintalinja 3: alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Toimenpiteet 411 ja 412

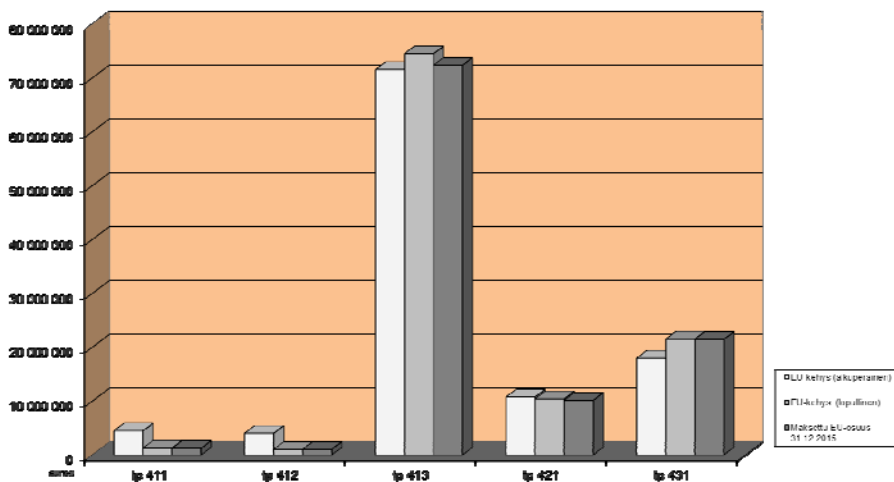
Leader-toimintatavalla toteutettavat toimet toimintalinjalla 1 (tp 411) ja toimintalinjalla 2 (tp 412) otettiin käyttöön ohjelmakauden alussa pilottiluontoisesti ja vasta ohjelmakauden edetessä pystyttiin arvioimaan rahoituksen tarvetta tarkemmin. Molempien toimenpiteiden rahoitusta vähennettiin ohjelmakauden aikana yli 70 %:lla alkuperäiseen rahoituskehykseen verrattuna (kuva 8).

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena Leader-toimintatavalla toteuttaviin toimiin toimintalinjalla 1 (tp 411) lähes 3 milj. euroa sekä toimintalinjalla 2 (tp 412) hieman yli 2 milj. euroa.

Toimenpiteet 413 ja 421

Leader-toimintatavalla toteutettavat toimet toimintalinjalla 3 (tp 413) sekä alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (tp 421) olivat menettelyiltään ja kooltaan hyvin erilaisia toimenpiteitä, mutta niiden rahoitus pysyi varsin vakaana koko ohjelmakauden ajan (kuva 8). Toimenpiteen 413 rahoitukseen sisältyi myös ohjelmakauden aikana koko ohjelman rahoituskehykseen lisättyä, nk. uusiin haasteisiin kohdennettua maaseuturahaston lisärahoitusta, joista maksuina toteutui noin 0,9 milj. euroa.

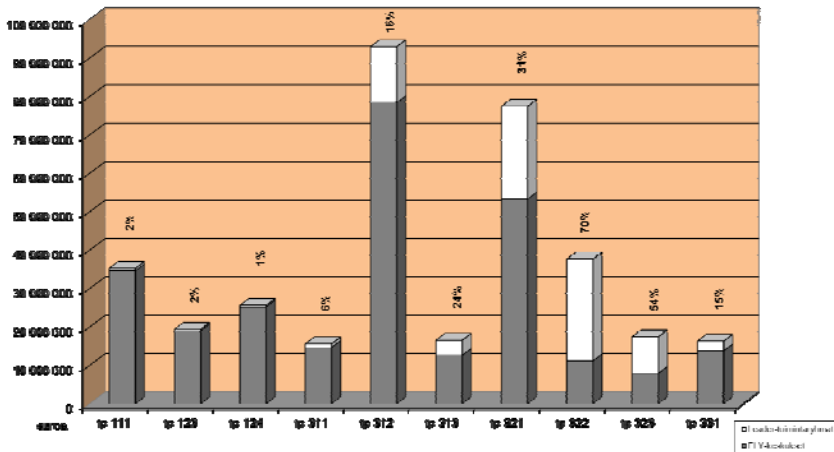
Kuva 8: Toimintalinja 4: alkuperäinen ja lopullinen EU-kehys sekä maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena Leader-toimintatavalla toteuttaviin toimiin toimintalinjalla 3 (tp 413) noin 161 milj. euroa sekä alueiden ja valtion väliseen yhteistyöhön (tp 421) noin 23 milj. euroa.

Leader-toimintatavan osuus on merkittävä erityisesti toimintalinjan 3 toimenpiteissä. Suhteellisesti eniten Leader-toimintatavalla on rahoitettu kylien kunnostusta ja kehittämistä (tp 322) sekä maaseutuperinnön säilyttämistä ja edistämistä (tp 323), mutta määrällisesti merkittävää on ollut myös Leader-toimintatavalla toteutettu rahoitus elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluja varten (tp 321) sekä mikroyritysten perustamista ja kehittämistä varten (tp 312) (kuva 9). Leader-toimintatavan osuus kaikista yritystuista oli 12 %.

Kuva 9: Leader-toimintatapa: maksettu EU-osuus 31.12.2015 toimintalinjojen 1 ja 3 toimenpiteissä.

Tekninen apu ja Leader-ryhmien toimintaraha (tp 431)

Ohjelman toimeenpanoon tarvittava tekninen apu sekä Leader-toimintaryhmien toiminnan rahoittamiseksi tarvittava toimintaraha (tp 431) todettiin riittämättömäksi siihen nähden, mitä alun perin arvioitiin tarvittavaksi ohjelmakauden aikana, minkä vuoksi julkista rahoitusta lisättiin 20–25 %:lla molemmissa rahoituskohteissa (kuvat 3 ja 8). Teknisen avun osuus oli noin 1,1 % ohjelmassa käytettävissä olevasta maaseuturahaston rahoitusosuudesta (sallittu enimmäismäärä 4 %). Lopullisen rahoitussuunnitelman mukaan Leader-ryhmien toimintaraha oli noin 19,8 % toimintalinjalla 4 käytettävissä olevasta maaseuturahaston rahoitusosuudesta (sallittu enimmäismäärä 20 %).

Tukea maksettiin julkisena rahoituksena noin 49,5 milj. euroa teknistä apua varten ja noin 47,8 milj. euroa Leader-ryhmien toimintarahaa (tp 431) varten. Toimintarahaa varten käytettävissä olevat varat toteutuivat teknisen avun tavoin lähes kokonaan maksuina ja kun muissa toimintalinjan 4 toimenpiteissä maksut toteutuivat rahoituskehystä ja sen mukaisesti tehtyjä sitoumuksia pienempinä, tämä johti siihen, että toimintarahan osuus toimintalinjan 4 rahoituksesta oli noin 20,2 % eli lievästi sallittua enimmäismäärää suurempi.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma rahoituskokonaisuuksien mukaan

Yritys- ja hanketuet toimintalinjoilla 1, 3 ja 4 (paitsi toimenpiteet 112, 113, 121 ja 412)

Vuosina 2007–2013 valtion talousarvion myöntämisvaltuutta oli käytettävissä maaseuturahaston rahoitusosuutena toimintalinjojen 1 ja 3 yritys- ja hanketukiin (ilman teknistä apua) sekä toimintalinjan 4 Leader-toimintatavalla toteuttaviin vastaaviin yritys- ja hanketukiin yhteensä noin 415 milj. euroa, josta jäi sitomatta noin 2 milj. euroa. Sidotusta myöntämisvaltuudesta osa peruuntui lopetettujen, keskeytyneiden ja toteutumatta jääneiden hankkeiden kautta, josta noin 24 milj. euroa budjetoitiin uudelleen. Sen jälkeen kun uudelleen budjetointi ei ollut enää teknisesti mahdollista, peruuntui sidotusta myöntämisvaltuudesta vielä noin 37 milj. euroa (9 % sidotusta myöntämisvaltuudesta), josta 2/3 jäi toteutumatta maksuina vasta viimeisen toimeenpanovuoden aikana. Näin lähes 15 % kertaalleen sidotusta yritys- ja hanketukien rahoituskehystä peruuntui ohjelmakauden aikana.

Yritys- ja hanketukien menokertymä oli (takaisinperinnät ja muut oikaisut huomioon ottaen) julkisena rahoituksena noin 824 milj. euroa, josta maaseuturahaston rahoitusosuus oli noin 376 milj. euroa (91 % sidotusta myöntämisvaltuudesta). Näihin määriin sisältyy ohjelmakaudelta 2000–2006 siirtyneet ALMA-ohjelman menot noin 3,50 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus on noin 1,04 milj. euroa.

Yritys- ja hanketukien tulos parani kuitenkin 91 %:sta aina 94 %:iin lopulliseen rahoitussuunnitelmaan verrattaessa, kun ohjelmakauden päättymisen lähestyessä siirrettiin rahoitussuunnitelman muutoksilla yli 16 milj. euroa yritys- ja hanketuissa sidottua mutta peruuntunutta tai aiemman trendin mukaisesti vielä peruuntuvaksi arvioitua maaseuturahaston rahoitusosuutta sellaisiin toimintalinjojen 1 ja 2 toimenpiteisiin, joiden menokertymällä voitiin vielä vaikuttaa koko ohjelman toteutumiseen mahdollisimman täysimääräisesti. Valtion talousarviossa ei sallita rahoituskehysten ylibudjetointia, joten sen avulla ei voitu vaikuttaa yritys- ja hanketukien osalta lopullista toteumaa lisäävästi. Myös yritys- ja hanketuissa peruuntuneiden valtuuksien määrä erityisesti viimeisten toimeenpanokuukausien aikana oli yllättävän suuri eikä riskiä voitu ottaa enemmän rahoitussuunnitelman muutoksissa, vaikka selvästi jälkikäteen voidaan todeta, että toimintalinjan 2 osalta osa ohjelmakauden 2014–2020 maaseutuohjelmaan siirtyneestä rahoituksesta olisi voitu toteuttaa ohjelmakauden 2007–2013 varoista.

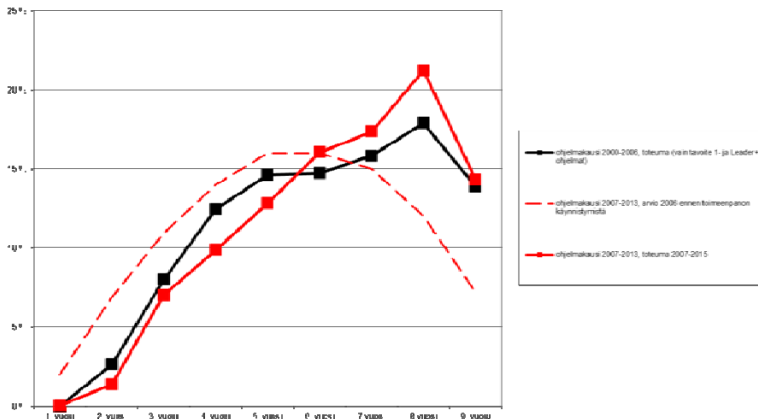
Yritys- ja hanketukien kokonaiskustannukset olivat noin 1,6 mrd. euroa. Yritys- ja hanketukien kokonaiskustannuksista oli noin 23 % EU:n rahoitusosuutta ja noin 27 % kansallista rahoitusosuutta, josta noin 80 % oli peräisin valtion talousarviosta ja noin 20 % oli muuta kansallista rahoitusta (pääosin kuntien rahoitusta), sekä noin 50 % yksityistä rahoitusta. Muun kansallisen rahoituksen osuus julkisesta rahoituksesta oli 5,5 % toimintalinjoilla 1 ja 3 ilman laajakaistahankkeita ja 6,8 % laajakaistahankkeet mukaan lukien sekä 20,1 % toimintalinjalla 4. Yksityisen rahoituksen osuus kokonaiskustannuksista oli 54 % toimintalinjoilla 1 ja 3 laajakaistahankkeet mukaan lukien sekä 34 % toimintalinjalla 4.

Kahdella edellisellä ohjelmakaudella yritys- ja hanketukien menokertymä on kasvanut pääosin samansuuntaisesti. Tosin ohjelmakauden 2007–2013 neljäntenä vuonna eli vuonna 2010 aiempaa maaseuturahaston rahoitusta 10 %:lla lisännyt maaseuturahaston lisärahoitus vaikutti aluksi suhteellista menokertymää vähentävästi ja vasta kahden vuoden kuluttua vuonna 2012 maksujen määrä nousi edellisen ohjelmakauden tasolle, jonka jälkeen jäi saavutettavaksi aiempina vuosina syntynyt vaje menokertymässä (kuva 10). Menokertymän kasvu oli vuosina 2011–2012 määrällisesti samaa tasoa (+ 12–13 milj. euroa maaseuturahaston rahoitusosuutta), mutta vuonna 2013 kasvu romahti yli puoleen edellisiin vuosiin verrattuna (vastaavasti vain + 5 milj. euroa) ja erityisesti vuoden 2013 viimeisenä neljänneksenä maksujen määrä oli maksukatkoksesta johtuen paljon menoennusteita vähemmän. Maksukatkos purkautui maksuina vuoden 2014 alkupuolella ja maaseuturahaston rahoitusosuutta maksettiin vuoden 2014 aikana lähes 14 milj. euroa edellistä vuotta enemmän, mikä merkitsi ohjelmakauden 2007–2013 suurinta vuosittaista menokertymää (noin 80 milj. euroa). Vuonna 2014 maksettiin koko ohjelmakauden menokertymä huomioon ottaen noin 21 % kaikista maksuista. Viimeiselle toimeenpanovuodelle maksuista ajoittui suurin piirtein prosentuaalisesti saman verran kuin edelliselläkin ohjelmakaudella, vaikka maksujen määrän arvioitiin nousevan paljon suuremmaksi.

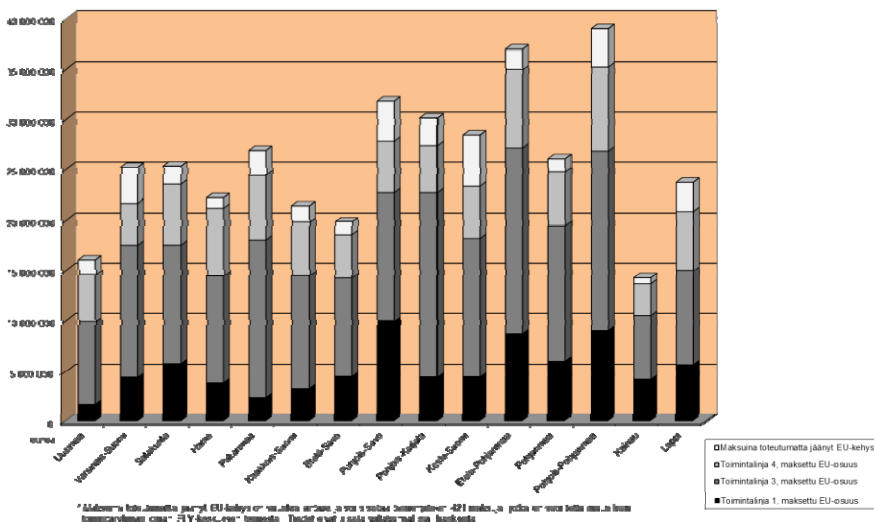
ELY-keskuksittain tarkasteltuna (kuva 11) toimintalinjojen 1, 3 ja 4 merkitys yritys- ja hanketukien rahoituksessa vaihteli alueellisesti. Eniten määrällisesti ja suhteellisesti toimintalinjan 1 rahoitusta hyödynnettiin Pohjois-Savossa, jonka alueellisesti valittu painotus näkyi myös vastaavasti suhteellisesti yhtenä pienimmistä toimintalinjan 3 rahoituksen käyttäjistä. Määrällisesti ja suhteellisesti vähiten toimintalinjan 1 rahoitusta hyödynsivät Uusimaa ja Pirkanmaa. Suhteellisesti eniten toimintalinjan 3 rahoitusta hyödynsivät Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Pohjois-Karjala, mutta määrällisesti suurin käyttäjä oli kuitenkin Etelä-Pohjanmaa. Suhteellisesti vähiten toimintalinjan 3 rahoitusta hyödynsivät Pohjois-Savon lisäksi pohjoiset alueet eli Kainuu ja Lappi. Toimintalinjan 4 osalta erot olivat pienempiä muihin toimintalinjoihin verrattuna. Selvästi suhteellisesti suurinta Leader-rahoitus oli kuitenkin Uusimaan ja Hämeen osalta.

Selvästi eniten EU-kehystä jäi käyttämättä Keski-Suomessa isojen toteutumatta jääneiden laajakaistahankkeiden vuoksi. Myös Varsinais-Suomessa, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla jäi määrällisesti paljon EU-kehystä käyttämättä. Rahoituskiintiöittäin ELY-keskuskiintiöistä jäi käyttämättä keskimäärin 10 % ja Leader-kiintiöistä keskimäärin 8 %.

Kuva 10: Yritys- ja hanketukien maksujen suhteellinen jakaantuminen eri vuosille ohjelmakausien 2000–2006 ja 2007–2013 aikana.

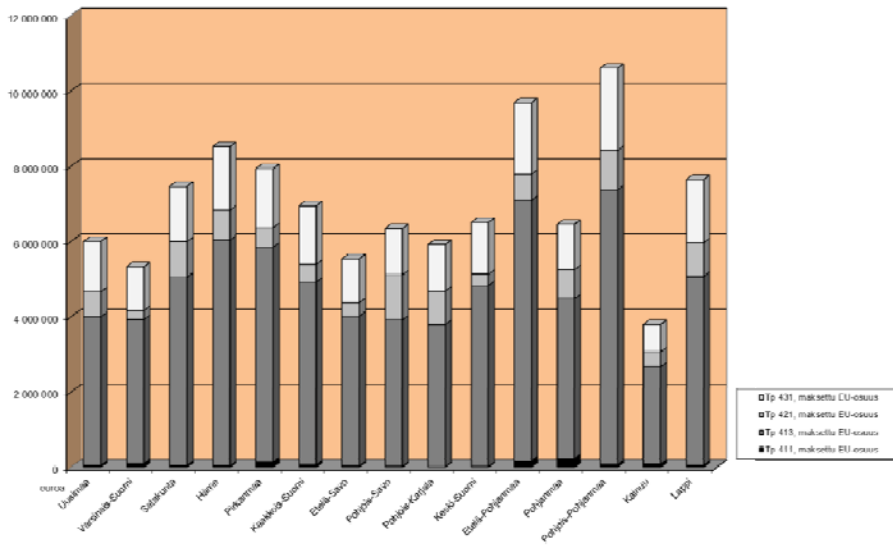
Kuva 11: Yritys- ja hanketuet ELY-keskuksittain: maksettu EU-osuus 31.12.2015 toimintalinjoittain ja maksuina toteutumatta jäänyt EU-kehys.

Toimintalinjan 4 osalta ohjelmakauden alkua vastaavaa tarkastelua eri toimenpiteiden rahoituksesta ei voida tehdä toteutuneiden maksujen suhteen Leader-ryhmittäin, koska alueiden ja valtioiden yhteistyötä (tp 421) koskevia maksuja ei saada kohdistetuksi rahoituksessa mukana olleisiin Leader-ryhmiin. ELY-keskuksittain tarkasteltuna (kuva 12) pilottiluonteisia toimintalinjan 1 toimenpiteitä (tp 411) on rahoitettu kaikkien ELY-keskusten alueella, mutta määrällisesti selvästi eniten Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla. Pääosa Leader-ryhmistä (39) on osallistunut toimintalinjan 1 toimenpiteiden rahoitukseen. Myös alueiden ja valtioiden väliseen yhteistyöhön (tp 421) liittyneitä toimenpiteitä on rahoitettu kaikkien ELY-keskusten alueella ja määrällisesti eniten Pohjois-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

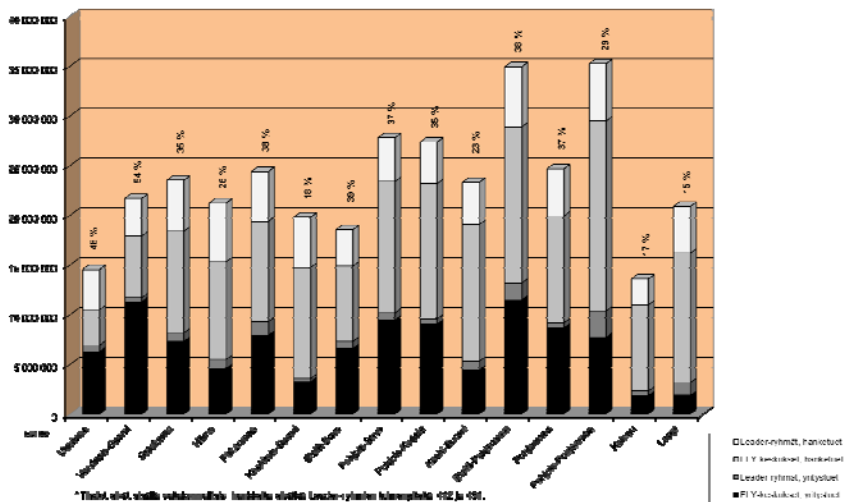
Yritystukia sisältyi toimenpiteisiin 111, 123, 311 ja 312 sekä näitä Leader-toimintatavalla toteuttaviin toimenpiteisiin 411 ja 413. Toimenpiteessä 123 rahoitettiin pelkästään yritystukia sekä toimenpiteissä 311 ja 312 yritystukien osuus oli 87–89 %. Tarkasteltavat suhteelliset osuudet, keskimääräiset yritystuet sekä yritystukien osuus yritys- ja hanketukien julkisesta rahoituksesta (33 %) ovat pysyneet ennallaan lähes koko ohjelmakauden ajan.

Kuva 12: Yritys- ja hanketuet ELY-keskuksittain: toimintalinjalla 4 maksettu EU-osuus 31.12.2015 toimenpiteittäin (paitsi tp 412).

ELY-keskuksittain tarkasteltuna (kuva 13) on suuria eroja yritystukiin rahoituksessa. Määrällisesti eniten yritystukia on rahoitettu Etelä-Pohjanmaalla ja Varsinais-Suomessa. Leader-ryhmien osallistuminen yritystukiin rahoitukseen on ollut merkittävää Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla, vaikkakin selvästi suhteellisesti eniten (40 %) yritystukiin rahoituksesta on toteutettu Leader-ryhmien toimesta Lapissa. Uusimaa ja Varsinais-Suomi ovat panostaneet suhteellisesti eniten yritystukiin rahoitukseen (48–54 % yritys- ja hanketukiin rahoituksesta), kun taas vähiten yritystukia on rahoitettu Lapissa, Kainuussa ja Pirkanmaalla (15-18 % yritys- ja hanketukiin rahoituksesta).

Kuva 13: Yritys- ja hanketuet ELY-keskuksittain: yritystukia tai hanketukia varten maksettu EU-osuus 31.12.2015 rahoituskiintiöittäin.

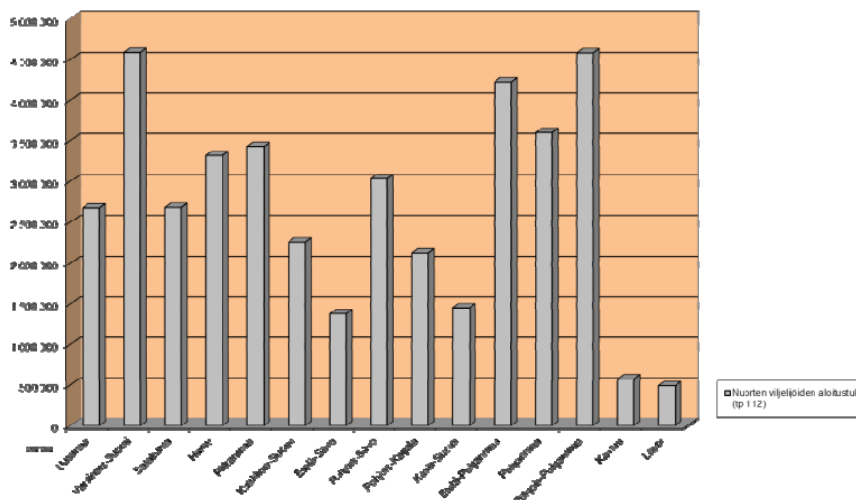
Muut toimintalinjan 1 toimenpiteet

Nuorten viljelijöiden aloitustuessa (tp 112) ja maatalojen nykyaikaistamista koskeissa investoinneissa (tp 121) viimeiset ohjelmaan liittyvät sitoumukset tehtiin vuoden 2013 loppuun mennessä, jonka jälkeen rahoitus toteutettiin kokonaan kansallisesti ohjelman ulkopuolella. Molemmassa toimenpiteissä sitoumukset ylittivät voimassa olleet rahoituskehykset, minkä vuoksi viimeisillä rahoitussuunnitelman muutoksilla siirrettiin

varoja sekä toimintalinjan 1 sisällä että muilta toimintalinjoilta maksujen varmistamiseksi sidottuja varoja vastaavasti kansallisten määräaikojen puitteissa osarahoitteisesti ohjelman kautta ja samalla ohjelman rahoituksen toteutumisen varmistamiseksi mahdollisimman täysimääräisesti.

Nuorten viljelijöiden aloitustukea varten (tp 112) maksettiin avustuksena noin 91 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli noin 41 milj. euroa (97 % ao. kehyksestä). Lisäksi myönnettiin ohjelmakauden aikana korkotukilainaa noin 319 milj. euroa, johon sisältyvä ohjelman kansallinen lisärahoitus oli noin 62 milj. euroa. Alueellisesti eniten nuoria viljelijöitä tuettiin tilanpidon aloittamisessa Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla (kuva 14).

Kuva 14: Nuorten viljelijöiden aloitustuki (tp 112) ELY-keskuksittain: maksettu EU-osuus 31.12.2015.

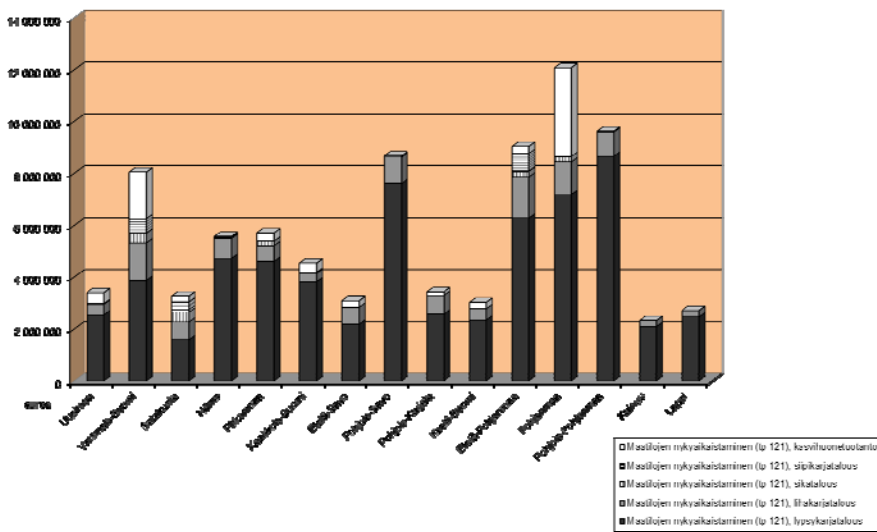

Maatilojen nykyaikaistamista (tp 121) koskeviin lypsy- ja nautakarjatalouden, eräisiin sika- ja siipikarjatalouden sekä kasvihuoneiden rakentamisinvestointeihin maksettiin avustuksena noin 197 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli noin 88 milj. euroa (90,4 % ao. kehyksestä). Lisäksi myönnettiin ohjelmakauden aikana korkotukilainaa noin 427 milj. euroa sekä valtiontakauksia 155 hankkeelle yhteensä noin 35 milj. euron lainamäärälle. Korkotukilainoihin ja valtiontakauksiin sisältyvä ohjelman kansallinen lisärahoitus oli noin 118 milj. euroa. Hankkeista 12 % täytti nuorta viljelijää koskevat vaatimukset (10 %:n korotettu tuki).

Avustusvaroista noin 67 % kohdistui lypsykarjatalouden, noin 21 % lihakarjatalouden, noin 8 % kasvihuone- tuotannon investointeihin sekä noin 2 % sika- ja siipikarjatalouden investointeihin (kuva 15). Alueellisesti eniten maatalainvestointeja tuettiin Pohjanmaalla, jossa kasvihuonetuotantoon liittyvät suuret rakentamisinvestoinnit muodostivat merkittävän osan alueellisesti ja myös koko maan kasvihuonetuotannon investointien rahoituksessa. Lypsykarjatalouden investointeja tuettiin eniten Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Pohjanmaalla. Lihakarjatalouden investoinnit jakaantuivat aika tasaisesti kaikkien ELY-keskusten alueelle. Koko maan sikatalouden investoinneista yli puolet kohdistui Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan. Siipikarjatalouden investointeja tuettiin vain Etelä-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Varhaiseläkejärjestelmässä (tp 113) oli kysymys ohjelmakauden 1995–1999 sitoumuksista aiheutuvista maksuista. Maksuja ei syntynyt enää vuoden 2014 jälkeen. Varhaiseläkkeitä varten maksettiin noin 56 milj. euroa julkista rahoitusta, josta maaseuturahaston osuus oli noin 25 milj. euroa (99 % ao. rahoituskehyksestä).

Kuva 15: Maatilainvestoinnit (tp 121) ELY-keskuksittain: maksettu EU-osuus 31.12.2015.

Tekninen apu

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman teknistä apua oli käytössä maa- ja metsätalousministeriön maaseudun kehittämyksyksikössä, Maaseutuvirastossa mukaan lukien sinne vuoden 2014 alussa maa- ja metsätalousministeriöstä siirtyneessä maaseutuverkostoyksikössä sekä ELY-keskuksissa. Teknistä apua oli käytettävissä 49,9 milj. euroa, josta maaseuturahaston rahoitusosuus oli 22,455 milj. euroa (noin 1,1 % ohjelmassa käytettävissä olevasta maaseuturahaston rahoitusosuudesta). Teknisen avun julkinen rahoitus toteutui lähes kokonaan eli 99,2 %:sti maksuina, jotka painottuivat aikaisempia ohjelmakausia vastaavasti ohjelmakauden viimeisille toimintavuosille.

Teknisen avun käyttöön liittyi ohjelmakaudella 2007–2013 kiinteästi valtion talousarviossa vuosittain määritelty henkilötyövuosien enimmäismäärä, jonka noudattamista seurattiin Maaseutuvirastossa. Vuonna 2015 käytettävissä oli 70 henkilötyövuotta, josta käytettiin 63,05 henkilötyövuotta. Ohjelmakauden 2007–2013 teknistä apua käytettiin yhteensä noin 713 henkilötyövuotta varten.

Kansallisen maaseutuverkoston toiminta rahoitettiin teknisestä avusta. Maaseutuverkoston käytettävissä oli teknisenä apuna 11,8 milj. euroa julkista rahoitusta, josta toteutui maksuina 11,74 milj. euroa (99,5 %). Toituneista maksuista käytettiin noin 0,944 milj. euroa perustamiskustannuksia ja noin 10,796 milj. euroa toimintasuunnitelmaa varten.

Takaisinperinnät

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa perittiin ohjelmakauden 2007–2013 aikana 31.12.2015 mennessä tukia takaisin yhteensä 26 339 770,55 euroa, josta maaseuturahaston rahoitusosuus on 8 915 898,62 euroa (taulukko 5). Määrään sisältyivät nk. uusiin haasteisiin kohdennettuja maaseuturahaston lisävaroja koskevat takaisinperinnät yhteensä 471 267,20 euroa, josta maaseuturahaston lisävarojen osuus on 211 951,92 euroa.

Toimintalinjalla 2 takaisinperinnät ovat pääosin johtuneet pinta-aloihin liittyvistä virheistä sekä tukiehtojen noudattamatta jättämisestä. Toimintalinjalla 1, 3 ja 4 yleisimpiä takaisinperinnän syitä ovat olleet kustannusten tukikelvottomuus, investointikohteesta, laitteista tai koneista luopuminen, tai tuettu toiminta on lopetettu (esimerkiksi toiminta päättynyt yritystuissa konkurssiin) tai yritys myyty tukisäännösten vastaisesti ennen 5 vuoden sitoumuskauden päättymistä. Lisäksi syinä esimerkiksi nuorten viljelijöiden aloitustuessa on ollut, että vaadittua ammattitaitokoulutusta ei ollut suoritettu tai investointikohdetta ei ollut rakennettu loppuun asetetussa määräajassa. Takaisinperityt määrät on huomioitu kansallisessa budjetoinnissa ja sitä kautta ohjelman rahoituksena ohjelman päättämistä koskeneiden kansallisten määräaikaisten puitteissa.

Taulukko 5: Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2007–2013 koskevat takaisinperinnät 31.12.2015 mennessä toimenpiteittäin ja eriteltynä maaseuturahaston lisävarojen suhteen (euroa).

Toimenpide	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto
111	-1 773 885	-798 448,37
112	-321 851,80	-152 454,38
113	-583,55	-68 847,30
121	-98 405,04	-44 322,75
123	-854 574,05	-385 249,04
124	-149 443,57	-67 249,61
211	-2 490 431,53	-760 164,48
212	-1 770 220,24	-533 326,87
214	-13 229 945,00	-3 828 107,99
215	-1 485 377,45	-408 996,23
216	-2 658,75	-744,62
221	-26 177,34	-10 723,77
311	-198 078,89	-88 948,12
312	-1 715 606,99	-773 533,14
313	-282 310,70	-127 039,81
321	-860 298,30	-387 234,03
322	-27 038,76	-12 327,07
323	-18 534,85	-8 340,99
331	-108 688,26	-48 911,31
411	-10 950,69	-4 927,81
412	-2 353,17	-1 058,80
413	-395 602,66	-172 739,37
421	-69,10	-31,11
431	-3 366,36	-1 323,84
Tekninen apu	-42 051,30	-18 895,89
Yhteensä	-25 868 503,35	-8 703 946,70

Toimenpide	Julkinen rahoitus	Maaseuturahaston lisävarat
123	-225 814,64	-101 616,58
124	-1,44	-0,65
214	-694 375,13	-312 349,24
413	-2 705,27	-1 218,61
Yhteensä	-471 267,20	-211 951,92

Kaikki yhteensä	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto
	-26 339 770,55	-8 915 898,62

3.6 Koulutus ja viestintä

Koulutus

Maaseutuvirasto järjesti ohjelmakauden aikana koulutustilaisuuksia ajankohtaisista tukiin liittyvistä aiheista kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisille, ELY-keskusten virkamiehille, Leader-ryhmien henkilöstölle, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitolle ja sen liitoille, Svenska lantbruksproducenternas centralförbundille ja sen liitoille, alueellisille ympäristötiedon jakajille, ProAgria Maaseutukeskuksille ja kevään päätukihakemuksia täyttävälle yksityisille neuvojille.

Ohjelmakauden kuluessa koulutukset siirtyivät pääosin videon välityksellä tapahtuviksi vuorovaikutteisiksi tilaisuuksiksi. Tämä mahdollisti kuukausittain pidettävät koulutukset, joihin useampien kohderyhmäläisten, oli mahdollista osallistua. Osaan näistä koulutuksista osallistuivat myös Leader-ryhmät. Videokoulutukset

mahdollistivat nopean reagoinnin esimerkiksi asetusten muutoksiin ja muihin ajankohtaisiin asioihin. Tätä tapaa pidettiin hyvänä. Videon välityksellä tapahtuva koulutus säästi osallistujien aikaa ja ne olivat kustannustehokkaita. Useampien oli mahdollista osallistua koulutuksiin, koska ei tarvinnut matkustaa paikanpäälle. Lisäksi järjestettiin vuosittain 1-2 tilaisuutta, joissa tavattiin kasvokkain. Nämä tehostivat videotapahtumien tehokkuutta.

Osa järjestetyistä koulutustilaisuuksista videoitiin. Videotallenteet olivat nähtävissä Maaseutuviraston verkkosivuilla. Useita koulutuksia järjestettiin yhteistyössä maaseutuverkoston kanssa. Lisäksi maaseutuverkosto järjesti täydentävää koulutusta. Maaseutuverkoston järjestämistä ohjelmakauden 2007–2013 koulutuksista saa tietoa luvusta 3.7.

Vuoden 2015 aikana otettiin Lync-sovellus käyttöön ELY-keskuksille suunnatuissa koulutuksissa. Koulutukset saivat hyvää palautetta. Kunnille järjestettiin koulutusta Lyncin välityksellä ohjelmakauden viimeisten vuosien aikana lähes joka kuukausi. Myös kevään tukihakukoulutus järjestettiin Lync-koulutuksena. Tämän lisäksi tehtiin koulutustallenteita.

Kunnille tehdyn palautekyselyn mukaan koulutuksia pidettiin hyvinä. Palautekyselyn tuloksia esitetään taulukossa 6.

Taulukko 6. Kunnille tehdyn palautekyselyn tuloksia.

	4	3	2	1
Mavin koulutukset ovat ajankohtaisia.	19,9 %	63,0 %	15,2 %	1,9 %
Mavin koulutusten sisältö on asiantuntevaa.	12,3 %	59,2 %	25,1 %	3,3 %
Mavi järjestää riittävästi koulutusta.	10,0 %	55,9 %	27,5 %	6,6 %
Mavin koulutusten sisältö on selkeä.	5,7 %	49,8 %	40,3 %	4,3 %
Yhteensä	12,0 %	57,0 %	27,0 %	4,0 %

4 = täysin samaa mieltä, 3 = samaa mieltä, 2 = eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä. Vastaaajien määrä: 211

Maaseutuviraston koulutuksia toteutettiin erillisen, vuosikohtaisen hallinnolle ja sidosryhmille suunnatun koulutussuunnitelman mukaisesti.

Taulukko 7. Maaseutuviraston hallinnolle ja sidosryhmille järjestämät koulutukset ja koulutuksiin osallistuneet. (Vuodesta 2011 eteenpäin koulutusten seurannan jaottelua muutettiin vastaamaan enemmän Maaseutuviraston ydinprosesseja. Tästä syystä aiempien vuosien toteumaa ei voida verrata suoraan vuoden 2011 toteumaan.)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hallinnolle järjestettyjen koulutusten määrä (pv)							
Viljelijätuet			28	34	33	45	40
Rakennetuet	75	108	9	13	7	6	1
Yritys- ja hanketuet			27	14	10	13	15
Muu koulutus			10	18	28	15	4
Hallinnolle järjestettyjen koulutusten osallistujamäärä (hlö)							
Viljelijätuet			1 877	2 422	3 201	5 032	3 682
Rakennetuet	3 319	3 760	752	652	424	519	50
Yritys- ja hanketuet			1 159	914	835	1 043	1 565
Muu koulutus			306	356	499	299	143

Taulukossa 7 esitetään ohjelmakauden 2007–2013 aikana järjestetyt koulutukset. Maaseutuviraston ja Maaseutuverkostoyksikön ohjelmakauden 2007–2013 koulutukset on esitetty yksityiskohtaisesti vuosien 2007–2014 vuosikertomuksissa. Maa- ja metsätalousministeriö on ollut mukana useissa koulutuksissa järjestäjänä sisällön puolesta

Viestintä

Yleistä viestinnästä

Maaseutuohjelmaa koskevaa viestintää suuntasivat maaseudun kehittämisasetuksen (EU) N:o 1698/2005 artikla 76 ja komission toimeenpanoasetuksen (EU) N:o 1974/2006 artikla 57 ja asetuksen liite VI. Lähtökohta ohjelmaviestinnälle oli, että viestintä parantaa kaikin puolin EU:n näkyvyyttä.

Viestinnän strategisena tavoitteena oli, että ohjelmakauden 2007–2013 aikana maaseudun ja sen kehittämistyön myönteinen imago vahvistuu, maaseutuohjelma ja sen tarjoamat tukimahdollisuudet tunnetaan hyvin ja niitä hyödynnetään kattavasti eri puolilla maata.

Viestinnän avulla haluttiin varmistaa, että jokainen, joka mahdollisesti voi hyötyä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta, tietää ohjelman ja sen toimenpiteiden olemassaolosta sekä siitä, mistä lisätietoa saa. Tämä koski niin yksityishenkilöitä, kansalaisjärjestöjä, sidosryhmiä kuin viranomaistahoja.

Tavoitteena oli myös, että viestinnän eri kohderyhmät ovat tietoisia siitä, että ohjelmaa rahoitetaan Euroopan unionin maaseuturahastosta. Pyrkimyksenä oli paitsi lisätä ohjelman tunnettuutta myös parantaa EU-rahoituksen läpinäkyvyyttä.

Ohjelmakauden viestintä pyrki lisäksi synnyttämään ja ylläpitämään laajamittaista keskustelua maaseudun kehittämisestä sekä vauhdittamaan hyväksi havaittujen ideoiden ja toimintatapojen leviämistä eri puolille Suomea.

Ohjelmalle määriteltiin pääviesti: Hyvinvoiva maaseutu on kansallinen voimavara.

Ohjelmaviestinnän kohderyhmiä olivat nykyiset ja potentiaaliset tuensaajat, maaseutuohjelman hallinto, järjestöt, tutkimus- ja oppilaitokset, media sekä suuri yleisö.

Viestinnän organisointi

Moniportainen hallinto vaati viestinnän organisoimista ja laajaa yhteistyötä usean organisaation kesken. Viestinnän toteuttamisessa keskeisiä toimijoita olivat maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto sekä maaseutuverkostoyksikkö. Kyseisten organisaatioiden edustajat muodostivat myös viestintää yhteen sovittavan ryhmän, joka vahvisti viestinnän strategia ja vuosittaiset viestintäsuunnitelmat. Vuoden 2008 ja sen jälkeiset viestintäsuunnitelmat sovitettiin yhteen siltä osin, kun ne koskivat ohjelmaviestintää.

Maa- ja metsätalousministeriö vastasi viestinnästä, joka koski ohjelma-asiakirjaa, ohjelmaan liittyviä poliittisia linjauksia, ohjelman muutoksia, rahoituskehyksiä, seurantakomitean kokouksia, säädösvalmistelua, säädöksiä ja talousarviota. Ministeriö tiedotti myös ohjelman tuloksista, vaikutuksista, vuosikertomuksista, arvioinneista ja tutkimuksista.

Maaseutuvirasto vastasi ohjelman toimeenpanon viestinnästä. Tämä sisälsi viestintää siitä, millaisia eri tukimuotoja ohjelma tarjosi, mitkä olivat tukien ehdot, hakuajat ja tukia koskevat säädökset. Mavi tiedotti myös tukien maksatuksesta, valvonnasta sekä koulutuksesta.

Maaseutuverkostoyksikkö keskittyi hyvistä käytännöistä viestimiseen. Verkostoyksikkö kokosi ja välitti kaikille yhteistä viestintämateriaalia. Se vastasi myös www.maaseutu.fi-internetsivujen kehittämisestä ja ylläpidosta.

Alue- ja paikallishallinnon viranomaisilla oli keskeinen rooli maaseutuohjelman toimeenpanoon liittyvässä viestinnässä. ELY-keskukset ja Leader-ryhmät viestivät tukien hausta, maksatuksesta ja muusta toimeenpanosta maakunnissa ja kuntakentällä. Myös suuri joukko muita maaseutuverkoston toimijoita auttoi viestin viemisessä eteenpäin.

Myös tuensaajat viestivät maaseutuohjelmasta.

Viestinnän välineet

Verkkoviestintä

Maaseudun kehittämisohjelmaa varten perustettiin Internetsivusto www.maaseutu.fi / www.landsbygd.fi. Sivustolta löytyi maaseutuohjelman toteutukseen liittyvät julkiset tiedot kuten säädökset, lomakkeet, tukien haku- ja maksatusohjeet sekä toimenpiteiden toteutukseen liittyvät asiat. Sivustolta löytyi koulutuskalenteri. Sivuston kautta esiteltiin laajasti myös ohjelman hyviä käytäntöjä.

Maaseutuohjelmasta viestittiin lisäksi myös maaseutuohjelman hallinto-organisaatioiden omien Internetsivujen välityksellä (www.mmm.fi, www.mavi.fi, www.ely-keskus.fi) Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön Internetsivujen kautta tarjottiin tietoa muun muassa arvioinneista ja tutkimuksista, EU:n maaseutupoliittisista linjauksista sekä seurantakomitean työstä. Maaseutuviraston sivuilla www.mavi.fi oli eri tukimuotoja koskeva tieto. Maaseutuviraston internetsivuilla löytyi tietoa muun muassa eri tukimuodoista ja -järjestelmistä, tukien myöntämisen ehdoista ja hakuaajoista, lomakkeista, oppaista sekä hanke- ja tukitietojen julkisista osista.

Viestinnässä hyödynnettiin myös eri organisaatioiden sosiaalisen median kanavia (Facebook, Twitter, blogit).

Ohjelmaviestinnässä käytettiin myös useita uutiskirjeitä, kuten Liiteriä, Versoa ja Aittaa. Uutiskirjeitä lähti maailmalle satoja.

Ekstranet ”Aitta” toimi hallinnon sisäisenä tiedotuskanavana.

Esitteet, oppaat ja käsikirjat

Jokainen ohjelmaviestintään osallistunut organisaatio tuotti esitteitä omille viestinnän kohderyhmilleen. Vuosittaisen hakuoppaan lisäksi tuotettiin täydentäviä ja neuvonnallisia oppaita. Maaseutuohjelmaan liittyen julkaistiin 35 opasta tai muuta julkaisua. Oppaat julkaistiin pääsääntöisesti suomeksi ja ruotsiksi, osa myös englanniksi. Esitteitä julkaistiin yhteensä 22.

Mediayhteydet ja tiedotteet

Maaseutuohjelman hallinto-organisaatiot tekivät tiedotteita ja järjestivät tiedotustilaisuuksia ja toimittajien taustatilaisuuksia omalta vastuualueeltaan ja omasta toiminnastaan. Tiedotteita julkaistiin useita satoja. Mediatiedotteiden lisäksi järjestettiin myös muutamia medialle suunnattuja tiedotustilaisuuksia.

Maaseutuohjelmasta julkaistiin lisäksi 16 erillistä liitelehteä.

Messut ja seminaarit

Maaseutuohjelmaa esiteltiin 20 messutapahtumassa. Mukana oltiin muun muassa Farmari-messuilla, Okra-messuilla, Kuntamarkkinoilla sekä Lähiruokamessuilla. Maaseutuohjelma oli tämän lisäksi esillä lukuisissa eri seminaareissa.

Viestinnän painotukset ohjelmakauden aikana

Maaseutuohjelman www.maaseutu.fi-sivusto avautui keväällä 2007. Ohjelmakauden alussa viestittiin aktiivisesti tuensaajille maaseutuohjelman tarjoamista mahdollisuuksista. Viestintämateriaaleja tuotettiin sitä mukaa, kun uusia tukia tuli haettaviksi. Ohjelmakauden alussa panostettiin myös hallinnon sisäisen tiedonkulun toimivuuteen.

Ohjelmakauden keskivaiheilla viestinnässä painotettiin hyviä käytäntöjä ja sidosryhmäviestintää. Sähköistä viestintää kehitettiin edelleen ja sosiaalinen media otettiin viestinnän avuksi. Parhaita maaseutuohjelmasta rahoitettuja hankkeita palkittiin ja nostettiin julkisuuteen Parhaat käytännöt -kilpailun ja -gaalan avulla. Parhaat käytännöt -kilpailu oli itsessään viestinnän hyvä käytäntö, johon saatiin mallia Ruotsista ja joka monistettiin eri alueille Suomessa. Eri alueilla järjestetyt gaalat saivat hyvin alueellista medianäkyvyyttä.

Yhdessä ELY-keskusten, Leader-ryhmien ja hankkeiden viestijöistä koostuvan ohjelman viestintäverkoston kanssa kehitettiin valtakunnalliseen ja paikalliseen käyttöön erilaisia toimivia viestintäkonsepteja: tällaisia olivat esimerkiksi kesätapahtumia kiertänyt Landepaku ja messuilla nähty Leader-teltiltä. Viestintäverkosto näytti voimansa varsinkin viestiessään yhteisistä teemoista.

Ohjelmakauden jälkipuolella viimeisiä tuenhakijoita heräteltiin liikkeelle siltä osin, kuin ohjelman varoja oli käyttämättä. Viestinnän painopiste siirtyi ohjelman vaikutuksiin ja tuloksiin. Kohderyhmänä oli erityisesti suuri yleisö. Hyvät käytännöt olivat esillä läpileikkaavasti koko ohjelmaviestinnässä. Hyvät käytännöt levisivät muun muassa verkkosivuilla, sosiaalisessa mediassa, esitteissä ja teemalehdissä. Ohjelmakauden jälkipuolella viestinnässä keskityttiin lisäksi tulevan ohjelmakauden valmistelusta kertomiseen.

Viestinnän teemat

Perusviestinnän lisäksi maaseutuohjelman viestintää tehostettiin ohjelman läpileikkaavilla teemoilla, joiden perusteella myös viestintää fokusoitiin vuosittain. Teemavuodet olivat seuraavat:

- Yrittäjyys 2008–2009
- Ympäristö 2010
- Nuoret aikuiset ja maaseutualueiden elämänlaatu 2011
- Jäljet tulevaisuuteen 2012 (innovaatiot ja tulevaisuuden maaseutu)
- Ohjelman tulokset 2013
- Yhteistyöllä menestystä 2014

Alueellisten ja paikallisten toimijoiden viestintä

Alueelliset ja paikalliset toimijat tukivat omalla työllään ohjelman tukihakuun ja hakemusten käsittelyyn liittyvää viestintää sekä viestintää ohjelman tuloksista ja vaikutuksista. Alueellisen viestinnän merkitys oli ohjelmakauden aikana oleellinen, sillä alueellisen ja paikallisten toimijoiden avulla viestintä kantoi kattavasti läpi maan. Tuenhakijalle paikallinen viestintä oli usein näkyvintä.

Ohjelmakauden aikana käynnistettiin useita alueellisia tiedotushankkeita, joiden tarkoituksena oli tehostaa ja systematisoida maaseutuohjelman alueellista viestintää. Tiedotushankkeisiin osallistuivat ELY-keskuksen lisäksi alueen Leader-ryhmät ja joissain tapauksissa myös maakunnalliset kylätoimijat.

Alueelliset viestijät järjestivät runsaasti aktiivointi- ja tiedotustilaisuuksia. Yleisimpiä viestintätapoja ja välineitä ohjelmakauden aikana olivat lehti-ilmoitukset, lehdistötiedotteet, kuntatiedotteet, jäsenkirjeet sekä jutut paikallislehdissä ja -radiossa. Monet paikalliset toimijat julkaisivat valtakunnalliset esitemateriaalin ohessa myös omaa maaseutuohjelmaan liittyvää esitemateriaalia.

Ohjelmakauden edetessä sähköisen viestinnän merkitys korostui myös aluetasolla. Alueelliset toimijat kehittivät Internet-sivujaan ja ottivat monipuolisesti käyttöön sosiaalisen median välineitä.

Hallintoviranomainen pyrki huolehtimaan siitä, että alueellisessa viestinnässä oli viestintävälineet käytössä. Alueellisille viestijöille toimitettiin muun muassa esite- ja pr-materiaalia. Viestinnän hyviä käytäntöjä vaihdettiin viestintäverkoston kesken sekä erilaisissa tapaamisissa että ohjelmakauden loppua kohti yhä enemmän myös videokokousten ja sosiaalisen median avulla.

Ohjelmakauden loppupuolella Leader-ryhmille lanseerattiin yhteinen Leader-brändi, joka yhtenäisti Leader-ryhmien visuaalista ilmettä.

Mitä opittiin tulevaa ohjelmakautta ajatellen

Maaseutuohjelma on laaja kokonaisuus, josta voi viestiä moneen eri suuntaan ja monella eri tavalla. Haasteena ohjelmakauden aikana oli viestinnän vaikuttavuustavoitteiden puuttuminen. Vuosisuunnittelussa tuleekin ottaa entistä paremmin huomioon se, mihin viestinnällä pyritään (halutut tulokset ja vaikutukset) - ei niinkään viestinnän tehtävät. Maaseutuohjelman tavoitteet ovat laajoja, mutta niin ovat sen kohderyhmätkin. Viestintää tulee tehdä jatkossa myös entistä kohderyhmälähtöisemmin.

Budjettirakenteen tulee jatkossa kohdistua entistä paremmin ohjelman tavoitteisiin ja viestintään kohdistetut resurssit tulee jakaa tarkemmin eri viestintätoimille selkeästi kohdentuen. Resurssien kohdentaminen toimii samalla prioriteettien määrittäjänä. Isompiin kokonaisuuksiin keskittyminen ja ostopalvelujen käyttö perusviestinnän ohella on otettava paremmin huomioon.

Viestinnän tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osoittaminen tulee huomioida jatkossa entistä paremmin. Muutoin on vaikea todentaa, mikä on ollut viestinnän osuus ohjelman tavoitteiden saavuttamisessa.

Myös rakenteisiin ja prosesseihin kaivataan selkeyttä. Maaseutuhallinnon laajuus tuo mukanaan haasteita viestinnän johtamiselle.

Alueelliset viestijät ovat tärkeä voimavara ja heidän viestintänsä on usein näkyvintä tuenhakijalle. Tulevalla ohjelmakaudella onkin tärkeää kiinnittää entistä enemmän huomiota alueiden viestinnän tukemiseen.

3.7 Maaseutuverkosto

Organisointi ja toiminta

Maaseutuverkostoyksikkö aloitti toimintansa maa- ja metsätalousministeriössä syksyllä 2007. Yksikkö siirtyi Maaseutuviraston maaseutuelinkeino-osaston yksiköksi vuoden 2014 alusta alkaen. Yksikön tehtävä oli koordinoita, aktivoida ja mahdollistaa koko maaseutuverkoston toimintaa. Yksikkö järjesti koulutuksia ja verkostotapahtumia, keräsi ja levitti hyviä käytäntöjä, viesti maaseudun kehittämisestä eri kanavien kautta ja edisti kansainvälisyyttä. Kaiken toiminnan keskiössä olivat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmat, niiden mahdollisuudet, tulokset ja vaikutukset.

Maaseutuverkosto ajateltiin alusta alkaen avoimena verkostona. Maaseutuverkostoon ei kerätty jäseniä vaan sen muodostivat kaikki maaseutuohjelman osalliset. Maaseutuverkosto muodostaa sipulimaisen rakenteen. Keskiössä on keskushallinnon toimijat, jotka mahdollistavat maaseutuohjelman hallinnollisen olemassa olon, ulkokehällä on asiakasrajapinta. Maaseutuverkoston keskiössä ovat ohjelman hallintoviranomaiset ja ympärillä ohjelmaa toteuttavat järjestöt ja muut sidosryhmät.

Maaseutuverkoston toimintaa ohjasi 21-jäseninen maaseutuverkoston ohjausryhmä. Se ohjasi ja linjasi maaseutuverkoston toimintaa sekä seurasi koko kaudelle vahvistetun toimintasuunnitelman ja vuotuisten toimintasuunnitelmien toteutumista. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi aluksi maa- ja metsätalousministeriön edustaja ja ohjelmakauden toisella puoliskolla ELY-keskuksen edustaja. Maa- ja metsätalousministeriö asetti maaseutuverkoston ohjausryhmän reiluksi kahdeksi vuodeksi kerrallaan eri alueiden ja sidosryhmien tasapuolisen osallistumisen varmistamiseksi. Ohjausryhmä kokoontui neljä kertaa vuodessa, mikä mahdollisti asioiden riittävän seurannan ja suunnittelun.

Ohjausryhmän suuren koon vuoksi, kokoukset eivät ehkä kuitenkaan toimineet parhaalla mahdollisella tavalla yhteisen näkemyksen löytämiseksi ja toiminnan linjaamiseksi. Ohjausryhmän jäsenten asiantuntemusta ei pystytty riittävästi hyödyntämään verkoston toiminnassa, vaikkakin keskustelut olivat useimmiten erittäin antoisia ja maaseutuverkostotoimintaa edesauttavia.

Ohjausryhmä asetti kauden aikana yhteensä viisi työryhmää: alueiden välinen yhteistyö-, Leader-, innovaatio-, vuorovaikutus- ja yrittäjyystyöryhmät. Vuorovaikutustyöryhmä toimi vuoden ajan aivan kauden alussa, yrittäjyys-työryhmä toimi vuoden 2014. Muut työryhmät toimivat koko kauden vuodesta 2008 lähtien.

Työryhmien tavoitteena oli luoda osallistumisen väyliä verkostomaisen työskentelyn tueksi ja toimia operatiivisen toiminnan tukena. Työryhmät pyrkivät löytämään ja tekemään uusia avauksia sekä tekemään niiden mukaisia ehdotuksia maaseutuverkoston vuotuisiin toimintasuunnitelmiin. Työryhmät innostivat toimijoita, vahvistivat verkostoa sekä tuottivat ja välittivät tietoa maaseutuohjelmien toiminnoista. Kuhunkin työryhmään kutsuttiin vähintään viisi eri sidosryhmien asiantuntijaa. Työryhmät kokoontuivat tarpeen mukaan. Maaseutuverkostoyksikön asiantuntijat toimivat työryhmätyön valmistelijoina ja sihteereinä.

Koulutus

Maaseutuverkoston koulutusten ja tapahtumien tavoitteena oli maaseudun kehittämisohjelmien toimijoille taustoittavan ja viranomaiskoulutusta täydentävän tiedon tarjoaminen maaseudun kehittämisohjelmiin liittyen sekä verkostoitumis- ja yhteistyönrakentamisen alustojen tarjoaminen.

Maaseutuverkoston tehtävät koulutukseen liittyen olivat:

- Järjestää tapaamisia ja koulutuksia maaseudun kehittämiseen liittyvistä asioista
- Koota ja välittää tietoa maaseudun kehittämiseen ja ohjelmaan liittyvistä koulutuksista ja tapahtumista, missä keskeinen väline on Maaseutu.fi-sivuston tapahtumakalenteri
- Laatia yhteistyössä hallintoviranomaisten ja toimintaryhmien kanssa koulutussuunnitelma toimintaryhmille ja niiden sidosryhmille
- Avustaa viranomaisia koulutusten, seminaarien ja tapahtumien järjestelyssä sekä koulutusaineiston tuottamisessa

Maaseutuverkostoyksikkö järjesti vuosina 2008–2014 yhteensä 283 koulutustilaisuutta ja verkostotapahtumaa. Niistä yli puolet (62 %) oli verkostotapaamisia eli usean kohderyhmän koulutus- ja kohtaamispaikkoja. Pelkästään Leader-työhön liittyviä tilaisuuksia oli 13 % ja neuvontajärjestöille suunnattuja tapahtumia 9 %. Muut tilaisuudet jakautuivat tasaisesti usean kohderyhmän kesken. Koulutusten kautta pystyttiin tavoittamaan koko laaja maaseudun kehittäjäkenttä niin maantieteellisesti kuin toimialoittain. Kaiken kaikkiaan tapahtumissa oli seitsemän vuoden aikana 29 000 kohtaamista. Keskimäärin osallistujia tilaisuutta kohden oli noin 60. Koulutuksia järjestettiin pääsääntöisesti kolmella tavalla: tekemällä itse, yhteistyössä sidosryhmien kanssa tai kilpailutuin ostopalveluin.

Laajasta maaseutuohjelmasta nostettiin vuosittain valittujen teemojen mukaisia asioita esille. Myös alueelliset RoadShowt olivat merkittävä panos ohjelmakauden aikana. ELY-keskus-alueittaisia kiertueita järjestettiin mm. kyläsuunnittelun, Voimistuvat Kylät -kampanjan, hankesuunnittelun, ympäristöasioiden, tulevaisuustyöpajojen ja Leader-laaturyön merkeissä.

Koulutusten ja tapahtumien järjestämisessä kokeiltiin myös uusia tapoja toimia. Parhaina ja onnistuneimpina uusina avauksina toimivat alueelliset innovaatioleirit. Leireillä yhdistyi alueiden omat voimat yhteistyöhön valtakunnallisten toimijoiden kanssa.

Koulutukseen ja verkostotapahtumiin tehdyt panostukset tuottivat tulosta ja ne vastasivat hyvin toimijoiden tarpeisiin. Saatiin tietoa ja tavattiin tuttuja ja tuntemattomia. Palautekyselyiden perusteella osallistujat olivat tyytyväisiä sekä koulutusten sisältöön että koulutusten toteuttamistapaan.

Pääsääntöisesti maaseutuverkostoyksikön tilaisuudet olivat useaa maakuntaa koskevia, valtakunnallisia

tai kansainvälisiä tilaisuuksia. Yllätyksenä tuli se, että alueverkot eivät toimineet joka puolella Suomea. Yhteistyön kehittämistä alueiden sisällä pystyttiin parantamaan tapahtumien kautta.

Parantamiskohteita myös löytyy. Tilaisuuksien antia ei pystytty riittävässä määrin jakamaan laajemmalle yleisölle. Jos näin olisi tapahtunut, koulutusten vaikuttavuus olisi lisääntynyt entisestään. Tilaisuuksien antia olisi pitänyt levittää eteenpäin viestintäverkoston kautta. Eri toimenpiteiden (aluetilaisuudet, valtakunnalliset tilaisuudet, opintomatkat jne.) parempi niputtaminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi olisi tehostanut toimintaa ja lisännyt myös vaikuttavuutta. Sisältöihin olisi pitänyt saada enemmän vaikutteita maaseutunäkökulman ulkopuolelta.

Tapahtumien maantieteelliseen saavutettavuuteen pyrittiin koko ohjelmakauden kiinnittämään huomioita. Tapahtumat jakaantuivatkin alueellisesti ympäri Suomea. Kaiken kaikkiaan tapahtumia järjestettiin 174 eri paikkakunnalla. Valtakunnallisten tilaisuuksien järjestämisessä päädyttiin usein Helsinkiin, johtuen liikenneyhteyksistä.

Hyvien käytäntöjen kerääminen ja levittäminen

Hyvien käytäntöjen keräämisen ja levittämisen tavoitteena oli, että uudet ideat leviäisivät ja ohjelman tulokellisuus lisääntyisi sekä toimijat voisivat hyödyntää toisten kokemuksia omassa työssään.

Maaseutuverkoston tehtävät hyviin käytäntöihin liittyen olivat:

- Kerätä, analysoida ja levittää tietoa maaseudun kehittämisestä sekä siihen liittyvien tukijärjestelmien hyviä käytännöistä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.
- Edistää maaseudun toimijoiden ja asiantuntijoiden verkostoitumista ja verkostojen ylläpitoa, esimerkiksi kohderyhmittäin tai toimialoittain.

Maaseutuverkoston koulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin nostettiin hyviä käytäntöjä esille onnistuneina esimerkkeinä. Esillä olivat mm. yrittäjät, viljelijät, hanketoimijat ja muut kehittämisohjelmien asiantuntijat. Hyviä käytäntöjä haettiin ja nostettiin esille myös maaseutuohjelman ulkopuolelta uusien toimintatapojen aikaansaamiseksi. Euroopan maaseutuverkostoyksikkö Contact Pointille toimitettiin ohjelmakauden aikana viitisenkymmentä edustavaa hanke-esimerkkiä Suomesta.

Parhaat käytännöt -kilpailuihin jätettiin ohjelmakauden aikana kaikkiaan 585 kilpailuehdotusta. Parhaat käytännöt palkittiin ja maaseudun kehittämistyön tuloksia juhliittiin Maaseutugaaloissa lokakuussa 2010 Vanhalalla ylioppilastalolla Helsingissä, marraskuussa 2012 Tampereen Palatsi-teatterissa ja lokakuussa 2014 Lahden Sibeliustalossa.

Kansainvälinen toiminta

Maaseutuverkostoyksikön tavoitteena kansainvälistymisen osalta oli luoda alustoja maaseutuohjelmien toimijoille. Maaseutuverkostoyksikkö toimi mahdollistajana ja sparraajana, mutta vastuu yhteistyön eteenpäin viemisessä oli jokaisella toimijalla. Kv-työn alustoina toimivat sähköiset kanavat, opintomatkat, seminaarit, koulutukset ja työryhmät.

Maaseutuverkoston tehtävät kansainvälistymisen edistämisen osalta

- Edistää kansainvälisten ja aluerajat ylittävien hankkeiden yhteistyötä ja tiedon välitystä.
- Pitää yhteyttä, hankkia ja välittää tietoa EU:n maaseutuverkostoon sekä muihin EU:n jäsenvaltioiden maaseutuverkostoihin.

Kv-työn perusvälineenä oli sähköinen tiedonvälitys ja sen pääkanavana oli Euroopan maaseutuverkoston sivusto (www.enrd.eu). Sivustolla oli mm. kv-hankehakujen ja hyvien käytäntöjen tietokannat. Suomen Leader-toimijat olivat kv-hanketoiminnassa Euroopan aktiivisempia ja tämä näkyi sekä kv-hankehakujen että toteutettujen hankkeiden määrissä.

Suomen maaseutuverkostoyksikkö järjesti itse tai oli kumppanina järjestämässä 13 kansainvälistä seminaaria. Osallistujia niissä oli yhteensä yli 700. Kansallisia, suomalaisille kohdistettuja kv-koulutuksia järjestettiin vuosittain useita.

Ohjelmakauden aikana maaseutuverkostoyksikkö oli luomassa aivan uusia tapahtumakonsepteja, näistä esimerkkejä ovat mm. LINC-seminaariverkosto ja Amaze Me Leader -tapahtuma.

Maaseutuverkostoyksikkö oli mukana monessa Suomen kansainvälisen Leader-hankkeen syntyemisessä, hankepartnerin löytymisen avustamisessa, hallinnollisten haasteiden selvittämisessä ja kansainvälisten hankkeiden tulosten levittämisessä. Ohjelmakauden aikana toteutettiin Suomessa yhteensä 183 kv-hanketta. Epäviralliset ja viralliset EU-tason työryhmät olivat tärkeä kanava toimijoiden kohtaamiseen Euroopan tasolla.

Maaseutuverkostoyksikkö järjesti vuosina 2008–2013 yhteensä 21 opintomatkaa, joissa osallistujia oli yhteensä 600. Maaseutuverkostoyksikkö oli myös isännöimässä lukuisia ulkomaalaisten opintomatkoja Suomeen. Tavoitteena oli järjestää vuosittain jokaista maaseutuohjelman toimintalinjaa koskeva opintomatka. Opintomatkat olivat teemallisia ja niiden osallistujiksi kerättiin toimijoita eri puolelta Suomea kaikista sidosryhmistä. Ohjelma laadittiin yhteistyössä toimijoiden ja kohdemaan maaseutuverkostoyksikön kanssa. Palautte opintomatkoihin oli kiittävää.

Yhteistyö Itämeren maaseutuverkostojen välillä alkoi Suomen aloitteesta vuonna 2008. Se kehittyi vuosi vuodelta tiedon- ja hyvien käytäntöjen vaihtamisesta yhteisiin toimenpiteisiin. Näistä esimerkkejä olivat mm. Nordic-Baltic Leader Cooperation Award, yhteiset opintomatkat virolaisten kanssa ja Itämeri-strategiaan liittyvä lippulaivanhanke. Itämeren alueen maaseutuverkostojen yhteistyötä pidettiin hyvänä käytäntönä EU-tasolla.

Sillan rakentaminen ohjelmakausien välille

Uuden ohjelmakauden alueellinen lanseerauskiertue järjestettiin yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön, YTR:n ja maaseutuverkostoyksikön kanssa. Viiden alueellisen tilaisuuden kiertue, joista yksi oli ruotsinkielinen, valotti uuden ohjelmakauden mahdollisuuksia, uudistuneen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimintaa ja keskustelutti aluetoimijoita. Kiertueelle oli palautteen mukaan tilausta ja myös hallinto sai uusia näkemyksiä asetusten laatimiseen.

Viestintä

Maaseutuverkoston viestinnästä kerrotaan luvussa 3.7.

Toteutuneet maksut

Taulukossa 8 esitetään Maaseutuverkoston toteutuneet maksut vuonna 2015 ja kumulatiiviset maksut vuodesta 2007 lähtien.

Taulukko 8: Maaseutuverkoston toteutuneet maksut vuonna 2015 ja ohjelmakaudella 2007–2013.

Tekninen apu / maaseutuverkosto	Vuotuiset maksut – vuosi 2015	Kumulatiiviset maksut vuodesta 2007, €	Rahoituksen alustava jakautuminen, €
a) kansallisen maaseutuverkoston rakenteiden hoitaminen	234 174	944 258	1 000 000
b) kansallisen maaseutuverkoston toimintasuunnitelman täytäntöönpano	2 299 840	10 796 482	10 800 000
Yhteensä	2 534 014	11 740 740	11 800 000

4 OHJELMAN SEURANTA, ARVIOINTI, KÄYNNISSÄ OLEVAT TUTKIMUKSET JA HANKKEET SEKÄ RAHASTOJEN YHTEENSOVITUS

4.1 Seuranta sekä käynnissä olevat tutkimukset ja hankkeet

Seurantaindikaattorit

Komission asetuksessa (EY) N:o 1974/2006 määritellään jäsenvaltiolle pakolliset indikaattorit, joiden avulla mitataan maaseudun kehittämisohjelman edistymistä, tehokkuutta ja toimivuutta. Lisäksi on määritelty kansallisia indikaattoreita. Seurantajärjestelmä sisältää perustason tavoitteisiin liittyviä indikaattoreita, perustason taustaindikaattoreita sekä tuotos-, tulos- ja vaikuttavuusindikaattoreita. Ohjelma-asiakirjan liitteessä 8 esitetään indikaattorit lähtötasoinen ja asetetut tavoitteet.

Ohjelman indikaattorit ovat pääosin EU-lähtöisiä ja niiden tarkoituksena on kuvata kehitystä jäsenmaassa ja luoda puitteet jäsenmaiden väliseen vertailuun. On selvää, että kaikki indikaattorit eivät soveltuneet yksittäisen ohjelman sisällön kuvaamiseen. Kansallisilla indikaattoreilla pyrittiin täydentämään puutteita. Ohjelman arvioinnissa ja erillisselvityksissä todetaan, että ohjelmassa esitettyjen indikaattoreiden avulla ohjelman vaikutuksia ei saada parhaalla mahdollisella tavalla esiin. Lisäksi tietojen keruun, tallennuksen ja raportoinnin työläys ja ongelmat osaltaan vaikuttivat käytössä olevan tiedon laatuun.

Ohjelmakauden edetessä nostettiin esiin, että indikaattoreita tulee edelleen kehittää erityisesti Leader-ryhmien lisäarvon osoittamiseksi. Kaudelle 2014–2020 on kehitetty tätä varten Leader-ryhmien indikaattori-pankki. Lisäksi kaudella 2014–2020 tulee panostaa seurantatiedon laatuun. Indikaattoritietojen sähköisen keruun ansiosta ELY-keskusten ja Leader-ryhmien asiantuntijoilla on jatkossa paremmat mahdollisuudet varmistaa tallennettujen tietojen oikeellisuus.

Hanke- ja yritystukien osalta seurantatiedot olivat ohjelmakauden aikana joiltain osin puutteellisia. Maaseutuvirasto asetti ELY-keskuksille tulostavoitteeksi seurantatietojen tallentamisen ja toimien lopettamisen Hanke2007-järjestelmässä. Tulostavoitteeksi kaikille ELY-keskuksille asetettiin, että kaikki Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman loppuun maksetut yritys- ja hanketukien toimet on järjestelmässä lopetettu ja niiden seurantatiedot on tallennettu. Tulostavoitteen toteutumista seurattiin tulosneuvotteluissa ja tilanne parantui ohjelmakauden edetessä. Haastetta seurantatietojen toimittamiseen on tuonut myös se, että mittareiden ei ole koettu sopivan hankkeelle, eikä niitä ole sen vuoksi toimitettu.

Ohjelmakaudella 2014–2020 tuet haetaan sähköisen Hyrrä-asiointipalvelun kautta. Tämä tehostaa hankkeiden seurantaa, kun tuensaajat tallentavat seurantatiedot suoraan järjestelmään ja viranomaiset tarkistavat tiedon oikeellisuuden. Seurantatietojen määrittelyjen täytyy kuitenkin olla yksiselitteisiä, jotta tiedot ovat luotettavia.

Maaseutuvirasto on ottanut käyttöön uuden raportointivälineen Qlikview:n. Tällä välineellä tullaan raportoimaan ohjelmakauden 2014–2020 tietoja. Väline mahdollistaa tiedon saamisen helpommin ja tarkemmalla tasolla. Sen kautta pystytään myös porautumaan yksittäisen hankkeen tietoihin. Qlikview:n avulla kaikilla toimijoilla (maa- ja metsätalousministeriöllä, ELY-keskuksilla, Leader-ryhmillä sekä Maaseutuvirastolla) on käytössä samat tiedot ja raportit, eikä tarvetta erillisraporteille enää ole.

Seurantaa ja arviointia tukevat tutkimukset ja hankkeet

Alueellisten ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien vaikuttavuus

Maa- ja metsätalousministeriö teetti erillisselvityksen [alueellisten ja paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien vaikuttavuudesta](#) sekä pyysi ehdotuksen vaikuttavuuden mittareiden kehittämisestä. Kilpailutuksen perusteella selvityksen toteuttajaksi valittiin konsortio, jossa olivat mukana Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, Avaintaito Osuuskunta Suomi, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti sekä MDI Public Oy.

Selvityksen tekijät tiivistävät, että Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma kaudella 2007–2013 oli laaja ja mahdollistava kokonaisuus. Ohjelmassa annettiin tilaa alueellisille ja paikallisille painotuksille. Mahdollistavuus on arvokas piirre suomalaisessa maaseudun kehittämisessä. Haittapuolena mallissa kuitenkin on, että ohjelmasta ja sitä eri aluetasoilla täydentävistä ja tarkentavista asiakirjoista ei välity kovin selkeää kokonaisnäkemystä Suomen maaseudun kehittämisen ydinteemoista.

Alueelliset suunnitelmat tehtiin yleisluontoisiksi ja mahdollistaviksi laajalla prosessilla. Suunnitelmien rooli toimeenpanossa oli vaihteleva. Suurin osa ELY-keskuksista kuitenkin piti alueellista suunnitelmaa jonkinlaisena punertavana lankana taustalla, sillä ne yrittivät käyttää erilaisia ohjauskeinoja alueellisen suunnitelman mukaisten toimien toteutumiseksi (idea- ja teemahaut, tiedotus, koordinaatiohankkeet). Toimeenpanossa oli huomattavia eroja alueiden välillä sekä prosesseissa että tuloksissa.

Suomalaisesta Leader-ryhmien työstä on eurooppalaisessa vertailussa annettu myönteisiä arvioita. Myös kotimaiset mielipiteet Leader-toiminnan merkityksestä ja lisäarvosta ovat pääosin myönteisiä. Yksi ryhmien keskeinen lisäarvotekijä on niiden kyky aktivoida resursseja toiminta-alueensa kehittämiseen. Muita lisäarvotekijöitä olivat mm. Leader-ryhimen työn kautta kasvanut aktiivisuus alueen kehittämiseksi, talkootyön lisääntymisen kautta vahvistunut yhteenkuuluvuuden tunne, ryhmien työn soveltuminen erityisesti pienten elinkeinojen rahoittamiseen ja ryhmien puolueettomuus. Leader-toiminta toi lisäarvoa myös jalostamalla hankeaihoita paikallisesti ja tuomalla hankkeita yhteen koordinaatiohankkeiden puitteissa.

Seurantatietojen puutteet vaikeuttivat kehittämisen onnistumisen yksityiskohtaisempaa arviointia. Indikaattorit, joista osa on EU-lähtöisiä, eivät ole yksiselitteisiä tai tarkoituksenmukaisia. Lopputuloksena on, ettei alueiden vertailu keskenään ole luotettavasti mahdollista ja koko ohjelman saavutukset jäävät osin pimentoon. Erityisen harmillista on, että syötettyjä tietoja ei ole voitu käyttää alue- ja paikallistasolla toiminnan kehittämiseen, sillä ELY-keskukset ja Leader-ryhmät eivät ole saaneet tietoja ulos järjestelmästä. Tämä ongelma ratkennee Hyrrä-järjestelmän myötä käynnistyneellä kaudella.

Maaseudun kehittämiseen osallistui laaja joukko toimijoita paikalliselta, alueelliselta ja kansalliselta tasolta. Ohjelmakauden 2007–2013 ansioksi nähdäänkin yhteistyön paraneminen sekä alueiden sisällä että aluetasojen välillä. Onnistumisia on tapahtunut myös muutoin, sillä vaikka tuloksia ei kattavasti voida seuranta-tiedoin vahvistaa, olivat maaseudun kehittäjät pääosin tyytyväisiä ohjelmakauden toteutukseen.

Selvitys tuotti useita suosituksia, joita maa- ja metsätalousministeriö, Mavi, ELY-keskukset ja Leader-ryhmät ovat hyödyntäneet ohjelmatyössä.

Selvitys kansainvälisten Leader-hankkeiden vaikutuksista

Syyskuussa 2014 maa- ja metsätalousministeriö järjesti avoimen tarjouskilpailun erillisselvityksestä, jossa tutkittaisiin kansainvälisten Leader-hankkeiden vaikutuksia sekä ohjelmakaudella 2007–2013 että mahdollisuuksien mukaan myös tätä edeltävällä ohjelmakaudella. Leader-ryhmät ovat voineet toteuttaa kansainvälisiä hankkeita Suomen ensimmäiseltä EU-ohjelmakaudelta lähtien. Hankkeiden vaikutuksista ei ollut aiemmin tehty erillistä tutkimusta tai selvitystä. Määräaikaan mennessä maa- ja metsätalousministeriölle toimitettiin 7 tarjousta, joista valittiin Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin esittämä tarjous. Selvitys kansainvälisten Leader-hankkeiden vaikutuksista valmistui elokuussa 2015.

Selvityksessä kartoitettiin kansainvälisten hankkeiden lukumääriä ja teemoja. Hankkeita toteutettiin ohjelmakaudella 2007–2013 yhteensä 94 kpl. Lisäksi toteutettiin 86 esiselvitystä. Kansainvälisten Leader-hankkeiden yleisimmät teemat olivat nuoret, matkailu ja kulttuuri. Toteuttajat olivat useimmiten yhdistyksiä tai järjestöjä. Leader-ryhmä oli toteuttajana noin 1/3:ssa kansainvälisistä hankkeista. Eniten kansainvälisiä hankkeita toteutettiin Satakunnan, Lapin ja Pohjois-Savon Leader-ryhmien toiminta-alueilla.

Selvityksen mukaan kansainvälisten hankkeiden syntyminen on henkilöitynyt voimakkaasti ja ne ovat keskittyneet tietyille alueille. Tämä johtuu siitä, että kv-hankkeiden syntymisessä kokeneiden avainhenkilöiden osaaminen on erittäin tärkeä. Se on vaikuttanut myös kv-hankkeiden määrään eri alueilla eri ohjelmakausilla.

Myös kansainvälisten hankekumppanien löytymiseen vaikuttaa eniten alueen organisaation olemassa olevat kontaktit, mukaan lukien aiempien kv-hankkeiden kumppanit.

Kansainvälisten hankkeiden toteuttamisessa ongelmia on aiheuttanut mm. eri maiden erilaiset toimintatavat ja käytännöt sekä hankepäättöprosessin pitkä kesto monissa maissa. Selvityksessä todettiin myös, että maaseudun kehittämissuunnitelmassa kerättävät indikaattorit eivät sovellu kovin hyvin tyypillisiin kansainvälisten hankkeiden tuotoksiin. Tästä johtuen hankkeiden tuloksia ei ole helppo jäljittää ja tulokset saattavat jäädä kokonaan huomaamatta.

Selvityksessä todettiin, että Leader-ryhmien kansainvälistymistarpeet eivät käänny kansainvälisiksi hankkeiksi ilman kansainväliseen yhteistyöhön perehtyneen henkilön tukea. Esille tulevien ongelmien lieventämisessä korostuu kokemuksen ja osaavan neuvonnan merkitys. Leader-ryhmät kaipaavat myös tietoa muista kansainvälistymisen rahoituslähteistä kuin maaseudun kehittämissuunnitelmasta. Jotkut Leader-ryhmistä ovat palkanneet kv-koordinaattoreita auttamaan ja neuvomaan kansainvälisten hankkeiden kehittämisessä. Näiden kv-koordinaattoreiden työtä arvostetaan erittäin paljon. Hallintoviranomaisilta Leader-ryhmät odottavat mm. myötävaikuttamista (EU:ssa) kv-hankkeiden menettelytapojen yksinkertaistamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

Eläinten hyvinvointi

Vuoden 2014 lopulla käynnistettiin [eläinten hyvinvointituen vaikutuksista selvitys](#). Selvityksen tekijäksi valittiin Luonnonvarakeskuksen johtama konsortio. Selvitys julkaistiin maa- ja metsätalousministeriön julkaisusarjassa.

Tutkimusaineisto kerättiin pääasiassa kahden webropol-kyselyn avulla. Ensimmäinen kysely osoitettiin nauta- ja sikatiloille ja toinen kysely tarkastajille, maaseutuelinkeinoviranomaisille, neuvojille ja eläinlääkäreille. Eläinten hyvinvoinnin tuen tosiasiallisia vaikutuksia lypsykarjatiloihin selvitettiin tuotantotarkkailussa olevien maitotilojen tuotos- ja terveystietoja analysoimalla. Tiedot saatiin ProAgria Keskusten Liiton Maitotilavaliokunnalta.

Yleisin syy eläinten hyvinvoinnin tukeen sitoutumiseen on nauta- ja sikatiloille lähetetyn kyselyn vastausten perusteella halu parantaa tuotantoeläinten hyvinvointia ja sitä kautta tilan taloudellista tulosta. Nauta- ja sikatilallisten antamien arvioiden perusteella eläinten hyvinvoinnin tuen tavoitteet ovat täyttyneet hyvin. Yli 80 % kyselyyn vastanneista tilallisista koki, että eläinten hyvinvoinnin tukeen sitoutuminen on parantanut tilan eläinten hyvinvointia. Lisäksi lähes 80 % vastaajista ilmoitti, että heidän omat tietonsa eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ovat lisääntyneet. Kyselyyn vastanneiden viljelijöiden mielestä merkittävin yksittäinen eläinten hyvinvoinnin tuen käytännön vaikutus on ollut eläintilojen kuivituksen parantaminen. Noin 70 % nautatilallisista ja noin 50 % sikatilallisista koki, että eläinten hyvinvointitoimilla on ollut vaikutusta eläinten terveyteen. Noin 60 % kaikista kyselyyn vastanneista viljelijöistä puolestaan näki, että eläinten hyvinvointitoimilla on ollut vaikutusta eläinten käyttäytymiseen. Valtaosa viljelijöistä luonnehti eläinten hyvinvoinnin tuen perus- ja lisäehtojen noudattamista jokseenkin helpoksi tai helpoksi suhteessa ennako-odotuksiin. Sikatilalliset kokivat nautatilallisia useammin perusehtojen noudattamisen ja toteuttamisen vaikeaksi. Myös lisäehtoja pidettiin perusehtoja vaikeampina toteuttaa. Tukivalvonnan ja maksetun tuen takaisinperinnän pelko sekä eläinten hyvinvoinnin tuen myötä lisääntynyt paperityö ovat aiheuttaneet viljelijöille ylimääräistä stressiä.

Tarkastajille, maaseutuelinkeinoviranomaisille, neuvojille ja eläinlääkäreille suunnatun kyselyn avulla haettiin tukeen sitoutumattomien ulkopuolisten asiantuntijoiden näkemyksiä eläinten hyvinvoinnin tuen vaikutuksista ja sen mahdollisista ongelmakohdista. Asiantuntijakyselyn keskeinen tulos oli, että eläinten hyvinvointi ja eläinten terveys olivat parantuneet sitoumuskaudella. Tuen tavoitteet olivat asiantuntijoiden mielestä pääsääntöisesti toteutuneet. Asiantuntijoiden mielestä parhaiten toteutunut tavoite oli eläinten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden parempi ymmärrys, mikä sekin vastaa melko pitkälle viljelijäkyselyn tuloksia. Viljelijöiden tapaan asiantuntijatkin arvioivat taloudellisten syiden olevan tärkein syy tukeen sitoutumiseen. Myös asiantuntijakyselystä nousi selkeästi esille viljelijöihin kohdistuvan byrokratian suuri määrä. Se oli suurin yksittäinen syy tukeen sitoutumatta jättämiseen, kielteiseen suhtautumiseen valvonnassa ja haaste tuen

vaatimusten ymmärtämiselle. Asiantuntijat olivat lähes yksimielisiä viljelijöiden lisäkoulutuksen ja neuvonnan tarpeellisuudesta.

Vuoden 2014 loppuun mennessä tehdyt selvitykset ja tutkimukset:

Ohjelmakaudella 2007–2013 toteutettiin seuraavat seuranta- ja arviointia tukevat tutkimukset ja hankkeet:

- Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS3) (koko ohjelmakauden)
- Lannan kestävä hyödyntäminen (HYÖTYLANTA) (2007–2010)
- Tehoa maatalouden vesiensuojeluun (TEHO ja TEHO+) (2008–2013)
- Luonnonarvoltaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa (2008)
- Selvitys happamien sulfaattimaiden aiheuttamista ympäristöhaitoista
- Ravinnehuuhtoutumien hallinta (RAHA) (2009)
- Leader-metodin kehittämisprojekti (2010)
- Alueelliset ja paikalliset maaseudun kehittämistoimet (2011)
- Elinkeinojen kehittämishankkeiden ja yritysryhmähankkeiden toimivuus, tulokset ja vaikutukset (2011)
- Innovaatioiden syntymisen ja käytön edistäminen maaseudulla (2011)
- Maaseudun yritysrahoitus (2011)
- Maatilan luontoarvojen mittaaminen: tilataso ja erityistukialueet (MALMI) (2012)
- Leaderin laatutyön kehittämisprosessi (2012-2014)

Ohjelmakauden 2007–2013 [vuosiraporteissa](#) on kerrottu muistakin ohjelmakauden aikana toteutetuista seurannan ja arvioinnin hankkeista.

4.2 Arviointi

Ohjelman jälkiarviointi valmistui vuonna 2015. Arvioinnin mukaan yleisesti maaseutuohjelmaa toteutettaessa syntyneet vaikutukset ovat edistäneet sen päämäärien saavuttamista ja painopistealueiden toteutumista. Ohjelman merkittävimpinä myönteisinä vaikutuksina nousivat esille yhteisöllisyyden ja yhteistyön lisääntyminen, yrittäjyyden ja pienyritystoiminnan vahvistuminen ja monipuolistuminen sekä maa- ja elintarviketalouden säilyminen ja kehittyminen. Ohjelmalla on yleisesti vaikutettu ympäristön huomioon ottavaan toimintatapaan. Puolet ympäristötukea saaneista viljelijöistä katsoi toimintansa muuttuneen aiempaa ympäristöystävällisemmäksi ja vain 7 % oli väitteestä eri mieltä.

Vastaavasti suurimpina heikkouksina nousivat esille kokeilevan kehittämisen ja joustavan toiminnan vaikeus, potentiaalisten toimijoiden ja toimintojen jääminen ohjelman ulkopuolelle ja isompien kokonaisuuksien rakentamisen vaikeus. Raskas byrokratia ja monimutkaisuus olivat suurimpia haasteita, kun tarkasteltiin ohjelman kilpailukykyä ja houkuttavuutta maaseudun kehittämissä politiikan välineenä.

Arvioinnin johtopäätöksinä ja kehittämissuosituksina yritystoimintaan ja työllisyyteen arvioitsija kohdisti huomionsa elinkeinojen kehittämishankkeiden vaikuttavuuslogiikkaan työllisyyden edistämiseksi. Arvioitsija toteaa, että maatalouden rakennetuet ja yritystuet (ml. Leader) ovat yrityskohtaisia tukia ja ne edistävät yrittäjyyttä tukemalla yritystoiminnan aloittamista, investointeja ja uusien työpaikkojen luomista.

Elinkeinojen kehittämiseen tähtäävien hanketukien vaikuttavuuslogiikka on erilainen. Hankkeiden pitäisi toimia em. tavoitteiden yrittäjyys-näkökulmasta eräänlaisena ”startti-moottorina”, jonka ansiosta syntyisi uutta yritystoimintaa, investointeja ja uusia työpaikkoja. Haaste on kuitenkin se, että pääosa toiminnasta kohdistuu olemassa olevan tuotannon ja yritystoiminnan kehittämiseen ja säilyttämiseen. Koko ohjelman tavoiteasetannassa ja maaseudun kilpailukyvyn parantumisen näkökulmasta uuden yritystoiminnan ja työpaikkojen luominen olisi kuitenkin erittäin tärkeää.

Leader-ryhmien työn tuloksena on syntynyt uusia ja säilytetty olemassa olevia työpaikkoja, aikaansaatu uusia yrityksiä ja tuettu olemassa olevien toimintaedellytyksiä. Leader-ryhmät on koettu kehittäjäkumppaneiksi, joihin yritykset voivat olla tarpeen tullen helposti yhteydessä yritystoiminnan eri vaiheissa. Leader-

ryhmien kautta tapahtuvaa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä ja yritysten kehittämistä tulee edelleen tehostaa ja laajentaa.

Arvioitsijan mukaan innovaatioiden löytyminen ja niiden pohjalle rakentuvat yritysten investoinnit ja kehittämistoimet vaativat aiempaa enemmän panostusta. Innovaatioiden hakemiseen pitäisi lisätä hanketason panostusta ja aktivoida yritykset tiiviimmin mukaan tähän toimintaan. Arvioitsijan mielestä rahoituksen myöntäjien pitää pystyä tukemaan myös riskipitoisempia hankkeita ja ottaa rohkeasti myös ”etunojaa”. Pitäisi myös harkita esimerkiksi tarjouskilpailujen järjestämistä innovaatiohankkeiden edistämiseksi.

Monet arvioinnin suosituksista huomioitiin, kun valmisteltiin maaseutuohjelmaa kaudelle 2014–2020. Useat arvioinnin suosituksista olivat hallinnolle tuttuja ja tulleet esille eri yhteyksissä ohjelmatoiminnan kehittämiseksi. Riskirahoittaminen on hallintoviranomaisen mielestä haastavaa. EU-säädökset eivät mahdollista kovin suurien riskien ottamista ja sen takia ohjelmassa ei ole pystytty löytämään ratkaisua miten esim. tarjouskilpailua voisi käyttää innovaatioiden edistämiseen. Avoin hankehaku on tavallaan tarjouskilpailu, mutta varsinaisena hankinnan kohteena ei voi olla innovaatio sillä tarjouskilpailulla hankittava tavara tai palvelu on pystyttävä määrittelemään etukäteen. Jos tulosta ei syntyisi, ei hakija saisi työstään korvausta. Uusi tukimuoto maaseudun innovaatioryhmä rahoittaa innovaatioiden syntymistä. Asia vaatisi myös uudenlaisia toimintatapoja ohjelman toteuttamiseen.

Arvioinnin johtopäätöksinä ja kehittämissuosituksina ympäristöön arvioitsija kohdisti huomionsa ravinnekuormitukseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Arvioitsijan mukaan vesistöihin kohdistuvan ravinnekuormituksen vähentäminen edellyttää ravinnekuormituksen hallinnan kehittämistä eläintilojen keskittymäalueilla. Ravinnekuormituksen vähentämisen kannalta keskeinen ongelma on kotieläintuotannon keskittyminen tietyille alueille. Näillä alueilla lannan mukana pelloille levitetään kasvien tarvetta enemmän ravinteita, kun taas kasvintuotantoalueilla käytetään keinolannoitteita. Ravinnekierrätystä edistämällä kotieläintuotannon keskittymisen aiheuttamia ympäristöhaittoja voidaan merkittävästi vähentää.

Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja arvokkaiden puoli-luonnontilaisten elinympäristöjen säilyttäminen vaativat kohdennettuja toimenpiteitä sekä mahdollisesti kokonaan uusia lähestymistapoja. Arvioitsija ehdottaa maatalousluonnon ja alkuperäislajien geneettisen monimuotoisuuden hoitoon panostamista ns. ’hotspot’-alueilla tukemalla erityisesti ympäristönhoitoon erikoistuneita ympäristötiloja.

Monet näistä suosituksista huomioitiin, kun valmisteltiin maaseutuohjelmaa 2014–2020.

Leader-toimintatavassa arvioitsija kohdisti huomionsa hyviksi todettujen ominaisuuksien kehittämiseen. Arvioitsijan mukaan Leader-ryhmien mahdollisuuksia toimia yritystoiminnan aktivoijina, kehittäjinä ja rahoittajina tulee entisestään vahvistaa ja erityistä huomiota kiinnittää uusien yritysten ja työpaikkojen luomiseen.

Arvioitsijan mielestä Leader-ryhmät ovat liian yksipuolisesti vain maaseutuohjelman toimeenpanijoita ja näin riippuvaisia maaseutuohjelman rahoituksesta. Leader-ryhmien pitää laajentaa toimintansa rahoituspuoleltaan. Sen toteutumista pitää edistää järjestämällä ryhmille koulutusta rahoituksen hankkimisesta ja hyödyntämisestä. Tätä maa- ja metsätalousministeriö on tuonut esille Leader-ryhmien tilaisuuksissa useiden vuosien ajan.

Pienten hankkeiden hallintobyrokratiaa tulisi keventää ja toisaalta vahvistaa ja laajentaa Leader-ryhmien keinovalikoimaa hanketoimijoiden tukemiseen koko hankkeiden elinkaaren ajan. Joillakin ryhmillä on ollut käytössään pienten toimenpiteiden, esimerkiksi nuorten kehittämisaloitteiden, rahoittamiseen suoraa kevyesti hallinnoitua kansallista tukea. Tämän kaltaisia toimintamuuotoja tulee edelleen kehittää ja laajentaa myös isompien toimenpiteiden rahoittamiseen.

Arvioitsija myös suosittaa, että Leader-ryhmien kansainvälisen kehittämistoiminnassa luodut kontaktit pitäisi muuttaa konkreettisiksi kehittäjäkumppanuuksiksi ja kv-kehittämishankkeiksi tulevalla ohjelmakaudella.

Monet näistä suosituksista huomioitiin, kun valmisteltiin maaseutuohjelmaa 2014–2020. Leader-ryhmille järjestetyissä koulutuksissa on käsitelty aika ajoin myös muiden rahoitusohjelmien ja rahoituslähteiden käyttöä 2000-luvun alusta lähtien. Kukin Leader-ryhmä tekee omat ratkaisunsa mahdollisesta rahoituspohjan laajentamisesta strategiansa, alueensa tarpeiden ja resurssiensa mukaisesti. Osa Leader-ryhmistä on käyttänyt muitakin kuin maaseuturahaston rahoitusta jo usean ohjelmakauden ajan. Maa- ja metsätalousministeriö on suositellut, että Leader-ryhmät keräisivät omaa jäsenmaksua toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.

Ohjelmakaudella 2014–2020 pienten hankkeiden hallintobyrokratiaa on kevennetty mm. uuden teemahankemallin avulla. Teemahankkeessa hakijana on Leader-ryhmä ja se kokoaa yhteen useita pieniä saman teeman hankkeita ja toimijoita siten, että niiden ei tarvitse jättää erillisiä rahoitushakemuksia. Teemahankkeen maksamisprosessia työestetään vielä eteenpäin. Lisäksi yksinkertaistetut kustannusmallit, lähinnä flat-rate - ohjelmakauden alussa helpottavat hankehallinnointia.

Leader-ryhmät ovat toteuttaneet kansainvälisiä hankkeita jo koko Suomen EU-jäsenyyden ajan. Tavoitteena on, että Leader-ryhmät hyödyntävät aiemmillä ohjelmakausilla solmimiaan kansainvälisiä kontakteja uuden ohjelmakauden kv-hankkeissa mahdollisuuksien mukaan. Kansainvälisen hankkeen toteuttaminen on usein pitkän prosessin tulos, joten luotujen kontaktien hyödyntäminen on senkin vuoksi tärkeää.

Arvioinnin johtopäätöksinä ja kehittämissuosituksina ohjelmaprosessiin arvioitsija kohdisti huomionsa kolmeen heikkouteen: 1. Johtajuuden puute, 2. Ohjelma sisältää kaksi erilaista elementtiä, maaseutuyritysten rahanjako ja maaseudun kehittäminen. 3. Ohjelman ohjausmekanismi on puutteellinen. Heikkoudet hankaloittivat ohjelman aloitusta ja siinä toimimista. Maaseutuohjelmaa ei saisi tehdä liian monimutkaiseksi ja kankeaksi, koska prosessin eri vaiheiden toimivuutta ei pystytä varmistamaan.

Arvioinnin suositukset huomioitiin, kun ohjelmaprosessia kehitettiin ohjelmakaudelle 2014–2020. Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön alaisen hallinnon tulosohtauksesta on kehitetty. Ohjelman tavoitteet on sisällytetty tulosohtaukseen. Tämä edistää osaltaan ohjelmaprosessin johtamista.

Arvioinnin johtopäätöksinä ja kehittämissuosituksina viestinnästä ja maaseutuverkostotoiminnasta arvioitsija kohdisti huomionsa viestinnän hajautumiseen ja verkoston toimien fokusoimiseen.

Arvioitsija toteaa, että ohjelmassa on toteutettu tiedottamista monin keinoin eri foorumeita käyttäen monien eri toimijoiden taholta. Kun tietoa ja tiedotuskanavia on paljon ja monipuolisesti, haasteena tiedottamisessa onkin sen kohdentaminen ja tiedon laatu. On syytä tarkistaa työnjakoa ja yhteistyöperiaatteita ohjelmatiedottajien välillä. Kuka tiedottaa, mistä, kenelle ja miten?

Arvioitsijan mukaan maaseutuverkosto on toiminnallaan edistänyt sille asettuja tavoitteita. Toiminnassa on syytä panostaa yhteistyön ja koordinaation kehittämiseen verkoston monien toimijoiden kesken sekä siihen, että tieto saadaan jalkautettua osaksi käytännön toimintaa alueilla. Lisäksi on syytä priorisoida ne asiat ja toimintatavat, joihin toiminnassa keskitytään ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämä myös helpottaa toiminnan hahmottamista, niin mukana olevien kuin myös uusien, potentiaalisten toimijoiden keskuudessa.

Ohjelmakaudella 2014–2020 maaseutuverkoston toimintaa on tehostettu mm. alueellisten verkostojen aktiivisuudella, maaseutuverkoston teemoittaisilla työryhmillä ja mm. palvelupaketeilla. Kaikilla näillä välineillä on tarkoitus saada uusia toimijoita aktivoitua mukaan maaseudun kehittämiseen. Alueellisen tason toimijoiden verkostoituminen on tähän mennessä tuonut lupaavia uutisia. Alueellisella tasollakin eri toimijat eivät aina tunne toisiaan, eikä yhteistyötä siksi välttämättä synny. Työryhmätyöskentelyllä tavoitellaan aikaisempaa laajempaa toimijajoukkoa mukaan toimintaan.

Arvioinnin teki arviointikonsortio, johon kuuluivat Suomen Aluetutkimus FAR, Pellervon taloustutkimus PTT, Fin-Auguuri Oy, Oulun yliopisto AIKOPA (ent. Lönnrot-instituutti) ja Jyväskylän yliopiston ympäristötutkimuskeskus (9 /2014 asti). Jälkiarviointi julkaistiin maa- ja metsätalousministeriön julkaisusarjassa ([MMM10/2015](#)).

Arvioinnin tuloksien viestintä ja suosituksien käsittely

Jälkiarvioinnin tuloksia ja arviointitiedon käytöstä politiikan kehittämisessä järjestettiin seminaari 10.2.2016 Helsingin Säätytalolla. Paikanpäällä oli 45 henkilöä ja tilaisuutta seurasi verkon välityksellä 183 osoitteesta. Arvioitsijoiden lisäksi tilaisuudessa esiintyi europarlamentaarikko Hannu Takkula, joka kertoi tutkimustiedon käytöstä poliitikon näkökulmasta. Arvioinnin tuloksista tiedotettiin 10.2.2016 ja raportti jaettiin Maviin, ELY-keskuksiin ja Leader-ryhmiin.

Maaseutuohjelman ympäristö- ja hyvinvointivaikutuksia on esitelty kohdennutetusti Maatalouden ympäristönsuojelupäivillä 19.1.2016 sekä rakenne- ja kilpailukykyvaikutuksia maa- ja metsätalousministeriön järjestämässä rakennepoliittisessa seminaarissa 17.3.2016.

4.3 Maaseuturahaston ja muiden rahoitusvälineiden välinen johdonmukaisuus, yhteensovitus ja täydentävyys

Yhteinen maatalouspolitiikka ja kansalliset viljelijätuet

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan keskeisenä tavoitteena on varmistaa kohtuuhintaisten elintarvikkeiden saatavuus kuluttajille. Tämä on toteutettu muun muassa maataloustuotteiden yhteisen EU-markkinajärjestelmän ja maatalouden tukijärjestelmien avulla. Pohjoisen sijainnin, kilpailijamaita pienemmän tilakoon ja muiden maataloutemme erityispiirteiden vuoksi maatalouden tuotantokustannukset muodostuvat Suomessa korkeiksi. Maataloustuotteiden myyntitulot kattavat Suomessa vain osan korkeista tuotantokustannuksista, joten tuotanto ei olisi ilman yhteiskunnan tukea mahdollista. Maataloustuotannolla ei olisi kannattavuusedellytyksiä muissakaan EU-maissa nykyisessä laajuudessaan ilman tukea. EU:ssa maatalouspolitiikka kuuluu komission toimivaltaan eikä yksittäisellä jäsenmaalla voi olla yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteista poikkeavia tukijärjestelmiä. Maatalouden tuet ovat EU:n kokonaan rahoittamia, EU:n ja jäsenmaan yhteisesti rahoittamia tai kokonaan kansallisista varoista rahoitettuja tukia. Eri tukijärjestelmillä on omat lähtökohtansa ja tavoitteensa ja jäsenmaiden vaihtelevissa olosuhteissa tarvitaan erilaisia toimenpiteitä.

EU rahoittaa kokonaan ns. suorat tuet, joilla viljelijöille pyritään turvaamaan maatalouden kannattavuuden perusedellytykset aiempaa markkinasuuntautuneemmilla maataloustuotteiden markkinoilla. Kokonaan kansallisista viljelijätuista merkittävimmät ovat pohjoinen tuki ja Etelä-Suomen kansallinen tuki, joiden tavoitteena on EU:n yhteisiä tukijärjestelmiä täydentäen turvata tuotantoedellytykset maan eri osien keskeisillä tuotantosektoreilla sekä samalla omalta osaltaan varmistaa kotimaisen elintarviketuotannon jatkuvuus.

Eri tukijärjestelmillä on useita erilaisia ja myös toisistaan poikkeavia tavoitteita, mutta keskeiset tukijärjestelmät ovat viljelijäväestön tulomuodostuksen kannalta erittäin merkittäviä. Tukien yhteensovittamisen keskeisenä haasteena on erityisesti tukimuutosten yhteydessä saada tukijärjestelmät toimimaan siten, että eri tavoitteita voidaan edistää tasapainoisesti ja samalla järjestelmät täydentävät toisiaan mahdollisimman hyvin. Keskeisenä lähtökohtana yhteensovittamisessa on se, että eri tukijärjestelmien muuttuessa viljelijöille ei aiheutuisi äkillisiä ja jyrkkiä tulomuutoksia. Tällaiset ennakoimattomat muutokset voisivat vaarantaa myös maaseudun kehittämisohjelmalle asetettujen tavoitteiden toteutumisen.

4.3 Rahastojen ja ohjelmien yhteensovitus

Suomessa EU-asioiden käsittelyä varten on luotu yhteensovittamisjärjestelmä, johon kuuluvat ministeriöt, EU-ministerivaliokunta, EU-asioiden komitea ja sen asettamat EU-jaostot. Jaostoja on tällä hetkellä 36. Jaostojen puheenjohtajat ja sihteerit ovat vastuuministeriöiden virkamiehiä. Jaostot kokoontuvat suppeassa tai laajassa kokoonpanossa. Suppeassa on edustettuina ministeriöitä ja keskusvirastoja, laajassa kokoonpanossa on mukana myös etujärjestöjen ja muiden intressitahojen edustajia. EU-18 (maatalous ja elintarvikkeet) - jaosto kokoontuu lähes poikkeuksetta laajalla kokoonpanolla. Jaostolla on vuosittain lähes 30 kokousta.

Kansallisella tasolla rahastojen toimia on sovitettu yhteen eri ministeriöiden ja aluehallintoviranomaisten virallisissa toimielimissä sekä epävirallisissa kokouksissa kansallisesti ja aluetasolla. Virallisina toimieliminä

ovat toimineet rakennerahastoneuvottelukunnan tehtäviä jatkanut alue- ja rakennepolitiikan neuvottelukunta (ARNE), eri politiikkalohkoja edustavat EU-asioita valmistelevat jaostot sekä ohjelmien seurantakomiteat.

ARNE:n tehtävänkuvaa kattoi kansallisen ja EU-rahoitteisen kehittämistyön. Neuvottelukunnan tehtävänä oli käsitellä eri rahastojen ohjelmien tilannetta, ohjelmien arviointien tuloksia, niiden yhteensovittamista, säädösvalmistelua sekä kansallista aluepolitiikkaa. Keskustelun aiheina ovat olleet myös erilaiset komission esitykset koskien koheesiopolitiikkaa sekä ohjelmakauden 2014–2020 käynnistymiseen liittyvät asiat sekä aluehallintouudistus. ARNE kokoontui vuosina 2011–2015 yhteensä 40 kertaa. Vuonna 2015 kokouksia oli viisi.

ARNE:n työtä jatkaa Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE), jonka valtioneuvosto asetti 17.12.2015. AUNE:n tehtävänä on linjata laajasti aluekehittämiseen liittyviä strategisia kokonaisuuksia ja rahoitusta, yhteen sovittaa eri hallinnonalojen toimia aluekehittämisessä, linjata hallituskaudelle laadittava aluekehittämisspätös sekä muita merkittäviä alueiden kehittämistä koskevia suunnitelmia sekä seurata ja ennakoita alueiden kehitystä ja toimenpiteiden vaikutusta. AUNE kokoontui ensimmäisen kerran 19.12.2015, jolloin käsittelyssä olivat neuvottelukunnan järjestäytyminen, valtakunnalliset alueiden kehittämisen painopisteet sekä keskustelu valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon uudistuksesta ja yhteensovittuksesta.

ELY-keskuksissa toimivat alueelliset maaseutu-, kalatalous-, työvoima-, yritys-, ympäristö-, kulttuuri- ja liikenneviranomaiset samassa organisaatiossa. Suuri osa eri rahastojen rahoittamasta toiminnasta koordinoidaan ja sovitaan yhteen samassa organisaatiossa yhteistyössä maakunnan liiton kanssa. Maakunnan liitot ovat vastuussa alueen kehitystyön koordinoinnista maakuntaohjelmassa ja sen toteutussuunnitelmassa. Ministeriöillä on vastuu aluehallinnon strategisesta ohjauksesta. ELY-lain muutoksen myötä ELY-keskusten tulosohtauksessa tarkoitetaan eri ministeriöiden ja keskusviraston yhteistä ohjausta. Kunkin ministeriön ja keskusviraston oma ohjaus on toimialaohjausta. Maa- ja metsätalousministeriön ruokaosasto sekä Maaseutuvirasto tekevät maaseuturahaston tehtäviä koskevaa toimialaohjausta. Alueellisten viranomaisten verkosto on toistaiseksi säilynyt laajana ja ammattitaitoinen virkamieskunta on ylläpitänyt eri toimintojen jatkuvuutta asiakas- ja sidosryhmille. Rakennerahastojen ohjelmakauden 2014–2020 rahoituskehys ja myös tekninen apu pieneni yli neljänneksellä, joka sysäsi liikkeelle aluehallinnon uudistuksen. Rakennerahastovarojen käsittely ESR:ssä ja yritystuissa on keskitetty alueellisesti neljään ELY-keskukseen ja kokonaisuudistus on vielä kesken. Kalataloustehtävien hoito, mukaan lukien Euroopan meri- ja kalatalousrahaston tehtävät hoito keskitettiin kolmeen ELY-keskukseen. Lopullinen aluehallinnon muutos tulee vaikuttamaan myös siihen miten ERI-rahastojen yhteen sovitus tapahtuu alueella.

Yhteistyö ja yhteensovittaminen sekä toteutumisen seuranta rakennerahastojen toiminnan kanssa on jatkunut maakunnan yhteistyöryhmissä, sen sihteeristössä sekä erityisesti ELY-keskusten hankeryhmissä ja yritysryhmissä. Yritys- ja hankepöydät, -tiimit tai -johtoryhmät ovat kokoontuneet ELY-keskuksissa niin kauan kuin kauden 2007–2013 varoja alueilla on voitu käyttää. Uusia hakuja ei ELY-keskuksissa ole voitu toteuttaa. Alueiden yhteisiä hankkeita on toteutettu kauden aikana yli sata. Näin ei samaa toimenpidettä toteuteta erillisinä hankkeena vaan se toteutetaan yhtenäisesti 2–4 ELY-keskuksen alueella.

Alueellisissa maaseutujaostoissa, seurantaryhmissä tai vastaavissa yhteistyöelimissä ovat mukana yleensä alueen keskeiset toimijat, paikalliset toimintaryhmät sekä maakunnan liitto. Usein se on jopa laajempi ja kehittää alueen maaseutustrategiaa eteenpäin. Maakunnallisten ryhmien toiminnan intensiivisyys ja käsitteilyperiaatteet vaihtelevat hieman alueittain. Alueilla on perustettu myös tiiviimpiä bioenergian, matkailun, laajakaistarakentamisen, metsän ja puualan teema- tai toimialaryhmiä, jotka kehittävät, käsittelevät ja soveltavat yhteen alueella toteutettavia laajempia hankekokonaisuuksia. Yhteiset seminaarit ovat toimineet viestinnän ja yhteensovituksen tukena. Vuonna 2015 alueilla odotettiin tiiviisti ohjelmakauden 2014–2020 toimeenpanon käynnistymistä. Samalla monilla alueilla on arvioitu ohjelmakauden 2007–2013 tuloksellisuutta ja analysoitu kehittämiskohteita. ELY-keskusten alueelliset suunnitelmat on käsitelty myös alueen maakuntien yhteistyöryhmissä. Näin maaseudun kehittämisohjelman ja muiden rahastojen toimia on voitu sovittaa yhteen jo valmisteluvaiheessa.

Maaseutu-, kalatalous- ja rakenerahastojen kehittämistoimia, hyviä käytäntöjä ja mielenkiintoisia hankkeita on esitelty rahastojen yhteisissä, yleisölle avoimissa tilaisuuksissa sekä vastavuoroisissa esityksissä rahastojen tilaisuuksissa.

Rakenerahasto-ohjelmien kauden 2007–2013 seurantakomiteat kokoontuivat kerran vuonna 2015. Niissä on myös edustus maaseutu- ja kalatalousrahastojen hallintoviranomaisista sekä aluehallinnosta. Niissä on käsitelty asianomaisten ohjelma-alueiden ohjelmakauden tuloksia, seurantaraportteja, alueiden kehityksen keskeisiä kysymyksiä kuten heikentyneen taloustilanteen vaikutuksia. Kokouksissa on myös esitelty erityisen vaikuttavia tai mielenkiintoisia hankkeita ja toimenpiteitä.

EAKR-toimenpideohjelmien seurantakomiteat eivät kokoontuneet enää vuoden 2015 aikana. Ne hyväksyivät 11.6. päättyneillä kirjallisilla menettelyillä vuoden 2014 vuosikertomukset toimitettaviksi komissioon. Lisäksi Länsi- ja Itä-Suomen EAKR-ohjelmien seurantakomiteat hyväksyivät 30.11. päättyneillä kirjallisilla menettelyillä ohjelmien rahoitustaulukoihin esitetyt muutokset, joiden tavoitteena oli varmistaa ohjelmien täysimääräinen toteutuminen. Valtioneuvosto hyväksyi 17.11. ohjelman muutosesitykset toimitettavaksi edelleen komissioon, joka hyväksyi ohjelmanmuutokset 2.3.2016. Länsi-Suomen ohjelmanmuutosesitys perustui kansallisen julkisen vastinrahoitusosuuden pienentämiseen siten, että EU-osarahoitussuhde nousi 40 %:sta 45 %:iin. Itä-Suomen EAKR-ohjelman kehysmuutoksessa siirrettiin julkista rahoituskehystä toimintalinjalta 1 toimintalinjalle 3, jotta kaikki TL3:lle kertyneet maksatukset voidaan täysimääräisesti hyödyntää ohjelmaa suljettaessa.

Manner-Suomen ESR-seurantakomitea kokoontui Lahdessa 4.6. Se hyväksyi vuosikertomuksen 2014 sekä ohjelman muutosesityksen, jossa ohjelman kansallista julkista rahoitusta pienennettiin siten, että EU-osarahoitussuhde nousi 44 %:sta 46 %:iin. Esitys hyväksyttiin valtioneuvostossa 1.7.2015 ja toimitettiin tämän jälkeen komissiolle, joka hyväksyi ohjelmanmuutoksen 24.8.2015.

Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelman 2007–2013 seurantakomitea kokoontui kaksi kertaa vuoden 2015 aikana. Käsittelyssä olivat vuotta 2014 koskeva täytäntöönpanokertomus sekä toimintaohjelman rahoitussuunnitelman muutos.

Vastaavasti Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman seurantakomiteoissa on käsitelty muiden rahastojen ja ohjelmien tilannekatsaus sekä ajankohtaiset yhteiset kysymykset. Käytännön tasolla alueellinen yhteistyö on varmistanut ohjelmien yhteensovituksen ja hallinnonalojen välinen tiedonsiirto on tiivistä.

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo ja syrjimättömyys

Vuonna 2010 valtioneuvosto antoi ensimmäisen selontekonsa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Sen tavoitteena on linjata tasa-arvopolitiikkaa vuoteen 2020. Selonteko tarkastelee hallitusohjelmien ja hallituksen tasa-arvo-ohjelmien tavoitteita ja toimenpiteitä.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksessa toimii Tasa-arvotiedon keskus Minna. Se on valtakunnallinen tietopalvelu, joka tarjoaa sukupuolten tasa-arvosta ajantasaista ja tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Maaseutuohjelmassa seurataan työpaikkojen, uusien yritysten ja esimerkiksi koulutettujen sukupuolijakaumaa. Niistä on raportoitu luvussa 5.

Tasa-arvoon kuuluu myös alueellinen tasa-arvo, jota Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma edistää. Tämä tarkoittaa eri alueiden välisten erojen tasapainottamista. Alueellisen tasa-arvon toteutumista ohjelmassa seurataan maaseudun kehittämisstrategian tavoitteiden ja indikaattoreiden avulla. Hankkeiden kohdentumista maaseututyypeittäin on tarkasteltu luvussa 5. Esimerkiksi valokuituverkon rakentamisella tarjotaan harvaan asuttujen seutujen asukkaille parempi pääsy tietoliikenneyhteyksiin. Ilman ohjelman tukea yhteyksiä ei todennäköisesti syntyisi markkinaehtoisesti.

Itämeristrategia

Kesällä 2015 EU:n Itämeristrategian toimintasuunnitelma uudistettiin. Uudistuksen yhteydessä maa- ja metsätalousministeriön yhdessä Ruotsin ja Liettua kanssa koordinoima painopistealue Agri yhdistettiin horisontaaliseen toimeen biotalous, jota koordinoi Pohjoismaiden ministerineuvosto. Uudeksi nimeksi tuli politiikka-ala Biotalous- maatalous, metsätalous ja kalastus. Poliitiikka-alan tavoitteena on edistää laaja-alaisesti biotaloutta, johon sisältyy mm. kestävä maatalous, metsätalous ja kalastus. Poliitiikka-ala Biotalous sisältää edelleen myös muuhun maaseudun kehittämiseen liittyviä toimia. Kaikki koordinaattorit jatkavat omien osaluheidensa yhteensovittamista.

Itämeristrategialla ei ole omaa rahoitusta, vaan sitä toteutetaan jo olemassa olevien EU:n ja kansallisten ohjelmien rahoituksella. Vuonna 2015 ohjelmakauden 2007–2013 varat olivat pääsääntöisesti käytetty, eikä Itämeristrategiaa tukevia hankkeita ollut enää käynnissä. EU:n vuosien 2014–2020 rahoitusohjelmissa järjestettiin ensimmäisiä hakukierroksia, mutta hankkeiden toteuttaminen ei varsinaisesti vielä käynnistynyt.

Ohjelmakaudella 2014–2020 myös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa on mahdollisuus Itämeristrategiaa tukevien kansainvälisten hankkeiden toteuttamiseen. Ruotsalainen Svenska institutet järjestää koulutuksia Itämeristrategian toimijoille ja vuoden 2015 syksyllä valmisteltiin vuonna 2016 toteutettavaa koulutusta Itämeren alueen maaseudun kehittämissuunnitelmien hallintoviranomaisille.

5 OHJELMAN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

5.1 Hallintoviranomaisen ja seurantakomitean toimet ohjelman laadun ja tehokkuuden varmistamiseksi

Hallintoviranomaisen toimet

Tavoitteet ohjelmakaudelle 2007–2013 asetettiin aiemmin toteutuneen sekä odotettavissa olevan kehityksen perusteella. Ohjelmakauden aikana tapahtunutta talouden taantumaa ei osattu ennustaa. Ohjelman toimeenpanoa ja toteumaa seurattiin koko ohjelmakauden ja niiden perusteella tehtiin tarvittavia muutoksia ohjelmaan. Ohjelmamuutoksia tehtiin ohjelmakaudella 2007–2013 kaikkiaan 14. Muutostarpeet aiheutuivat pääsääntöisesti toimeenpanossa saaduista kokemuksista, ohjelman toteutumisesta tavoitteisiinsa nähden ja yhteisen maatalouspolitiikan terveystarkastuksesta ja EU:n elvytysuunnitelmasta sekä näiden kautta saaduista lisävaroista. Kaikki toimenpiteitä koskevat rahoituksen muutokset tehtiin ohjelmakauden aikana toteutumatietojen ja arvioidun sitoumuskehityksen perusteella. Niillä pyrittiin ennakoimaan sitä, etteivät menot ylitä minkään yksittäisen toimenpiteen rahoituskehystä. Talouden taantumasta huolimatta ja tehtyjen muutosten vaikutuksesta ohjelman tavoitteet saavutettiin ohjelmatasolla hyvin.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimeenpano aloitettiin vuonna 2007 ympäristötukien ja luonnonhaittakorvausten osalta. Maaseudun kehittämissuunnitelman yritystukien ja kehittämissuunnitelman myöntämisen ja maksatuksen aloittaminen siirtyivät seuraavalle vuodelle osittain ohjelman ja säädösten myöhäisestä valmistumisesta ja osittain tietojärjestelmän odotettua suuremmasta työmäärästä johtuen.

Maaseutuvirasto (Mavi) aloitti toimintansa 1.5.2007 Helsingissä. Maaseutuvirasto toimii Suomen akreditoituna maksajavirastona eli se vastaa EU:n maataloustuki- ja maaseuturahaston varojen oikeasta käytöstä Suomessa sekä raportoi toiminnastaan komissiolle. Mavin alueellistamisen siirtymäajaksi määriteltiin vuodet 2008–2011. Ensimmäiset väliaikaiset toimitilat Mavi hankki Seinäjoelta syksyllä 2007. Pysyviin toimitiloihin Alvar Aallon katu 5:een Seinäjoen keskustaan Mavi muutti tammikuussa 2011.

Seurantakomitea

Seurantakomitea käsitteli vuonna 2015 vuoden 2014 raportin kirjallisella käsittelyllä. Kirjallinen kuuleminen toteutettiin 25.5.–15.6.2015.

Seurantakomitean kokoontui ohjelmakaudella 2007–2013 yhteensä 16 kertaa. Ensimmäinen kokous pidettiin 16.8.2007 ja viimeinen 23.5.2016. Kirjallisia kuulemisia toteutettiin 2 kertaa. Kaikki ohjelmakauden aikana tehdyt ohjelmamuutokset käsiteltiin seurantakomiteassa ja se hyväksyi jokaisen muutosesityksen. Sidosryhmien osallistuminen kokouksiin oli aktiivista.

Vuosittain järjestettiin pääsääntöisesti 2 kokousta. Toinen kokouksista pidettiin aina Helsingin ulkopuolella. Näissä kokouksissa tutustuttiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2007–2013 tukea saaneisiin kohteisiin. Ohjelmakauden raporteissa on kerrottu yksityiskohtaisemmin kokousten päätösasioista ja tutustumiskohteista. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2007–2013 tehtyjen muutosten tiivis kuvaus esitetään tämän raportin luvussa 2.5.

5.2 Yleistä hanke- ja yritystoiminnasta sekä Leader-ryhmäystä

Taulukko 9: Hanke- ja yritystoiminta ohjelmakaudella 2007–2013

	kpl	€/hanke
Hyväksytyt hanke- ja yritystukihakemukset yhteensä	16 463	
- josta kehittämishankkeita	5 788	keskimäärin n. 100 000
- josta tietoliikennehankkeita	76	keskimäärin n. 330 000
- josta yritystukia	10 599	keskimäärin n. 13 000
Leader-ryhmien rahoittamat hankkeet (sis. edelliseen)	7 561	
- josta kehittämishankkeita	4 317	keskimäärin n. 37 000
- josta yritystukia	3 244	keskimäärin n. 10 000

Yleistä hanketoiminnasta

Hanketukihakemuksia oli vuoden 2015 loppuun mennessä käsitelty yhteensä 6 568 kappaletta, joista Leader-ryhmien kautta tulleita oli 4 863 kappaletta (74 % kaikista hakemuksista). Ohjelmakauden alusta lähtien myönteisen rahoituspäätöksen sai ELY-keskuksilta 1 471 hanketta ja Leader-ryhmien kautta myönteisen päätöksen sai 4 317 hanketta. Vuosien 2014 ja 2015 aikana ei uusia tukipäätöksiä enää tehty, lukuun ottamatta uusiin haasteisiin kuuluvia hankkeita. Hylkääviä päätöksiä hanketukihakemuksiin tehtiin vuoden 2015 loppuun mennessä 780 kappaletta eli 12 % haetuista.

Kehittämishankkeita rahoitettiin eniten toimenpiteestä 321 eli maaseudun elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelujen kehittämistä. Myös ammatilliseen koulutukseen ja tiedottamisen toimenpiteistä 111 ja 331 rahoitettiin runsaasti hankkeita. Näiden toimenpiteiden kiinnostavuus ja tarve perustuu osittain maaseudun palvelujen harventumisesta ja uusista haasteista, joihin tarvitaan uusinta tietoa, uudistumista ja uusia ratkaisuja. Myös ns. innovaatiotoimenpide 124 oli suosittu ja sillä pystyttiin vastaamaan uusien ratkaisujen kehittämisen tarpeeseen. Suomessa hyvin toiminut toimenpide 124 on ollut mallina uuden ohjelmakauden yhteistyötoimenpiteen valmistelussa.

Kehittämishankkeilla parannettiin maaseudun infrastruktuuria, lisättiin maa- ja metsätalousyrittäjien sekä muiden maaseudun yrittäjien osaamista ja yhteistyötä sekä parannettiin mm. nuorten osallistumismahdollisuuksia ja harrastusmahdollisuuksia kotiseudullaan. Lisäksi rahoitettiin maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä hankkeita. Kotouttamishankkeista ohjelmakaudella 2007–2013 saadut kokemukset muodostuivat erityisen tärkeiksi vuonna 2015 alkaneen pakolaiskriisin hoitamiseksi. Pirkanmaalla rahoitettiin Leader-rahoitteisena Maahanmuuttajat kylille -hanke, joka on toiminut mallina useille ohjelmakaudella 2014–2020 suunnitteilla oleville kotouttamishankkeille. Punkalaitumella toteutetussa hankkeessa kehitettiin toimintamalli, jonka avulla etsitään uusia tapoja maahanmuuttajien integrointiin erityisesti maaseutumaisilla alueilla. Hankkeella edistettiin maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia maataloilla, pienyrityksissä ja kolman-

nella sektorilla. Vapaaehtoistoimijoiden kanssa kartoitettiin yrittäjien mahdollisuuksia osallistua maahanmuuttajien kotouttamistyöhön. Myös vapaaehtoistoimijoiden mahdollisuudet osallistua maahanmuuttajatyöhön selvitettiin ja toteutettiin (esim. kyläyhdistysten tutor-toimintaa, alle kouluikäisten kerhotoimintaa, Marttojen ruokakerho tms.). Lisääntyvä vuorovaikutus lisäsi kylien elinvoimaisuutta, elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia ja harrastustoimintaa. Työllistämisen kautta ja yhteistyöllä eri toimijoiden kesken lisättiin maahanmuuttajien ja kantaväestön kaksisuuntaista kotoutumista ja purettiin ennakkoluuloja.

Suurimpina hankkeina toteutettiin valtakunnallisina tai alueiden välisinä yhteishankkeina toteutettuja koulutus- ja tiedonvälityshankkeita. Laajakaistahankkeilla saatiin aikaan pitkäaikaisia vaikutuksia ja parannettiin maaseutualueiden saavutettavuutta, kilpailukykyä ja tulevaisuuden toimintamahdollisuuksia. Laajakaistahankkeita rahoitettiin kahdentasoisina. Ns. elvytysvaroilla rahoitettiin runkoverkkohankkeita osana kansallista Laajakaista kaikille 2015 -hanketta. Näiden laajojen investointien lisäksi rahoitettiin paikallisempia kyläverkkohankkeita.

Tulostietojen, arvioinnin ja erilaisten selvityksien perusteella voidaan todeta, että kehittämishankkeet onnistuivat yhteistyön ja aktiivisuuden lisäämisessä sekä osaamisen vahvistamisessa. Eri tukimuodot täydensivät toisiaan ja niiden yhteisvaikutuksesta maaseudun yritys- ja asukastoiminta pysyivät aktiivisina ja katse suuntautuu tulevaisuuteen.

Valtakunnalliset hankkeet

Valtakunnallisen hanketoiminnan tarkoituksena on ollut muun muassa kohdentaa maaseutuohjelman hanke- rahoitusta niihin hankkeisiin, joilla arvioidaan olevan laajempaa vaikuttavuutta ohjelman tavoitteiden kannalta. Tärkeä tavoite on täydentää ja tukea alueilla tehtävää kehittämistyötä ja hanketoimintaa. Valtakunnallisten hankkeiden ideahaku järjestettiin kesällä. Vuonna 2014 ei enää järjestetty hakua valtakunnallisille hankkeille.

Vuoden 2015 loppuun mennessä valtakunnallisena on toteutettu 23 hanketta (kuva 16).

Ensimmäinen haku vuonna 2008 oli avoin (toimintalinjoille 1 ja 3). Toinen haku oli teemahaku ja sen teemoina olivat energia, ympäristö, maaseudun yritystoiminta: hyvinvointipalvelut, hevosyrittäjyys ja metsätalous. Vuonna 2010 kolmannen hakukierroksen teemana olivat maatalous, osaamisverkostot ja ympäristötietoisuus). Vuoden 2011 haku oli avoin ja viidennen hakukerran (2012) painopisteinä olivat uusiutuvan energian valtakunnallisten kehittämisohjelmien valmistelu, luomu- ja lähiruuan saatavuuden parantaminen ja maaseudun palveluiden uudistamiseen liittyvät, valtakunnallisesti merkittävät pilottihankkeet.

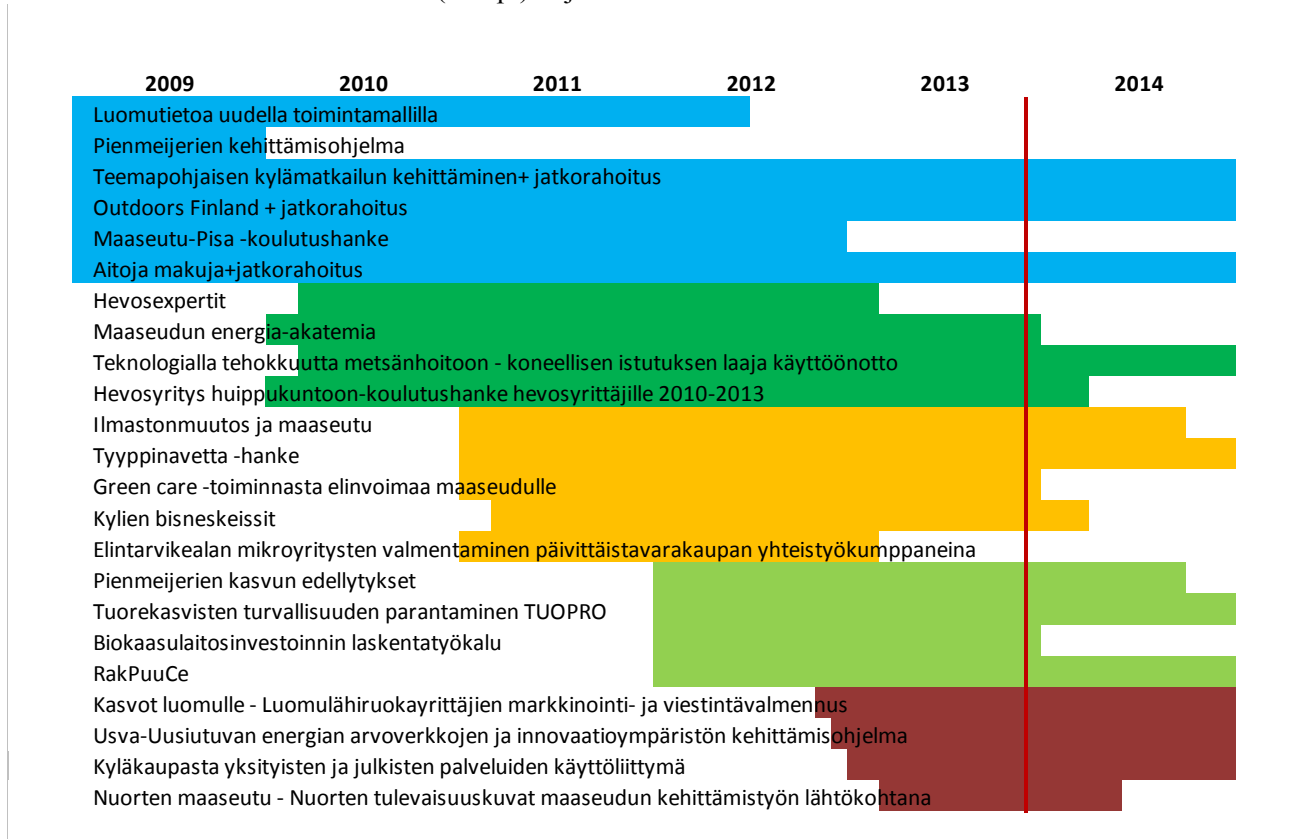
Valtakunnallisten hankkeiden tulee täyttää kaikki seuraavat kriteerit:

- Hanke on ohjelmanmukainen ja toteuttaa maaseutuohjelman tavoitteita
- Hanke vastaa olemassa olevaan tarpeeseen
- Hanke toteutetaan koko maassa tai laajempaan kuin alueiden välinen hanke, ja hankkeen tulokset ovat hyödynnettävissä koko maassa.
- Hanke on tarkoituksenmukaista toteuttaa valtakunnallisena. Samansisältöinen hanke voidaan toteuttaa laajalla alueella yhdellä päätöksellä, eikä sitä ole tarkoituksenmukaista rahoittaa alueellisen/alueiden välisenä.

Lisäksi hankkeen arvioinnissa otetaan huomioon puoltavina seikkoina seuraavat valintakriteerit:

- Hankkeen toteuttamiseksi on olemassa valtakunnallinen yhteistyöverkosto, tai se luodaan hankkeen aikana, tai se syntyy hankkeen tuloksena myöhemmin
- Hanke kokoa eri puolella maata olevia harvalukuisia kohderyhmiä ja edunsaajia yhden hankkeen piiriin
- Hanke täydentää alueellisia ja paikallisia hankkeita: Hanke luo lisäarvoa alueellisiin hankkeisiin sekä alueellisiin ja paikallisiin ohjelmiin/suunnitelmiin.
- Hanke parantaa maaseutuohjelman tuloksellisuutta, toimeenpanoa ja vaikuttavuutta

Kuva 16: Valtakunnalliset hankkeet (23 kpl) ohjelmakaudella 2007–2013.

Yleistä yritystuista

Yritysrahoitusta koskevia tukihakemuksia käsiteltiin ohjelmakaudella yhteensä reilut 13 000 kappaletta. Tästä Leader-ryhmiin jätettyjen tukihakemusten osuus oli 31 %. Ohjelmakauden aikana noin 80 % tukihakemuksista sai myönteisen rahoituspäätöksen (10 599 kpl). Yritystukiin sidottiin julkista rahoitusta yhteensä 260,6 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus on 117,3 milj. euroa. Leader-ryhmien kautta tuettuihin yritystukiin toimintalinjalle 4 on tästä sidottu julkista rahoitusta 32,4 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus on 14,6 milj. euroa. Toimintalinjan 4 osuus on 12 % yritysrahoituksen EU-osuudesta.

ELY-keskuksista ja Leader-ryhmien kautta haettavien yritystukien myöntäminen päättyi pääsääntöisesti vuoden 2013 lopussa. Vain erityistapauksissa yritystukien ja uusien haasteiden hankkeisiin pystyi tekemään päätöksiä 30.6.2014 asti.

Yritystukien määrä väheni ohjelmakauden lopussa ja tuettujen toimenpiteiden keskimääräinen koko pieneni, mikä oli merkki yritysten riskinoton vähentymisestä. Tämä johtui osin Suomessa pitkään jatkuneesta heikosta taloudellisesta tilanteesta. Yleisellä tasolla tarkasteltuna elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kilpailukyky ja työllisyyskehitys eivät kehittyneet toivotulla tavalla. Vaikka taloudellisen tilanteen heikentyminen näkyi myös maaseudulla toimivien yritysten piirissä, niin maaseutuohjelman tukea saaneet yritykset näyttivät selviytyneen hieman muita yrityksiä paremmin ja maaseutuohjelmalla onnistuttiin parantamaan yritystoiminnan yleisiä edellytyksiä sekä sitä kautta maaseudun elinvoimaisuutta. Yritystuella oli myönteistä vaikutusta yritysten omaan toimintaan.

Ohjelmakauden suosituin tukimuoto oli investointituki. Muiden tukimuotojen osuus oli vastaavasti alhaisempi. Yritystuki toimi hyvin ja mahdollisti kehittämistoimia, jotka muutoin eivät olisi toteutuneet. Tuella oli kannustava vaikutus erityisesti siten, että yritykset saattoivat toteuttaa toimenpiteitä nopeammassa aikataulussa ja laajempaan. Pääosa yritysten tuetusta toiminnasta kohdistui olemassa olevan tuotannon ja yritystoiminnan kehittämiseen ja säilyttämiseen. Samoin yritysten kansainvälistymiseen ja viennin lisäämiseen liittyvät toimenpiteet jäivät varsin vähäisiksi. Tukea saaneiden yritysten joukossa oli kuitenkin kokonaan

uusia tuensaajia. ELY-keskuksista tukea hakeneista 70 % ja Leader-ryhmien kautta tukea hakeneista 80 % ei ollut saanut tukea aikaisemmin. Tämä antaa viitteitä siitä, että valtaosa yrityksistä ei ole saanut tukea toistuvasti.

Koko ohjelman tavoitteiden saavuttamisessa ja maaseudun kilpailukyvyn parantumisessa uuden yritystoiminnan ja työpaikkojen luominen oli erittäin tärkeä. Yritystuet olivat merkittäviä maaseutuohjelman työpaikkatavoitteiden saavuttamisessa. Maaseutuohjelman tavoitteena oli luoda 6 500 kokonaan uutta työpaikkaa. Seurantatietojen mukaan ohjelmakauden aikana luotiin yritystuen avulla lähes 8 000 uutta työpaikkaa ja siten yritystuilla vaikutettiin ohjelman keskeisimpien tavoitteiden saavuttamiseen. Asetetut tavoitteet ylitettiin.

Uudelle ohjelmakaudelle tullessa innovaatioiden löytyminen ja niiden pohjalle rakentuvat yritysten investoinnit ja kehittämistoimet vaativat aiempaa enemmän panostusta. Suomalaiset yritykset välttävät riskejä eivätkä investoi riittävästi tuote- ja palveluinnovaatioihin. Juuri tätä lisäarvoa maaseutuohjelmalla pitäisi saada aikaan. Uuden ohjelmakauden maaseudun yritystuen tukimuodot vastaavat osin vanhalta kaudelta tuleviin kehityshaasteisiin. On kuitenkin luonnollista, että yritykset toimivat kulloisenkin taloudellisen tilanteen mukaisesti suunnitellessaan tulevaisuuttaan ja sen vuoksi ohjelmakausien vaihe tapahtuu varovaisen positiivisissa merkeissä.

Yleistä Leader-ryhmätyöstä

Maa- ja metsätalousministeriö valitsi Leader-ryhmät Euroopassa ensimmäisenä 21.8.2007. 55 Leader-ryhmän toiminta 396 kunnan alueella kattoi kaikki maaseutualueet.

Leader-ryhmien toiminta perustui paikallisten maaseudun kehittämissuunnitelmien toteuttamiseen. Leader-ryhmät aktivoivat, tiedottivat ja neuvoivat alueensa toimijoita.

Ryhmät toteuttivat suunnitelmiaan pääasiassa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman rahoituksella. Maaseutuohjelman lisäksi monet Leader-ryhmät osallistuivat Euroopan kalatalousohjelman ja kalatalousryhmien työhön, Maaseutupoliittiseen erityisohjelmaan 2007–2010 kuuluvan Alueellisen maaseutuosion (AMO) toteuttamiseen sekä Alueelliseen Koheesio- ja kilpailukyky ohjelmaan (KOKO). Lisäksi ryhmät olivat mukana kehitys yhteistyössä, erilaisissa komission suoraan rahoittamissa ohjelmissa ja toteuttivat rakennerahastohankkeita.

Leader-ryhmien suuntaa antava maaseutuohjelman julkinen rahoitus vaihteli alun perin 2,5–6,8 milj. euron välillä ryhmää kohden. Vuonna 2011 ministeriö osoitti Leader-ryhmille lisärahoitusta, millä pysyttiin vastaamaan toimintarahen riittävyyden ongelmiin. Rahoitus nousi keskimäärin 8 % ryhmää kohti ja toimintarahen osuus nostettiin keskimäärin 16,5 %:sta 17,9 %:iin ryhmien kokonaiskehyyksestä. Yhteensä Leaderin rahoitus lisääntyi ohjelmakauden alun 242 milj. eurosta noin 259 milj. euroon.

Leader-ryhmät käsitelivät ohjelmakauden aikana yhteensä lähes 10 000 hanke- ja yritystuki- sekä ympäristötukihakemusta (tavoite 9 000) ja rahoittivat yhteensä noin 7 600 toimea (tavoite 7 800). Alueiden välisiä hankkeita Leader-ryhmät toteuttivat 185 (tavoite 300) ja kansainvälisiä hankkeita 180 (tavoite 300). Alueiden välisten ja kansainvälisten hankkeiden tavoitetaso oli asetettu hyvin korkeaksi ja toteumassa jäätin reilusti sen alla. Suomalaiset Leader-ryhmät toteuttivat kuitenkin eniten kansainvälisiä hankkeita Euroopassa. Noin kaksi kolmesta Leader-ryhmien kautta rahoitetusta toimesta toteutettiin ydin- ja harvaan asutulla maaseudulla. Rahoitettujen toimien määrä vaihteli paljon Leader-ryhmien välillä: Pohjois-Kymen kasvun noin 60 toimesta Aktiivisen Pohjois-Satakunnan yli 300 toimeen. Ohjelmakauden aikana Leader-ryhmien työllä syntyi yli 2 000 uutta työpaikkaa ja yli 800 uutta yritystä sai aloitustukea

Yritystuista myönnettiin eniten ei-maatilakäytäisten mikroyritysten tukia ja yleisin tukimuoto oli investointituki. Hanketuista Leader-ryhmät rahoittivat eniten yleishyödyllisiä investointeja ja yleishyödyllisiä kehittämishankkeita. Leaderin kautta rahoitettavissa yrityksissä vuonna 2008 alkaneen taantuman vaikutus näkyi vähemmän kuin ELY-keskusten kautta rahoitetuissa yrityksissä. Leader aktivoi ja sen kautta tavoitet-

tiin yritysrahoituksen piiriin uusia ihmisiä ja ideoita, joita ei muutoin olisi tavoitettu. Leader-työllä lisättiin sosiaalista pääomaa ja ihmisten osallisuutta, parannettiin palveluita ja lisättiin alueiden elinvoimaa.

Suomalaiset Leader-ryhmät olivat aktiivisia kansainvälisesti. Myös valtakunnan tasolla Suomi osallistui eurooppalaiseen yhteistyön aktiivisesti muun muassa Leader-alakomiteassa ja sen perustamissa fokusryhmissä.

Edellisellä ohjelmakaudella Leader-toimintatapa oli levitetty kaikille Suomen maaseutualueille. Ohjelmakausi 2007–2013 oli ensimmäinen, jolloin kaikkien Leader-ryhmien rahoitus tuli samasta ohjelmasta. Yritysten rahoittaminen ja kansainväliset hankkeet tulivat mahdollisiksi kaikille Leader-ryhmille. Alueiden välisten yhteistyöhankkeiden toteuttaminen helpottui, kun kaikki ryhmät toimivat saman ohjelman piirissä. Muita ohjelmakauden uudistuksia oli se, että hankkeet tulivat vireille jo hakemusten saapuessa Leader-ryhmään, eivätkä vasta saapuessaan ELY-keskukseen. Muutos merkitsi Leader-ryhmille viranomaisroolia ja vastuun ja velvollisuuksien lisääntymistä. Vuonna 2008 Leader-ryhmät ottivat tätä varten käyttöön diaarijärjestelmän. Hakijalle hankkeen vireille tuleminen Leader-ryhmässä oli aikaisempaa yksiselitteisempää.

Koordinaatiohanke oli ohjelmakaudella käyttöön otettu uusi hankemuoto ja monet pitivät sitä hyvänä tapana rahoittaa pieniä hankkeita ja aktivoida uusia toimijoita mukaan. Uutta oli myös Leader-toimintatavan toteuttaminen toimintalinjan 2 ympäristötuissa ja ei-tuotannollisissa investoinneissa. Leader-ryhmät kritisoiivat ministeriötä toimenpiteeseen 412 liittyneistä epäselvyyksistä. Erityisen hankalaa olivat hallinnolliset ongelmat toimenpiteen rahoituksen suhteesta Leader-ryhmien julkiseen kokonaiskehyykseen nähden sekä mm. talkootöiden hyväksyttävyyteen liittyen.

Monilla Leader-ryhmillä oli etenkin ohjelmakauden loppupuolella kuntien ja oman varainhankinnan avulla rahoitettuja pieniä muutaman sadan euron Nuoris- ja KyläLeader -hankkeita, joiden avulla aktivoitiin nuoria mukaan paikalliseen kehittämistyöhön sekä tavoitettiin useita uusia yhdistyksiä toiminta-alueelta.

Pitkin ohjelmakautta Leader-ryhmät kehittivät omaa toimintaansa: hallitustyöskentelyä, hankekäsittelyn menettelyjä, vastuunjakoja ja sisäistä ja ulkoista tiedottamista. Useilla Leader-ryhmillä oli käytäntönä hallituksen jäsenille vuosittain tehtävä kysely ja osa toteutti kyselyjä myös laajemmalle kohdejoukolle. Leader-metodia kehitettiin yhteistyössä Leader-ryhmien, tutkijoiden ja viranomaisten kanssa. Vuoden 2010 aikana Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti toteutti yhteistyössä Oulun yliopiston Lönnrot-instituutin ja Otavan opiston kanssa Leader-metodin kehittämisprojektin. Vuosien 2012–2014 aikana toteutettiin Leaderin laatutyön kehittämisprosessi, jonka tueksi kilpailuttamisen perusteella valittiin Ramboll Consulting.

Leader-ryhmien hallituksissa oli yhteensä 630 ja keskimäärin 11 jäsentä, jotka edustivat kolmikannan mukaisesti maaseudun asukkaita, yhteisöjä ja paikallista julkista hallintoa. Hallituksen jäsenistä noin puolet oli miehiä ja puolet naisia. Leader-ryhmät raportoivat ministeriölle hallituksen kokoonpanosta ja kolmikannan toteutumisesta vuosittain. Ministeriö tarkasti kolmikantaperiaatteen toteutumisen säännöllisesti vuosittain ja vuonna 2010 erityisen perusteellisesti. Keskimäärin hallitus kokoontui vuoden aikana 9 kertaa. Vuonna 2009 tehtiin hallitusten puheenjohtajille kysely, josta saatujen tietojen perusteella selvisi, että puheenjohtajat käyttivät aikaa Leader-työhön keskimäärin 14 tuntia kuukaudessa - vähimmillään alle viisi tuntia ja enimmillään yli 30 tuntia. Vuonna 2012 toteutettiin hyvin onnistunut hallituskoulutusristeily, joka kokosi 140 osallistujaa ympäri Suomen.

Leader-ryhmät kokivat yhteistyön ja vuoropuhelun parantuneen ministeriön, Maaseutuviraston, maaseutuverkoston, ELY-keskusten ja Leader-ryhmien kesken ohjelmakauden edetessä. Ohjelmakauden aikana Leader-ryhmät kokivat pystyvänsä vaikuttamaan ohjelman kehittämistyöhön enemmän kuin aikaisemmin. Leader-ryhmät olivat tyytyväisiä byrokratian purkuryhmän tuloksiin ja hanke- ja yritystoiminnan säädösten muutokset toivat helpotuksia Leader-toimintaan. Etenkin ohjelmakauden alkupuolella huolta aiheuttivat lisääntyneet erot ELY-keskusten välillä toimintatavoissa. Ohjelmakauden loppupuolella huolta kannettiin ELY-keskusten resurssien riittämättömyydestä. Myös Leader-ryhmät olivat vaikeassa tilanteessa: uuden ohjelmakauden alun viivästymisen vuoksi työntekijöitä jouduttiin irtisanomaan ja lomauttamaan.

Maaseutuvirasto järjesti yhteisiä videokoulutuksia Leader-ryhmille ja ELY-keskuksille. Ryhmät kokivat hyödyllisiksi Maaseutuviraston vuonna 2010 aloittamat ohjaus- ja tarkastuskäynnit sekä alueelliset maksatuskoulutukset. Verkostoyksikön koulutukset ja aktiivisuus Leader-työn kehittämisessä saivat kiitosta.

Leader-ryhmät kokivat Suomen Kylätoiminta ry hallinnoiman alueiden välisen Leader-asiamieshankkeen tarpeellisenä lisänä yhteisten asioiden hoidossa. Leader-ryhmien lisääntynyt keskinäinen yhteistyö näkyi käytännössä yhteisinä viestintähankkeina, kansainvälisten asioiden koordinaattoreina, yhteisenä taloushallinnon hoitamisena ja arviointien tekemisellä. Leader-ryhmien rooli alueensa kehittäjänä ja toimijana kasvoi edelleen ohjelmakauden aikana.

Ohjelmakauden puolivälissä toteutettiin Leader-brändin pilottihanke ja brändityötä jatkettiin hankkeen jälkeen. Yhteinen ulkoasu lanseerattiin marraskuussa 2013 ja www.leadersuomi.fi-sivusto avattiin maaliskuussa 2014. Myös yhteiset alueelliset viestintähankkeet vahvistivat viestintää. Sosiaalisen median käyttö Leader-ryhmien viestinnässä lisääntyi ohjelmakauden aikana huomattavasti. Hyvät tulokset lisäsivät Leader-työn näkyvyyttä myös valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Useilla messuilla toteutettiin Leader-teltoa, joka toimi Leader-työn ja erityisesti Leaderistä rahoitusta saaneiden yritysten näyteikkunana.

Uuteen ohjelmakauteen valmistautuminen käynnistettiin vuoden 2012 alkupuolella ministeriön asettamassa Leader-työryhmässä.

Leader-ryhmät laativat tiiviit 1-2 sivun analyysit ohjelmakaudesta 2007–2013 maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä ja toimittivat ne ministeriöön helmikuun 2016 loppuun mennessä. Analyyseissä ryhmät kuvaavat toiminnan keskeisimmät saavutukset, mikä meni hyvin, mitä kehitettävää toiminnassa on ja miten ryhmä suuntaa toimintaansa tästä eteenpäin. Ryhmien omat analyysit ovat yhdensuuntaisia edellä esitetyn kanssa. Maa- ja metsätalousministeriö teetti ohjelmakauden lopussa selvityksen alueellisten ja paikallisten suunnitelmien vaikuttavuudesta ja mittareiden kehittämisestä sekä kansainvälisten Leader-hankkeiden vaikuttavuudesta (ks. luku 4.1).

5.3 Ohjelman tavoitteet ja toteutuminen toimenpiteittäin

Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (toimenpide 111)

Toimenpiteessä toteutettiin hankkeita, joilla helpotettiin eri tavoin tieteellisen tiedon, innovaatioiden ja muun osaamisen saattamista toimijoiden käyttöön ja edistettiin alueella tapahtuvaa alkutuotannon rakennekehitystä. Keskeisessä asemassa olivat kehittämisorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten kanssa tiiviissä yhteistyössä toteutetut hankkeet. Koulutukseen ja tiedonvälitykseen liittyviä tukihakemuksia käsiteltiin ELY-keskuksissa 456 kappaletta. Myönteisen rahoituspäätöksen sai yhteensä 410 hanketta. Hanketukia näistä oli 278 kappaletta ja yritystukia 132 kappaletta.

Seurantaindikaattoreiden mukaan koulutukseen osallistuneiden määrä oli vuoden 2015 loppuun mennessä noin 41 700 henkilöä. Tavoitteena oli, että koulutuksiin ko. toimenpiteessä osallistuisi 185 000 ihmistä. Tavoitetta ei saavutettu. Osallistuneiden määrää on pidettävä kohtuullisena ohjelmakauden hitaan käynnistymisen vuoksi. Tavoitteen asettamisessa epäonnistuttiin. Tavoitteen epärealistisuutta lisäsi osittain se, että sitä kasvatettiin samassa suhteessa, kun toimenpiteeseen lisättiin ohjelmanmuutoksilla rahoitusta. Koulutukseen osallistuneiden tavoitteeksi asetettiin ohjelmakauden alussa 115 000 henkilöä. Sekin tavoite oli ylimitoitettu.

Alatoimenpiteessä 111.1 toteutuneista hankkeista 46 % liittyi johtamistaitojen ja hallinnollisten tai markkinoinnin taitojen lisäämiseen. Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat maisemanhoitoon ja -parannukseen sekä ympäristönsuojeluun liittyvät hankkeet. Suunnilleen saman verran (4,5 %) toteutettiin uusiin teknisiin prosesseihin ja koneellisiin tai innovatiivisiin sovelluksiin liittyviä koulutushankkeita.

Viljelijöiden ja muiden maaseudun yrittäjien työssä jaksamiseen ja hyvinvointiin liittyviä koulutus- ja tiedonvälityshankkeita toteutettiin useimmilla ELY-alueilla. Esimerkiksi Keski-Suomessa toteutettiin Eväitä maatilayrittäjien jaksamiseen -hanke (MAJA). Hankkeen tavoitteena oli maatalousyrittäjien hyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen, työn- ja työolosuhteiden kehittäminen sekä yritystoiminnan tukeminen hyvinvointia

lisäämällä ja yritysten verkostoitumista kehittämällä. Maatalousyrittäjille tehtiin hyvinvointikartoituksia ja hyvinvointisuunnitelma, jonka toteutumista seurattiin pienryhmäkoulutuksissa. Alueellisten tapaamisten ja teemapäivien aikana vahvistettiin alueellista ja koko Keski-Suomen alueen olemassa olevaa toimintaa sekä lisättiin tietoisuutta maatalousyrittäjän työssä jaksamisen, työhyvinvoinnin ja yrittäjyyden uusista haasteista sekä tyhy-toiminnan periaatteista. Lisäksi järjestettiin yrittäjien työssä jaksamisen tukemiseksi ostopalveluna parisuhdekurssit.

Koulutuspäiviä tarjottiin yhteensä lähes 157 400 kpl. Tavoitteena oli 230 000 päivää (alkuperäinen tavoite oli 170 000).

Koulutetuista 62 % oli miehiä ja 38 % naisia. Ohjelmakauden viimeisten vuosien aikana naisten osuus kasvoi hieman. Naisten osuus koulutetuista vuonna 2013 oli 37 %. 29 % koulutetuista oli alle 40-vuotiaita koulutukseen osallistuneista. Koulutukseen osallistuneista naisista 32 % ja miehistä 27 % oli alle 40-vuotiaita.

Nuorten viljelijöiden aloitustuki (toimenpide 112)

Nuorten viljelijöiden aloitustuen tavoitteena on edistää sukupolvenvaihdoksia, jotta alalle tulisi elinkeinon jatkuvuuden näkökulmasta riittävä määrä uusia viljelijöitä ja viljelijöiden ikärakenne parantuisi. Tilanpidon aloitus sitoo usein paljon pääomaa ja aloitustuen avulla voidaan helpottaa alkuvaiheen taloudellista taakkaa ja samalla sitä kautta parantaa tilanpitoa aloittavien viljelijöiden toimintaedellytyksiä sekä maa- ja porotalouselinkeinon elinkelpoisuutta ja kilpailukykyä.

Tavoitteena koko ohjelmakaudelle oli 3 100 hyväksyttyä hakemusta ja 3 700 tuettua nuorta viljelijää, joiden keskimääräinen ikä tilanpidosta vastaavaksi yrittäjäksi ryhtyessä olisi 29 vuotta. Myönteisiä tukipäätöksiä tehtiin 2 942 kappaletta. Tuensaajia oli yhteensä 3 510 kappaletta. Kappalemääräiset tavoitteet toteutuivat lähes tavoitteen mukaisina. Tilanpidon aloittavien nuorten viljelijöiden keski-ikä vuonna 2009 oli 30,3 vuotta ja vuonna 2013 29 vuotta, eli aloittajien keski-ikä laski asetettuun tavoitteeseen. Kokonaisuutena viljelijöiden ikärakenne kehittyi siten, että vuonna 2009 kaikkien viljelijöiden keski-ikä oli 50,2 vuotta ja vuonna 2014 se oli 50,6 vuotta. Kotieläintaloutta harjoittavien viljelijöiden keski-ikä oli hieman alhaisempi kuin kaikkien viljelijöiden keski-ikä. Esimerkiksi lypsykarjatalouden harjoittajien keski-ikä oli 48,7 vuotta ja sika-talouden harjoittajien 47,5 vuotta. Nuorempien viljelijöiden hallussa olevien tilojen koko oli myös keskimääräistä suurempi. Viljelijät, joiden peltoala oli yli 200 hehtaaria, olivat keski-ikänsä 48,2 vuotta. Naisten osuus aloitustukea saaneista viljelijöistä nousi ohjelmakauden aikana. Vuonna 2009 naisten osuus aloitustuen saajista oli 12 % ja vuonna 2013 osuus oli kasvanut 21 %:iin.

Tilan hankintainvestointien kokonaistavoite oli 355 milj. euroa, kun toteutunut kokonaisinvestointimäärä oli noin 562 miljoonaa euroa. Rakennekehityksen myötä tilojen keskikoko kasvoi ohjelmakaudella melko nopeasti. Tämä näkyi myös sukupolvenvaihdosten määrässä, joka luonnollisesti laski tilamäärän vähentyessä samalla, kun jatkavien tilojen keskikoko kasvoi. Tämä taas näkyi selkeästi ostettavien tilojen kauppahinnan nousuna. Esitetyn kehityksen myötä aloitustuen merkitys taloudellisten toimintaedellytysten turvaamisen ja kilpailukykyyn parantamisen näkökulmasta korostuu entisestään myös ohjelmakaudella 2014–2020.

Maatilojen nykyaikaistaminen (toimenpide 121)

Ohjelmakauden alussa maatilojen nykyaikaistamista tuettiin maaseutuohjelman rahoituksella lypsy- ja nautakarjataloudessa ja myöhemmin ohjelman muutoksilla osarahoitteisiksi tukikohteiksi lisättiin kasvihuone-tuotannon sekä sika- ja siipikarjatalouden nykyaikaistaminen. Lypsy- ja nautakarjataloudessa sekä sika- ja siipikarjataloudessa tuettiin tuotantorakennusten uudisrakennus-, laajennus- ja peruskorjausinvestointeja mukaan lukien rehu- ja lantavarastot sekä näitä tuotannonaloja palvelevien uusiutuvaa energiaa hyödyntävien lämpökeskusten rakentamista. Kasvihuone-tuotannossa tuettiin uudisrakennus-, laajennus- ja peruskorjausinvestointeja, joita tehtiin tuotantotiloihin ja uusiutuvaa energiaa hyödyntäviin energialaitoksiin. Ohjelmakauden aikana muiden tuotantosuuntien vastaavia investointeja tuettiin kansallisin varoin ohjelman ulkopuolella.

Tuen tavoitteena oli maatalon taloudellisten toimintaedellytysten parantaminen maatalouden tuotannon nykyaikaistamisen ja yrityskoon kasvattamisen avulla siten, että tilan taloudelliset toimintaedellytykset eivät

investoinnin myötä vaarannu kohtuuttomasti. Lisäksi tavoitteena oli osaltaan tukea kansallisten ympäristötavoitteiden saavuttamista, uusiutuvan energian käytön edistäminen sekä erityisesti biokaasuenergian tuotantoon kannustaminen.

Tavoitteena oli 1 600 hyväksyttyä hakemusta ja saman verran tuettuja tiloja. Tuettujen investointien kokonaismäärätavoite oli 505 milj. euroa. Uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen tavoitemäärä oli 50 tilaa. Hakemuksia hyväksyttiin ohjelmakauden aikana yhteensä 2 235 kappaletta ja tuettuja tiloja oli yhteensä 1 771 kappaletta. Uutta tekniikkaa käyttöön ottaneiden tilojen määrä oli yhteensä 471 kappaletta. Käytännössä lähes kaikissa investoinneissa otetaan käyttöön jotakin uutta tekniikkaa, mutta seurattavana indikaattorina tässä raportoitiin tuetun investoinnin myötä robottilyöpsyyn siirtyneiden tilojen määrä. Käytännössä uusissa tuotantorakennuksissa käytetään lähes aina ratkaisuja, joilla on myös myönteisiä ympäristövaikutuksia kuten esimerkiksi lannan viilennyslaitteistot tai lantaloiden kattaminen, jotka samalla vähentävät ammoniakkipäästöjä. Ohjelmakauden aikana tuettiin osarahoitteisesti 120 uusiutuvaan energiaan perustuvan lämpökeskuksen rakentamista tiloille. Lisäksi näitä tuettiin kansallisin varoin. Maatilanmittakaavaisten biokaasulaitosten rakentaminen ei edennyt ohjelmakauden aikana merkittävästi. Laitosten rakentaminen ei maatilakokoluokassa ole tuestakaan huolimatta ollut taloudellisesti kannattavaa. Kansallisin varoin ohjelmakauden aikana tuettiin vain kahden maatilan biokaasulaitoksen rakentamista. Ohjelmakaudella 2014–2020 näiden rakentamiseen koetaan erityisesti kannustaa.

Maatalouden rakennekehitystä on tapahtunut koko maassa. Samalla tuotannon keskittyminen on jatkunut. Nurmentuotantoon perustuvaa nautakarjataloutta harjoitetaan koko maassa, mutta tuotannon alueellinen painopiste on muuttunut siten, että AB -tukialueella sekä maidon- että naudanlihan tuotanto ovat vähentyneet aiemmasta ja C-tukialueella tuotanto-osuus on vastaavasti noussut. Myös sika- ja siipikarjataloudessa on tapahtunut alueellista keskittymistä. Kaikilla kotieläintalouden sektoreilla tilamäärä on vähentynyt merkittävästi, ja tuotanto on siirtynyt suurempiin yksiköihin. Esimerkiksi keskimääräinen tilakohtainen maidon tuotantomäärä on kymmenen viime vuoden kuluessa kasvanut 70–90 % maantieteellisestä alueesta riippuen. Osa tuotantomäärien muutoksesta selittyy myös tuotosten parantumisella.

Suoman ilmasto-oloista johtuen kotieläintalous ja kasvihuonetuotanto vaativat suuria investointeja ja niihin kohdistuva taloudellinen riski on merkittävä, joten investointituella on huomattava merkitys investointien toteutumiselle. Vaikka investointien määrä on toteutunut tavoitteita vastaavasti, ohjelmakauden aikana maatilojen investointiaktiivisuuteen vaikutti yleisen taloudellisen epävarmuuden jatkuminen sekä maatalouden kannattavuusongelmat. Maatilojen investointiaktiivisuus nousi selvästi vuonna 2013 sitä edeltäneiden hiljaisien vuosien tasosta, mutta jäi edelleen alle pitkän aikavälin keskimääräisen investointitarpeen.

Sika- ja siipikarjatalouden vähäistä investointimäärää selittää viime vuosien kannattavuusongelmat, toisaalta hankkeiden keskikoko on kasvanut etenkin sikatalouden osalta merkittävästi.

Ennusteiden mukaan Suomen maatalouden rakenne muuttuu edelleen melko nopeasti. Maatilojen vähentymisen arvioidaan jatkuvan vähintään nykyisellä vauhdilla. Samalla jatkavien tilojen keskikoko kasvaa ja tehtävät investoinnit tulevat olemaan entistä suurempia vaatien yrittäjiltä entistä enemmän taloudellista panostusta ja riskinottoa. Muutoksen taustalla on maatalouden teknologisen kehityksen jatkuminen ja tarve tuottavuuden ja kilpailukykyyn kasvattamiseen. Maatalouden rakennemuutos seuraa muualla maailmassa tapahtuvaa kehitystä ja on ohjelman tavoitteiden mukainen.

Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen (toimenpide 123)

Maa- ja metsätaloustuotteiden jalostukseen tarkoitettua toimenpiteestä sidottiin ohjelmakauden aikana julkista rahoitusta kaikkiaan noin 43 milj. euroa mukaan lukien Leader-ryhmien kautta toteutuneet investoinnit ja lisävarat, joista valtaosa tässä toimenpiteessä kohdistui parannuksiin maitotuotteiden jalostuksessa ja kaupan pitämisessä. Rahoitus kohdentui rakentamisinvestointeihin sekä kone- ja laiteinvestointeihin. Ohjelmakauden aikana elintarvikealalle kohdistuneesta rahoituksesta valtaosa tuesta (85 %) kohdennettiin pk-yrityksille maataloustuotteiden jalostukseen ja kaupan pitämiseen. Muu elintarvikealalle kohdistettu rahoitus myönnettiin toimenpiteistä 311 ja 312 mikroyrityksille pidemmälle jalostettujen elintarvikkeiden valmistukseen.

Tukea myönnettiin 542 yritykselle, mikä on noin 74 % tavoitteeksi asetusta tuettujen yritysten lukumäärästä (740 yritystä). Tuensaajista 95 % lukeutui mikroyritysten ja 5 % pienten ja keskisuurten yritysten kokoluokkaan. Investointien kokonaismäärälle asetettu tavoite ylitettiin. Hyväksytyjä hakemuksia oli 726 kappaletta. Niistä 72 % kohdistui elintarviketeollisuuteen ja loput metsätaloustuotteiden jalostusinvestointeihin sekä maatalouteen. Elintarviketeollisuutta koskevista hakemuksista 36 % kohdistui luonnonmukaisesti tuotettujen maataloustuotteiden jalostukseen. Toimenpide osaltaan edisti kansallisten lähi- ja luomuruuan kehittämisohjelmien sekä Suomen biotalousstrategian tavoitteiden saavuttamista. Toimenpiteen 123 toteuttamista edistettiin alatoimenpiteellä 111.3, jonka tavoitteena oli maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämiseen liittyvän osaamisen tason kohottaminen.

Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (toimenpide 124)

Tuettujen toimien lukumäärän tavoitteeksi oli asetettu 150 kpl. Tukea myönnettiin ohjelmakauden aikana yhteensä 188 hankkeelle. Toimenpiteen tavoite siis saavutettiin. Toimenpiteen 124 suosio ja sen toteuttamismalli ovat toimineet pohjana ohjelmakauden 2014–2020 yhteistyö -toimenpidettä suunniteltaessa.

Toimenpiteessä tuetuista yhteistyöaloitteista suurin osa oli yhdistelmiä eri toimialoista (maatalous, metsätalous, elintarvikeala). Esimerkiksi Varsinais-Suomessa toteutettiin Kasvua vihanneksista -kehittämishanke (KASVI), jossa tavoitteena oli parantaa avomaavihannesten ja varhaisperunan laatua. Laadunkehittämistoimia ovat mm. viljelyn ja varastoinnin kehittäminen. Avomaavihannesten ja varhaisperunan laatua kehitettiin ammattiviljelyn rinnalla tehtävillä viljelykokeiluilla, joilla testattiin erilaisia muokkaus- ja kylvömenetelmiä, lajikkeita, lannoitusta, uusia viljelytekniikoita ja kasvinsuojelua.

Satakunnassa toteutettiin Elintarvikeketjun sivutuotteiden hyödyntäminen -hanke. Hankkeessa etsittiin ratkaisuja, jotka palvelevat energian säästön ja puhtaamman ympäristön kautta koko elintarvikeketjua, tuottajista ja jalostajista aina kuluttajiin asti. Hankkeen keskeisimpänä tavoitteena oli kehittää ja siirtää käytännön sivutuotteiden ja jätteiden hyödyntämisteknologioita. Hyödyntämättömänä sivutuotteet ja jätteet kuormittavat ympäristöä tarpeettomasti ja aiheuttavat toimijoille suuria kustannuksia esim. kuljetuksen myötä.

Pohjanmaalla toteutettiin Bioenergiaa rannikolla -hanke, jonka tavoitteena oli lisätä paikallisen biomassan käyttöä ja saatavuutta polttoaineena lämmön ja sähkön tuotannossa.

Lapissa toteutettiin ILMO Luonnon ja nurmikasvien tuotantomahdollisuudet muuttuvissa peltoviljelyolosuhteissa -hanke. Hankkeessa selvitettiin käytännön viljelykokeilla valittujen luonnonkasvien viljelytekniikkaa, sadontuotokkykyä, sadon laatua ja muita keskeisiä tekijöitä peltomittakaavassa.

Tuotteita ja/tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen ja yritysten lukumäärän tavoitteeksi asetettiin 400 kpl. Uusia tuotteita tai tekniikoita käyttöön ottaneiden maatilojen lukumäärä oli 1 487. Ohjelmakauden lopussa metsätilojen määrä oli 250 ja elintarvikealan yritysten 686 kappaletta. Toimenpide oli hyvin suosittu ja tarpeellinen. Toimenpiteen tavoitteita ei osattu arvioida oikein ohjelmakautta valmisteltaessa.

Luonnonhaittakorvaukset (toimenpiteet 211 ja 212)

Luonnonhaittakorvausten tavoitteena on turvata maatalouden toimintaedellytykset ja jatkuvuus sekä säilyttää maatalousmaa maatalouskäytössä. Ohjelmakauden 2007–2013 tavoitteena oli, että kauden lopussa on 53 000 luonnonhaittakorvauksia saavaa tilaa.

Rakennekehitys eteni arvion mukaisesti. Ala, jolle luonnonhaittakorvauksia maksettiin, pysyi lähes samana koko ohjelmakauden ajan, mikä oli tavoitteen mukainen.

Luonnonhaittakorvauksia maksettiin ohjelmakauden lopussa 53 100 tilalle. Ohjelmakauden alussa vastaava määrä oli 62 595. Sitoumusten määrä väheni ohjelmakauden aikana 15 %. Pinta-ala, jolle luonnonhaittakorvauksia maksettiin, ei sen sijaan vähentynyt. Luonnonhaittakorvauksia maksettiin vuosittain n. 2,14 milj.

hehtaarin alalle yhteensä 421 milj. euroa. Vuoden 2015 loppuun mennessä luonnonhaittakorvauksia oli maksettu yhteensä 2 944 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli 824 milj. euroa. Luonnonhaittakorvausten osuus yrittäjätulosta vaihteli ohjelmakauden aikana 39 %:sta 60 %:iin. Luonnonhaittakorvausten merkitys viljelijöiden tulonmuodostuksessa on merkittävä.

Toimenpiteille 211 ja 212 asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin ohjelmakaudella 2007–2013.

Maatalouden ympäristötuet (toimenpide 214)

Maatalouden ympäristötukia maksettiin ohjelmakaudella 2007–2013 yhteensä 2 380 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli 679 milj. euroa. Tukia maksettiin yhteensä vuosittain n. 335 milj. euroa.

Ympäristötuen perustoimenpiteiden sitoumusten määrä oli ohjelmakauden 2007–2013 lopussa 52 663 (taulukot 10 ja 11). Sitoumusala oli yhteensä 2,17 milj. hehtaaria. Luonnonhoitopeltoja oli 143 000 ha. Sitoumusala kasvoi ohjelmakauden aikana 2,6 % ja sitoumusten määrä väheni 12,7 %. Kaikista maataloustukia saaneista tiloista lähes 90 %:lla oli ohjelmakauden lopussa ympäristötukisitoumus. Sitoumusalan osuus käytävissä olevasta maatalousmaasta oli lähes 95 %.

Maatalouden ympäristötukien perustoimenpiteistä maksettiin tukia ohjelmakaudella 2007–2013 vuosittain n. 2,1 milj. hehtaarin alalle yhteensä 213 milj. euroa. Ohjelmakauden loppuun mennessä tukia perustoimenpiteistä oli maksettu yhteensä 1 524 milj. euroa.

Taulukko 10: Ohjelmakaudella 2007–2013 maksetut ympäristötuen perustoimenpiteen tuet (kpl, ha, euroa).

	kpl	tavoite, kpl/v	sitoumusala, ha	tavoite, ha/v	maksettu tukea, ha	maksettu tukea, 2007-2013	maksettu tukea, euroa/v	tavoite, €v
Maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteet	51 132	48 500	2 163 510	2 160 000	2 065 964	1 493 979 290	213 448 980	190 000 000

Taulukko 11: Ohjelmakaudella 2007–2013 maksetut puutarhakasvien perustoimenpiteet tuet (kpl, ha, euroa).

	kpl	tavoite, kpl/v	maksettu ala, ha	tavoite, ha/v	maksettu tukea, 2007-2013	maksettu tukea, euroa/v	tavoite, €v
Puutarhakasvien perustoimenpiteet	1 531	2 000	10 062	9 000	29 991 574	4 284 511	9 000 000

Ohjelmakauden 2007–2013 rahoitusta suunniteltaessa arvioitiin, että perustoimenpiteiden tukimenekki olisi 199 milj. euroa vuodessa. Toteutuneet maksut ylittivät arvion 7 %:lla. Sen sijaan sitoumusala oli ohjelmakauden lopussa ainoastaan 0,2 % arvioitua suurempi. Rakennekehitys eteni vuosien 2007–2013 välisenä aikana ohjelmassa asetetun tavoitteen mukaan, mutta ympäristötukeen oli ohjelmakauden lopussa sitoutunut arvioitua suurempi osuus. Tavoite ylittyi tilojen määrän osalta 4,3 %. Tämä vaikutti osaltaan arvioitua suurempaan tukimenekkiin.

Ohjelmakaudella 2007–2013 lisätoimenpiteistä maksettiin tukea yhteensä 505 milj. euroa (taulukko 12). Ohjelmakauden rahoitusta suunniteltaessa arvioitiin, että lisätoimenpiteiden tukimenekki olisi 78,4 milj. euroa vuodessa. Toteuma ohjelmakaudelta oli keskimäärin 72,2 milj. euroa vuodessa. Tavoite alittui 8 %.

Ympäristötuen lisätoimenpiteiden lukumäärät kasvoivat ohjelmakauden 2007–2013 aikana ainoastaan kerääjäkasvit-lisätoimenpiteen osalta. Lukumäärien kehitystä keskeisempi on toimenpiteiden toteuttamisalan kehittyminen. Ohjelmakauden aikana lisätoimenpiteistä typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla sekä puutarhakasveilla, peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys, ravinnetase ja kerääjäkasvien viljely kasvattivat suosiotaan ohjelmakauden aikana pinta-alalla mitattuna. Pinta-alojen kehittyminen oli kuitenkin maltillista. Tämä oli odotettavissa, sillä järjestelmä on rajannut lisätoimenpiteiden muutosmahdollisuudet hyvin vähäisiksi. Kasvua tapahtui 1-16 %. Vuodesta 2012 lähtien oli mahdollista tehdä tiettyjä sitoumusta vahvistavia muutoksia lisätoimenpiteiden osalta. Merkittävimmät muutokset tapahtuivat vuonna 2012. Eniten kasvoi peltojen tehostetun talviaikaisen kasvipeitteisyyden ala. Kaikkien muiden lisätoimenpiteiden soveltamisala väheni ohjelmakauden aikana.

Taulukko 12: Ohjelmakaudella 2007–2013 maksetut ympäristötuen lisätoimenpiteet (kpl, ha, euroa).

	kpl	tavoite, kpl/v	ha	tavoite, ha/v	maksettu tukea,		tavoite, €/v
					2007-2013	euroa/v	
Vähennetty lannoitus	5 860	4 000	107 021	140 000	8 354 928	1 193 561	1000 000
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	14 429	13 900	835 225	700 000	110 022 126	15 717 447	17 000 000
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	17 881	13 000	490 079	300 000	39 844 048	5 692 007	5 000 000
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	5 157	4 900	214 400	110 000	49 107 696	7 015 385	5 000 000
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys	11 416	10 300	493 192	400 000	143 287 593	20 469 656	18 000 000
Viljelyn monipuolistaminen	2 091	5 100	162 123	180 000	30 353 941	4 336 277	4 000 000
Laajaperäinen nurmituotanto	737	6 400	26 352	200 000	10 642 481	1 520 354	11000 000
Lannan levitys kasvukaudella	2 236	7 700	139 344	270 000	30 494 939	4 356 420	7 000 000
Ravinnetase	5 161	6 000	242 544	250 000	29 553 780	4 221 969	6 000 000
Kerääjäkasvien viljely	333	1 100	24 918	40 000	2 140 313	305 759	500 000
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	122	900	1 666	4 500	19 905 604	2 843 658	400 000
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	1 138	2 000	5 214	5 500	9 684 350	1 383 479	1500 000
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	1 326	2 500	18 977	15 000	22 065 145	3 152 164	2 000 000
					505 456 943	72 208 135	78 400 000

Lisätoimenpiteiden osalta ohjelmakaudelle 2007–2013 asetetut tavoitteet ylitettiin peltokasvien typpilannoituksen tarkentamisen (19 %) ja kasvipeitteisyystoimenpiteiden (63 %, 95 % ja 23 %) sekä tuhoeläinten tarkkailumenetelmien osalta (27 %) (taulukko 13). Muiden lisätoimenpiteiden pinta-alatavoitteita ei saavutettu.

Eniten tukea maksettiin ohjelmakaudella 2007–2013 peltojen tehostettuun kasvipeitteisyyteen, keskimäärin 20,5 milj. euroa vuodessa ja ohjelmakaudella yhteensä 143 milj. euroa. Typpilannoituksen tarkentamisesta peltokasveille maksettiin keskimäärin 15,7 milj. euroa vuodessa ja ohjelmakaudella yhteensä noin 110 milj. euroa. Kahden edellä mainitun toimenpiteen osuus lisätoimenpiteiden maksuista oli hieman yli 50 %.

Taulukko 13: Ohjelmakauden 2007–2013 mukaiset ympäristötuen lisätoimenpiteet (kpl, ha).

	2007		2008		2009		2010	
	kpl	ha	kpl	ha	kpl	ha	kpl	ha
Vähennetty lannoitus	7 152	131 995	6 934	129 799	6 737	122 719	6 654	117 158
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	15 000	757 213	14 992	791 056	14 911	788 178	14 884	779 880
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	20 686	533 129	20 382	542 340	19 967	522 580	19 763	505 961
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	6 359	242 813	6 243	248 524	6 080	240 390	5 972	231 370
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys	11 409	424 849	11 275	438 669	11 227	438 235	11 234	435 232
Viljelyn monipuolistaminen	3 010	193 329	2 974	198 532	2 883	192 122	2 841	188 060
Laajaperäinen nurmituotanto	948	28 085	930	28 780	894	28 269	861	27 410
Lannan levitys kasvukaudella	3 611	172 066	3 446	173 898	3 208	168 093	3 059	164 456
Ravinnetase	5 435	223 830	5 410	231 520	5 376	230 489	5 350	228 382
Kerääjäkasvien viljely	327	21 590	328	22 797	332	23 297	332	23 375
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	145	1 647	140	1 556	142	1 601	132	1 670
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	1 386	5 607	1 346	5 557	1 321	5 485	1 289	5 442
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	1 617	23 258	1 513	20 500	1 494	20 549	1 657	24 697
	2011		2012		2013		2007-2013	
	kpl	ha	kpl	ha	kpl	ha	tavoite, ha	Toteuma, %
Vähennetty lannoitus	6 509	115 864	6 073	110 441	5 860	107 021	140 000	76
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	14 832	809 419	14 589	826 495	14 429	835 225	700 000	119
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	19 553	518 418	18 264	493 968	17 881	490 079	300 000	163
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	5 904	236 374	5 266	215 573	5 157	214 400	110 000	195
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys	11 196	446 899	11 634	492 165	11 416	493 192	400 000	123
Viljelyn monipuolistaminen	2 806	191 371	2 113	160 920	2 091	162 123	180 000	90
Laajaperäinen nurmituotanto	828	27 379	783	27 115	737	26 352	200 000	13
Lannan levitys kasvukaudella	2 929	167 305	2 377	142 438	2 236	139 344	270 000	52
Ravinnetase	5 341	236 858	5 221	240 891	5 161	242 544	250 000	97
Kerääjäkasvien viljely	334	24 035	337	24 773	333	24 918	40 000	62
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	132	1 712	120	1 642	122	1 666	4 500	37
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	1 237	5 375	1 156	5 336	1 138	5 214	5 500	95
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	1 657	24 671	1 524	22 572	1 326	18 977	15 000	127

Ohjelmakaudella 2007–2013 erityistukisopimuksista maksettiin tukea yhteensä 351 milj. euroa (taulukko 14). Vuosittain tukia maksettiin keskimäärin 50 milj. euroa. Arvioitu tukimenekki alittui 18 %. Erityistukiso-

pimuksia oli ohjelmakauden 2007–2013 lopussa 15 710 kappaletta 382 000 hehtaarin alalla. Tavoiteala ylitettiin 17 %.

Taulukko 14: Ohjelmakaudella 2007–2013 maksetut erityistukisopimukset (kpl, ha, euroa). Luvuissa ovat mukana myös ohjelmakausien 1995 – 1999 ja 2000 – 2006 vuonna 2013 voimassa olleet sopimukset.

	kpl	tavoite, kpl/v	ha / ey	tavoite ha, ey/v	maksettu tukea,		tavoite, €/v
					2007-2013	euroa/v	
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	2 371	7 500	8 496	15 000	27 012 084	3 858 869	6 000 000
Monivaikutteisen kosteikon hoito	317	400	387	600	852 336	121 762	180 000
Pohjaviesialueiden peltoviljely	159	150	1 508	1300	1 510 272	215 753	160 000
Valumavesien käsittelymenetelmät	1 376	1400	31 808	9 000	14 524 817	2 074 974	1000 000
Luonnonmukainen tuotanto	3 859	3 700	185 037	200 000	177 452 158	25 350 308	36 000 000
<i>josta luonnonmukainen kotieläintuotanto</i>	<i>708</i>		<i>52 293 ey</i>	<i>45 000 ey</i>	<i>30 845 994</i>	<i>4 406 571</i>	
Perinnebiotooppien hoito	1 722	2 900	22 900	28 000	52 934 857	7 562 122	8 400 000
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	1 795	2 500	8 747	10 000	22 454 539	3 207 791	4 000 000
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	813	1200	5 160 ey	5 000 ey	12 314 282	1 759 183	1000 000
Alkuperäiskasvien viljely	6	6	7	6	17 084	2 441	3 000
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	51	350	519	3 500	697 296	99 614	1500 000
Lietelannan sijoittaminen peltoon	2 919	3 000	119 410	30 000	26 232 443	3 747 492	2 000 000
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely	322	6 000	3 289	30 000	1 453 424	207 632	1000 000
<i>Ohjelmakaudelle 2007-2013 poistetut sopimukset</i>						-	
Tehostettu peltojen kalkitus					60 554	8 651	
Lannan käytön tehostaminen					13 370 855	1 910 122	
	15 710	25 406	382 106 ha	327 406	350 887 003	50 126 715	61243 000
			57 453 ey	50 000 ey			

Erityistukisopimuksista eniten tukea maksettiin luonnonmukaiseen tuotantoon, keskimäärin 25,4 milj. euroa vuodessa ja ohjelmakaudella yhteensä 177 milj. euroa. Perinnebiotooppien hoidosta maksettiin keskimäärin 7,6 milj. euroa vuodessa ja ohjelmakaudella yhteensä noin 53 milj. euroa. Kahden edellä mainitun toimenpiteen osuus erityistukisopimusten maksuista oli 66 %.

Ohjelmassa asetetut pinta-alatavoitteet ylitettiin lietelannan sijoittaminen peltoon, valumavesien käsittely, pohjaviesialueiden peltoviljely ja alkuperäiskasvien viljely -toimenpiteiden osalta (taulukot 14 ja 15). Myös luonnonmukaisen tuotannon sekä alkuperäisrotujen tavoitteet eläinyksiköille saavutettiin. Luonnonmukaisen tuotannon pinta-alatavoitteesta saavutettiin 93 %, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden 87 % ja perinnebiotooppien 82 %. Luonnonhoitopeltojen suosio heikensi joidenkin erityistukien (erityisesti suojavyöhykesopimusten) suosiota. Muiden erityistukisopimusten tavoitteita ei saavutettu. Toteuma jäi näiden osalta 11–64 %:iin tavoitteesta.

Ohjelmakaudella 2007–2013 kasvoi suojavyöhykkeiden perustaminen jo hoito -toimenpidettä lukuun ottamatta kaikkien erityistukisopimusten pinta-alat. Eniten kasvoivat lietelannan sijoittaminen peltoon, ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen ja monivaikutteisen kosteikon hoito -toimenpiteiden pinta-alat.

Luonnonmukaisen tuotannon pinta-ala ala kasvoi 41 % ohjelmakaudella 2007–2013. Luonnonmukaisen kotieläintilojen määrä kasvoi ohjelmakaudella 60 %. Luonnonmukaisen tuotannon tukea maksettiin ohjelmakauden 2007–2013 lopussa 185 000 hehtaarille. Tukea maksettiin 18,3 %:lle kaikista luonnonmukaisen tuotannon tukea saavista tiloista. Luomutuotannon tukea saavien kotieläintilojen osuus kaikista kotieläintiloista oli 3,9 %. Luomutuotannon tukea maksettiin 8,1 %:lle käytettävissä olevasta maatalousmaasta.

Taulukko 15: Ohjelmakauden 2007–2013 aikana maksetut erityistukisopimukset (kpl, ha). Luvuissa ovat mukana myös ohjelmakausien 1995–1999 ja 2000–2006 vuosina 2007–2013 voimassa olleet sopimukset.

	2007		2008		2009		2010	
	kpl	ha / ey	kpl	ha / ey	kpl	ha / ey	kpl	ha / ey
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	2 776	7 518	2 862	8 223	2 799	8 430	2 752	8 657
Monivaikutteisen kosteikon hoito	298	201	297	191	286	201	291	226
Pohjavesialueiden peltoviljely	139	1 343	193	1 792	198	1 808	205	1 893
Valumavesien käsittelymenetelmät	1 428	21 601	954	12 918	1 547	28 609	1 355	28 646
Luonnonmukainen tuotanto	3 640	131 602	3 617	132 459	3 670	144 043	3 614	148 983
<i>josta luonnonmukainen kotieläintuotanto</i>	<i>443</i>	<i>20 906 ey</i>	<i>481</i>	<i>24 810 ey</i>	<i>504</i>	<i>27 925 ey</i>	<i>516</i>	<i>33 154 ey</i>
Perinnebiotooppien hoito	2 257	21 666	2 336	22 415	2 361	23 269	2 271	23 164
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	2 114	8 521	2 154	8 607	2 092	8 722	2 003	8 534
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	1 126	4 626 ey	1 061	5 372 ey	1 103	5 898 ey	1 076	6 172 ey
Alkuperäiskasvien viljely	5	6	3	3	6	6	5	6
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	-	-	-	-	24	233	37	391
Lietelannan sijoittaminen peltoon	-	-	-	-	1 482	50 330	2 046	73 810
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely	-	-	-	-	255	2 486	292	3 012
<i>Ohjelmakaudelle 2007-2013 poistetut erityistuet</i>								
Tehostettu peltojen kalkitus	35	376	15	138	15	134	9	56
Lannan käytön tehostaminen	3 987	75 695	3 143	61 577	2 297	44 871	1 073	18 610
	17 805	268 529 ha	16 635	248 323 ha	18 135	313 141 ha	17 029	315 986 ha
		25 532 ey		30 182 ey		33 823 ey		39 326 ey

	2011		2012		2013		2007-2013	
	kpl	ha / ey	kpl	ha / ey	kpl	ha / ey	tavoite, ha	Toteuma, %
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	2 565	8 691	2 518	8 844	2 371	8 496	15 000	57
Monivaikutteisen kosteikon hoito	279	242	300	283	317	387	600	64
Pohjavesialueiden peltoviljely	157	1 503	170	1 608	159	1 508	1 300	116
Valumavesien käsittelymenetelmät	1 312	29 790	1 345	30 869	1 376	31 808	9 000	353
Luonnonmukainen tuotanto	3 685	160 816	3 902	177 936	3 859	185 037	200 000	93
<i>josta luonnonmukainen kotieläintuotanto</i>	<i>573</i>	<i>39 310 ey</i>	<i>673</i>	<i>45 722 ey</i>	<i>708</i>	<i>52 293 ey</i>	<i>45 000 ey</i>	<i>116</i>
Perinnebiotooppien hoito	1 830	21 403	1 757	21 949	1 722	22 900	28 000	82
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	1 872	8 528	1 853	8 906	1 795	8 747	10 000	87
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	1 019	6 156 ey	933	6 017 ey	813	5 160 ey	5 000 ey	103
Alkuperäiskasvien viljely	5	6	8	8	6	7	6	117
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	44	491	49	512	51	519	3 500	15
Lietelannan sijoittaminen peltoon	2 566	94 231	2 897	112 749	2 919	119 410	30 000	398
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely	308	3 178	323	3 305	322	3 289	30 000	11
<i>Ohjelmakaudelle 2007-2013 poistetut erityistuet</i>								
Tehostettu peltojen kalkitus	-	-	-	-	-	-		
Lannan käytön tehostaminen	-	-	-	-	-	-		
	15 642	328 878 ha	16 055	366 969 ha	15 710	382 106 ha	327 406	
		45 466 ey		51 739 ey		57 453 ey	50000 ey	

Taulukko 16: Ohjelmakauden 2007–2013 erityistukisopimukset ELY-keskuksittain (€, kpl, ha) (sis. myös toimenpiteen 412(214)).

		Uusimaa	Varsinais-Suomi	Satakunta	Häme	Pirkanmaa	Kaakkois-Suomi	Etelä-Savo	Pohjois-Savo	Pohjois-Karjala	Keski-Suomi	Etelä-Pohjanmaa	Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa	Kainuu	Lappi
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	€	5 236 069	9 357 169	1 376 523	2 326 112	721 108	3 727 615	201 854	964 776	282 425	340 819	1 299 036	300 999	874 398	-	3 181
	ha	1 573	2 826	428	708	220	1 163	83	364	106	119	454	119	332	-	1
	kpl	368	723	140	178	70	293	36	176	44	53	160	32	96	-	3
Monivaikutteisen kosteikon hoito	€	53 042	229 227	45 114	71 322	13 151	18 014	52 230	92 209	42 336	100 474	137 169	9 805	55 680	-	-
	ha	18	109	18	30	4	13	22	40	17	37	48	5	25	-	-
	kpl	17	77	28	24	15	11	26	17	23	30	25	5	16	-	-
<i>josta toimintaryhmien kautta</i>	€	-	-	-	2 904	-	-	3 509	-	9 887	-	20 707	-	30 431	-	-
	ha	-	-	-	2	-	-	2	-	6	-	12	-	19	-	-
	kpl	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-
Pohjavesialueiden peltoviljely	€	30 713	21 405	84 035	224 783	93 756	8 949	13 847	41 059	165 635	107 617	267 505	243 564	195 072	29	12 305
	ha	29	20	87	212	87	8	13	39	181	102	295	239	185	0	11
	kpl	1	2	10	14	4	3	2	3	20	17	42	24	15	1	1
Valumavesien käsittelymenetelmät	€	31 032	445 073	602 375	19 399	139 049	5 339	-	-	6 901	28 412	3 375 771	6 965 639	2 877 291	28 536	-
	ha	74	980	1 403	22	328	13	-	-	16	67	7 939	14 498	6 398	70	-
	kpl	2	41	60	1	14	1	-	-	1	3	351	703	195	4	-
Luonnonmukainen tuotanto	€	15 082 876	16 125 393	5 933 509	6 563 542	17 317 126	9 774 962	8 502 873	12 690 332	15 813 108	5 525 456	18 578 181	16 337 461	19 983 191	6 887 434	2 336 713
	ha	15 682	16 993	6 240	6 873	18 130	10 169	8 888	13 118	16 468	5 748	19 545	16 891	20 719	7 193	2 379
	kpl	318	287	144	163	426	211	227	325	306	151	351	381	392	130	48
Perinnebiotooppien hoito	€	2 517 615	8 081 185	3 019 066	4 790 931	2 344 608	469 200	5 498 690	6 106 834	2 447 778	1 148 851	297 359	4 051 209	8 898 431	1 395 529	2 233 508
	ha	1 044	3 289	1 200	1 801	875	182	2 544	2 487	926	412	99	2 374	3 940	571	1 157
	kpl	55	193	65	151	122	47	192	290	151	79	39	93	124	57	62
<i>josta toimintaryhmien kautta</i>	€	2 040	32 067	46 323	916	15 383	-	10 414	15 902	9 628	32 063	-	56 156	3 941	14 068	126 836
	ha	1	17	27	1	9	-	6	9	6	19	-	36	2	8	105
	kpl	1	6	2	1	1	-	3	1	4	3	-	3	1	2	5
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	€	2 381 082	5 388 887	1 729 198	1 390 639	1 566 729	1 362 594	1 226 996	2 193 304	563 847	1 005 192	818 315	365 425	1 767 049	240 001	512 538
	ha	943	2 053	652	510	572	521	484	943	233	368	329	150	658	91	241
	kpl	96	329	72	101	118	164	151	223	97	100	102	34	143	32	30
<i>josta toimintaryhmien kautta</i>	€	-	4 909	-	-	5 980	-	1 158	-	-	-	14 564	-	-	27 621	3 025
	ha	-	3	-	-	3	-	1	-	-	-	10	-	-	16	2
	kpl	-	2	-	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	5	1
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	€	422 705	1 246 532	553 940	865 656	1 353 081	773 689	860 767	326 893	835 773	1 117 295	666 129	821 676	1 325 314	537 652	607 181
	kpl	33	69	41	56	94	55	54	42	41	72	53	55	89	20	39
	ha	-	-	-	3 068	-	-	-	8 528	2 420	-	-	-	3 068	-	-
Alkuperäiskasvien viljely	€	-	-	-	3 068	-	-	-	8 528	2 420	-	-	-	3 068	-	-
	ha	-	-	-	1	-	-	-	4	1	-	-	-	1	-	-
	kpl	-	-	-	1	-	-	-	3	1	-	-	-	1	-	-
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen	€	3 493	483 573	74 514	95 085	-	40 631	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ha	2	357	54	72	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	kpl	1	37	4	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lietelannan sijoittaminen peltoon	€	453 826	2 496 542	318 335	610 612	1 279 401	571 506	776 445	3 380 542	1 041 940	965 410	4 604 378	4 479 004	4 586 564	306 693	361 246
	ha	2 183	11 626	1 374	2 925	6 173	2 744	3 558	14 918	5 012	4 391	18 611	21 362	21 344	1 480	1 709
	kpl	52	261	37	96	161	94	93	261	117	92	494	593	503	30	35
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely	€	9 883	11 087	26 113	23 492	61 178	30 501	23 516	31 509	54 450	99 694	189 138	155 604	463 466	42 421	231 370
	ha	19	25	50	52	141	58	52	79	121	211	421	417	1 044	99	500
	kpl	2	6	8	10	16	8	11	11	18	32	44	31	72	6	45

*Maksetut tuet laskennallisia

Taulukossa 16 esitetään erityistukisopimusten pinta-alat ja lukumäärät ELY-keskuksittain. Erityistukisopimuksia tehtiin Manner-Suomessa 20 %:lle käytössä olevasta maatalousmaasta. Huomioitavaa on, että perinnebiotoopit sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukset eivät sijaitse kaikilta osin maatalousmaalla.

Toimintaryhmien kautta haetuista rekisteröityjen yhdistysten perinnebiotooppien hoitosopimuksista maksettiin tukea 42 kohteelle yhteensä 0,53 milj. euroa. Näiden kohteiden pinta-ala oli yhteensä 256 hehtaaria. Toimintaryhmien kautta maksettiin tukea perinnebiotooppien hoitoon kaikkien muiden ELY-keskusten alueilla lukuun ottamatta Kaakkois-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksia. Luonnon ja maiseman monimuotoisuussopimuksista maksettiin tukea 12 kohteelle yhteensä 34 hehtaarin alalle. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden hoitoon tukea maksettiin Varsinais-Suomen, Pirkanmaan, Etelä-Savon, Etelä-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin ELY-keskusten alueilla. Monivaikutteisen kosteikon hoitosopimuksista (6 kpl) maksettiin tukea Hämeen, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Etelä-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten alueilla.

Taulukossa 17 esitetään ympäristötukeen sitoutuneista tiloista niiden tilojen osuudet, joilla oli 1, 2–3 tai yli 3 erityistukisopimusta ohjelmakauden 2007–2013 lopussa. Tilojen osuus, joilla ei ole erityisympäristötukisopimuksia lainkaan, oli huomattavan suuri. Niiden tilojen osuus, joilla ei ole yhtään erityisympäristötukisopimusta, oli suurin Lapissa ja pienin Pohjois-Pohjanmaalla.

Taulukko 17: Erityistukisopimusten lukumäärä ympäristötukeen sitoutuneilla tiloilla ohjelmakaudella 2007–2013.

	Tilalla 1 sopimus	Tilalla 2-3 sopimusta	Tilalla > 3 sopimusta
Uudenmaan ELY-keskus	13 %	5 %	1 %
Varsinais-Suomen ELY-keskus	14 %	7 %	2 %
Satakunnan ELY-keskus	12 %	4 %	1 %
Hämeen ELY-keskus	13 %	4 %	1 %
Pirkanmaan ELY-keskus	14 %	4 %	1 %
Kaakkois-Suomen ELY-keskus	13 %	5 %	1 %
Etelä-Savon ELY-keskus	14 %	6 %	1 %
Pohjois-Savon ELY-keskus	17 %	8 %	1 %
Pohjois-Karjalan ELY-keskus	17 %	7 %	1 %
Keski-Suomen ELY-keskus	12 %	4 %	1 %
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	16 %	6 %	1 %
Pohjanmaan ELY-keskus	18 %	7 %	1 %
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus	20 %	8 %	1 %
Kainuun ELY-keskus	15 %	5 %	1 %
Lapin ELY-keskus	7 %	2 %	1 %

Ohjelmakaudella 2007–2013 tapahtui ympäristötukien maksujen osalta toivottua kehitystä suuntaan, jossa erityistukien osuus maksuista kasvoi. Vaikka erityistukisopimusten pinta-alatavoite ylitettiin, oli sopimusten osuus edelleen ympäristötuista alhainen. Kokonaisalatavoitteen ylittyminen johtuu pääasiassa lietalan sijoittaminen peltoon -toimenpiteen tavoitteen roimalla ylityksellä. Niiden tilojen määrä oli suuri, joilla ei ollut yhtään erityistukisopimusta. Potentiaalisia sopimuskohteita olisi ollut huomattavasti enemmän kuin sopimuksia tehtiin. Ympäristötukiin kaivataan entistä kohdennetumpia toimenpiteitä, jotta yhä useampi tila saadaan toimintaan mukaan ja niiden avulla saadaan aikaan aiempaa tehokkaampia vaikutuksia. Mm. tähän on kiinnitetty erityistä huomiota ohjelmakauden 2014–2020 toimenpiteiden valmistelussa.

Taulukkoon 18 on koottu ohjelmakauden 2007–2013 kehyksestä maksetut ympäristötuet.

Taulukko 18: Ohjelmakauden 2007–2013 kehiksestä maksetut maatalouden ympäristötuet, milj. €.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014-2015	Yhteensä	euroa/vuosi*
Perustoimenpiteet	193,2	200,8	214,5	222,8	221,9	220,7	168,0	52,2	1 494,0	213,4
Puutarhatilojen perustoimenpiteet	4,3	4,1	4,2	4,3	4,4	4,3	3,3	1,0	30,0	4,3
Yhteensä	197,5	204,9	218,7	227,1	226,3	225,0	171,3	53,2	1 524,0	217,7
Lisätoimenpiteet										
Vähennetty lannoitus	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	0,8	0,3	8,4	1,2
Typpilannoituksen tarkentaminen peltokasveilla	17,5	18,3	18,0	18,0	18,7	0,1	14,5	4,8	110,0	15,7
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys ja kevennetty muokkaus	5,9	6,0	5,7	5,6	5,7	5,5	4,1	1,4	39,8	5,7
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys	7,3	7,5	7,2	7,0	7,1	6,5	4,8	1,6	49,1	7,0
Peltojen tehostettu talviaikainen kasvipeitteisyys	19,2	20,0	19,6	19,7	20,2	22,3	16,7	5,6	143,3	20,5
Viljelyn monipuolistaminen	4,6	4,6	4,4	4,4	4,5	3,8	2,9	0,9	30,4	4,3
Laajaperäinen nurmituotanto	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,1	0,4	10,6	1,5
Lannan levitys kasvukaudella	4,7	4,7	4,5	4,5	4,5	3,9	2,8	0,9	30,5	4,4
Ravinnetase	4,1	4,2	4,1	4,1	4,3	4,4	3,3	1,1	29,6	4,2
Kerääjäkasvien viljely	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	2,1	0,3
Typpilannoituksen tarkentaminen puutarhakasveilla	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	19,1	0,1	0,0	19,9	2,8
Katteen käyttö monivuotisilla puutarhakasveilla	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,0	0,3	9,7	1,4
Tuhoeläinten tarkkailumenetelmien käyttö	3,4	3,0	2,9	3,5	3,5	3,2	2,0	0,7	22,1	3,2
Yhteensä	71,4	73,2	71,1	71,3	73,1	72,9	54,3	18,1	505,5	72,2
Erityistukisopimukset										
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito	3,6	3,8	3,8	4,0	3,8	4,3	3,6	0,1	27,0	3,9
Monivaikeuden kosteikon hoito	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0	0,9	0,1
Pohjavesialueiden peltoviljely	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0	1,5	0,2
Valumavesien käsittelymenetelmät	3,1	1,8	2,2	1,9	1,7	1,8	1,9	0,1	14,5	2,1
Luonnonmukainen tuotanto	18,3	21,1	23,0	25,0	27,6	31,1	30,8	0,6	177,5	25,4
josta luonnonmukainen kotieläintuotanto	2,7	3,4	3,7	4,1	4,8	6,0	6,1	0,1	30,8	4,4
Perinnebiotooppien hoito	7,0	7,3	7,5	7,7	7,1	8,5	7,9	0,1	52,9	7,6
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen	3,1	3,0	3,0	3,1	3,2	3,4	3,5	0,1	22,5	3,2
Alkuperäisrotujen kasvattaminen	1,3	1,5	1,7	1,8	1,9	1,9	2,0	0,1	12,3	1,8
Alkuperäiskasvien viljely	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen			0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	-	0,7	0,1
Lietelannan sijoittaminen peltoon			2,8	4,2	5,3	6,3	5,0	2,6	26,2	3,7
Turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely			0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	1,5	0,2
<i>Ohjelmakaudelle 2007-2013 poistetut sopimukset</i>										-
<i>Tehostettu peltojen kalkitus</i>	0,0	0,0	0,0	0,0					0,1	0,0
<i>Lannan käytön tehostaminen</i>	5,2	4,1	2,9	1,2					13,4	1,9
Yhteensä	41,9	42,9	47,6	49,6	51,5	58,4	55,6	3,6	350,9	50,1
YHTEENSÄ	310,8	321,0	337,3	348,0	350,9	356,3	281,2	74,9	2 380,4	340,1

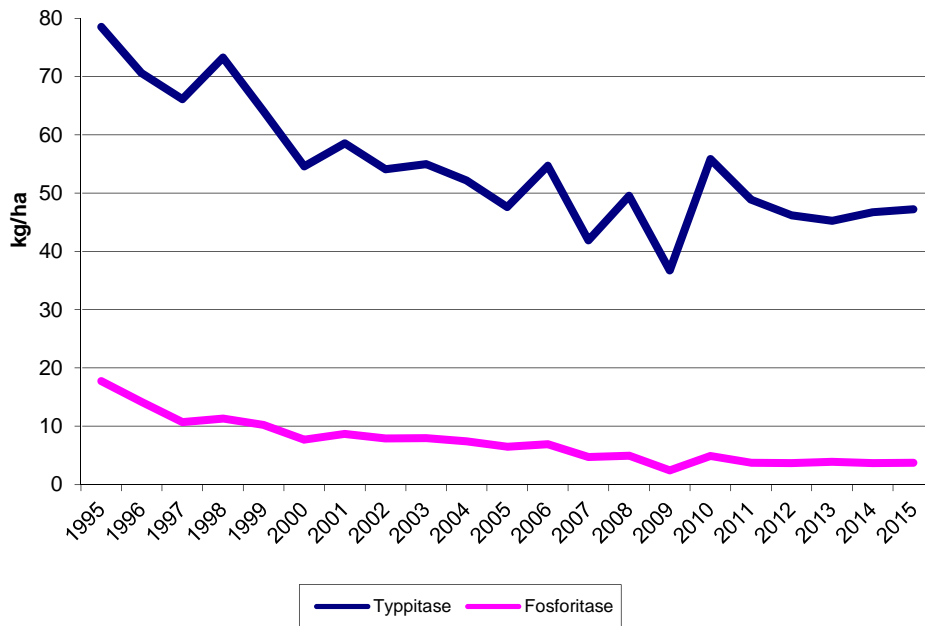
*Jakajana käytetty 7 vuotta.

Vuonna 1990 typpitase oli 94 kg/ha. Ohjelmakaudella 1995–1999 se oli keskimäärin 70,7 kg/ha ja ohjelmakaudella 2000–2006 keskimäärin 54,5 kg/ha. Ohjelmakauden 2007–2013 (ml. vuodet 2014 ja 2015) keskimääräinen typpitase oli 46,5 kg/ha. Fosforitaseen arvot vastaavina aikoina olivat: 28,4, 12,9, 7,7 ja 4,0 kg/ha. Ohjelmakauden 2007–2013 tavoite typpitaseelle oli ≤ 46 kg/ha ja fosforitaseelle ≤ 5 kg/ha. Typpi- ja fosforitaseiden laskennasta vastaa Luonnonvarakeskus (LUKE). (Taulukko 19 ja kuva 17)

Taulukko 19: Typpi- ja fosforitaseen kehitys 1995–2015 (kg/ha).

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Typpitase	78,5	70,6	66,1	73,3	64,0	54,6	58,6	54,1	55,0	52,2	47,6	54,7	41,9	49,5	36,8	55,9	48,9	46,2	45,3	46,7	47,2
Fosforitase	17,7	14,1	10,7	11,3	10,2	7,7	8,7	7,9	8,0	7,4	6,5	6,9	4,7	5,0	2,4	4,9	3,7	3,7	3,9	3,7	3,8

Kuva 17: Typpi- ja fosforitaseiden kehitys 1995–2015 (kg/ha).

Alueellisten ravinnetaseiden laskenta siirrettiin vuoden 2015 aineistosta alkaen excelistä SAS EG-ympäristöön. Laskennan päävastuu siirtyy myös tästä eteenpäin Luken Tilastopalvelut-yksikköön. Lannoitietiedot kerättiin edelleen kysymällä tärkeimmiltä valmistajilta ja markkinoijilta (Yara, BelorAgro, Cemagro ja Agroy) heidän alueellinen myyntijakaumansa tai arvio siitä. Maahantuojien vuoden 2013–2014 tuontitietoja käytettiin jakauman arvioinnissa. Lannoitetietojen alueellisen jakauman tietojen keräämistä tullaan kehittämään Eurostatin rahoittamassa hankkeessa vuoden 2016 aikana. Hanke päättyy kesäkuussa 2017.

Typpitase oli vuonna 2015 yli valtakunnallisen arvon Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Etelä-Savossa, Pohjois-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa. Fosforitase oli yli valtakunnallisen arvon Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa. (Taulukot 19 ja 20)

Viiden vuoden taseiden keskiarvot kertovat yksittäisen vuoden arvoa luotettavammin alueen maataloustuotannon ravinnetaseesta. Alueita verratessa ratkaisevaa on kotieläinten määrä, ja kasvintuotantovaltaisissa ELY-keskuksissa onkin tämän vuoksi alhaisemmat taseet kuin runsaasti kotieläintuotantoa sisältävillä alueilla. Ravinnetaseiden osalta ELY-keskusten absoluuttisten lukujen vertailun sijasta on parempi tarkastella alueen sisällä tapahtunutta muutosta.

Viiden vuoden keskiarvolla mitattuna typpitase ylitti vuoden 2015 lopussa valtakunnallisen keskiarvon Varsinais-Suomessa, Satakunnassa, Etelä-Savossa, Pohjois-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Lapissa. Fosforitase ylittyi vastaavasti Pohjois-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla ja Lapissa. (Kuva 18)

Eri alueiden välinen taseiden vertailu vaatii lisäksi alueen maalajijakaumien ja fosforipitoisuuksien tarkastelua. Lisäksi huomioon tulee ottaa kullakin alueella viljeltävät kasvit ja niiden lannoitusrajoitukset sekä prosessoidun lannan siirtyminen alueelta toiselle (esim. broilerin ja turkiseläinten pelletöity lantarae). Taseen komponenttien (siemenet, lanta, väkilannoitteet ja sato) tarkastelu osoittaa kuitenkin selvästi, miten huomattava merkitys taseisiin on kotieläintuotannon keskittymisellä tietyille alueille.

Taulukko 20: Typpi- ja fosforitaseen (kg/ha) kehitys ELY-keskuksittain 2005–2015.

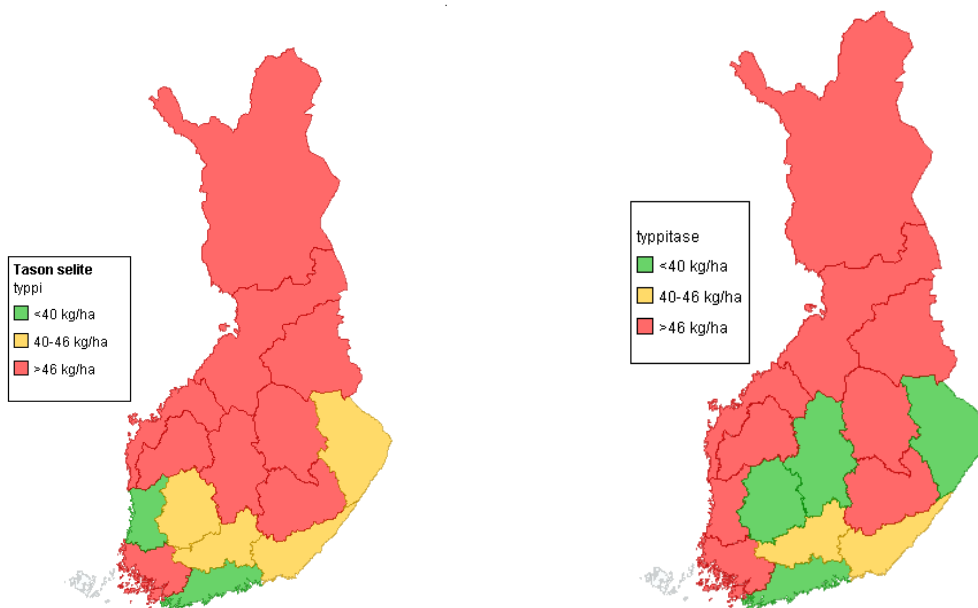
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Uusimaa	N	22,6	34,9	18,3	29,1	11,7	62,8	39,0	34,7	34,3	29,8	30,0
	P	-0,5	0,6	-2,8	-1,4	-5,4	1,1	-2,2	-2,8	-2,2	-2,9	-3,0
Varsinais-Suomi	N	57,6	63,2	53,3	61,5	57,5	81,1	56,6	52,9	53,4	48,0	56,4
	P	3,8	3,9	2,5	2,3	-0,5	3,8	0,4	-0,4	1,1	-0,1	2,1
Satakunta	N	30,9	38,3	23,4	32,4	28,3	65,8	58,2	65,5	50,0	52,6	51,7
	P	3,9	4,7	1,9	1,8	-0,3	3,1	2,1	3,4	1,9	1,7	1,2
Häme	N	38,6	47,9	37,1	44,3	29,6	61,9	45,4	45,1	47,5	45,8	33,0
	P	3,4	4,3	2,0	2,1	-1,2	3,1	0,1	0,2	0,5	0,6	-1,9
Pirkanmaa	N	34,7	47,2	30,6	40,9	29,4	42,2	25,2	25,5	23,9	32,3	25,9
	P	3,9	5,1	2,2	3,0	0,4	2,7	0,0	0,5	0,3	1,1	0,3
Kaakkois-Suomi	N	44,6	53,9	36,7	32,7	15,7	51,9	38,5	40,9	38,9	46,5	43,2
	P	4,3	4,4	1,5	0,4	-2,8	1,9	-0,4	0,4	0,3	1,0	-0,6
Etelä-Savo	N	47,8	62,8	45,0	49,6	35,1	57,1	64,0	46,2	50,7	63,9	52,1
	P	5,7	6,9	4,0	3,8	1,6	4,2	4,4	3,1	3,0	5,2	3,6
Pohjois-Savo	N	48,1	59,9	53,2	55,8	45,3	60,4	50,2	55,7	52,5	82,8	57,4
	P	6,9	7,5	5,8	5,3	2,9	4,4	3,0	4,6	4,1	7,0	4,3
Pohjois-Karjala	N	44,5	37,6	34,9	44,1	33,7	47,7	45,3	35,6	31,7	48,1	31,7
	P	5,9	4,4	3,8	3,7	2,2	4,1	2,5	3,2	2,7	4,1	0,8
Keski-Suomi	N	53,3	57,4	49,7	43,4	28,1	45,7	37,3	34,2	40,5	52,6	12,2
	P	6,9	7,1	4,9	4,3	1,0	3,4	2,3	2,8	2,1	3,4	-0,7
Etelä-Pohjanmaa	N	50,2	60,7	35,9	49,6	31,2	50,3	53,9	50,0	48,0	61,4	53,1
	P	7,8	8,7	4,6	5,7	2,3	4,5	5,1	4,7	4,6	5,9	4,8
Pohjanmaa	N	71,2	82,6	65,8	77,7	54,2	77,8	81,2	72,8	66,0	74,7	81,5
	P	12,8	13,8	10,7	10,7	6,7	10,2	10,0	9,5	8,5	9,0	10,7
Pohjois-Pohjanmaa	N	50,6	63,6	46,9	60,7	42,2	47,9	44,7	46,6	46,0	52,8	61,1
	P	6,8	7,7	4,8	6,2	2,0	3,2	2,4	3,2	3,1	3,8	5,2
Kainuu	N	49,6	48,2	41,4	54,1	41,1	74,9	56,9	55,8	46,5	30,9	58,3
	P	6,4	5,5	5,1	4,7	3,7	5,7	3,5	5,4	4,0	3,1	6,0
Lappi	N	51,2	65,5	44,8	67,9	43,4	48,3	47,0	61,3	48,4	72,0	56,0
	P	6,9	8,3	5,3	7,3	4,1	4,8	4,0	5,6	4,8	7,2	5,5

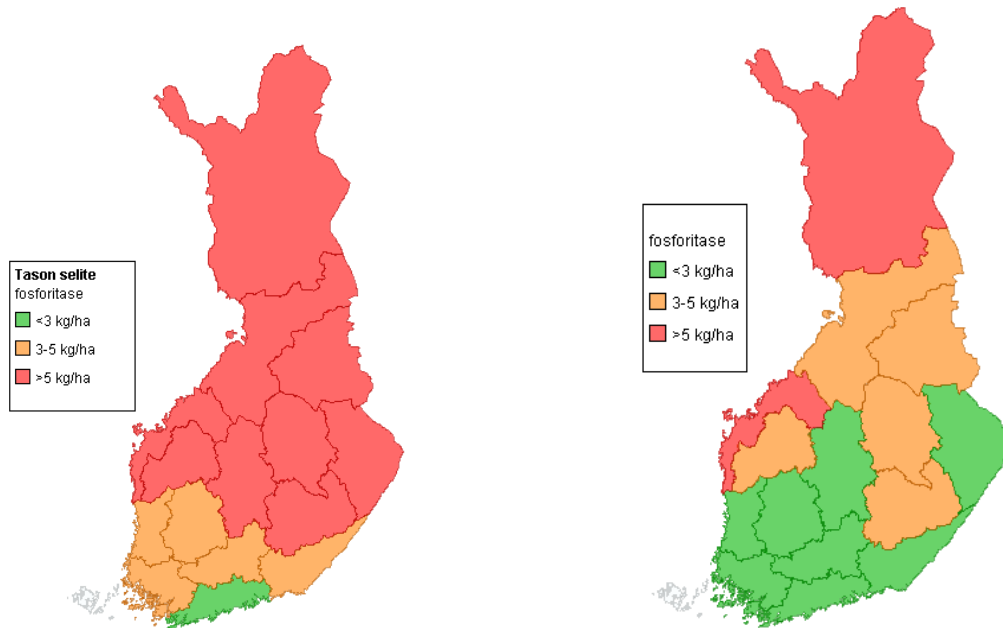
Kuvan 18 kartoissa esitetään ravinnetaseiden kehitys ELY-keskuksissa vuosien 2003–2007 ja 2011–2015 keskiarvoina. Alueelliset erot ovat suuret. Karttoihin on tehty asteikko ohjelman tavoitteiden perusteella.

Kuva 18: Typpi- ja fosforitaseet ELY-keskuksissa vuosina 2003–2007 ja 2011–2015 (ka).

Maatalouden typpitase ELY-keskuksittain 2003-2007 (ka), kg/ha

Maatalouden typpitase ELY-keskuksittain 2011-2015 (ka), kg/ha

Taseista voitaisiin saada enemmän kiinnostavaa informaatiota, ja niitä voitaisiin hyödyntää käytännön maataloudessa ympäristöindikaattoreina, jos taseille olisi käytettävissä viitearvot, jotka mahdollistaisivat tulkin erilaisissa tapauksissa. Se, minkä suuruinen tase on kullakin maatilalla tai peltolohkolla hyvä tai huono, riippuu lannoituksen ja kasvien ravinteidenoton lisäksi maaperän kyvystä luovuttaa ravinteita, typpeä ja fosforia, kasvin käyttöön. Tämän vuoksi esimerkiksi turvemaalla hyvä typpitaseen arvo jää pienemmäksi kuin kivennäismaalla, sillä tarvittava typpilannoitus on turvemaalla pienempi. Samoin fosforitaseen kohdalla maan viljavuusfosforiluku vaikuttaa hyvän ja huonon taseen suuruuteen.

Taseet ovat indikaattoreita, joiden kehitys kullakin alueella ajan suhteen antavat suunnan, mihin ravinteiden hyväksikäyttö tai ympäristökuormitus on kehittymässä. Tällöin oletuksena on, että esimerkiksi viljelykasvien keskinäiset suhteet eivät olisi paljon muuttuneet alueella tarkastelujakson aikana. Osa taseen muutoksesta puoleen tai toiseen olisi tällöin tulkittavissa esimerkiksi vähentyneenä tai lisääntyneenä ravinteiden huuhtoutumisriskinä. Ajallinen tarkastelu voi hyvin toimia myös maatilan tai peltolohkon tasolla. Vaikeuksia alkaa kuitenkin tulla heti, kun tarkastellaan taseita kahden eri maatilan tai eri peltolohkojen välillä. Myös kasvilaji ja -lajikekohtaiset erot voivat olla suuria.

Ravinnetaseiden tulkinta ympäristöindikaattoreina ja hyvän viljelytavan osoittajana on ollut esillä mm. tulevan ympäristökorvauksen suunnitteluprosessissa. Toistaiseksi taseita on vaikea käyttää ympäristöohjauksen välineenä, koska Suomessa ei ole käytettävissä tutkimuksiin pohjautuvaa tulkintaa hyvien ja huonojen taseiden lukuarvoiksi eri viljelyolosuhteisiin. Parhaillaan on käynnissä tutkimushanke, jossa tavoitteena on yhdistää kaikki saatavissa oleva tieto sekä kontrolloiduista tutkimuksista että käytännön maatiloilta kerätyistä aineistoista, jotta nähtäisiin taseiden vaihteluväli ja löydettäisiin eri maaperäoloihin ja viljelykiertoihin liittyvät taseiden viitearvot.

Ympäristötuen vaikuttavuutta on seurattu vuosina 1995–2013 jatkuneessa Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksessa (MYTVAS). Alueelliset typpi- ja fosforitaseet ovat vuodesta 2011 lähtien olleet osana työ- ja elinkeinoministeriön ja ELY-keskusten välisiä tulossopimuksia.

Luontoarvoiltaan arvokkaan (High Natura Value, HNV) maatalousmaan määrän muutosta on seurattu vuodesta 2006 alkaen. Suomessa HNV-maatalousmaan määrän seurantaan kehitettiin rekisteriaineistoihin perustuva seurantaindikaattori. Indikaattori perustuu parhaisiin käytettävissä oleviin, päivittyviin tietoaineistoihin ja siinä huomioidaan myös eräitä kansallisesti merkittäviä erityispiirteitä kuten puustoiset laitumet ja pelto- maiseman rikkonaisuus. Indikaattori on epäsuora tapa tunnistaa luonnon monimuotoisuuden vaikuttavia

muutoksia. Se on käytännössä keino vertailla ja suhteuttaa toisiinsa yksittäisiä maatiloja. Se kertoo viime kädessä sellaisten maatilojen osuuden ja yhteisalan, joilla on tuotantorakenteensa ja maankäyttönsä puolesta potentiaalia ylläpitää alueellaan keskimääräistä monimuotoisempaa maatalousluontoa. Taulukossa 21 esitetään niiden tilojen lukumäärä, joilla on määritelmän mukaan luonnonarvoltaan arvokkaiksi luokiteltavia aloja, näiden alueiden kokonaisala ja HNV-maatalousmaan määrän prosentuaalinen osuus maatalousmaasta.

Taulukko 21. Luontoarvoiltaan arvokas maatalousmaa vuosina 2007–2013 .

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
tilojen lkm	7 841	7 442	7 159	7 123	6 899	6 497	6 208
HNV-ala	222 331	212 657	208 498	210 955	206 391	198 513	192 917
HNV-alan osuus KMM:stä	9,7 %	9,3 %	9,1 %	9,2 %	9,0 %	8,6 %	8,4 %

Suomen ympäristökeskuksen keväällä 2015 valmistuneen tutkimuksen mukaan HNV-maatalousmaan osuus on vähentynyt enemmän alueilla, joilla maatalousmaan ala on kasvanut. Tästä voi epäsuorasti päätellä, että pinta-alaansa kasvattaneet maatilat ovat luontoarvoiltaan keskimääräistä heikompia, ja että uusi maatalousmaa on yleensä luontoarvoiltaan vähäistä. Tilakokoluokan mukaan tarkasteltuna HNV-maatalousmaan osuus on suurin kaikkein pienimmillä mautiloilla ja laskee tilakoon kasvaessa. Mautilojen keskikoko on ollut jo pitkään vakaassa kasvussa, joten tämä selittää osaltaan myös HNV-indikaattorin laskevaa yleistrendiä. Tuotantonsa lopettaneissa on todennäköisesti ollut suhteellisesti enemmän juuri pienialaisia (HNV-) mautiloja.

HNV-indikaattorin yleistä ja alueellista kehitystä selittivät parhaiten kotieläintilojen, luonnonlaitumien ja pysyvien laitumien määrän väheneminen. Näistä ensin mainittu trendi selittää keskeisesti kahta jälkimmäistä. Etenkin lypsykarjatilojen määrän on ennakoitu vähenevän merkittävästi jatkossakin, ja keskittyvän alueellisesti yhä enemmän tärkeimmille tuotantoalueilleen.

Ratkaisevinta HNV-maatalousmaan määrän tulevalle kehitykselle on se, missä määrin Suomessa pystytään turvaamaan pienimuotoiseen, matalaintensiiviseen laiduneläinten hoitoon perustuvan maatalouden harjoittaminen kohtalaisen suurella määrällä mautiloja. Uuden rahoituskauden ympäristökorvauksen ympäristösopimuksilla (aiemmilla erityistukisopimuksilla) voi olla tässä ratkaiseva rooli. Samoin luonnonhaittakorvauksen maksaminen pysyville nurmille vuodesta 2015 alkaen voi muuttaa kehitystä. Potentiaalisia ympäristösopimusten hakijoita on runsaasti, sillä kyseisten erityistukien suosio on ollut tähän asti varsin vähäistä.

Kotieläintilojen määrä vähentyy jatkossa entisestään, mutta toisaalta kotieläinten lukumäärän ennakoidaan pysyvän jokseenkin ennallaan. Eläimet keskittyvät siis yhä harvemmille mautiloille, joilla eläinmäärät vastaavasti kasvavat. Tämä ei väistämättä heijastu HNV-maatalousmaan määrän laskuna, jos laiduntavia eläimiä pystytään hajauttamaan nykyistä laajemmille alueille. Tätä voidaan tukea edistämällä eläinten kiertävää laidunnusta vuokramailta esimerkiksi Laidunpankin (www.laidunpankki.fi) tai vastaavien keinojen avulla. Näin kotieläinten tarjoama ”laidunnuspalvelu” saataisiin hyödynnettyä maksimaalisesti. Luonnonlaitumien käyttö tulisi myös saada karjatilojen kannalta houkuttelevammaksi, joko korottamalla sitä edistäviä maataloustukia tai vahvistamalla ”niittylihan” kuluttajakysyntää ja sitä kautta tuotteen hintaa. Tähän on edellytyksiä, sillä ekologiset tuotantotavat ja lähiruoka ovat kuluttajien keskuudessa nousevia trendejä.

Eläinten hyvinvointia edistävät tuet (toimenpide 215)

Ohjelmakauden 2007–2013 lopussa eläinten hyvinvointituen sitoumuksia oli 6 196 tilalla. Näistä 5 362 oli nautatiloilla ja 834 sikatiloilla (taulukko 22). Tukia maksettiin ohjelmakauden aikana yhteensä 149,7 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli 41,9 milj. euroa.

Eläinten hyvinvointia edistävät tuet olivat ensimmäisen kerran haettavina vuonna 2008. Tukijärjestelmää uudistettiin vuoden 2011 aikana ja muutoksen seurauksena toimenpiteen suosio ja tukimennekki kasvoivat merkittävästi. Ennen tukijärjestelmän uudistusta (2008–2011) sitoutuneiden tilojen määrä oli kasvanut 13 %:lla. Sitoumusten määrä kasvoi 41 % vuosien 2008–2013. Toimenpiteeseen 215 kohdennetut varat olivat osoittautuneet alusta lähtien alimitoitetuiksi. Ohjelmamuutoksilla lisättiin toimenpiteen rahoitusta. Vaikka rahoitusta lisättiin, ei vuosina 2013 ja 2014 voinut tehdä uusia sitoumuksia määrärahatilanteen vuoksi.

Kaikista Suomen nautatiloista 41 %:lla ja sikatiloista 76 %:lla oli ohjelmakauden lopussa eläinten hyvinvointia edistävä sitoumus. Kotieläintaloudesta luopuminen vaikutti eläinten hyvinvointitukeen sitoutuneiden tilojen suhteelliseen osuuteen. Nautatilojen määrä väheni ohjelmakaudella 2007–2013 24 % ja sikatilojen 41 %. Tavoitteesta nautatilojen osalta toteutui 89 % ja sikatilojen osalta 56 %, joten ohjelmakauden 2007–2013 tavoitteet eläinten hyvinvointitoimenpiteen osalta saavutettiin hyvin.

Osin eläinten hyvinvointituen vaikutuksesta eri toimijoiden tietoisuus tuotantoeläinten hyvinvoinnista lisääntyi, terveydenhuoltosopimusten määrä nautatiloilla kasvoi ja ennakoiva terveydenhuolto sai hyvän aseman maatiloilla. Ohjelmakaudelle 2014–2020 eläinten terveydenhuolto hoidetaan maaseutuohjelman neuvontatoimenpiteen kautta. Eläinten terveydenhuolto on osa kansallista laatustrategiaa. Tarkoituksena on lujittaa elintarviketuotantoketjun vahvuuksia kuten hyvää eläinten terveystilannetta, vähäistä lääkkeiden käyttöä, elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua. Kansallisen laatustrategian avulla parannetaan tilatason seurantaa, läpinäkyvyyttä ja dokumentaatiota. Lyhyt tuotantoketju takaa läpinäkyvyyttä tuotanto-olosuhteisiin ja -tapaan. Tuotantoeläinten ennaltaehkäisevällä terveydenhuollolla vahvistetaan myös maatilojen riskienhallintaa.

Taulukko 22: Ohjelmakaudella 2007–2013 maksetut eläinten hyvinvointia edistävät tuet (kpl, euroa).

	sitoumuksia (2013), kpl	tavoite, kpl	maksettu tukea, 2008-2014
Nautatilat			
Perusehdot	5 362	6 000	55 635 590
Lisäehdot			
Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen			
a -vaihtoehto	1 390		12 907 595
b -vaihtoehto	1 285		9 398 928
Kytettyjen nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	1 554		9 109 197
Vähintään 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	2 202		20 058 618
Nautojen jaloittelu ja laidunnus			
a -vaihtoehto	635		6 850 236
b -vaihtoehto	463		1 537 368
c -vaihtoehto	1 076		3 773 522
Sairas-, hoito- tai poikimakarsinat	1 342		6 081 839
Sikatilat			
Perusehdot	834	1 500	9 527 031
Lisäehdot			
Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden laidunnus tai jaloittelu	20		331 177
Emakoiden ja ensikoiden tiineytys	114		494 499
Tiineytettyjen sikojen tila- ja makuupaikkavaatimukset	167		414 554
Parannetut porsimisolosuhteet	59		710 359
Vieroitettujen porsaiden ja lihasikojen karsinoiden kuivittaminen	166		1 107 834
Virikkeiden lisääminen	586		3 854 467
Yhteys ulkoilmaan	45		297 833
Sairas- ja hoitokarsinat	576		5 654 878
Sikojen karsinaolosuhteiden parantaminen ^c	80		1 959 401
			149 704 926

^c Vanhan järjestelmän toimenpide

ELY-keskuksista eniten eläinten hyvinvointia edistäviä sitoumuksia oli Pohjois-Savossa (taulukko 23). Myös Etelä-Pohjanmaalla, Pohjanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla saatiin tehtyä merkittävä määrä sitoumuksia. Näiden kaikkien neljän ELY-keskuksen alueella tehdyt sitoumukset edustivat 50 % kaikista tukijärjestelmän sitoumuksista. Kaikista Suomen nautoista 51 % sijaitsi kyseisten neljän ELY-keskuksen alueella. Sikatiloista 90 % sijaitsi Etelä- ja Länsi-Suomen alueilla.

Taulukko 23: Vuosina 2008 – 2014 maksetut eläinten hyvinvointia edistävät tuet ELY-keskuksittain.

	2008		2009		2010		2011	
	kotieläintilojen lkm	€	kotieläintilojen lkm	€	kotieläintilojen lkm	€	kotieläintilojen lkm	€
Uusimaa	102	261 582	111	292 804	105	333 561	116	251 332
Varsinais-Suomi	267	635 548	287	779 723	297	1 066 108	308	826 979
Satakunta	122	302 798	133	368 792	137	453 990	143	360 049
Häme	282	567 117	306	715 000	320	752 503	322	596 959
Pirkanmaa	257	598 761	280	725 782	276	749 223	291	648 747
Kaakkois-Suomi	155	321 736	158	355 058	164	400 301	169	311 474
Etelä-Savo	242	508 098	272	659 616	276	646 273	278	486 661
Pohjois-Savo	648	1 288 889	684	1 543 334	686	1 600 443	720	1 265 362
Pohjois-Karjala	254	548 210	268	594 980	271	658 123	267	500 495
Keski-Suomi	213	424 144	243	536 015	250	532 246	256	410 915
Etelä-Pohjanmaa	573	1 297 049	603	1 516 853	614	1 661 660	631	1 371 501
Pohjanmaa	553	1 215 396	606	1 612 538	606	1 590 006	629	1 256 352
Pohjois-Pohjanmaa	516	1 158 282	555	1 293 579	553	1 424 215	588	1 238 177
Kainuu	118	241 139	124	266 027	131	288 502	140	243 628
Lappi	105	242 023	109	276 489	120	331 058	126	262 190
YHTEENSÄ	4 407	9 610 772	4 740	11 536 590	4 806	12 488 212	4 983	10 030 821

*laskennallinen

	2012		2013		2014		2008-2014	
	kotieläintilojen lkm*	€	kotieläintilojen lkm*	€	kotieläintilojen lkm*	€	kotieläintilojen lkm*	€
Uusimaa	138	1 036 014	135	1 034 017	135	511 050	135	3 702 513
Varsinais-Suomi	401	3 903 362	412	3 775 044	412	1 865 769	412	12 790 882
Satakunta	190	1 777 197	189	1 798 945	189	889 106	189	5 922 332
Häme	364	2 191 562	367	2 237 251	367	1 105 734	367	8 126 954
Pirkanmaa	356	2 766 667	376	2 800 174	376	1 383 951	376	9 626 904
Kaakkois-Suomi	207	1 359 833	215	1 338 268	215	661 423	215	4 725 318
Etelä-Savo	334	1 875 477	326	1 901 697	326	939 890	326	6 984 051
Pohjois-Savo	925	5 906 234	886	6 086 543	886	3 008 199	886	20 599 716
Pohjois-Karjala	350	2 303 900	350	2 306 805	350	1 140 110	350	8 013 996
Keski-Suomi	334	1 929 100	355	1 931 934	355	954 835	355	6 686 958
Etelä-Pohjanmaa	748	5 344 815	739	5 408 022	739	2 672 848	739	19 180 300
Pohjanmaa	806	5 417 722	788	5 582 633	788	2 759 147	788	19 340 574
Pohjois-Pohjanmaa	710	4 590 017	706	4 602 029	706	2 274 496	706	16 501 260
Kainuu	193	1 159 128	189	1 156 674	189	571 672	189	3 907 934
Lappi	154	969 415	163	1 024 863	163	506 526	163	3 595 235
YHTEENSÄ	6 210	42 530 443	6 196	42 984 900	6 196	21 244 757	6 196	149 704 926

*laskennallinen

Loppuvuodesta 2014 tuotantoeläinten hyvinvoinnista järjestettiin eri puolilla Suomea 3 seminaaria, joihin osallistui neuvoja, ELY-keskusten eläinvalvojat ja investointitukivastaavat sekä rakentamisen asiantuntijat, eläinlääkärit, EU-tukiavustajat ja kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset sekä tutkijoita. Koulutuksen tavoitteena oli välittää ajankohtaista tietoa tuotantoeläinten hyvinvointiin liittyvistä asioista, jalkauttaa tutkimuksia sekä kouluttaa eläinvalvojia ja neuvoja.

Maa- ja metsätalousministeriössä on menossa Suomen vuodelta 1996 peräisin olevan eläinsuojelulain kokonaisuudistus. Uudistuksen tarkoituksena on modernisoida vuodelta 1996 oleva laki vastaamaan eläintenpidolle ja lainsäädännölle nykypäivänä asetettavia vaatimuksia. Eläinsuojelulain uudistamisessa otetaan huomioon uusin tutkimustieto eläinten tarpeista ja hyvinvoinnin vaatimuksista. Työn tueksi on teetetty asiantuntijaselvityksiä. Uudistuksen vaikutukset ulottuvat useille yhteiskunnan aloille. Lakiuudistuksen yhteydessä käydään laajaa keskustelua eläinten hyvinvoinnin turvaamisesta lainsäädännöllä. Tietoa eläinsuojelulain uudistuksen etenemisestä löytyy maa- ja metsätalousministeriön internet-sivuilta (<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/elaimet/elainsuojelulaki.html>). Eläinsuojelulaki ja sen perusteella annettava eläinsuojeluasetus ja eläinlajikohtaiset asetukset muodostavat perustason eläinten hyvinvointiin liittyville toimille.

Tuotantoeläinten olosuhteissa havaitaan edelleen puutteita. Julkisessa keskustelussa on puututtu tuotantotapoihin sekä eläinten hyvinvoinnin tasoon, valvontaan ja lainsäädännön rikkomuksiin. Eläinten hyvinvoinnin edistäminen edellyttää monien eri tahojen toimintaa ja yhteistyötä.

Eläinaktivistit ovat julkistaneet vuodesta 2007 alkaen salaa kuvattuja videoita, jotka paljastavat eläinten oloissa ja kohtelussa puutteita. Kansalaisten asenteisiin videot ovat vaikuttaneet yllättävän vähän. Tampereen yliopistossa tehdyn asennetutkimuksen mukaan suomalaiset arvioivat tuotantoeläinten hyvinvointia myönteiseksi nauta-, lammas- ja porotaloudessa. Siipikarjan ja sikojen hyvinvointiin suhtaudutaan melko epäilevästi. Kielteisimmin asennoidutaan broilerintuotantoon.

Ei-tuotannolliset investoinnit (toimenpide 216)

Ohjelmakaudella 2007–2013 maksettiin tukea viljelijöiden toteuttamiin ei-tuotannollisiin investointeihin 213 hankkeeseen yhteensä 3,39 milj. euroa, josta maaseuturahaston osuus oli 0,95 milj. euroa. Lisäksi rekisteröidyille yhdistyksille maksettiin ohjelmakauden aikana toimenpiteen 412 kautta tukea 1,86 milj. euroa (josta maaseuturahaston osuus oli 0,8 milj. euroa) yhteensä 82 hankkeeseen.

Toimintaryhmien aktivointityö lisäsi rekisteröityjen yhdistysten kiinnostusta ei-tuotannollisia investointihankkeita kohtaan ohjelmakauden aikana. Ympäristöhankkeiden myötä käynnistyi kylien perinnemaiseman säilyttämiseen tähtääviä hankkeita.

Ohjelmakaudelle 2007–2013 asetettiin tavoitteeksi 600 investointia (viljelijöiden ja yhdistysten toteuttamat yhteensä). Tavoitteesta saavutettiin 49 %.

Taloudellisen toiminnan laajentaminen maatalouden ulkopuolelle (toimenpide 311)

Toimenpiteestä 311 rahoitettiin ohjelmakauden aikana suurimmaksi osaksi maatalousyritysten toteuttamia investointeja yritystoiminnan monipuolistamiseen, joihin maksettiin julkista rahoitusta yhteensä noin 35 milj. euroa mukaan lukien Leader-ryhmien kautta rahoitetut toimet. Lisäksi toimenpiteestä rahoitettiin yritysten yhteistyötä ja yritystoiminnan mahdollisuuksia lisääviä elinkeinojen kehittämishankkeita. Leader-ryhmien aktivointitoiminta ohjelmakaudella keskittyi selvästi enemmänkin maatalouden ulkopuolisten mikroyritysten kehittämiseen kuin monialaisten maatilojen kehittämiseen.

Maatalousyritysten yritystoiminnan monipuolistamiseen tarkoitettua toimenpiteestä myönnettiin rahoitusta vuoden 2015 loppuun mennessä yhteensä 1 061 tuensaaja yritykselle. Tavoitteesta (3 200 tuensaajaa) saavutettiin 33 %. Toimenpiteessä tavoitteeksi asetettu investointien kokonaismäärä ylitettiin. Tavoitteenasetteluun vaikutti edellinen ohjelmakausi, jolloin yritysrahoituksen tuensaajajoukko oli rajoitettu toimintaansa maatalouden ulkopuolelle laajentaviin maatalousyrityksiin. Ohjelmakaudella 2007–2013 tuensaajien joukko laajeni maaseudulla toimiviin mikroyrityksiin.

Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä oli vuoden 2014 loppuun mennessä yhteensä 1 321 kappaletta, mikä on 26 % asetetusta tavoitteesta (5 500 hakemusta). Koko ohjelmakauden ajan toimenpiteen 311 rahoituksen kysyntä oli odotettua vähäisempää. Monialaisten maatilojen määrä pysyi melko samana samaan aikaan kun maatilojen lukumäärä vähentyi. Valtaosa tuensaajista oli luonnollisia henkilöitä (65 %). Ainoastaan luonnollisten henkilöiden osalta on mahdollista laskea sukupuolijakauma. Näistä naisten osuus oli 28 %. Investointien pääpaino oli matkailussa ja uusituvan energiaan liittyvässä yritystoiminnassa.

Maatilataustainen yritys saattoi olla tuensaajana muissakin toimenpiteissä, joten toimenpiteen 311 toteuma ei yksin kerro maatilojen kehittämisaktiivisuudesta. Tämän vuoksi on otettava huomioon, että toimenpiteestä 312 tuettiin mikroyrityksiä, jotka olivat maatilataustaisia mutta eivät harjoittaneet yritystoimintaa maatalouden yhteydessä vaan muun yritysmuodon kautta.

Mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (toimenpide 312)

Mikroyritysten perustamiseen ja kehittämiseen tarkoitettua toimenpiteessä 312 rahoitettiin pääosin yritysten investointeja ja kehittämistoimia. Niihin suunnattiin julkista rahoitusta yhteensä noin 207 milj. euroa mukaan lukien Leader-ryhmien kautta rahoitetut toimet. Toimenpiteestä on rahoitettu tämän lisäksi kehittämishankkeita, joilla on edistetty yritysten yhteistyötä ja kehitetty yritysten toimintaympäristöä.

Toimenpiteessä tuettujen mikroyritysten lukumääräksi asetetusta tavoitteesta (4 400 tuettua mikroyritystä) toteutui 90 % (3 954). Hyväksytyjä hakemuksia oli ohjelmakaudella yhteensä 5 172 kappaletta, mikä on 55 % asetetusta tavoitteesta (9 350 hyväksyttyä hakemusta). Hyväksytyistä hakemuksista 73 % kohdistui mikroyritysten kehittämiseen ja loput mikroyritysten perustamistoiimiin. Tuensaaajista suurin osa oli oikeushenkilöitä (91 %). Tällä toimenpiteellä oli suurimmat työllisyysvaikutukset yritysrahoituksen näkökulmasta tarkasteltuna. Ohjelmakaudella yrityksille myönnetystä rahoituksesta yli 70 % myönnettiin tästä toimenpiteestä.

Matkailuelinkeinojen edistäminen (toimenpide 313)

Suurin osa (67 %) toimenpiteestä rahoitetuista hankkeista oli sisällöltään maaseudun matkailupalvelujen kehittämistä tai markkinointia. Pienen mittakaavan infrastruktuurin, kuten tiedotuskeskusten tai opasteiden rakentamiseen ja vapaa-ajan infrastruktuurin kehittämiseen, kuten luontoon pääsyyn helpottamiseen keskityttiin 33 %:ssa toteutetuista toimista.

Tuettujen uusien matkailutoimien tavoitteeksi asetettiin 600 kpl. Hankkeita rahoitettiin yhteensä noin 140. Voidaan arvioida, että yhdessä hankkeessa toteutettiin useampia matkailutoimia.

Matkailun kehittämishankkeilla oli tärkeä rooli maaseudun matkailutoiminnan kehittämisessä ja hankkeilla saavutettiin hyviä tuloksia. Matkailun kehittämishankkeet sisälsivät mm. reitistöjen rakentamista, kylttien pystyttämistä, yhteistyön, verkostojen ja palvelukonseptien rakentamista eri toimijoiden välille sekä markkinoinnin ja monipuolista viriketoiminnan kehittämistä matkailijoille.

Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (toimenpide 321)

Vuoden 2015 loppuun mennessä hankkeita oli rahoitettu 384 kpl. Tuettujen toimien lukumäärätavoitteeksi asetettiin 400. Asetettu tavoite saavutettiin 96 %:sti.

Rahoitetuista hankkeista tieto- ja viestintätekniikan aloitteisiin (sis. infrastruktuuri) liittyvien hankkeiden kappalemäärään perustuva osuus tuetuista hankkeista oli 20 % (77 kpl), kulttuuri- ja yhteiskuntainfrastruktuurin ja liikuntaan liittyvään kehittämiseen suunnattujen hankkeiden osuus oli 12 % (46 kpl) ja ympäristöinfrastruktuurin parantamista koskevia hankkeita (viemäröintiin, jäteveden käsittelyyn ja energiaan liittyviä hankkeita) oli 28 % (108 kpl) kokonaisuudesta. Muita palvelujen kehittämiseen liittyviä hankkeita oli 40 % (153 kpl) rahoitetuista hankkeista.

Uusia palveluja toteutettiin vuoden 2015 loppuun mennessä 3 127. Maaseudun palveluita säilytettiin yhteensä 2 250 kpl. Palvelun määrittely aiheutti epäselvyyttä pitkin ohjelmakautta ja sen vuoksi tämän indikaattorin tietoon pitää suhtautua varauksella.

Parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön tavoitteeksi asetettiin 140 000 henkilöä. Vuoden 2015 loppuun mennessä parantuneista palveluista hyötyi seurantatietojen mukaan moninkertainen määrä ihmisiä tavoitteeseen verrattuna. Parantuneista palveluista hyötyneiden määrä -indikaattoria pidettiin hankalana ohjelmakauden aikana.

Toimenpiteessä kehitettiin uusia palvelumalleja, uusia yhteistyön tekemisen malleja sekä toteutettiin erilaisien palvelukonseptien testausta. Palvelukokeiluilla saatiin kokemusta siitä, miten palvelujen järjestäminen kullakin alueella olisi parasta organisoida. Toimenpiteessä ei myönnetty tukea yrityksille, mutta kehittämishankkeiden avulla onnistuttiin lisäämään yrittäjien yhteistyötä, kartoitettiin yritystoiminnan mahdollisuuksia ja mahdollistettiin uusia kumppanuuksia.

Kaakkois-Suomessa esimerkiksi toteutettiin menestyksekkäästi Mallu kylillä -selvityshanke. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitos (Eksote) on kuntayhtymä, joka vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluista sekä erikoissairaanhoidosta yhtenä kokonaisuutena. Eksoten uudenlainen liikkuva yksikkö Mallu-auto aloitti toimintansa marraskuussa 2010. Palvelu toimii edelleen. Yksikön avulla avoterveydenhuollon sairaanhoitajan ja vanhusten palveluja viedään maakuntaan alueille, joissa palveluita tarvitsevien on vaikea kulkea kiinteisiin palvelupisteisiin. Lisäksi järjestetään erilaisia teematapahtumia yhdessä kyläyhdistysten kanssa. Yksikköön voi ajoittain tulla mukaan myös muita toimijoita (esim. KELA, yrittäjiä). Hankkeessa toteutettiin liikkuvista palveluista selvitys, jonka tavoitteena oli arvioida asiakkaiden tarpeita suhteessa liikkuviin palveluihin, käytettävän teknologian toimivuutta (potilas- ja asiakastietojärjestelmän käytettävyys, sähköisten yhteyksien toimivuus), reitin ja pysähdyspaikkojen sopivuutta sekä asiakkaiden palvelujen saatavuutta. Lisäksi selvitettiin autossa tarvittavaa välineistöä, auton soveltuvuutta sote-palveluihin sekä pysähdyspaikkojen ja reitin muita hyödynnettävissä olevia tiloja. Palvelujen toiminnasta tehtiin toimintatutkimus sekä arvioitiin, mihin muihin toimintoihin liikkuvaa palvelua voisi laajentaa ja mitkä ovat yhteistyökumppaneiden mahdollisuudet osallistua toimintaan. Tuloksia hyödynnetään sekä Eksoten omassa uusien toimintamallien ja palvelujen kehittämistyössä että kansallisesti maaseutualueiden väestön peruspalvelujen kehittämisen ja varmistamisen eteen tehtävässä työssä.

Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut toimenpide mahdollisti hyvin erilaisten hankkeiden rahoittamisen, mikä selittää toimenpiteen suosion.

Toimenpiteen 321 kautta voitiin rahoittaa kahdenlaisia tietoliikenneyhteyksien parantamishankkeita: valtakunnallisen 'Laajakaista kaikille 2015' -hankkeen mukaisia suuria laajakaistahankkeita ja pienempiä kyläverkkohankkeita, ns. liitäntäverkkohankkeita. Maaseuturahaston elvytysvaroilla rahoitettavat laajakaistahankkeet olivat osa valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista Laajakaista kaikille 2015 -hanketta. Hankkeen tavoitteena oli, että vuoden 2015 loppuun mennessä lähes kaikki (yli 99 % väestöstä) vakinaiset asunnot sekä yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden vakinaiset toimipaikat ovat enintään kahden kilometrin etäisyydellä nopeudella 100 Mbit/s toimivan yhteyden mahdollistavasta valokuitu- tai kaapeliverkosta. Tavoitetta ei saavutettu vuoden 2015 loppuun mennessä. Edelleenkin maaseutualueilla laajakaistayhteyksiä ei ole kaikkialla.

Kahden hallinnonalan yhteistyö käynnistyi hitaasti, koska valmiita toimintamalleja ei ollut. Hankkeen kansallista puolta toimeenpaneva Viestintävirasto ei ollut aiemmin ollut mukana tuen myöntöprosessissa, joten kaikki toimintamallit ja järjestelmät oli luotava alusta alkaen. Maaseutuviraston auttoi toimeenpanossa. Suomessa tietoliikenneverkkojen rakentamiseen mahdollinen aika on verrattain lyhyt (sulan maan aika) ja siksi toimivat järjestelmät, yhteistyökuviot ja menettelyt ovat tärkeitä. Rahoitusta laajakaista kaikille 2015 -hankkeen toteutukseen oli alun perin käytettävissä yhteensä noin 130 milj. euroa (valtio 66 milj. euroa, Manner-Suomen maaseutuohjelma 24,6 milj. euroa ja kunnat noin 40 milj. euroa). Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan saatiin vuonna 2010 EU:n maaseuturahaston elvytyspaketin (CAP terveystarkastus) yhteydessä rahoitusta 24,6 milj. euroa, joka päätettiin kokonaisuudessaan käyttää maaseudun laajakaistayhteyksien rakentamiseen.

Laajakaistahankkeet lähtivät käyntiin hitaasti. Kahden eri hallinnonalan, LVM ja MMM, yhteisten käytäntöjen rakentaminen vei aikaa, mutta toiminnan käynnistyttyä yhteistyö sujui moitteettomasti. Elvytysvaroilla rahoitettiin yhteensä 43 laajakaistahanketta (runkoverkon rakentamista). Laajakaistahankkeiden rahoitus ja toteutus painottui ohjelmakauden loppupuolelle ja se aiheutti aikataulupainetta hankkeiden loppuunsaattamiselle. Laajakaistahankkeita käsiteltiin yhteensä 63 kappaletta. Näistä hylättiin 2 kpl ja siirrettiin 2 kpl. Kolme hankkeista peruttiin. Laajakaistahankkeille maksettiin tukea yhteensä 18,1 milj. euroa. Viimeisinä vuosina muutama laajakaistahanke peruuntui, jonka vuoksi koko kiintiötä ei ehditty käyttämään. Kiinnostus ja tarve paikallisesti toteutettavia kyläverkkohankkeita kohtaan kasvoivat koko ohjelmakauden ajan. Kyläverkkohankkeita (tilaajayhteyksiverkon rakentamista) toteutettiin 35 kpl.

Laajakaistahankkeita rahoitettiin kansallisen aluekartan mukaisesti. Maaseuturahaston hankkeita rahoitettiin erityisesti Keski-Suomessa ja Pohjois-Savossa. Myös Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa oltiin aktiivisesti mukana laajakaistainfrastruktuurin parantamisessa. Kehitettävää jäi silti paljon myös tulevalle ohjelmakaudelle. Nopeat tai huippunopeat yhteydet ovat edelleen erittäin puutteelliset maaseutualueilla.

Suuri syy Laajakaista kaikille 2015 -hankkeen hitaalle käynnistymiselle oli se, etteivät isot operaattorit olleet kiinnostuneita hankkeiden toteuttamisesta. Alueilla perustettiin uusia verkko-osuuskuntia ja näiden perustamisessa ja toiminnan käyntiin lähtemiseen meni aikaa. Myös yhteisrakentamista mm. vesiosuuskuntien kanssa alettiin tehdä. Yhteisrakentamisesta koituva hyöty oli merkittävä.

Kylien kunnostus ja kehittäminen (toimenpide 322)

Toimenpiteen avulla toteutettuja hankkeita oli yhteensä 1 843. Hankkeista 91 % (1 673 kpl) rahoitettiin Leader-toimintatavan kautta. Toimenpide oli hyvin suosittu. Hyväksytyjen hakemusten osalta tavoite ylitettiin jo vuonna 2011.

Tavoitteeksi asetettiin, että toimenpiteen kautta tuettaisiin 1 200 kylien kehittämissuunnitelmaa, joko uuden laatimista ja vanhan päivittämistä. Vuoden 2015 loppuun mennessä joko uusia tai päivitettyjä kyläsuunnitelmia oli laadittu 631 kpl. Tavoitetta ei siis saavuteta. Toimenpiteen vaikutuksista hyötävän maaseutuväestön määräksi asetettiin ohjelmassa 110 000 henkilöä. Tavoitteen asettaminen oli haasteellista ja mittarin käyttö oli epäselvä. Seurantatietojen perusteella voidaan päätellä, että vuoden 2015 loppuun mennessä parantuneista palveluista oli hyötynyt tavoitetta huomattavasti suurempi osuus väestöstä.

Toimenpiteessä toteutettiin runsaasti yleishyödyllisiä investointihankkeita. Yleishyödyllisten investointihankkeiden vahvuutena oli niiden konkreettisuus ja kyläyhteisöä yhteen kokoava vaikutus. Monissa hankkeissa pystyttiin elvyttämään kyläyhteisössä hiipumassa ollutta talkoohenkeä. Aktiivisten jäsenten ikääntyminen oli monissa yhdistyksissä ongelmana. Nuorten saaminen mukaan kylätoimintaan on merkittävä tavoite tulevalla ohjelmakaudella.

Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (toimenpide 323)

Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen eteni toimenpiteen 322 tapaan pääasiassa Leader-rahoituksen kautta. Hankkeita toteutettiin yhteensä 710 kpl, joista Leader-ryhmien kautta 627 hanketta. Tavoitteena ohjelma-asiakirjassa oli 1 480 hanketta. Asetettua tavoitetta ei saavutettu, mikä saattaa osaltaan kertoa maaseudun uudistumistarpeesta ja -halusta.

Toimenpiteen toimista 46 % kohdistui luonnonperinnön säilyttämiseen ja/tai edistämiseen ja 54 % kulttuuriperinnön säilyttämiseen ja/tai edistämiseen.

Maaseutuperinnön säilyttämis- ja edistämistoimista hyötyi indikaattoritietojen mukaan reilusti suurempi määrä kuin tavoitteeksi oli asetettu (95 250). Parantuneista oloista hyötävän maaseutuväestön mittaamista pidettiin vaikeana. Eri hakijat arvioivat hyötävän väestön määrän eri tavoilla ja tästä saattoi seurata virhearvioita.

Koulutus ja tiedotus (toimenpide 331)

Toimenpiteessä toteutettiin 126 hanketta. Hyväksytyjen hakemusten tavoite oli 600 kpl, joten tavoitteesta jäätin. Toimenpide oli silti varsin suosittu ja sen kautta toteutettiin tuloksekkaita hankkeita.

Tarjottujen koulutuspäivien määrän tavoitteeksi asetettiin 153 000. Vuoden 2015 loppuun mennessä oli koulutuspäiviä kertynyt noin 51 860. Toimenpiteen tavoitteita nostettiin ohjelman rahoitusmuutosten yhteydessä ja tavoite ja toteuma jäivät osittain siksi kauas toisistaan.

Tuettujen taloudellisten toimijoiden lukumäärä oli noin 20 000. Niiden osallistujien määrän tavoitteeksi, jotka ovat menestyksekkäästi saattaneet koulutustoimen päätökseen, asetettiin 91 800 henkilöä. Vuoden 2015 loppuun mennessä koulutustoimen oli saattanut loppuun lähes 10 000 henkilöä. Tätä tavoitetta korotettiin rahoituksen lisäämisen yhteydessä reilusti. Tavoitteen asettamisessa epäonnistuttiin. Koulutustoimen loppuun saattaneista 48 % oli naisia ja 52 % miehiä. Koulutustoimen suorittaneista alle 25-vuotiaita oli noin 32 %. Alle 25-vuotiaista 58 % oli naisia.

Toimenpiteen mukaisissa koulutushankkeissa lisättiin maaseudun asukkaiden osaamista mm. kulttuuriympäristön ja maiseman kunnostukseen liittyen sekä yrittäjien viestintä- ja markkinointiosaamista sekä asiakaspalvelu- ja esiintymistaitoja.

Toimintaryhmien toimenpiteet toimintalinjoilla 1, 2 ja 3 (toimenpide 411, 412 ja 413)

Leader-ryhmien kautta rahoitettiin yhteensä lähes 7 600 toimea, joista hanketukia oli noin 4 300 ja yritystukia noin 3 200 kappaletta. Hanketukien julkinen rahoitus oli yhteensä yli 130 milj. euroa ja yritystukien julkinen rahoitus yli 30 milj. euroa.

Toimenpiteessä 411 (maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantaminen Leader-rahoituksella) myönnettiin rahoitus yhteensä 130 toimelle ja niihin käytettiin julkista rahaa yhteensä noin 3 milj. euroa. Toimista 72 % (93 kpl) oli yritystukia ja 28 % (37 kpl) hanketukia. Toimenpiteen julkisesta rahoituksesta 41 % kohdistui ammatilliseen koulutukseen ja tiedotukseen koskeviin toimiin (toimenpide 111), 32 % maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisäämiseen (toimenpide 123) ja 26 % yhteistyöhön maatalouden ja elintarviketalouden sekä metsätalouden uusien tuotteiden ja menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (toimenpide 124).

Toimenpiteessä 412 (ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen Leader-rahoituksella) oli mahdollista rahoittaa maatalouden ympäristötukea, perinnebiotooppien hoitoa, monivaikutteisen kosteikon hoitoa ja eituotannollisia investointeja. Nämä olivat toimia, joita Leader-ryhmät eivät aikaisemmin olleet rahoittaneet. Uudesta mahdollisuudesta tiedotettiin laajasti ja monin paikoin tiedotus- ja aktivointityö alkoi näkyä ohjelmakauden lopussa. Toimenpiteen toteutus vaihteli ryhmien välillä: paikoin Leader-ryhmä oli tärkeä näiden asioiden kokoaja ja rahoitettavia kohteita oli paljon, paikoin toimenpide jäi irralliseksi ryhmien muusta toiminnasta. Erityisen hankalaa olivat hallinnolliset ongelmat toimenpiteen rahoituksen suhteesta toimintaryhmien julkiseen kokonaiskehukseen nähden sekä mm. talkootöiden hyväksyttävyyteen liittyen.

Toimenpiteessä 413 (maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen Leader-rahoituksella) myönnettiin rahoitus yhteensä 6 900 toimelle ja niihin käytettiin julkista rahaa yhteensä noin 160 milj. euroa. Toimista 45 % (noin 3 100 kpl) oli yritystukia ja 55 % (3 800 kpl) hanketukia. Toimenpiteen julkisesta rahoituksesta reilut 30 % kohdistui kylien kunnostukseen ja kehittämiseen (toimenpide 322), vajaa 30 % elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalveluihin (toimenpide 321), 20 % mikroyritysten perustamiseen ja kehittämiseen (toimenpide 312), noin 10 % maaseutuperinnön säilyttämiseen ja edistämiseen (toimenpide 323) ja loput matkailuelinkeinojen edistämiseen (toimenpide 313), koulutukseen ja tiedotukseen (toimenpide 331) ja taloudellisen toiminnan laajentamiseen maatalouden ulkopuolelle (toimenpide 311).

Ohjelmakauden aikana rahoitettiin yhteensä vajaat 100 koordinaatiorahanketta, eli keskimäärin kaksi koordinaatiorahanketta jokaisessa Leader-ryhmässä. Näistä yleishyödyllisiä investointihankkeita oli noin 80 kappaletta ja yleishyödyllisiä kehittämishankkeita vajaat 20 kappaletta. Alahankkeita koordinaatiorahankkeilla oli keskimäärin 12 kappaletta yleishyödyllisissä investointihankkeissa ja 7 kappaletta yleishyödyllisissä kehittämishankkeissa. Koordinaatiorahankkeiden julkinen rahoitus oli yhteensä noin 5 milj. euroa.

Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö (toimenpide 421)

Toimenpiteessä 421 (alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö) myönnettiin rahoitus yhteensä vajaalle 400 toimelle ja niihin käytettiin julkista rahaa yhteensä noin reilut 25 milj. euroa. Toimenpiteen julkisesta rahoituksesta noin 60 % kohdistui alueiden välisiin toimiin ja esiselvityshankkeisiin ja 40 % kansainvälisiin toimiin ja esiselvityshankkeisiin.

Eniten alueiden välisiä ja kansainvälisiä hankkeita kohdistui elinkeinoelämän ja maaseudun peruspalveluiden kehittämiseen (toimenpide 321). Alueiden välisinä hankkeina tuettiin kulttuuritoimintaa ja nuorten aktivointia ja selvitettiin uusiutuvien luonnonvarojen käyttömahdollisuuksia. Kansainvälisinä hankkeina toteutettiin nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, kulttuurivaihtoa ja paikallisen kehittämisen hyvien käytäntöjen ja ideoiden vaihtoa.

Paikallisen toimintaryhmän toiminnan takaaminen, pätevyyden hankkiminen ja toiminnan edistäminen (toimenpide 431)

Toimenpiteellä 431 (toimintaraha) rahoitettiin kaikkien 55 Leader-ryhmän toimintaa ja sen julkinen rahoitus oli yhteensä noin 48 milj. euroa.

Tekninen apu

Maaseudun kehittämisohjelman teknistä apua voitiin käyttää maa- ja metsätalousministeriössä, Maaseutuvi-rastossa, valtakunnallisessa maaseutuverkostossa sekä ELY-keskuksissa ohjelman laatimisesta, toteuttami-sesta, arvioinnista, seurannasta, sitä koskevasta viestinnästä ja koulutuksesta sekä maaseutuverkoston suun-nittelusta, perustamisesta, käynnistämisestä ja toiminnasta johtuviin kohtuullisiin kustannuksiin kunkin käyt-täjän osalta. Kunkin käyttäjän oli päätöksellään vahvistettava oma käyttösuunnitelmansa teknisen avun käy-töstä, jossa voitiin tarkentaa ehdotettua ohjeellista jakoa eri käyttökohteiden välillä. Teknisen avun varoja koko ohjelmakaudelle oli käytössä yhteensä 49,9 milj. euroa. Teknisen avun varat käytettiin lähes täysimää-räisesti.

Maa- ja metsätalousministeriön teknistä apua käytettiin erityisesti palkkauskuluihin sekä ohjelman ulkopuo-liseen arviointiin ja selvityksiin sekä viestintään.

Maaseutuverkoston toiminta rahoitettiin kokonaan teknisestä avusta. Maaseutuverkoston teknistä apua käy-tettiin erityisesti henkilöstön palkkaukseen, viestintään sekä hyviin käytäntöihin ja verkostoihin. Ohjelma-kauden 2007–2013 Maaseutuverkoston varsinainen toiminta päättyi vuoden 2014 lopussa. Ohjelmakauden 2014–2020 maaseutuverkoston perustaminen aloitettiin syksyllä 2014.

Kansalliset säädökset sekä määräykset, päätökset ja ohjeet**Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnan lainsäädäntö ja siihen vuonna 2014 tehdyt muutokset****Toimintalinja 1:**

Vuonna 2015 lainsäädäntöön tehdyt muutokset eivät koskeneet suunnan 2007–2013 rahoituskehystä.

- Laki maatalouden rakennetuista (1476/2007, muut. 1168/2015, 1678/2015)
- Valtioneuvoston asetus maatalouden investointituesta ja nuoren viljelijän aloitustuesta (299/2008)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavien hevostalouksrakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (588/2015)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus rakentamisinvestointien hyväksyttävistä yksikkökustannuksista (695/2015)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista turkistuotantorakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (1154/2014)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista lammas- ja vuohitalouksrakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (475/2014)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista paloteknisistä vaatimuksista (474/2014)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista lypsykarjarakennusten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (8/2012, muut. 786/2015)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevien rakentamismääräyksien ja suositusten soveltamisesta (763/2009)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuettavaa rakentamista koskevista sikaloitten rakennusteknisistä ja toiminnallisista vaatimuksista (243/2010)
- Toimintalinjan 3 kohdalla mainitut säädökset koskien toimenpiteitä 111, 123 ja 124

Toimintalinja 2:

- Laki luonnonhaittakorvauksesta, maatalouden ympäristötuesta sekä eräistä muista ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen liittyvistä tuista (1440/2006, muut. 269/2008, 1502/2009, 364/2010, 19/2011, 661/2011, 194/2013, 37/2014, 541/2014)
- Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista vuosina 2007–2013 (366/2007, muut. 658/2007, 995/2007, 155/2008, 335/2008, 240/2009, 46/2010, 273/2010, 137/2011, 63/2012, 131/2012, 254/2012, 604/2012, 238/2013 ja 237/2014)
- Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvausten, maatalouden ympäristötuen, eläinten hyvinvoinnin tuen ja ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2014 (287/2014)
- Valtioneuvoston asetus eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013 (130/2008, muut. 16/2009, 243/2009, 137/2010, 138/2011, 122/2012, 273/2012 ja 239/2013)
- Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008–2013 (185/2008, muut. 167/2009, 47/2010, 139/2011 ja 240/2013)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteistä ja maatalouden ympäristötuen erityistuista (503/2007, muut. 662/2007, 999/2007, 157/2008, 339/2008, 246/2009, 1370/2009, 494/2010, 251/2011, 66/2012, 243/2013 ja 238/2014)
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläinten hyvinvoinnin tuesta vuosina 2008–2013 (133/2008, muut. 247/2009, 140/2010, 126/2012 ja 244/2013)
- Valtioneuvoston asetus ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen valvonnasta (660/2007, muut. 368/2008, 401/2009, 1847/2009, 419/2010, 561/2011 ja 391/2013)
- Valtioneuvoston asetus eläinten hyvinvoinnin tuen valvonnasta vuosina 2008–2013 (418/2008, muut. 70/2009, 402/2009, 1843/2009, 562/2011 ja 382/2013)
- Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuen valvonnasta vuosina 2008–2013 (823/2008, muut. 1845/2009, 523/2011 ja 390/2013)

Toimintalinja 3:

- Laki maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista (1443/2006)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun hanketoiminnan tukemisesta (829/2007)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun yritystoiminnan tukemisesta (632/2007)

Toimintalinja 4:

- Soveltuvin osin toimintalinjoja 1, 2 ja 3 koskevat säädökset.

Tekninen apu ja ohjelman hallinnointi:

- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämisohjelman teknisestä avusta (442/2009)
- Laki maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (532/2006)
- Valtioneuvoston asetus maaseudun kehittämiseen liittyvien ohjelmien hallinnoinnista (634/2007)

Maaseutuviraston ohjelmakaudella 2007–2013 antamat määräykset, päätökset ja ohjeet

Toimintalinja 2 sekä toimenpide 412

Määräykset

- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvointia edistävästä tuista vuosina 2008–2013. Määräys Nro 1/08. Dnro 172/22/2008.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuesta. Määräys Nro 2/08. Dnro 189/22/2008.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, peltokasvien tuotantopalkkion, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, erikoistukien ja tulvavahinkokorvausten hakemisesta ja tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2008. Määräys Nro 31/08. Dnro 883/22/2008.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, peltokasvien tuotantopalkkion, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, erikoistukien, mehiläistalouden pesäkohtaisen tuen ja tulvavahinkokorvausten hakemisesta ja tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2009. Määräys Nro 30/09.
- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuesta sitoumuskaudella 2008–2013. Määräys Nro 18/09
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2009 eläinten hyvinvoinnin tuen (1390) käsittelyssä noudatettavista menettelyistä. Määräys Nro 70/2009.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2009. Määräys Nro 31/09. Dnro 739/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen maksatuksessa käytettävistä lomakkeista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 28/09. Dnro 684/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, peltokasvien tuotantopalkkion, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, tärkkelysperunatuon, valkuaiskasvipalkkion, timotein siementuen, kuivatun rehun tuen sekä energiakasvituen hakemisesta ja tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2010. Määräys Nro 37/10. Dnro 759/2010.
- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuesta sitoumuskaudella 2008–2013. Määräys Nro 21/10, Dnro 491/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 eläinten hyvinvoinnin tuen (1390) käsittelyssä noudatettavista menettelyistä. Määräys Nro 76/2010, Dnro 1950/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2010. Määräys Nro 44/10. Dnro 816/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen maksatuksessa käytettävistä lomakkeista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 28/09. Dnro 684/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 54/10. Dnro 1293/2010).
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 maatalouden ympäristötuen erityistukien maksamisesta. Määräys Nro 60/10. Dnro 1457/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen (vanha kausi) maksamisesta. Määräys Nro 59/10. Dnro 1456/22/2010.

- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 71/10. Dnro 1816/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2010 eläinten hyvinvoinnin tuen maksamisesta. Määräys Nro 76/10. Dnro 1950/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, tärkkelysperunan tuen, valkuais- ja öljykasvipalkkion, EU:n kiloperusteisen siementuen timoteista ja kuivatun rehun tuen hakemisesta sekä tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2011. Määräys Nro 24/11. Dnro 608/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuesta sitomuskaudella 2008–2013. Määräys Nro 29/11. Dnro 647/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2011 eläinten hyvinvoinnin tuen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 59/11. Dnro 1826/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2011. Määräys Nro 37/11. Dnro 798/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 47/11. Dnro 1380/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2011 maatalouden ympäristötuen erityistukien ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 53/11. Dnro 1528/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys ympäristötuen erityistukien toisen erän maksamisesta vuonna 2011. Määräys Nro 67/11. Dnro 1881/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2011 luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän maksamisesta vuonna 2011 tehdyille sitoumuksille. Määräys Nro 49/11. Dnro 1446/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2011 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 67/11. Dnro 1881/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, tärkkelysperunapalkkion, valkuais- ja öljykasvipalkkion sekä tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2012. Määräys Nro 20/12. Dnro 531/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuen hakemisesta ja lomakkeista kaudella 2008–2013. Määräys Nro 33/12. Dnro 531/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2012 eläinten hyvinvoinnin tuen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 65/12. Dnro 1719/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2012. Määräys Nro 38/12. Dnro 811/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys eläinten hyvinvoinnin tuen lisäehtojen muuttamismahdollisuuksista 2012 sitomuskaudella 2008–2013. Määräys Nro 47/12. Dnro 1106/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 47/11. Dnro 1380/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2012 maatalouden ympäristötuen erityistukien ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 59/12. Dnro 1473/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys ympäristötuen erityistukien toisen erän maksaminen vuonna 2012. Määräys Nro 70/12. Dnro 1811/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys maatalouden ympäristötuen erityistuen tukityypin 2038 toisen erän maksaminen vuonna 2012. Määräys Nro 76/12. Dnro 1997/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2012 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 51/12. Dnro 1303/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2012 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 69/12. Dnro 1810/22/2012.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, eläinten hyvinvoinnin tuen, tärkkelysperunapalkkion, valkuais- ja öljykasvipalkkion sekä tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2013. Määräys Nro 25/13. Dnro 1090/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 eläinten hyvinvoinnin tuen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 56/13. Dnro 2354/54/2013.

- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen hakemisesta vuonna 2013. Määräys Nro 34/13. Dnro 1316/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys ei-tuotannollisten investointien tuen maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 47/11. Dnro 1380/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 maatalouden ympäristötuen erityistukien ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 49/13. Dnro 2079/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys maatalouden ympäristötuen erityistukien toisen erän maksaminen vuonna 2013. Määräys Nro 65/13. Dnro 2574/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 44/13. Dnro 1937/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 luonnonhaittakorvauksen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 63/13. Dnro 2478/54/2013.
- Maatalouden ympäristötuen erityistuen tukityypin 2049 ensimmäisen erän maksuajan jatkaminen vuonna 2013. Määräys Nro 58/13. Dnro 2429/54/2013.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, eläinten hyvinvoinnin tuen, tarkkelysperunapalkkion, valkuais- ja öljykasvipalkkion, Euroopan unionin nautaeläinpalkkion hakemisesta sekä tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2014. Määräys Nro 19/14. Dnro 637/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys tilatuen, luonnonhaittakorvauksen, maatalouden ympäristötuen, maatalouden ympäristötuen erityistukisopimusten, eläinten hyvinvoinnin tuen, tarkkelysperunapalkkion, valkuais- ja öljykasvipalkkion, Euroopan unionin nautaeläinpalkkion hakemisesta sekä tuen tai korvausten perusteena olevien pinta- ja sopimusalojen sekä määrien ilmoittamisesta vuonna 2014 annetun määräyksen muuttamisesta. Määräys Nro 32/14. Dnro 3454/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys maatalouden ympäristötukisitoumuksen, luonnonhaittakorvaussitoumuksen ja luonnonhaittakorvauksen kansallisen lisäosaitoumuksen tekemisestä ja tuen hakemisesta vuonna 2014. Määräys Nro 43/14. Dnro 3641/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2014 eläinten hyvinvoinnin tuen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 64/14. Dnro 4573/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2014 maatalouden ympäristötuen erityistukien ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 54/14. Dnro 4245/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys maatalouden ympäristötuen erityistukien toisen erän maksaminen vuonna 2014. Määräys Nro 74/14. Dnro 4785/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 eläinten hyvinvoinnin tuen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 42/14. Dnro 3639/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2014 maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen ensimmäisen erän maksamisesta. Määräys Nro 49/14. Dnro 3976/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2014 luonnonhaittakorvauksen toisen erän maksamisesta. Määräys Nro 68/14. Dnro 4656/54/2014.
- Maaseutuviraston määräys vuoden 2013 maatalouden ympäristötuen erityistuen 2049 toisen erän maksaminen. Määräys Nro 39/14. Dnro 3583/54/2014.

Päätökset

- Maaseutuviraston päätös maksuhakemusten muutoksista. Dnro 916/23/2010 (Päätöksessä mukana 197a, 197B, 284A ja 284B)
- Päätös ei-tuotannollista investointia koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan vahvistamiseksi. Dnro 1277/23/2010.
- Ei-tuotannollista investointia koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin ohje. Dnro 1277/23/2010.
- Ei-tuotannollista investointia koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirja (lomakenro 446). Dnro 1277/23/2010.
- Päätös. Maatalouden ympäristötuessa ja luonnonhaittakorvauksessa tukikelpoiseksi hyväksyttävät peltoalat. Dnro 1103/23/2011.
- Päätös. Maaseutuviraston päätös vuosina 2008 ja 2009 maksettujen eläinten hyvinvoinnin tuen takaisinperimättä jättämisestä. Dnro 1711/42/2011.

- Hyväksymispäätös lomakkeille. Lomakkeet 111, 111A, 160, 194, 211, 214, 215 K, 215 E, 252, 253, 253 B, 255, 257, 261, 262 ja 263. Dnro 14/24/2011.
- Hyväksymispäätös lomakkeille. Lomake 192 ohjelmakauden 2007-2013 ympäristötuen ja LFA-lisäosan sitoumuksen muutoksen hakemiseen. Dnro 14/24/2011.
- Hyväksymispäätös lomakkeille. Tukikelpoisuuden hakuohjeen ja –lomakkeen hyväksyminen lomake-numero 213. Dnro 14/24/2011.
- Päätös. Maatalouden ympäristötuessa ja luonnonhaittakorvauksessa tukikelpoiseksi hyväksyttävät pelto-
alat. Dnro 1012/23/2012.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 111A, 170, 192, 193, 438. Dnro 13/24/2012.
- Hyväksymispäätös lomakkeet 2012. Lomakkeiden hyväksyminen. Lomakkeet 101A, 101B, 101D, 102A, 102B, 102C ja 117. Dnro 13/24/2012.
- Lomakkeen hyväksyminen. Lomakkeet 176, 176A. Dnro 13/24/2012.
- Lomakkeen hyväksyminen. Lomake 194. Dnro 113/24/2012.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 111, 111A, 438. Muutos 24.1.2012 annettuun päätökseen. Dnro 13/24/2012.
- Lomakepäätös erityisympäristötuet 2012. Lomakkeet 252, 252B, 253, 253B, 259, 262, 262B, 214, 215 K, 257, 263, 211, 258, 261, 215M, 215U, 218, 218L, 218E, 218M, 254. Dnro 13/24/2012.
- Hyväksymispäätös lomakkeelle 213. Dnro 13/24/2012.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 111, 111A, 160, 170, 192, 193, 438. Dnro 14/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 101A, 101B, 101D, 102A, 102B, 102C ja 117. Dnro 91/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeelle 194. Dnro 91/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 215E, 215K, 262, 262B, 253, 253B, 252B. Dnro 14/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 254, 218E, 218M, 218R. Dnro 91/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 258L, 258M. Dnro 14/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille 195B ja 196B. Dnro 14/57/2013.
- Päätös eläinten hyvinvoinnin tukea koskevan sitoumuksen muutoshakemuksen hylkäämisestä. Dnro 91/57/2013.
- Hyväksymispäätös lomakkeille: 111, 111A, 160, 170, 192, 193, 438, 217, 215E, 215K, 262, 262B, 253, 253B, 254, 218E, 218M, 218L, 258L, 258M, 456, 457. Dnro 36/57/2014.
- Hyväksymispäätös lomakkeille: 101A, 101B, 101D, 102A, 102B, 102C, 117,194. Päätös eläinten hyvin-
voinnin tukea koskevan sitoumuksen muutoshakemuksen hylkäämisestä. Dnro 23/57/2014

Ohjeet

- Ohje Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimintalinjan 4 toimenpiteen 421 mukaisista alueiden välisistä hankkeista. Dnro 2033/23/2008.
- Ohje Komission asetuksen (EY) N:o 1975/2006 31 artiklan soveltamisesta. Dnro 563/23/2010.
- Ohje Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimintalinjan 4 toimenpiteen 421 mukaisista alueiden välisistä hankkeista. Dnro 2033/23/2008. (Muutos em. 6.2.2009 annettuun vastaavaan ohjee-
seen)
- Ei-tuotannollisten investointien tuen tarkastusohjeen hyväksyminen käyttöön. Dnro 1258/51/2010.
- Ohje. Tarkistusluettelot ympäristötuen erityistukien sopimushakemuksiin vuodelle 2011. Dnro 698/23/2011.
- Ohje. Tukikelpoiseksi hyväksyttävät alat luonnonhaittakorvauksessa ja ympäristötuessa 2011. Dnro 762/23/2011.
- Ohje. Tarkistusluettelot ei-tuotannollisten investointien tukihakemuksiin. Dnro 840/23/2011.
- Ohje. Tarkistusluettelot. Dnro 868/23/2011.
- Ohje. Lohkojen hyväksymisestä tulikelpoiseksi 2011. Dnro 968/23/2011.
- Ei-tuotannollisten investointien tuen tarkastusohjeen hyväksyminen käyttöön. Dnro 1008/51/2011.
- Ohje. Kertausta ja huomioita: Tukikelpoiseksi hyväksyttävät alat luonnonhaittakorvauksessa ja ympäris-
tötuessa. Dnro 1257/23/2011.
- Ohje. Ympäristötuen erityistukisopimusten valmisteleminen maksamiseen vuonna 2011. Dnro 1351/23/2011.
- Ohje. Tarkistusluettelot ympäristötuen erityistukien sopimushakemuksiin vuodelle 2012. Dnro 616/23/2012.

- Ohje. Tukikelpoiseksi hyväksyttävät alat luonnonhaittakorvauksessa ja ympäristötuessa 2012. Dnro 613/23/2012.
- Ohje. Tarkistusluettelot ei-tuotannollisten investointien tukihakemuksiin. Dnro 1073/23/2012.
- Ohje. Vuoden 2012 tarkistusluettelot. Dnro 659/23/2012.
- Ohje. Lohkojen hyväksymisestä tukikelpoiseksi 2012. Dnro 1058/23/2012.
- Ohje. Ympäristötuen erityistukisopimusten valmistelemineen maksamiseen vuonna 2012. Dnro 1127/23/2012.
- Ohje. Tarkistusluettelot ympäristötuen erityistukien sopimushakemuksiin vuodelle 2013. Dnro 1119/55/2013.
- Ohje. Tukikelpoiseksi hyväksyttävät alat luonnonhaittakorvauksessa ja ympäristötuessa 2013. Dnro 1187/55/2013.
- Ohje. Tarkistusluettelot ei-tuotannollisten investointien tukihakemuksiin. Dnro 1681/55/2013.
- Ohje. Vuoden 2013 tarkistusluettelot. Dnro 1236/55/2013.
- Ohje. Ympäristötuen erityistukisopimusten valmistelemineen maksamiseen vuonna 2013. Dnro 1667/55/2013.
- Ohje. Päätös erityistukisopimusten tarkistusluetteloiden hyväksymisestä vuonna 2014. Dnro 1941/55/2014.
- Ohje. Tukikelpoiseksi hyväksyttävät alat luonnonhaittakorvauksessa ja ympäristötuessa 2014. Dnro 3567/55/2014.
- Ohje. Vuoden 2014 tarkistusluettelot. Dnro 3600/55/2014.
- Ohje. Ympäristötuen erityistukisopimusten valmistelemineen maksamiseen vuonna 2014. Dnro 3811/55/2014.
- Ohje. Eläinten hyvinvoinnin tuen sitoumuksen siirtäminen, - lopettaminen ilman takaisinperintää, - maksatuksen hakematta jättäminen ja - lisäehtojen muutokset tukikaudella 2008–2014. Dnro 3273/55/2014

Toimintalinjat 1, 3, 4 ja tekninen apu

Määräykset

- Maaseutuviraston määräys yritys- ja hanketuella rahoitettujen toimenpiteiden sekä toimintarahen edistymistä ja vaikuttavuutta koskevista selvityksistä ja seurantatiedoista. Määräys nro 10/08, Dnro 452/22/2008,
- Maaseutuviraston määräys paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä haettavien yritys- ja hanketukien hakemusten vastaanottamisesta ja käsittelystä toimintaryhmissä ohjelmakaudella 2007-2013 Määräys Nro 15/08, Dnro 619/22/2008.
- Maaseutuviraston määräys yritystukien maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 34/09, Dnro 845/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys hanketukien maksuhakemuksesta ja sen liitteistä. Määräys Nro 35/09, Dnro 846/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys paikallisen toimintaryhmän rahoituskiintiöstä haettavien yritys- ja hanketukien hakemusten vastaanottamisesta ja käsittelystä toimintaryhmissä ohjelmakaudella 2007 - 2013. Määräys Nro 45/09, Dnro 1115/22/2009.
- Maaseutuviraston määräys yritys- ja hanketuella rahoitettujen toimenpiteiden sekä toimintaryhmän toimintarahen edistymistä ja vaikuttavuutta koskevista selvityksistä ja seurantatiedoista. Määräys Nro 4/2010, Dnro 49/22/2010.
- Maaseutuviraston määräys yritystukien maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 1/11, Dnro 38/22/2011.
- Maaseutuviraston määräys hanketukien maksuhakemuksista ja niiden liitteistä. Määräys Nro 22/12, Dnro 557/22/2012.

Päätökset

- - Yritystukihakemuslomakkeiden ja niiden ohjeiden päivittäminen (Lnro 2305, L2305oh). Dnro 72/24/2008.
- Päätös hanketukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 478/463/2008. (Koskee 17.9.2007 vireille tulleita hakemuksia)

- Päättös hanketukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 1696/463/2008. (Päivitys koskee edellisten liitelomaketta 1.1.–5.10.2008 välillä vireille tulleiden hakemusten käsittelyyn)
- Hanketukien hakulomakkeiden ja niiden ohjeiden (L2306A, L2306B, L2306C, L2306D, L2306Aoh, L2306Boh, L2306Coh, L2306Doh) päivittäminen. Dnro 72/24/2008.
- Päättös toimintaryhmien toimintarahan tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen ja manuaalisten päätöspohjien vahvistamisesta. Dnro 851/463/2008.
- Toimintarahan hakulomakkeen ja ohjeen (Lnro 2324, L2324oh) päivittäminen 3.10.2008. Dnro 72/24/2008.
- Maaseutuviraston päätös yritystukien maksuhakemuslomakkeiden ja niihin liittyvien ohjeiden vahvistamisesta. Dnro 275/24/2009.
- Maaseutuviraston päätös yrityksen investointitukea koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan vahvistamisesta. Dnro 275/24/2009.
- Rakennetukipäätöksiin liittyvien tarkistuslistojen päivittäminen. Dnro 178/24/2009.
- Maatalouden investointitukihakemuslomakkeen päivittäminen 18.3.2009.
- Päättös hanketukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 1696/463/2008. (Koskee 6.10.2008 ja sen jälkeen vireille tulleita hakemuksia)
- Vahvistamispäätös , Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2007-2013 hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvaus. Dnro 534/463/2009.
- Päättös Manner-Suomen maaseutusohjelman hanketukien hakulomakkeiden vahvistamisesta. Dnro 178/24/2009.
- Päättös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman tiedotuskyltin käyttöä varten tarkoitettun ohjeen vahvistamisesta. Dnro 618/24/2009.
- Päättös yritystukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 589/463/2008. (Koskee 5.5.2008 ja sen jälkeen vireille tulleita hakemuksia)
- Päättös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman tiedotuskyltin käyttöä varten tarkoitettun ohjeen vahvistamisesta. Dnro 618/24/2009. (Muutos em. 3.4.2009 annettuun vastaavaan ohjeeseen).
- Päättös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman koordinoitihankkeen hakulomakkeen vahvistamisesta. Dnro 178/24/2009.
- Päättös yritysryhmän kehittämistuen tukipäätösten valmistelussa käytettävän tarkistuslistan vahvistamisesta. Dnro 589/463/2009.
- Päättös toimintarahan ja koordinoitihankkeiden tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 1284/463/2009.
- Toimintarahan hyväksyttäviä kustannuksia koskevan ohjeen kumoaminen. Dnro 509/23/2008.
- Maaseutuviraston päätös yrityksen investointitukea koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan vahvistamisesta
- Maaseutuviraston päätös rakennetukien maksu- ja nostolupahakemus- sekä liitelomakkeiden ja tarkastuspöytäkirjojen muuttamisesta. Dnro 166/24/2010. (koskien eriteltyt muutokset seuraavissa lomakkeissa (lomake nro): 2330, 2332, 558, 2331, 506, 515, 429, 509).
- Maaseutuviraston päätös maatalouden investointia koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan ja ohjeen vahvistamisesta. Dnro 166/24/2010.
- Maaseutuviraston päätös maaseutuelinkeinojen rahoituslain (329/1999) nojalla asuntorakentamiseen myönnettävän korkotukilainan nostolupahakemuksen vahvistamisesta. Dnro 166/24/2010.
- Vahvistamispäätös , Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2007-2013 hallinto- ja valvontajärjestelmän kuvaus. Dnro 534/463/2009.
- Päättös koordinoitihankkeiden tukipäätösten valmistelussa käytettävän tarkistuslistan muutettun ohjeen vahvistamisesta. Dnro 51/24/2010.
- Päättös Manner-Suomen maaseutusohjelman hanke- ja yritystukien hakulomakkeiden vahvistamisesta. Dnro 51/24/2010.
- Päättös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman toimintaryhmän toimintarahahakemuksen koordinoitihankkeen hakulomakkeen sekä niiden ohjeiden vahvistamisesta. Dnro 51/24/2010.
- Päättös Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelmaan myönnettyistä lisävaroista rahoitettavien laajakaistahankkeiden hakulomakkeiden ja ohjeiden vahvistamisesta. Dnro 51/24/2010.
- Päättös Manner-Suomen maaseutusohjelman yritystukihakemuksen ja yritystukihakemuksen täyttöohjeen vahvistamisesta. Dnro 51/24/2010.

- Päätös teknisen avun lomakkeen korjauksen vahvistamisesta. Dnro 166/24/2010.
- Maaseutuviraston päätös maksuhakemusten muutoksista. Dnro 916/23/2010. (päätöksessä mukana lomakkeet 2316A, 2316B, 2316C ja 2316D)
- Maaseutuviraston päätös yleishyödyllistä investointia koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan vahvistamisesta. Dnro 1276/23/2010 (pöytäkirja ja ohje).
- Maaseutuviraston päätös yrityksen investointitukea koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin pöytäkirjan ja ohjeen vahvistamisesta. Dnro 166/24/2010.
- Maaseutuviraston päätös yritystukien maksuhakemuslomakkeiden ja lomakkeiden täyttöohjeiden vahvistamisesta. Dnro 166/24/2010.
- Päätös koordinoitihankkeen maksuhakemuksen vahvistamisesta. Dnro 928/24/2010.
- Päätös teknisen avun lomakkeen korjauksen vahvistamisesta 30.9.2010. Dnro 166/24/2010
- Maaseutuviraston päätös maksuhakemusten muutoksista. Dnro 916/23/2010, (päätöksessä mukana lomake 2334)
- Päätös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan myönnettyistä lisävaroista rahoitettavien laajakaistahankkeiden hakulomakkeiden ja ohjeiden vahvistamisesta. Dnro 95/24/2011.
- Päätös liitelomakkeiden 2320L, 2325L, 2326L vahvistaminen. Dnro 74/24/2011.
- Päätös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 mukaisten yritystukien maksupäätöksiä valmisteltaessa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 690/23/2011.
- Päätös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 mukaisesti rahoitetun laajakaistahankkeen maksuhakemuslomakkeen (sisältäen myös lomakkeen täyttöohjeen, laajakaistahankkeen maksupäätöksen tarkistuslistan sekä tarkistuslistan säädösviittausohjeen) vahvistamisesta. Dnro 205/24/2012.
- Päätös lomakkeen ”selvitys kustannusten jakoperusteesta ja yleiskustannuksista tukihakemuksessa (Inro 2306K)” vahvistamisesta. Dnro 450/24/2012.
- Päätös lomakkeen ”liite hanketukihakemukseen yleishyödyllinen investointihanke, laajakaistat (Inro 2340L)” ja lomakkeen 2340 ohjeen ”ohje teleyrityksille laajakaistahankkeen tuen hakemisesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta” vahvistamisesta. Dnro 450/24/2012.
- Päätös hanketukien maksuhakemusten tarkistuslistoista ”Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 mukaisten hanketukien maksupäätöksiä valmisteltaessa käytettävät tarkistuslistat” vahvistamisesta. Dnro 1520/469/2012.
- Päätös hanketukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 601/55/2013.
- Päätös yritystukien tukipäätösten valmistelussa käytettävien tarkistuslistojen vahvistamisesta. Dnro 615/55/2013.

Ohjeet

- - Manner-Suomen maaseutuohjelman yritystukihakemusten käsittelyn hallinnolliset ohjeet. Dnro 707/23/2008.
- Tarkistuslista yritystukipäätöksen valmistelua varten sekä tarkistuslistan säädösviittaukset ja täyttöohje (Lnro 2305_T). Dnro 589/463/2008.
- Ohje TE-keskusten rahoituspäätösten tekemisen aloittamisesta erityismenettelyin. Dnro 1152/23/2008. Ohje kumottiin 8.10.2008.
- Ohje hakijan yleiskustannusten ja henkilöstökulujen tukikelpoisuudesta ja kohdistamisesta. Dnro 930/23/2008.
- Ohje TE-keskusten alueiden välisistä hankkeista. Dnro 929/23/2008.
- Ohje valtakunnallisten hankkeiden toteuttamisesta ja niiden valinnassa noudatettavasta menettelystä. Dnro 1444/23/2008.
- Maaseutuviraston ohje toimintarahain hyväksyttävistä kustannuksista. Dnro 509/23/2008.
- Yritystuki- ja hankehakemusten vastaanottaminen ja niiden käsittely toimintaryhmissä ohjelmakaudella 2007-2013. Dnro 2047/22/2007.
- Ohje Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjan 4 toimenpiteen 421 mukaisista alueiden välisistä hankkeista. Dnro 2033/23/2008. (Muutos em. 6.2.2009 annettuun vastaavaan ohjeeseen)
- Ohje koulutushankkeiden de minimis-tuen kohdentamisesta. Dnro 1077/23/2009.
- Ohje Komission asetuksen (EY) N:o 1975/2006 31 artiklan soveltamisesta. Dnro 563/23/2010.

- Ohje julkisen ja yksityisen rahoituksen määrittelyyn maaseudun kehittämishankkeissa. Dnro 1577/23/2010.
- Tarkistuslista teknisen avun maksuhakemuksen käsittelyä varten 26.5.2010
- Maaseutuviraston ohje Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 toimintalinjan 4 toimenpiteen 431, toimintarahan, hyväksyttävistä kustannuksista. Dnro 1670/23/2011.
- Ohje hankkeen kustannusten tukikelpoisuudesta, kohdentamisesta ja todentamisesta. Dnro 564/23/2012.
- Ohje menettelystä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ohjelmakaudella 2007–2013 hanketai yritystuella tuetun toimen pysyvyyden seurannassa (ns. viiden vuoden pysyvyys). Dnro 898/55/2013.
- Ohje julkisoikeudellisten yhteisöjen arvonlisäveron tukikelpoisuudesta. Dnro 2700/55/2013.
- Yrityksen investointitukea koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin ohje. Dnro 426/55/2013.
- Yleishyödyllistä investointitukea koskevan hallinnollisen tarkastuskäynnin ohje. Dnro 489/55/2013.
- Ohje Komission asetuksen (EU) N:o 65/2011 artiklan 30 soveltamisesta. Dnro 502/23/2012.
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007 – 2013 toteuttamista, sulkemista ja jatkotoimia koskeva ohje. Dnro 2773/55/2013.
- Ohje menettelystä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ohjelmakaudella 2007–2013 rakennetuella tuetun toimen pysyvyyden seurannassa (ns. viiden vuoden pysyvyys). Dnro 147/55/2014.

Toimintalinjojen 1, 3 ja 4 hakulomakkeet

- Yritystukihakemus (Lnro 2305) ja ohje (2305oh)
- Yritystuen indikaattorilomake (2305ind)
- Yritystukihakemus, yritysryhmän kehittämistuki (Lnro 2305Y)
- Yleishyödyllinen kehittämishanke (Lnro 2306A) ja ohje (2306Aoh)
- Elinkeinojen kehittämishanke (Lnro 2306B) ja ohje (2306Boh)
- Koulutus-/tiedonvälityshanke (Lnro 2306C) ja ohje (2306Coh)
- Yleishyödyllinen investointihanke (Lnro 2306D) ja ohje (2306Doh)
- Koordinointihanke (Lnro 2306E) ja ohje (2306Eoh)
- Yleishyödyllinen investointihanke, laajakaistainfrastruktuurin rakentaminen (Lnro 2340) ja ohje (2340oh)
- Ohje teleyrityksille laajakaistahankkeen tuen hakemisesta Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta, 2340A
- Hanketukien indikaattorilomakkeet 2306Aind, 2306Bind, 2306Cind, 2306Cind_T, 2306Dind
- Selvitys kustannusten jakoperusteista ja yleiskustannuksista tukihakemuksessa (Lnro 2306K)
- Arvio talkootyön määrästä ja laadusta (Lnro 2306L)
- Yritystietolomake/sopimus (Lnro 2306Y)
- Toimintaryhmän toimintarahahakemus (Lnro 2324) ja ohje (2324oh)
- Toimintaryhmän toimintarahan indikaattorilomake (2324ind)
- Maatalouden investointitukihakemus (Lnro 2314)
- Nuoren viljelijän aloitustukihakemus (Lnro 2319)
- Valtiontakaushakemus (2337)
- Talousseurantalomake (Lnro 359)
- Velkaluettelo (Lnro 500)
- Hakemus lainan siirtämiseksi/valtionsaamisen siirtämiseksi (Lnro 502)
- Hakemus maksuhelpotuksesta valtion ja korkotukilainoilla (Lnro 307)
- Hakemus tukipäätöksen voimassaoloajan pidentämiseksi/ työn suorittamisajan piden-tämiseksi (Lnro 501)
- Hakijan ilmoitus tukipäätöksen/ vireillä olevan tukihakemuksen peruuttamisesta (Lnro 503)
- Luottolupaus (Lnro 2311)
- Lainatietolomake (Lnro 514A)
- Hakemus yritystuen maksamiseksi, yrityksen investointituki (Lnro 2315A) ja ohje
- Hakemus yritystuen maksamiseksi, yritystoiminnan käynnistystuki (Lnro 2315B) ja ohje
- Hakemus yritystuen maksamiseksi, yrityksen kehittämistuki (Lnro 2315C) ja ohje
- Hakemus yritystuen maksamiseksi, yritysryhmän kehittämistuki (Lnro 2315Y) ja ohje
- Hakemus hanketuen maksamiseksi, yleishyödyllinen kehittämishanke (Lnro 2316A) ja ohje
- Hakemus hanketuen maksamiseksi, elinkeinojen kehittämishanke (Lnro 2316B) ja ohje
- Hakemus hanketuen maksamiseksi, koulutus- ja tiedonvälityshanke (Lnro 2316C) ja ohje
- Hakemus hanketuen maksamiseksi, yleishyödyllinen investointihanke (Lnro 2316D) ja ohje
- Hakemus hanketuen maksamiseksi, koordinointihanke (Lnro 2316K)
- Hakemus toimintaryhmän toimintarahan maksamiseksi (Lnro 2317)
- Matkalasku (Lnro 2320L)
- Asiantuntijan selvitys oman puutavaran ja/tai maa-aineksen käytöstä (Lnro 2322L)
- Selvitys / Käytetyt koneet ja laitteet (Lnro 2324L)
- Vastikkeetta tehdyn työn tuntikirjanpito (Lnro 2325L)
- Tuntikirjanpito (Lnro 2326L)
- Selvitys hankkeen yleiskustannuksista maksuhakemuksessa (Lnro 2328L)
- Maataloude korkotukilainan nostolupahakemus (Lnro 2330)
- Maatalouden investointituen maksatus- ja nostolupahakemus (Lnro 2332)
- Tuntikirjanpito (Lnro 506)
- Tuntikirjanpito (Lnro 506)

Toimintalinjan 2 hakulomakkeet

- Hakemus maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksen jatkamiseen (Lnro 217)
- Ympäristötuen lisätoimenpiteiden muutoslomake sitoumusta jatkettaessa 2014 (Lnro 438)
- Hakemus sopimukseksi luonnonmukaisesta kotieläintuotannosta (Lnro 215E)
- Hakemus sopimukseksi luonnonmukaisesta tuotannosta (Lnro 215K)
- Ilmoitus luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuen maksamiseksi vuonna 2013 tai aiemmin alkaneille sopimuksille (Lnro 215M)
- Ilmoitus luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuen maksamiseksi vuonna 2014 alkaneille sopimuksille (Lnro 215U)
- Hakemus alkuperäisrotujen kasvattamista koskevaksi sopimukseksi (Lnro 218)
- Hakemus eläinmäärän lisäämiseksi vuonna 2014 alkuperäisrotujen kasvattamista koskevaan sopimukseen (Lnro 218E)
- Suomenvuohen polveutumistiedot (Lnro 218L)
- Ilmoitus alkuperäisrotujen kasvattamista koskevan tuen maksamiseksi (Lnro 218M)
- Hakemus alkuperäiskasvien viljelysopimukseksi (Lnro 214)
- Maatilan luonnon monimuotoisuuskartoitus (Lnro 219)
- Hakemus perinnebiotooppien hoitoa koskevaksi sopimukseksi (Lnro 253)
- Hakemus perinnebiotooppien hoitoa koskevaksi sopimukseksi, rekisteröity yhdistys (Lnro 253B)
- Ilmoitus alkuperäisrotujen kasvattamista koskevan sopimuksen sopimuseläinten käyttämisestä rodun lisäämiseen (Lnro 254)
- Ilmoitus lannan luovuttamisesta. Liite lietelannan sijoittamista peltoon koskevan erityistuki-sopimuksen maksatushakemukseen (Lnro 258L)
- Hakemus monivaikutteisen kosteikon hoitoa koskevaksi sopimukseksi (Lnro 262)
- Hakemus monivaikutteisen kosteikon hoitoa koskevaksi sopimukseksi (Lnro 262B)
- Laskelma suunnitelmaan perustuvan erityistukisopimuksen hyväksyttävästä tukitasosta (Lnro 276)
- Laskelma ei-tuotannollisen investoinnin hyväksyttävästä tukitasosta (Lnro 276B)
- Eläinten hyvinvoinnin tukea koskeva sitoumus (Lnro 188)
- Terveystuotosopimus (Lnro 189)
- Maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä koskeva sitoumus (Lnro 111)
- Kotieläinten ilmoittaminen ympäristötuen perustoimenpiteissä (Lnro 111A)
- Ilmoitus koko tilan hallinnan siirrosta (Lnro 156)
- Hakemus sitoumuksen/sopimuksen siirtoon (Lnro 160)
- Viranomaisen ilmoitus toiselle viranomaiselle (Lnro 182)
- Hakemus ohjelmakauden 2007–2013 ympäristötuen ja LFA-lisäosan sitoumuksen muutokseen (Lnro 192)
- Hakemus ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen tukikelpoisuuden vaihtoon lohkojen välillä vuonna 2014 (Lnro 193)
- Hakemus eläinten hyvinvoinnin tuen sitoumuksen muuttamiseen (Lnro 194).
- Hakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, monivaikutteisen kosteikon perustaminen (195)
- Hakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, monivaikutteisen kosteikon perustaminen, rekisteröity yhdistys (195B)
- Hakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen (196)
- Hakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen, rekisteröity yhdistys (196B)
- Maksuhakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, monivaikutteisen kosteikon perustaminen (197A)
- Maksuhakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, monivaikutteisen kosteikon perustaminen, rekisteröity yhdistys (197B)
- Lietelannan sijoittamissopimuksen maksuhakemus vuonna 2014 (Lnro 258M)
- Maksuhakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen (284A)
- Maksuhakemus ei-tuotannollisten investointien tuki, arvokkaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen, rekisteröity yhdistys (284B)

Liite 3

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 maksatukset (lisävarat ja takaisinperinnät huomioitu) (Lähde: Financial implementation report 2015, 19.04.2016)

	Q4 2014		Q1 2015		Q2 2015		Q3 2015		Q4 2015	
	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus
111 Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet	1 885 234	4 189 854	1 392 740	3 094 977	2 089 712	4 643 805	790 661	1 757 024	101 722	226 050
- josta lisävaroilla maksettu	304 581	676 847	157 045	348 988	232 713	517 140	129 383	287 517	6 962	15 471
112 Nuorten viljelijöiden aloitustuki	2 741 715	6 092 700	1 820 266	4 045 035	(17 268)	(38 372)	(12 598)	(27 996)	742 395	1 650 082
113 Varhaiseläke	2 232	4 960	-	-	-	-	-	-	-	-
121 Maatilojen nykyaikaistaminen	3 619 444	8 043 209	3 113 179	6 918 176	1 302 548	2 894 551	717 558	1 594 573	276 377	614 262
123 Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen	1 136 658	2 525 907	1 094 872	2 433 050	918 381	2 040 847	399 578	887 950	(18 771)	(41 606)
- josta lisävaroilla maksettu	217 585	483 523	349 376	776 391	202 962	451 026	14 361	31 914	6 024	13 387
124 Uudet tuotteet, menetelmät ja teknikat	1 471 463	3 269 917	539 196	1 198 213	1 711 480	3 803 289	1 002 496	2 227 768	63 876	141 946
- josta lisävaroilla maksettu	516 581	1 147 958	212 418	472 041	766 398	1 703 107	302 312	671 805	19 644	43 653
Toimintalinja 1 yhteensä	10 856 747	24 126 548	7 960 254	17 689 452	6 004 854	13 344 119	2 897 694	6 439 319	1 165 599	2 590 734
211 Vuoristoalueilla maksettavat luonnonhaittakorvaukset	(40 109)	(148 115)	(12 338)	(45 486)	(7 433)	(29 887)	(18 004)	(66 399)	(10 929)	(39 875)
212 Muilla luonnonhaitta-alueilla maksettavat korvaukset	(25 682)	(95 464)	(9 417)	(44 659)	(12 094)	(45 408)	(15 569)	(60 387)	(13 404)	(53 081)
214 Maatalouden ympäristötuet	(54 106)	(185 834)	(28 169)	(100 260)	(55 664)	(170 090)	(60 105)	(205 425)	(28 432)	(96 944)
- josta lisävaroilla maksettu	(156)	(346)	(13 829)	(30 731)	(230)	(512)	(27 405)	(60 932)	(2 654)	(5 864)
215 Eläinten hyvinvointia edistävät tuet	(4 298)	(15 355)	897,71	3 206	(8 578)	(37 106)	(14 496)	(56 125)	(6 918)	(23 982)
216 Ei-tuotannolliset investoinnit	77 956	278 413	19 859	70 923	44 591	159 255	53 665	191 660	276	985
221 Maatalousmaan ensimmäinen metsitys	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toimintalinja 2 yhteensä	(46 239)	(166 353)	(29 169)	(116 275)	(39 177)	(123 236)	(54 509)	(196 676)	(59 408)	(212 897)
311 Taloudellisen toiminnan laajentam. maatalouden ulkopuolelle	373 335	829 634	433 678	963 730	346 962	771 027	208 680	463 734	1 757	4 141
312 Mikroyritysten kehittäminen	2 916 887	6 481 971	2 782 161	6 182 581	2 087 230	4 638 289	1 597 776	3 550 612	232 954	517 863
313 Matkailuelinkeinojen edistäminen	1 004 797	2 232 883	880 150	1 955 889	625 701	1 390 447	233 026	517 835	367 321	816 270
321 Elinkeinoelämän peruspalvelut	3 573 910	7 391 520	3 040 216	6 090 742	2 615 937	5 144 121	5 938 903	9 861 161	6 087 519	9 536 636
- josta lisävaroilla maksettu	754 439	1 126 029	911 755	1 360 828	916 934	1 368 558	4 572 386	6 824 457	5 469 737	8 163 786
322 Kylien kunnostus ja kehittäminen	682 548	1 516 774	310 287	689 527	363 144	806 986	151 497	336 660	55 582	123 517
323 Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	740 968	1 646 596	510 049	1 133 442	607 465	1 349 922	178 798	397 328	19 037	42 304
331 Koulutus ja tiedotus	1 009 699	2 243 776	695 637	1 545 860	995 121	2 211 380	142 949	317 669	36 649	81 442
Toimintalinja 3 yhteensä	10 302 145	22 343 153	8 652 179	18 561 770	7 641 560	16 312 171	8 451 628	15 444 999	6 800 819	11 122 173
411 Kilpailukyky	39 153	87 007	20 283	45 074	28 975	64 389	60 160	133 689	1 925	4 277
412 Ympäristö/maankäyttö	58 958	131 018	45 893	101 984	16 511	36 691	25 843	57 429	3 113	6 918
413 Elämänlaatu/monipuolistaminen	2 935 330	6 526 183	2 767 184	6 149 355	2 793 512	6 207 842	1 386 682	3 081 518	287 658	639 196
- josta lisävaroilla maksettu	43 410	96 467	102 753	228 339	93 008	206 686	51 256	113 901	-	-
421 Yhteistyö	619 384	1 376 409	475 900	1 057 556	561 785	1 248 412	383 778	852 839	4 076	9 058
431 Toimintakustann., pätevyyden hankkim. ja toiminnan edistäm.	715 833	1 590 739	395 301	878 446	596 027	1 324 506	895 962	1 991 026	335 717	746 038
Toimintalinja 4 yhteensä	4 368 658	9 711 356	3 704 561	8 232 414	3 996 811	8 881 840	2 752 425	6 116 502	632 489	1 405 487
Toimenpide 511	1 188 336	2 640 747	893 102	1 984 670	924 679	2 054 842	1 561 589	3 470 197	1 020 319	2 267 374
Kaikki yhteensä	26 669 647	58 655 451	21 180 927	46 352 032	18 528 726	40 469 736	15 608 827	31 274 340	9 559 818	17 172 871

	Q4 2014-Q3 2015		1.1.-31.12.2015		16.10.2006-31.12.2015	
	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus	Maaseuturahasto	Julkinen rahoitus
111 Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet	6 158 347	13 685 660	4 374 835	9 721 856	34 650 690	77 075 014
- josta lisävaroilla maksettu	823 721	1 830 492	526 102	1 169 116	1 609 399	3 576 443
112 Nuorten viljelijöiden aloitustuki	4 532 115	10 071 367	2 532 796	5 628 750	41 037 529	91 211 445
113 Varhaiseläke	2 232	4 960	-	-	25 261 150	56 493 675
121 Maatilojen nykyaikaistaminen	8 752 729	19 450 509	5 409 662	12 021 562	88 495 323	196 652 936
123 Maa- ja metsätaloustuotteiden arvon lisääminen	3 549 489	7 887 754	2 394 059	5 320 240	19 037 819	42 361 370
- josta lisävaroilla maksettu	784 284	1 742 854	572 724	1 272 719	1 640 891	3 646 424
124 Uudet tuotteet, menetelmät ja tekniikat	4 724 635	10 499 188	3 317 048	7 371 217	25 259 243	56 131 652
- josta lisävaroilla maksettu	1 797 710	3 994 911	1 300 773	2 890 606	5 266 649	11 703 663
Toimintalinja 1 yhteensä	27 719 547	61 599 439	18 028 400	40 063 625	233 741 755	519 926 093
211 Vuoristoalueilla maksettavat luonnonhaittakorvaukset	(77 884)	(289 887)	(48 704)	(181 648)	460 175 103	1 643 550 245
212 Muilla luonnonhaitta-alueilla maksettavat korvaukset	(62 762)	(245 917)	(50 484)	(203 535)	364 096 236	1 300 519 909
214 Maatalouden ympäristötuet	(198 044)	(661 608)	(172 371)	(572 719)	673 186 725	2 380 314 810
- josta lisävaroilla maksettu	(41 621)	(92 522)	(44 119)	(98 040)	31 349 722	69 665 782
215 Eläinten hyvinvointia edistävät tuet	(26 474)	(105 379)	(29 094)	(114 007)	41 924 289	149 704 926
216 Ei-tuotannolliset investoinnit	196 070	700 251	118 390	422 823	949 791	3 392 112
221 Maatalousmaan ensimmäinen metsitys	-	-	-	-	2 383 955	7 697 485
Toimintalinja 2 yhteensä	(169 094)	(602 541)	(182 263)	(649 085)	1 542 716 100	5 485 179 489
311 Taloudellisen toiminnan laajentam. maatalouden ulkopuolelle	1 362 656	3 028 124	991 077	2 202 632	14 673 610	32 991 792
312 Mikroyritysten kehittäminen	9 384 054	20 853 452	6 700 120	14 889 344	78 429 501	174 291 136
313 Matkailuelinkeinojen edistäminen	2 743 674	6 097 053	2 106 198	4 680 441	12 665 013	28 213 642
321 Elinkeinoelämän peruspalvelut	15 168 966	28 487 544	17 682 575	30 632 659	53 309 008	105 529 709
- josta lisävaroilla maksettu	7 155 514	10 679 872	11 870 812	17 717 629	18 113 342	27 034 838
322 Kylien kunnostus ja kehittäminen	1 507 476	3 349 947	880 510	1 956 689	11 206 616	24 919 171
323 Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	2 037 280	4 527 288	1 315 349	2 922 997	7 953 944	17 675 431
331 Koulutus ja tiedotus	2 843 406	6 318 685	1 870 356	4 156 351	13 830 917	30 735 374
Toimintalinja 3 yhteensä	35 047 512	72 662 093	31 546 186	61 441 113	192 068 608	414 356 255
411 Kilpailukyky	148 572	330 159	111 343	247 429	1 248 101	2 784 951
412 Ympäristö/maankäyttö	147 205	327 122	91 360	203 022	1 076 574	2 392 385
413 Elämänlaatu/monipuolistaminen	9 882 709	21 964 897	7 235 037	16 077 910	72 394 455	161 135 530
- josta lisävaroilla maksettu	290 427	645 393	247 017	548 926	863 008	1 917 798
421 Yhteistyö	2 040 847	4 535 216	1 425 539	3 167 865	10 181 561	22 625 691
431 Toimintakustann., pätevyys hankkim. ja toiminnan edistäm.	2 603 122	5 784 716	2 223 007	4 940 016	21 501 598	47 780 905
Toimintalinja 4 yhteensä	14 822 455	32 942 111	11 086 286	24 636 242	106 402 290	236 719 462
Toimenpide 511	4 567 705	10 150 456	4 399 688	9 777 084	22 272 110	49 493 518
Kaikki yhteensä	81 988 126	176 751 559	64 878 297	135 268 979	2 097 200 863	6 705 674 816